

Maywald – Vayer – Mészáros
GÖRÖG NYELVTAN

Antiquitas · Byzantium · Renascentia VIII.

Sorozatszerkesztők

Farkas Zoltán

Horváth László

Mészáros Tamás

Maywald – Vayer

GÖRÖG NYELVTAN

a kilencedik, teljesen átdolgozott kiadást készítette

Mészáros Ede

a jelen tizenharmadik kiadást szerkesztette

Mayer Gyula

ELTE Eötvös József Collegium
Budapest · 2014

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

A kiadvány az Emberi Erőforrások Minisztériuma támogatásával készült.

Szerkesztette Mayer Gyula (MTA-ELTE-PPKE Ókortudományi Kutatócsoport).

A szöveg gondozásában közreműködött Szabó Edit Zsuzsanna.

A kötet a „Klasszikus ókor, Bizánc és humanizmus.

Kritikai forráskiadás magyarázatokkal (NN 104456)” c.

OTKA pályázat támogatásával jött létre.

ISBN 978-615-5371-31-8

ISSN 2064-2369

Felelős kiadó: Dr. Horváth László, az ELTE Eötvös József Collegium igazgatója

Borítóterv: Egedi-Kovács Emese

Nyomdai kivitel: Pátria Nyomda Zrt., 1117 Budapest, Hunyadi János út 7.

Felelős vezető: Fodor István vezérigazgató

Tartalomjegyzék

Bevezetés (1–7. §§.)	15
A) Nyelv, nyelvtudomány, nyelvtan	15
B) A görög nyelv helye az ie. nyelvcsaládban	17
C) A görög nyelv élete; dialektusai	18
 Első rész: Hangtan (8–34. §§.)	21
 I. A görög írás és kiejtés	22
A betűk	22
Kiejtés	23
Hehezet és ékezet	25
Egyéb hang- és írásjelek	26
 II. A hangok felosztása	27
Magánhangzók (vocales, sonantes)	27
Mássalhangzók (consonantes)	28
 III. A hangsúly	30
Bevezetés	30
A hangsúly változása	31
Simuló szók (voces encliticae)	32
Simulás (ἐγκλισις)	32
Hangsúlytalan szók (voces procliticae)	33
 IV. A hangok változásai	35
Bevezetés	35
A) Magánhangzók változásai	36
Pótlónyújtás. Hangzórövidülés. Metathesis quantitatis	36
Összevonás	37
Hiatus	39

Hangmásulás (Ablaut, apophonia)	40
Nasalisok és liquidák mint magánhangzók	42
B) Mássalhangzók változásai	43
Általános megjegyzések	43
Assimilatio	43
A K- és P-hangok és a ν változásai	43
A j okozta hangváltozások	45
Dissimilatio	47
Ejectio	49
Analogián alapuló változások	50
V. A szavak végződése	52
Bevezetés	52
Mozgó végmássalhangzók	52
VI. A szótagokról	54
Szótagolás	54
Második rész: Szótan (Ragozás- és jelentéstan) (35–135. §§.)	55

I. A fő- és melléknevek ragozása (declinatio)	56
Bevezetés	56
Általános megjegyzések	56
Felosztás	60
Névelő (articulus)	60
1. Magánhangzós (o és α) névragozás	61
Az o-névragozás főnevei	61
Az α -névragozás főnevei	62
Általános megjegyzések	62
Az α -névragozás hímnemű nevei	65
Az o- (és α -) névragozás melléknevei	66
Az o- és α -névragozás összevont névszói	67
Az o-névragozás összevont főnevei	67
Az α -névragozás összevont főnevei	68

Az o- (és α-) névragozás összevont melléknevei . . .	69
Az ω-végű tövek (attikai névragozás)	70
2. Mássalhangzós névragozás	71
Általános megjegyzések	71
A) Néma mássalhangzós tövek	74
A K- és P-hangú tövek	74
A T-hangú (τ-, δ-, θ-) tövek	75
A ντ-tövű főnevek, melléknevek és participiumok	77
B) Folyékony mássalhangzós tövek	79
A folyékony (λ, ν, ρ) tövű főnevek	79
A folyékony (ν) tövű melléknevek	81
C) A ζ-végű tövek	83
A ζ-tövű főnevek	83
A ζ-tövű mellék- és tulajdonnevek	84
D) A félhangzón végződő tövek	85
Az υ-tövű főnevek	85
Az ι-tövű fő- és ő-tövű melléknevek	87
E) A kettős magánhangzón végződő tövek	88
Az ευ- (és ου-, αυ-) tövű nevek	88
Az oj- és ωf-tövű nevek	89
F) Névragozási rendhagyóságok	89
Heteroklisia és metaplasmos	89
Esetragféle végzódések	90
3. A melléknevek áttekintése	91
A) Háromvégződésű melléknevek	91
B) Kétvégződésű melléknevek	91
C) Egyvégződésű melléknevek	92
D) Rendhagyó melléknevek	92
II. A melléknevek fokozása (comparatio)	94
a) Szokottabb alak	94
b) Ritkább alak	95
c) Rendhagyó fokozás (adiectiva suppletiva)	96
III. A melléknévi határozók és praepositiók	98
A) A határozók képzése és fokozása	98

B) A praepositíók	100
IV. A névmások (pronomina)	103
Személyes névmások (pronomina personalia)	103
αὐτός maga, ő (ipse, is)	104
Visszaható névmások (pronomina reflexiva)	106
ἄλλος és a kölcsönös névmás (pr. reciprocum)	107
Birtokos névmások (pr. possessiva)	107
Mutató névmások (pr. demonstrativa)	109
Vonatkozó névmások (pr. relativa)	111
Kérdő és határozatlan névmások (pr. interrog. et indef.)	111
Egymásra vonatkozó névmások (pr. correlativa)	114
Névmási határozók (adverbia pronominalia)	115
V. A számnevek (numeralia)	117
VI. Igeragozás (conjugatio)	121
Bevezetés	121
Általános megjegyzések	121
Az augmentum (előrag)	130
A reduplicatio (kettőzés)	132
Első igeragozás, vagyis az ω-végű igék	134
Az ω-végű igék felosztása az imperfectum tőnek az igetőhöz való viszonya alapján	134
Első vagy jeltelen (bővítmény nélküli) osztály	135
Második, vagy ι (j) osztály	136
Az ω-végű igék felosztása	138
A) Magánhangzós tövek (verba pura)	138
Főszabályok	138
1. Az imperf. actio alakjai (az impf.-tő ragozása) . .	139
a) Félhangzón (ι, υ) végződő tövek	139
b) Valódi magánhangzón végződő tövek (verba con- tracta)	142
A) Az άω-végű igék ragozása	144
B) Az έω-végű igék ragozása	145
C) Az όω-végű igék ragozása	146

2. Az instans actio alakjai	147
α) Az aoristos és futurum activi és medii	147
A) Aoristos	147
B) Futurum	149
β) Az aoristos és futurum passivi	150
3. A perfecta actio alakjai	152
α) A praes., praet. és fut. perf. activi	152
β) A praes., praet. és fut. perf. medii és passivi	153
Az adjectivum verbale (igemelléknév)	155
Néhány magánhangzós tőnek sajátosságai	155
B) Mássalhangzós tövek (verba impura)	158
Áttekintés	158
1. Némahangú tövek (verba muta)	159
Általános megjegyzések	159
α) A T-hangú tövek	159
Futurum Atticum	160
β) A K- és P-hangú tövek	161
Erős, ún. kötőhangzós aoristos activi és medii	162
Erős aoristos és futurum passivi	163
Erős perfectum	165
Néhány némahangú tő sajátosságai	168
2. Folyékonyhangú tövek (verba liquida)	169
Általános megjegyzések	169
A folyékonyhangú tövek ún. futurum contractumá- nak ragozása	170
A σ nélküli, pótlónyújtású gyenge aoristos ragozása	171
A folyékonyhangú tövek többi alakjai	172
Erős képzésű alakok a folyékonyhangú tövekből	174
Az első két osztály igéinek némely sajátosságai	175
Az augmentum sajátosságai	175
A reduplicatio sajátosságai	177
A jelentés sajátosságai	178
a) Medialis futurum activ és passiv jelentéssel	178
b) Verba deponentia passiva (DP)	178
c) Verba medio-passiva (MP)	179

d) Transitív és intranszív jelentés	180
Az ω-végű ige (1–2. oszt.) alakjai	181
a) Magánhangzós tövek (verba pura)	181
b) Némahangú tövek (verba muta)	182
c) Folyékonyhangú tövek (verba liquida)	183
d) Megjegyzendők még	183
Az első igeragozás úgynevezett rendhagyó igéi	183
Általános megjegyzések	183
A harmadik, vagy orrhangú igék osztálya	184
A negyedik, vagy kezdő igék osztálya	186
a) Imperfecta-reduplicatio nélkül	187
b) Imperfecta-reduplicatióval	188
Az ötödik, vagy E-osztály	189
a) A bővült tő az impf.-tő	189
b) A rövidebb tő az impf.-tő	190
A hatodik, vagy a vegyestővűek osztálya, verba suppletiva	191
Több osztályhoz is tartozó igék	193
Az ω-végű ige ragozásának áttekintése	193
1. A c t i v u m	193
2. M e d i u m	193
3. P a s s i v u m	198
Második igeragozás, vagyis a μt-végű igék	200
Általános megjegyzések	200
A μt-végű igék első csoportja	201
A μt-végűek első csoportjának többi igéi	203
a) Magánhangzós és sigmás tövek	203
b) Néma és folyékonyhangú tövek	204
A μt-végű igék második csoportja	204
Bevezetés	204
Az imperfectum és az aoristos	207
Észrevételek	211
A többi alak	211
A ἵστημι ragozását követő igék	212

Erős aoristosok és perfectumok a μ -végűek szerint (kötőhangzó nélkül) ω -végű igékből	213
A) Gyökéraoristosok	213
B) Erős perfectumok	215
A μ -végű igék harmadik csoportja; jeltelen igék . . .	217
$\phi\eta\mu\acute{\iota}$ mondok, állítok	217
$\epsilon\acute{\iota}\mu\acute{\iota}$ vagyok	218
$\chi\rho\acute{\eta}$ kell, szükséges	219
$\epsilon\acute{\imath}\mu\acute{\iota}$ megyek	219
$\kappa\epsilon\acute{\imath}\mu\alpha\iota$ fekszem	220
$\tilde{\eta}\mu\alpha\iota$ (prózában $\kappa\acute{\alpha}\theta\eta\mu\alpha\iota$) ülök	220
VII. A szóképzéstan vázlata	222
A) Egyszerű szók (simplicia) képzése	222
Általános megjegyzések	222
a) Nevezetesebb főnévképzők	222
b) Nevezetesebb melléknévképzők	224
c) Határozók képzése	225
d) Igeképzés	225
B) Összetett szók (composita) képzése	226
e) Összetett fő- és melléknevek	226
f) Összetett igék	227
Harmadik rész: Mondattan (136–175. §§.)	229
I. Az egyszerű mondat	230
Bevezetés	230
A) A kijelentő mondat	230
B) A kívánó mondat	232
C) A kérdő mondat	233
A módok használata	234
A tagadás kifejezése	234
II. A mondatrészek	236
A) Az állítmány (praedicatum)	236

B) Az alany (subiectum)	241
Az állítmány egyezése az alannyal	241
C) A tárgy (obiectum)	242
D) A határozók	244
a) Helyhatározók	244
b) Eredethatározók	247
c) Időhatározók	250
d) Módhatározók	252
e) Okhatározók	253
f) Célhatározók	255
g) Társ- és eszközhatározók	255
h) Véghatározók	257
i) Állapothatározók és képeshatározók	260
E) A jelző és értelmező	261
I. A jelző	261
II. Az értelmező	263
III. Az összetett mondat	264
A) A mellérendelés (parataxis)	265
a) Kapcsolók	265
b) Elválasztók	265
c) Ellentétesek	266
d) Következtetők	266
e) Magyarázó	267
B) Az alárendelés (hypotaxis)	267
Az alárendelés ismertetőjelei	268
a) Oratio obliqua	269
b) Alanyi és tárgyi kijelentő mellékmondatok	270
c) Alanyi és tárgyi kérdő mondatok (függő kérdések)	270
d) Hely- (A) és időhatározó (B) mellékmondatok	271
Hasonlító mellékmondatok	272
e) Feltételes mellékmondatok	272
f) Megengedő mellékmondatok	274
g) Okhatározó mellékmondatok	275
h) Célhatározó mellékmondatok	275

i) Következményes mellékmondatok	276
j) Jelző és értelmező mellékmondatok	277
Mellékmondatok rövidítése	279
1. Bevezetés	279
2. Accusativus vagy nominativus cum infinitivo . . .	280
3. Genitivus absolutus	281
IV. Szórend	283
Az ión szójárás sajátosságai (176–206. §§.)	287
Általános megjegyzések	288
α) Hangtan	290
Magánhangzók	290
Időmennyiség	292
Mássalhangzók	292
β) Alaktan	294
Névragozás	294
Az o-névragozás	294
Az α-névragozás	294
Mássalhangzós névragozás	295
Névragozási rendhagyások	296
Különösen megjegyzendők	297
Esetragféle végződések	298
Melléknevek. Fokozás	298
Névmások (pronomina)	299
Számnevek (numeralia)	301
Igeragozás (conjugatio)	302
Bevezetés	302
Gyakorító igealakok	303
Augmentum és reduplicatio	304
Verba contracta	305
Az impf.-tő viszonya az igtőhöz	306

Sajátságok az időképzésben	307
A futurum és gyenge aoristos	307
Erős activ és medialis aoristos	307
Activ perfectum	308
A μ -végű igék ragozása	309
Néhány fontosabb μ -végű ige	310
Aoristosok σ és kötőhangzó nélkül	311
Perfectumok kötőhangzó nélkül	312
A praepositíók	313
Határozószók	314
γ) Mondattan	315
Az egyszerű mondat és részei	315
Az állítmány	315
A többi mondatrész	316
Az összetett mondat	317
a) Mellérendelő kötőszók	317
b) Alárendelt vagy mellékmondatok	317
Stilisztikai megjegyzések (207. §.)	321
I. Figurák	321
1. Hangfestő alakzatok	321
2. A szórend figurái	321
3. Gondolatalakzatok	322
II. Tropusok	323
Magyar–latin tárgymutató	324
Görög tárgymutató	332

Bevezetés

A) Nyelv, nyelvtudomány, nyelvtan

1. §. A nyelv az emberek társas érintkezésének, a közös munka megszervezésének a gondolkodással párhuzamosan fejlődött eszköze, amelynek megfelelően minden közösség sajátosan tagolja az emberi tapasztalatot; jellegére és természetére nézve tagolt beszédhangok rendszere, amelyhez egy nyelvközösségen belül élők számára azonos jelentés tartozik.

A nyelv szüntelenül változik, változásai híven tükrözik azokat a módosulásokat, amelyek az emberek viszonyaiban mennek végbe. Az élő, a beszélt nyelv érzékenyebb a változtatásokra, az irodalmi nyelv ezzel szemben konzervatívabb (pl. jelentős különbség van az irodalmi latin nyelv és az ún. vulgáris latin között, melyből a neo-latin nyelvek alakultak ki. L. 4.§.)

2. §. A nyelvvel, a nyelvi jelenségek eredetének, fejlődésének kutatásával foglalkozó tudomány a **nyelvtudomány**, melynek feladata, hogy a nyelv törvényszerűségeit és a nyelvi rendszert magyarázza. Ennek a tudománynak a kezdetei a messze ókorba nyúlnak vissza; az óind grammatika (l. 4.§.) tökélyre vitte a nyelvi elemzést; a görögök közül a sophisták, Platón, Aristotelész és a stoikusok foglalkoztak a nyelvtani rendszer vizsgálatával. Az első ránk maradt rendszeres nyelvtant Dionysios Thrax (Kr. e. 100. k.) írta. Műve, a „τέχνη γραμματική” rendszeressége, tömörsége és világossága miatt egészen a XVIII. századig nagy tekintélynek örvendett, mert ez állapította meg először a grammatikai terminológiát: ma is fellelhetők még a nyelvtanokban hatásának nyomai.

Dionysios Thrax grammatikai terminológiájából valók pl. ὄνομα (nomen), ῥῆμα (verbum), μετοχή¹ (participium), ἄρθρον² (articulus), ἀντωνυμία (pronomen), πρόθεσις (praepositio), ἐπίρ-

¹„Része” van az igei természetben.

²A tag, mely a főnevet a mondatba fűzi.

ρημα (adverbium), σύνδεσμος (coniunctio), πτώσις³ (casus), ὀρθή vagy εὐθεία (casus rectus), ὀνομαστική (nominativus), γενική⁴ (genitivus), δοτική (dativus), αἰτιατική⁵ (accusativus), κλυτική (vocativus), ἔγκλισις (modus), ὀριστική⁶ (indicativus), προστακτική (imperativus), εὐκτική (optativus), ὑποτακτική (subjunctivus), ἀπαρέμφατος⁷ (infinitivus), χρόνος (tempus), ἐνεστώς (praesens), παρελθούσως (praeteritum), μέλλων (futurum), παρατατικός (praes. imp.), παρακείμενος (praes. perf.), ὑπερσυντελικός (praet. perf.), ἁόριστος⁸ (aoristos).

A rómaiak a görög nyelvtudományt alkalmazták saját nyelvükre, de azt alig fejlesztették tovább.

Az ókori grammatikusok τέχνη-i olyan leíró nyelvtanok, amelyek csak a nyelvi tényeket közlik, de nem adják meg a tények okát. A modern nyelvtudomány a XIX. század elején születik meg; a nyelvek történetének feltárásával és a rokon nyelvek összehasonlítása révén keresett magyarázatot a nyelvi formák létrejöttére. A történeti-összehasonlító nyelvvizsgálat mellett századunkban előtérbe kerültek a nyelv pontosabb leírásának, struktúrájának, társadalmi, lélektani, matematikai információ-elméleti stb. vonatkozásainak kérdései.

3. §. A hagyományos felfogás szerint a **nyelvtan** három fő-részre oszlik: a) *hangtanra*, mely a hangok keletkezésének (phonetika) és változásainak (hangváltozások) ismertetésével foglalkozik; b) *szótanra* vagy *alaktanra* (morphologia), mely a szavak alakjának (ragozás- és szóképzés), α) a szavak jelentésének (semantika) változásait tárgyalja, amiben nagy segítségére van β) az etymologia, vagyis a szó „igazi”, eredeti jelentéséről szóló tudomány (e két utóbbi azonban az etymologiai szótárak anyagát szokta alkotni); c) *mondattanra* (syntaxis), amelynek tárgya α) az

³A szó elváltozása.

⁴V.ö.: Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος παῖδες γίγνονται δύο.

⁵Származik az αἰτία = ok szóból, nem az αἰτιάσθαι (accusare) igéből; a latin elnevezés: accusativus tehát helytelen.

⁶Voltaképp: activumot és passivumot egymástól elhatároló mód.

⁷Nem egyúttal jelöli a személyt, számot, módot.

⁸Származik: ἄ-privativum + ὀριστός < ὀρίζω = határolok; a görög grammatikusok szerint: nem jelöli pontosan a múltat.

egyszerű, β) az összetett mondat; utóbbi a mellérendelést (parataxis) és az alárendelést (hypotaxis) ismerteti. A mondattanba tartozik végül a stilisztika is, vagyis a helyes nyelvhasználatról szóló tanítás.

B) A görög nyelv helye az indoeurópai nyelvcsaládban

4.§. A görög nyelv az indoeurópai nyelvcsalád egyik ága. E nyelvcsaládhoz azokat az eredetileg Európában és Ázsiában beszélt nyelveket soroljuk, amelyek hangtani, morfológiai, szókincsbeli és a nyelvből rekonstruálható tárgyi adatok alapján szoros rokonságot mutatnak fel. E nyelvi adatokból egy közös ősrre (alapnyelv) következtethetünk. E nép őshazája Dél-Oroszországban vagy a Keleti-tenger vidékén volt, földműveléssel és állattenyésztéssel foglalkozott. E nyelvcsalád tagjai:

1. az *indo-iráni* nyelvek, amelyek közül a legjelentősebb a szanszkrit, az ó-ind klasszikus formája (Kr. e. V. sz.-tól); e csoportba tartozik a cigányok nyelve is;

2. az *örmény* nyelv;

3. a *tokhár*, a Kelet-Turkesztánban talált kéziratok nyelve;

4. a *hettita*, a Kr. e. II. évezredben Kis-Ázsiában beszélt nyelv, amelyet ékírásos táblák örökítettek meg, és rokonsága;

5. a *görög* (l. 5–7.§§.);

6. az *albán* nyelv;

7. az *itáliai* nyelvek, melyek közül a latin a legfontosabb. Ma is élő alakjai, az ún. újlatin vagy román nyelvek (olasz, spanyol, francia, portugál, román); jelentős volt a római hódításig az oscus és umber is;

8. a *kelta* nyelv, amelyen a régi gallok beszéltek, de ma már kis területre szorult vissza;

9. a *germán* nyelvek, amelynek részei: az északi germán (svéd, norvég, izlandi, dán), a keleti germán (a már kihalt gót), a nyugati germán (angol, német, holland);

10. a *balti* és *szláv* nyelvek, az előzőhöz a litván és a lett, az utóbbihoz a keleti szláv (orosz, ukrán, belorusz), a nyugati szláv (lengyel, cseh, szlovák), és a déli szláv (bolgár, szlovén, szerbhorvát) tartozik.

C) A görög nyelv élete; dialektusai

5.§. A görög nyelvet beszélő csoportok a Kr. e. II. évezred elején jelentek meg a Balkán-félsziget déli részén. A legrégebb emlékek a mykénéi lineáris B írásban maradtak fenn. E szótagírásos agyagtáblák a Kr. e. 1400–1200 közötti időbe tartoznak, többségük a krétai Knóssosban, valamint Pylosban és Mykénében került elő. Az első alfabetikus szövegek a Kr. e. VIII. század végéről származnak. Az ógörögöt a Kr. u. V. századig beszélik; a közép-görög a XVI. századig tart, ettől kezdve beszélünk újgörög nyelvről.

6.§. A görög kezdettől fogva sok **nyelvjárásra** oszlott. A hagyományos felosztás szerint ezek közül a főbbek:

a) a **dór** dialektusok

(Lakoniában, Messéniában, Argolisban, Magna Graeciában, Korinthosban, Rhodos szigetén stb.), melyeknek fontosabb sajátosságai (az attikaival szemben):

a φ sokáig tartja magát: $\varphi\alpha\nu\alpha\xi$, $\varphi\epsilon\rho\gamma\omicron\nu$, $\nu\epsilon\varphi\omicron\varsigma$; ión-att. η helyett sokszor α van: $\varphi\acute{\alpha}\mu\alpha$ ($\sim \varphi\acute{\eta}\mu\eta$), $\mu\acute{\alpha}\tau\eta\rho$ ($\sim \mu\acute{\eta}\tau\eta\rho$); az act. sing. 3. szem. ragja $-\tau\iota$, a plur. 1. személyé $-\mu\epsilon\varsigma$, a plur. 3. szem. ragja $-\nu\tau\iota$: $\delta\acute{\iota}\delta\omega\tau\iota$ ($\sim \delta\acute{\iota}\delta\omega\sigma\iota$), $\varphi\acute{\epsilon}\rho\omicron\mu\epsilon\varsigma$ ($\sim \varphi\acute{\epsilon}\rho\omicron\mu\epsilon\nu$), $\varphi\acute{\epsilon}\rho\omicron\nu\tau\iota$ ($\sim \varphi\acute{\epsilon}\rho\omicron\upsilon\sigma\iota$); a hangsúly szeret a szó vége felé tartani: $\acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\omicron\nu$ ($\sim \acute{\epsilon}\lambda\alpha\beta\omicron\nu$), $\acute{\alpha}\gamma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omicron\iota$ ($\sim \acute{\alpha}\gamma\gamma\epsilon\lambda\omicron\iota$).

Dór nyelvjárást használnak: Simónidész, Pindaros, Theokritos, a tragédia kardaljai.

b) az **aiol** dialektusok

(Lesbos szigetén, Thessaliában és Boiótiában); sajátosságai: az ékezet az attikaival szemben a szó végétől távozik: $\beta\alpha\sigma\acute{\iota}\lambda\epsilon\upsilon\varsigma$ ($\sim \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\acute{\upsilon}\varsigma$), $\theta\acute{\upsilon}\mu\omicron\varsigma$ ($\sim \theta\upsilon\mu\acute{\omicron}\varsigma$); a plur. dat. végzete $-\epsilon\sigma\sigma\iota$: $\pi\acute{\omicron}\delta\epsilon\sigma\sigma\iota$ ($\sim \pi\omicron\sigma\acute{\iota}$), $\acute{\alpha}\nu\delta\rho\epsilon\sigma\sigma\iota$ ($\sim \acute{\alpha}\nu\delta\rho\acute{\alpha}\sigma\iota$); n, l, m, r + j vagy s-ból, to-

vábbá -sl-, -sm-ből lesz νν, λλ, μμ, ρρ: κρίνω (~ κρίνω), χέλλιοι (~ χίλιοι), ἔμμι (~ εἰμί), φθέρρω (~ φθείρω); -ανσ-, -ενσ-, -ονσ- > -αισ-, -εισ-, -οισ- (a pótlónyújtás tehát diphthongust eredményez): plur. acc. χώραις (~ χώρας), ἵπποις (~ ἵππους) stb.

Az irodalomban ez a dialektus Sapphó és Alkaios nyelve.

c) az **ión-attikai** dialektus és a **κοινή**

1. Az íont beszélték Ióniában, a Kyklasokon, Euboián, jellegzetességei:

α helyett ε, ι, ρ után is η van: σοφίη (~ σοφία), χώρα (~ χώρα); ττ helyett: σσ: πρήσσω (~ πράττω); a ɸ és a spiritus asper igen korán kiveszett; a szomszédos magánhangzókat nem vonja össze.

Az íon mint mesterséges, sok aiol és attikai alakkal kevert irodalmi nyelv az ún. homérosi eposzokból ismeretes; íon nyelven írta meg Hérodotos is történeti művét, ez utóbbi az ún. újiön.

2. Az attikai a Kr. e. V. századtól kezdve minden más nyelvjárást háttérbe szorít. Virágzásának ideje Kr. e. 500–300 közé esik. Ennek a nyelvjárásnak a grammatikáján szokásos a görög nyelvet tanulni. Sajátosságai között említendő:

az egymás mellé került magánhangzókat összevonja; ε, ι, ρ után az íon η-val szemben α van (α purum).

Attikai nyelvjárásban írtak: Aischylos, Sophoklés, Euripidész, Aristophanész, Thukydidész, Xenophón, Platón, Démostenész és mások.

3. A **κοινή** (sc. **διάλεκτος**) az attikai nyelvjárás természetes továbbfejlődéséből, és más dialektusok hatása alatt keletkezett világnyelv.

Több faja közül legnevezetesebb az attikai, melynek kora Kr. e. 500 – Kr. u. 300, sajátosságai pedig:

a hangsúlyos szótág egyben meg is nyúlik; az itacismus: η, ει > ι; αι > ε; a dualis kivész; a dativus megszűnik; a mássalhangzós decl. beleolvad az o- ill. az α-declinatióba; az optativus eltűnik; a syntaxis egyszerűbb lesz.

Az irodalomban az alexandriai (Kr. e. 300–30) és a római (Kr. e. 30 – Kr. u. 300) korszak görög íróinál, papyrusokon és

feliratokon találkozunk vele; a görög Bibliának is ez a nyelve, és a művelt rómaiak is a κοινή-t beszélték.

7.§. A görög nyelv ma is él mint a régi görög, főként az attikai leszármazottja.

A hosszú évszázados fejlődés azonban mély nyomokat hagyott különösen szókincsében (latin, újlatin, török és szláv kölcsönszók). Az irodalmi nyelv, az ún. καθαρεύουσα γλῶσσα (megtisztított nyelv) nagyjából az attikainak mesterséges felelevenítése. Vele szemben áll a köznyelv ἡ μιλουμένη vagy δημοτική γλῶσσα, amelyet széltében beszélnek; ez kb. úgy viszonylik a κοινή-hoz, mint az olasz a latinhoz. Az **újgörög** sajátosságai általában a κοινή-ről mondottak, továbbá:

a futurum, a praes. és praet. perf., az imperat. alakjai körülírással képeztetnek, és ilyenkor ἔχω és θέλω segédigék gyanánt használatnak; a -μι végű igék -ω végűekké lettek; a magánhangzók terén az itacismus tovább terjed: υ és οι is > i; a más-salhangzóknál előtérben van a spirantikus kiejtés, pl. β > v, stb.

Első rész: Hangtan

I. A görög írás és kiejtés

8. §. A betűk

A görög nyelvnek a hangok jelölésére a következő 24 betűje van:¹

Alak	Név	Kiejtés	Átírás ⁵
A α	ἄλφα alpha	a, á	a
B β	βῆτα béta	b	b
Γ γ	γάμμα gamma	g (n)	g (n)
Δ δ	δέλτα delta	d	d
E ε	ἐ ψιλόν epsilon ²	e	e
Z ζ	ζῆτα zéta	dz	z
H η	ἥτα éta	é ³	é
Θ θ	θῆτα théta	th	th
I ι	ιώτα ióta	i, í	i
K κ	κάππα kappa	k	k
Λ λ	λάμβδα lambda	l	l
M μ	μῦ my	m	m
N ν	νῦ ny	n	n
Ξ ξ	ξεῖ ksi	ksz	x
O ο	ὀ μικρόν omikron ²	o	o
Π π	πεῖ pi	p	p
P ρ	ῥώ rhó	r	r
Σ σ ς	σίγμα sigma	sz ⁴	s
T τ	ταῦ tau	t	t
Υ υ	ὕ ψιλόν ypsilon ²	ü, ű	y
Φ φ	φεῖ phi	ph, f	ph
X χ	χεῖ chi	kh	ch
Ψ ψ	ψεῖ psi	psz	ps
Ω ω	ὦ μέγα ómega ²	ó	ó

Jegyzet. 1. A görög írás sémi eredetű, és a phoinikiaiktól (púnok) származik. A görögöktől vették át azután az etruskok és

a latinok az alphabetumot, s az utóbbiak által használt alakban terjedt el mindenfelé a művelt világon.

2. Mikor az αι e-nek, az οι és υ pedig i-nek hangzott (l. 6. §. 3. és 7. §.), akkor Byzantiumban keletkezett az ἔ φίλον, mely «puszta» e-t (nem αι-val írandót), és az ὄ φίλον elnevezés, mely «puszta» i-t (nem οι-, vagy υ-nal írandót) jelent. Ebből a korból való az ὀ μικρόν és az ὤ μέγα név is, mely a két betű alakjára kis és nagy o-ra vonatkozott.

3. Az H eredetileg a «h» hang jelölésére szolgált; minthogy azonban ez a hang az iónban korán kiveszett, a nyílt ē hangot jelölték vele. Midőn az ión alphabetum Attikában is elterjedt, az attikai nyelvjárásban még meglevő «h» hang számára új jelet kellett keresni; ezt a jelet az Η kétfelé osztásából kapták meg: ἧ, később Γ, majd ϸ lett az ún. spiritus asper (l. 10. §. 1.), ῥ, később Ϻ, majd ϻ a spiritus lenis (l. uo.) jele.

Régibb időben még egyéb betűjük is volt a görögöknek; az egyik, a Ϻ (digamma = kettős gamma, az alakja után) a w hangot (l. 12. §. 1. jz.) jelölte. Ez a hang azonban – kivált az ión-attikaiban – korán elveszett.

4. Az sz hangnak a kis betűk közt két jegye van (σ és Ϻ), melyek közül

σ a szók elején és belsejében áll: σύν, σείω, ἦσαν;

Ϻ a szók végén írandó; tehát: πόνος, κέρας, κόσμος.

A végsigma a szók belsejében is megmaradhat, oly összetett szókban, melyeknek előrésze Ϻ-ás végű; tehát: προς-έρχομαι vagy προσ-έρχομαι.

5. A görög szavak latin betűs átírására a magyarban több különböző rendszer is használatos. A táblázat ezek közül a tudományos szövegekben használatosat mutatja be.

9. §. Kiejtés

1. A görög betűknek mindig ugyanaz a hangértékük van, a γ azonban a κ, γ, χ és ξ előtt úgy hangzik, mint az n a

«hang, munka» szókban (l. 27. §. 5.): Γάγγης = Gangés, Σφίγξ = Sphinx, ἄγχω = anchó, ἄγκυρα = ankyra.

A többi betű kiejtéséről megjegyzendő:

az ε és o rövid magánhangzók általában zártan hangzottak, mivel képzésükkor a nyelv háta közel volt a szájpadrólshoz, a hosszúak (η, ω) pedig, melyeknek képzésénél a nyelv háta távol volt a szájpadrólstól, nyíltan ejtettek. A bárányok bégetését pl. egy V. századbéli attikai komoediaíró βῆ, βῆ-vel adja vissza, tehát az η nyílt, hosszú hang volt;

a rövid α ugyanúgy ajakkerekítés nélkül ejtendő, mint a hosszú;

az ι mindig i-nek ejtendő, (sohasem j-nek, l. 12. §. 1.); tehát: Ἰωνία = Iónia;

a ζ voltaképp nem egyéb, mint σ+δ (vö. Ἀθήναζε > Ἀθήνας + δε, l. 61. §. 1. c.); mi dz-nek szoktuk ejteni, mint ahogyan nem helyesen ejtjük az ε és η-t sem: a régi görög ejtéssel szemben ez utóbbi két esetben a mi kiejtésünk sajátságosan éppen fordítottja az ógörög kiejtésnek (l. még lentebb a 3. pont alatt).

2. A valódi kettős magánhangzók (l. 12. §. 2. a.) kiejtésénél mindkét hangnak egy szótag gyanánt kell hallatszani; ha a második hang u, az u-nak ejtendő; csak ou = ú; következőleg:

αι	aj	ει	ej	οι	oj	υι	űj
αυ	au	ευ	eu	ηυ	éu	ου	ú.

Jegyzet. αι megfelelője a latinban ae: λαίος ~ laevus.

ει-ben egybeesik egy ősi ει diphthongus, továbbá az ε+ε-ből és az ε pótlónýújtásából keletkezett hangzó (l. 21. §. 1. a. és 20. §. 1.). Eredeti az ει pl. e szavakban: δείκνυμι, ἀμείνων, τείχος, δεινός;

οι megfelelője a latinban oe: ποινή ~ poena;

az u-nál képezett kettőshangzókban az u mindig u-nak (sohasem ü-nek) hangzott, amit a következő írások is bizonyítanak: φεύγειν = φεύγειν, ἰκετεύω = ἰκετεύω stb.;

ου-ban egybeesik egy ősi ου diphthongus (pl. δοῦλος, ἀκόλουθος), továbbá az o + o-ból és az o pótlónýújtásából keletkezett

monophthongus (l. 21. §. 1. a. és 20. §. 1.); mind a három úgy hangzott, mint a magyar ú.

3. A nem valódi kettős magánhangzóknak (l. 12. §. 2. b.) kiejtésében a kis betűknél az aláírt ι (iota subscriptum: α, η, ω), a nagy betűknél a melléírt ι (iota adscriptum: Αι, Ηι, Ωι) nem hangzik; tehát: ἄδω, Ἀιδω = ádo; ἦών, Ἡιών = éon; ᾠδή, Ὠιδή = ódé.

Jegyzet. A nem valódi kettőshangzókat monophthongusoknak szoktuk ejteni, bár e kiejtésünk helytelen (vö. még 9. §. 1.); ezek ui. a Kr. e. II. századig diphthongusok voltak; vö. pl. lat. tragoedus ~ τραγωδός, lat. Thraex ~ Θραῦξ. A későbbi, monophthongikus kiejtésre jellemzők: lat. ōdeum ~ ᾠδεῖον, lat. Thrax ~ Θραῦξ.

10. §. Hehezet és ékezet

1. A görög minden (egyszerű vagy kettős) magánhangzóra, mely a szót kezdi, **hehezetet** (spiritus) tesz. Ez kétféle: vagy erős hehezet (spir. asper, jele ´), hangja h: ἵστορία = historia, vagy gyenge hehezet (spir. lenis, jele `), hangja nincs: ἄγω = agó (l. 8. §. 3.).

A szót kezdő ρ mindig erős hehezetet kap (l. 27. §. 7. jz.): így: ῥήτωρ = rhétor; ahol pedig a szó belsejében kettős ρ áll, ott az elsőre gyenge, a másodikra erős hehezetet szokás tenni: Πύρρος vagy Πύρρος = Pyrrhus. Azonban a ρ-nak erős hehezete a kiejtésnél nem veendő figyelembe.

2. A görög szók hangsúlyát (προσωδία ~ ᾠδή) **ékezettel** (accentus) jelöljük, mely háromféle:

- a) éles (ac. acutus; jele ´), λέγομεν, λόγος, ψυχή
- b) tompa (ac. gravis; jele `), ἀνὴρ καλὸς καὶ ἀγαθός
- c) hajtott (ac. circumflexus; jele ~ ebből: ^), σῶμα, γῆ.

3. A **hehezet és ékezet helyére** vonatkozólag megjegyzendő, hogy

a) kis betűknél a hangzó vagy ρ felett állanak: ἱερός, ῥώμη; nagy betűknél fent, a hangzó vagy ρ előtt: Ἱέρων, Ρόδος;

b) valódi kettős magánhangzóknál mindig a második hangzó felett: αἰνός, οἰκία, Εὐρώπη – ἀκούω, ψυχάί, Ἀθηναῖος;

c) ha a hehezet és ékezet ugyanazon hangzón összekerül, akkor az éles és tompa ékezet a hehezet mellé jobbra íratik: εὖρηκα, Ἑλλην, Αἶας, ὃς εἶπετο, a hajtott ékezet pedig mindig a hehezet fölé írandó; így: ἦθος, οὔτος, Ἄγις, ὦτος;

d) nem valódi kettőshangzóknál a hehezet és ékezet nagy írásban mindig az első hangzó előtt áll: Ἄιδης = Hádész.

Összetételekben, melyeknek második része magánhangzóval kezdődik, a hehezetet sohasem írjuk ki; következésképpen προάγω (ebből πρό és ἄγω), προίημι (ebből πρό és ἦμι).

11. §. Egyéb hang- és írásjelek

1. Egyéb **hangjelek** a görögben még a következők:

a hiányjel (') ἀπόστροφος, az elisio (l. 23. §. 1.) jele;

a gamó (') χορωνίς, a krasis (l. 23. §. 2.) jele;

az elkülönítő pontok (·) annak jelölésére, hogy két, rendesen kettős magánhangzót tevő hangzó külön ejtendő ki. Ha ilyenkor a szótag hangsúlyos is, akkor az éles ékezet a két pont közé írandó; így: αἰδής = a-idés; αἰδιος; – αὐτή = a-yté; παῖων.

Az elkülönítő pontok azonban nem okvetlenül szükségesek, mert sokszor az ékezetnek vagy hehezetnek helyzetéből (l. 10. §. 3.) is eléggé kitetszik, hogy a hangok külön ejtendők; tehát: παῖς = pa-is, ἄυπνος = a-ypnos.

2. A görög **írásképek** közül

a vessző és pont ugyanolyan, mint a magyar írásban;

a kettőspont és pontos vessző jele a sor felett egy pont (·);

a kérdőjel pedig alakjára nézve pontos vessző (;).

Jegyzet. Az írásképek (hehezet, ékezet) használata csak az alexandriai korban válik rendszeressé. A kérdőjel a ζήτησις = kérdés első betűjéből származik, valamint a mi ? jelünk a Quaestio kezdőbetűjéből.

II. A hangok felosztása

12. §. Magánhangzók (vocales, sonantes)

A magánhangzók a szótagalkotó elemek a szóban. Magánhangzó akkor jön létre, mikor a tüdőből kitóduló levegő a hangszálakat mozgásba hozza, és azután sehol akadályra nem találva a szájnyíláson kitódul.

1. Az **egyszerű** magánhangzók

a) minőségük szerint kétfélek, úm.: valódiak és félhangzók; valódiak: α , ε , η , o , ω , – félhangok: ι , u ;

b) időmennyiségük szerint az egyszerű magánhangzók közül rövidek: ε , o ; – hosszúak: η , ω ; – közösek: $\bar{\alpha}/\bar{\alpha}$, $\bar{\iota}/\bar{\iota}$, $\bar{u}/\bar{u}$;

c) hangzás szerint vannak magas E- (ε , η), közép A- (α), mély O- (o , ω) hangok.

Jegyzet. Félhangzók az ι és u azért, mert könnyen mássalhangzókká (j és w) válnak (l. 8. §. 3.). Mikor a nyelv csaknem a felső foghús (alveolus) alatt áll meg, származnak a magas hangú vagy elülső nyelvállással képezett hangzók; ha a nyelv a száj hátsó részében a lágy íny (velum) alatt van, keletkeznek a mély hangú vagy hátsó nyelvállással létrejött hangzók. A kettő között foglal helyet a közép «a».

2. A *kettős* magánhangzók (δίφθογγοι) a valódi magánhangzók és félhangzók összekötéséből származnak. Ezek ismét lehetnek:

a) valódiak, melyekben mindkét hang hallatszik (vö. 9. §. 2.)
 $\alpha + \iota = \alpha\iota$, $\varepsilon + \iota = \varepsilon\iota$, $o + \iota = o\iota$, $u + \iota = u\iota$,

$\alpha + u = \alpha u$, $\varepsilon + u = \varepsilon u$, $o + u = o u$, $\eta + u = \eta u$;

b) nem valódiak, melyek hosszú valódi magánhangzó + ι -ból keletkeznek. Ezekben az ι nem hangzik (l. 9. §. 3.); tehát:

α , $A\iota = \acute{\alpha}$, η , $H\iota = \acute{\epsilon}$, ω , $\Omega\iota = \acute{\omicron}$.

13. §. Mássalhangzók (consonantes)

1. Az egyszerű mássalhangzók:

Kiejthetőségük szerint	Keménységi fokuk szerint ³	A beszélő szervek szerint		
		Torokhangok (gutturales) K-hangok	Foghangok (dentales) T-hangok	Ajakhangok (labiales) P-hangok
Pillanatnyiak ¹ (momentaneae)	Kemények (tenues)	κ	τ	π
	Lágyak (mediae)	γ	δ	β
	Hehezetesek (aspiratae)	χ	θ	φ
Huzamosak ² (continuae)	Folyékonyak (liquidae) a)	λ ρ		
	Orrhangok (nasales) b)	γ (l. 9. §. 1.)	ν	μ
	Fúvók (spirantes) c)	j	σ	ϕ

Megjegyzendő, hogy rendszeren az orrhangok is a folyékonyakhoz számítanak, és λ, μ, ν, ρ közös néven folyékonyaknak neveztetnek.

2. Kettős mássalhangzók: ξ, ψ, ζ.

Jegyzet. 1. A mássalhangzók (consonantes) kiejthetőségük szerint vagy pillanatnyiak (momentaneae), vagy huzamosak (continuae). Az első csoport képzésénél a tüdőből kitóduló levegő az ínyen, a fogaknál vagy az ajkaknál akadályba ütközik; ezeket az akadályokat, záratokat (innen: zárhangok) meg kell szüntetni, mintegy szétrobbantani (explosivae), hogy a hang hallható legyen; amíg ui. az akadály fennáll, addig hang nem hallható (némák, mutae). Így van ez a torok-, fog- és ajkhangoknál, melyek csak egy pillanatig hangzanak.

2. A többi mássalhangzó ezekkel szemben huzamos. Ezek:

a) folyékonyak, mikor a levegő a nyelv hegyét hozza mozgásba (r), vagy a «d» helyén levő nyelv oldalán távozik a szájüregből (l);

b) orrhangok, ha a levegő nem a szájon, hanem az orron át távozik (közönségesen ezeket is folyékonyaknak nevezik); és

c) fúvók ill. réshangok, mikor az 1. alatt említett akadályok nem zárok, hanem rések, melyeken keresztül a levegő átsurranhat.

3. A lágy hangokat ún. zöngé kíséri (az ún. Ádám-csutkában levő hangszálak rezegnek), míg a kemény hangok zöngétlenek. Utóbbiak a «h»-val alkotják a három hehezetes mássalhangzót.

III. A hangsúly

Bevezetés

14. §. A görög hangsúly zenei volt (vö. προσῳδία ~ ᾠδή, lat. accentus < cano, canere), azaz a nyomatékka kimondott szótagot vagy szót magasabb, a hangsúlytalanat pedig alacsonyabb hangon ejtették. Beszédjük tehát a hanghordozás tekintetében hasonlított a mi kérdő mondataink hanghordozásához; a modern nyelvek közül a román nyelvek állnak legközelebb ebből a szempontból a göröghöz. Kevés kivétellel minden szóban van egy hangsúlyos szótag. A hangsúly helye **mindig csak a három utolsó szótag egyikén lehet**. Ez az ún. háromszótagos törvény, mely szerint a szó végén legföljebb két, trochaeusi végződésnél három mora lehet hangsúlytalan.

1. Az éles ékezet úgy rövid, mint hosszú magánhangzón állhat, mégpedig a három utolsó szótag bármelyikén; a harmadikon csak akkor, ha az utolsó rövid: καλός, ἀνὴρ – λέγω, λήγω – ἔγραφον, ἄνθρωπος.

Az éles ékezetű szók elnevezése az ékezet helyzete szerint

- a) éles az utolsó szótagon: végéles (ὀξύτονον)
- b) az utolsó előtti szótagon: másodéles (παροξύτονον)
- c) a harmadik szótagon: harmadéles (προπαροξύτονον).

2. A hajtott ékezet csak természetileg hosszú hangzón állhat, és csakis a két utolsó szótag egyikén; az utolsó előttin csak akkor, ha az utolsó természeténél fogva rövid; tehát: εὖ, ἔρμης – σῶμα, πρᾶξις.

A hajtott ékezetű szók elnevezése az ékezet helyzete szerint

- a) hajtott az utolsó szótagon: végghajtott (περισπώμενον)
- b) az utolsó előtti szótagon: másodghajtott (προπερισπώμενον).

3. Minden szó, melynek utolsó szótagja hangsúlytalan, általában tompahangúnak (βαρύτονον) nevezetik: φίλος, πλοῦτος, ἄριστος.

4. Az utolsó előtti szótagon, ha természeténél fogva hosszú és hangsúlyos, okvetlenül hajtott ékezetnek kell állnia az esetben, ha az utolsó szótag természeténél fogva rövid, vagy csak helyzetileg hosszú; így $\phi\epsilon\upsilon\gamma\epsilon$, $\kappa\rho\alpha\tau\eta\rho\alpha\varsigma$, $\alpha\tilde{\upsilon}\lambda\acute{\alpha}\xi$ (tő $\alpha\tilde{\upsilon}\lambda\acute{\alpha}\chi$ -); de $\theta\omega\rho\acute{\alpha}\xi$ (tő $\theta\omega\rho\alpha\chi$ -).

5. Összetett szókban a hangsúly mindig a szó eleje felé igyekszik, amennyire ezt az utolsó szótagnak időmennyisége megengedi; de sohasem megy túl az utolsó előtti alkatrész végszótagján; így:

ή λύπη a bú	de: ἄλῡπος bútan
ὁ νοῦς az érzelem	εὔνους jóindulatú
ὁ σοφός a bölcs	φιλόσοφος bölcselő
ἀπό és δός-ból lesz:	ἀπόδος adj vissza (nem ἀποδος!).

15. §. A hangsúly változása

Valamely szónak hangsúlya részint a ragozásban (az utolsó szótag időmennyiségének változása, vagy a szótagok számának szaporodása által), részint az összefüggő beszédben más szókkal való érintkezése folytán többféleképpen változhatnak.

1. A ragozásban előforduló hangsúlyváltozásokat a név- és igeragozásnál fogjuk említeni (l. 35. §. 3. és 78. §. 5.).

2. Az összefüggő beszédben minden végleges ékezet, hacsak nem következik utána írásjel, tompára változik ($\beta\alpha\rho\acute{\upsilon}\tau\omicron\nu\omicron\nu$ 10. §. 2.). Így: $\acute{\alpha}\gamma\alpha\theta\acute{o}\varsigma$ jó; de: $\acute{o}$ $\acute{\alpha}\gamma\alpha\theta\acute{o}\varsigma$ $\acute{\alpha}\nu\eta\rho$ a jó ember; csakis az utolsó -νῆρ szótag nyomatékos itt.

Jegyzet. Csakis a kérdő τίς; τί; (ki? mi?) tartja meg mindig változatlanul éles hangsúlyát, tehát az írásban éles ékezetét (l. 74. §. 1.).

3. A hangsúly visszavonása ($\acute{\alpha}\nu\alpha\sigma\tau\rho\omicron\phi\acute{\eta}$) a kéttagú praepositíóknál – prózában csak περί-nél – szokott előfordulni, és pedig: a) valahányszor a névnek vagy igének, melyhez tartoznak, utána tétetnek; így: $\tau\omicron\upsilon\tau\omega\nu$ $\acute{\pi}\acute{\epsilon}\rho\iota$ (= $\acute{\pi}\epsilon\rho\iota$ $\tau\omicron\upsilon\tau\omega\nu$); $\nu\epsilon\tilde{\omega}\nu$ $\acute{\alpha}\pi\omicron$ (= $\acute{\alpha}\pi\omicron$ $\nu\epsilon\tilde{\omega}\nu$); b) midőn a kéttagú praepositio az ειμί (vagyok)

megfelelő összetételei helyett áll: ilyenek πάρα = πάρεστι, ἐπι = ἔπεστι. vö. 199. §. 2. jegyz.

16. §. Simuló szók (voces encliticae)

Néhány egy- és kétagú szó oly szorosan csatlakozik a megelőző szóhoz, hogy vele hangtani egységgé, egy főhangsúllyal bíró szólamná válik, saját hangsúlyának elvesztésével (mint a magyarban a névutók). Az ily szokat **simulóknak** (ἐγκλιτικά) nevezzük. Ezek a következők:

1. A határozatlan névmás τις, τι (valaki, valamely, valami, aliquis) minden alakjában, kivéve ezt az egyet: ἅττα (l. 74. §. 1.).

2. A személynévmásnak következő alakjai:

μέ, μοῦ, μοί, me, mei, mihi,

σέ, σοῦ, σοί, te, tui, tibi,

ἐ, οῦ, οἱ, se, sui, sibi.

3. Az εἰμί és φημί igék indic. praes. impf.-ának minden kétagú alakja.

4. A határozatlan ποῦ valahol, ποῖ valahová, ποθεν valahonnan, πῇ valahogy, πῶς valamiképp, ποτέ valamikor.

5. Ezek a szócskák (particulák): γέ quidem, νύν hát, τέ (que) és, τοί bizony, πέρ éppen, πῶ még.

6. A -δε akár mint helyhatározó képző (l. 61. §. 1. c.): οἴκονδε haza, akár mint nyomósító rag (l. 72. §. 2.): ὅδε ez itt, τοσόσδε stb.

17. §. Simulás (ἐγκλισις)

1. A simulásnál a szólam főhangsúlya szintén a háromszótagos törvény szerint (l. 14. §.) igazodik;

a) végéles vagy végelhajtott szó után a simuló elveszti hangsúlyát, de a megelőző szó változatlanul megtartja (éles nem tompul; l. 15. §. 2.), s ez lesz az egész szólam főhangsúlya; így: σοφός τις – εὖ ἐστιν.

b) *másodéles* szó után az egytagú simuló elveszti hangsúlyát, a kéttagú azonban megtartja; tehát: λόγος τις; de: λόγοι τινές.

c) *harmadéles* vagy ezzel egyértékű *másodhajtott* szó után a simuló elveszti hangsúlyát, a szólam főhangsúlya pedig az első szó végtagjára esik, mit *éles ékezzettel* jelölünk. Ezeknek tehát két ékezetük van; így: ἄνθρωπος τις, ἄνθρωποι τινες – τὸ σῶμά σου, εἶχέ ποτε.

Olykor a simuló a megelőző szóval *egybe* íratik; így: ὤστε, μῆτε, οἷόςτε stb. ezek helyett: ὤς τε stb. Az ékezet tehát csak *látszólag* tér el a 14. §. szabályaitól.

2. A simuló szó megtartja hangsúlyát (vö. még 129. §. c.):

a) ha más simuló jó utána: εἶ ποτέ τις φησι ha vki vha mondja;

b) a kéttagú simuló, ha másodéles szó után áll (l. fent b) pont);

c) a mondat elején, mert akkor nincs mihez simulnia;

d) ha magát a simulót akarjuk nyomatékosan kiemelni, ami főleg a személynévmásoknál szokott előfordulni, mégpedig leginkább

ellentétekben: ἢ ἐμέ, ἢ σέ vagy engem, vagy téged;

praepositio után: σὺν σοί teveled; πρὸς σέ tehozzád;

e) elisio után, ha az a magánhangzó, mely az ékezetet átvenné, a megelőző szó végéről elmaradt: καλὸν δ' ἐστίν = καλὸν δέ ἐστιν.

18. §. Hangsúlytalan szók (voces procliticae)

1. Több egytagú szó az *utána következővel* egyesül hangtani szólammá; azért saját hangsúlyuk nincs is (pl. magy. névelő, lat. praepos.). Ezeket **hangsúlytalanoknak** (ἄτονα) nevezzük. Ilyen van tíz; úm.:

a) a névelőnek ez a négy alakja: ὁ, ἡ – οἱ, αἱ;

b) három praepositio: ἐν (-ban), ἐς v. εἰς (-ba), ἐκ v. ἐξ (-ból);

c) két kötőszó: εἰ (ha), ὥς (mint, hogy; mint praep. is);

d) egy tagadó szó: οὐ (οὐκ, οὐχ nem; de mindig csak οὐχί).

2. A hangsúlytalanok éles ékezetet kapnak:

a) simuló előtt valamennyien: οὔ φησιν, εἷ τις, οὔπω stb.

b) az οὐ, ha nem csatlakozhatik a következő szóhoz; tehát írásjel előtt: ἔδθησε μὲν οὔ, ἔπαισε δέ.

vagy a mondat végén: πῶς γὰρ οὔ; hogyan?

IV. A hangok változásai

Bevezetés

19. §. Beszédünk nem elszigetelt hangokból, hanem a hangok bizonyos csoportjaiból, szavakból áll, melyekben az eredeti hang igen gyakran megváltozik. Ezt a sajátságát a hangoknak nevezzük **hangváltozásnak**.

A hangváltozások – igen ritka eseteket nem tekintve – nagyon lassan és hosszú idő alatt végbemenő folyamatok, melyek észrevétlenül, sőt öntudatlanul mennek végbe, és az esetek óriási többségében átmeneti fokozatok eredményei. Az okok között, melyek a hangváltozásokat létrehozzák, fontos szerepe van a beszélő kényelemszeretetének, a munkamegtakarításnak, a helyes kiejtés lazulásának, az utánzásnak, nyelvkeveredésnek, a beszéd tempójának (allegro- és lento alakok: $\kappa\tau\omega\ \beta\omicron\lambda\omega\upsilon$ = $\omicron\kappa\tau\omega\ \omicron\beta\omicron\lambda\omega\upsilon$; lat. ditis = divitis) és egyéb tényezőknek, mint pl. a szomszédos hangoknak.

Minden hangváltozás bizonyos törvények szerint megy végbe; ezek a törvények az ún. **hangtörvények**. Ezek azt mondják, hogy *ha egy hang egy szóban bizonyos nyelvterületen bizonyos időben valamiképpen elváltozott, akkor hasonlóan fog elváltozni minden szóban, melyben ugyanazon körülmények között előfordul*; a változás tehát nemcsak azonos hangtani feltételekre, hanem ugyanazon időre és helyre, nyelvterületre vonatkozik.

Látszólagos kivételek többféleképp magyarázhatók.

a) A hangtörvények bizonyos időhöz vannak kötve. Egy törvény szerint pl. minden régi $\bar{a}$ -ból keletkezett $i\acute{o}$ -att. η az attikai dialektusban ρ után ismét $\bar{\alpha}$ (ún. alpha purum, l. 40. §. 1. a.) lesz. E szabály alól «kivételek» $\chi\acute{o}\rho\eta$, $\delta\acute{\epsilon}\rho\eta$. Tudnivaló azonban, hogy a fenti hangváltozás régebbi, mint a ς -nek ρ után való kiesése, tehát a $\chi\acute{o}\rho(\varsigma)\eta$, $\delta\acute{\epsilon}\rho(\varsigma)\eta$ alakok teljesen szabályszerűek, mivel az η előtt még ς állt abban az időben, mikor pl. $\chi\acute{o}\rho\eta$ -ből $\chi\acute{o}\rho\bar{\alpha}$ lett.

b) Egy hangtörvény a másiknak érvényességét megszüntetheti. A *sek^h-gyökből spiritus asperrel kezdődő ἔχω alakot váránk (l. 30. §. 2. c. β.), de dissimilatio útján (l. 29. §. 5.) ténylegesen ἔχω létezik csak.

c) Leggyakrabban azonban az **analogia** (ἡ ἀναλογία = egyezés) szolgál felvilágosítással az ún. kivételek megmagyarázásánál. Az analogia (a nyelvtani alakok associációja) ui. a legnagyobb jelentőségű tényező a nyelv fejlődésében. Hatalmáról a nyelvtan minden részében meggyőződhetünk. Két faja a belső és külső analogia. A belső analogia esetében egy szónak bizonyos alakja ugyanazon szó más alakjaira hat: amikor pl. a πέφευγα perf.-ában az ε megmarad és nem változik o-ra, mint pl. a λείπω ~ λέλοιπα-ban, itt a várható változást a φεύγω praesensének analogiája zavarja meg. A külső analogia esetében valamely szó alakjaira egy más szó alakjai hatnak. Pl. ὅστᾱ e helyett ὅστῃ < ὅστέα (l. 43. §. 1.) más semlegesek plur. nom. α-végződése szerint (pl. δῶρα, σώματα).

A) Magánhangzók változásai

PÓTLÓNYÚJTÁS. HANGZÓRÖVIDÜLÉS. METATHESIS QUANTITATIS

20. §. 1. **Pótlónýújtás.** Gyakran előfordul, hogy a szó belsejében valamely mássalhangzó vagy mássalhangzó-csoport kiesik (l. pl. 30. §.). Ilyenkor a megelőző rövid hangzó megnyúlik, azaz a helyzeti hosszúság helyébe a természeti hosszúság lép. Ez az úgynevezett **pótlónýújtás**, melynek következtében a rövid

ᾱ, ι, ű-ból ᾱ, ι, ű, – ε-ból ει, – ο-ból ου lesz. Így:

*pant-si *ekrin-sa *deiknunt-si *spend-sō *pent^h-somai *odont-s alakokból lesz:

πασι ἔκρινα δεικνῦσι σπείσω πείσομαι ὁδοῦς.

Analogiák. A latinban ex-ā-men < *ex-ag-smen (āgo), māvis, māvult < *mags-wol- (māgis és volo-ból), pōno < *pō-s(i)nō (pōs-ui) stb. – A magyarban pl.: föld (föld), āra (arra), kódus, házhó stb.

Jegyzet. a) természeténél fogva hosszú valamely szótag, ha hosszú vagy kettős magánhangzó van benne:

pl. ἥρως, ἄδω (– –), Εὐρώπη (– – –);

b) helyzeténél fogva hosszú a szótag, ha a rövid magánhangzóra két vagy több egyszerű, vagy egy kettős mássalhangzó következik; így: χάρμα, ἐχθρός, λέξον (– ◡), λόγος δέ (◡ – ◡), ὑπὸ χθονός (◡ – ◡ ◡).

A természeti és helyzeti hosszúság a kiejtésben jól megkülönböztetendő; így: ὤσπερ és ὅσπερ, μᾶλλον és ἄλλος. vö. pāssus (pando) és patior (patior) stb.

2. Hangzórövidülés. Sajátságos jelenség a görög (és latin) nyelvben, hogy az eredetileg hosszú hang magánhangzó előtt («vocalis ante vocalem corripitur»), nasalis vagy liquida + mássalhangzó előtt, valamint j, w + mássalhangzó előtt megrövidül; így lett λυθη-ből λυθέω, λυθεντ-; γνω-ből γνοντ-; ζωή-ből ζοή; *g^wasilēws-ből βασιλεύς; *e-dējk-s-m-ből ἔδειξα; *djēws-ből Ζεύς stb. vö. flēre, scīre, de: flēo, scīo; amāns, mōns, de: amāntis, mōntis stb.

3. Metathesis quantitatis, vagyis a magánhangzók időmeny-nyiségének felcserélése az ηο, αο csoportokban fordul elő, melyekből εω ill. εᾱ lesz: βασιλῆος > βασιλέως; βασιλῆα > βασιλέα; νᾱος > νεώς. (l. 57. §. 1. b. és 5.).

21. §. ÖSSZEVONÁS

Magánhangzók összekerülését *ugyanazon szóban*, és az ebből eredő rossz hangzást a görög többnyire **összevonás** (contractio) által iparkodik elkerülni: τιμάεις > τιμᾷς (l. 87. §. 2. a.). Legelőször természetesen az egyenlő magánhangzók vonattak össze, pl.: ἰστιάσιν > ἰστιάσιν. Az összevonás szabályai a következők (de vö. 79. §. 2.):

1. a) két egyenlő minőségű (l. 12. §. 1. a.) magánhangzó (mely esetben ε = η, és ο = ω) mindig a megfelelő hosszúba olvad össze; de εε > ει, οο > ου. Így

ezekből: κέραᾱ Χῖος φιλέητε ζηλώω de: ποίειε πλόος
lesz: κέρα Χῖος φιλήτε ζηλῶ ποίει πλοῦς.

b) kettős magánhangzók (valódiak és nem valódiak) az előtük álló s első alkatrészükkel egyenlő rövid magánhangzót elnyelik; így

ezekből: $\mu\acute{\nu}\alpha\iota\ \omicron\iota\acute{\kappa}\epsilon\epsilon\iota\ \acute{\alpha}\pi\lambda\omicron\iota\ \nu\omicron\upsilon\ \mu\acute{\nu}\alpha\alpha\ \phi\iota\lambda\acute{\epsilon}\eta\ \nu\omicron\omega$
 lesz: $\mu\nu\alpha\iota\ \omicron\iota\kappa\epsilon\iota\ \acute{\alpha}\pi\lambda\omicron\iota\ \nu\omicron\upsilon\ \mu\nu\alpha\ \phi\iota\lambda\eta\ \nu\omega$.

2. Egyenlő minőségű, de nem egyenlő hangzású (l. 12. §. 1. c.) magánhangzók a következő szabályok szerint vonatnak össze:

a) a mély O-hang elnyomja a magasabb A- és E-hangot; tehát

ezekből: $\tau\iota\mu\acute{\alpha}\omicron\mu\epsilon\nu\ \chi\rho\acute{\alpha}\omicron\upsilon\ \eta\delta\iota\omicron\alpha\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\epsilon\omicron\varsigma\ \zeta\eta\lambda\omicron\epsilon\ \delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\lambda\epsilon\iota\varsigma$
 lesz: $\tau\iota\mu\omega\mu\epsilon\nu\ \chi\rho\omega\ \eta\delta\iota\omega\ \gamma\acute{\epsilon}\nu\omicron\upsilon\varsigma\ \zeta\eta\lambda\omicron\upsilon\ \delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\iota\varsigma$.

b) a közép A-hang és a magas E-hang találkozásakor pedig mindig az győz, amelyik elől áll; a kettőshangzó ι-ja aláíratik; tehát

ezekből: $\acute{\alpha}\epsilon\chi\omega\nu\ \acute{\alpha}\epsilon\iota\delta\omega\ \tau\iota\mu\acute{\alpha}\eta\varsigma\ \xi\alpha\rho\ \pi\alpha\iota\delta\epsilon\upsilon\epsilon\alpha\iota\ \text{és}\ \pi\alpha\iota\delta\epsilon\upsilon\eta\alpha\iota$
 lesz: $\acute{\alpha}\chi\omega\nu\ \acute{\alpha}\delta\omega\ \tau\iota\mu\acute{\alpha}\varsigma\ \eta\rho\ \pi\alpha\iota\delta\epsilon\upsilon\eta$.

3. Valódi hangzó + félhangzóból kettőshangzó származik (l. 12. §. 2.).

4. Az összevonáshoz igen közel jár a **synizésis**, vagyis diphtongust nem alkotó két magánhangzónak egybeolvasztása a kiejtésben; így: ἵλεως, πόλεως (ejtsd: hiljós, poljós) csak két szótag. Az ékezés tehát *nem* szabálytalan.

Jegyzet. α + ει = ᾱ, ha az ει nem eredeti (l. 9. §. 2. jegyz.), hanem ε + ε vagy ε pótlónyújtásának eredménye, tehát: $\tau\iota\mu\acute{\alpha}\epsilon\iota\nu\ (<\tau\iota\mu\acute{\alpha}\epsilon\epsilon\nu) > \tau\iota\mu\acute{\alpha}\nu$. O + nem eredeti ει > ου: $\delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\lambda\epsilon\iota\nu > \delta\omicron\upsilon\lambda\omicron\upsilon\nu$ (l. 87. §. 2. jz.).

Nem vonatnak össze εο, εου, εω, εοι, εα, εη, εη, ha az ε mögött ϣ volt, mely kiesett, tehát: δέω, βασιλέα, ἐννέα, ἡδέως. (l. 30. §. 2. d.).

22. §. **Hangsúly.** Az összevonásból keletkezett szótag csak akkor hangsúlyos, ha az összevont hangzók egyike hangsúlyos volt. Lesz pedig

hajtott, ha a hangzók elseje volt hangsúlyos; $\tau\iota\mu\acute{\alpha}\omega = \tau\iota\mu\omega$ (l. 14. §. 2.),

éles, ha a hangzók másodikán volt a hangsúly; τιμάετω = τιμάτω.

23. §. HIATUS

Valahányszor magánhangzón végződő szóra magánhangzón kezdődő következik, **hiatus** (hio, -are; hangrés) támad, melynek a görög részint a szók elhelyezésével, részint *elisio* (hangkivetés), *krasis* (hangvegyülés) vagy mozgó végmássalhangzók (l. 33. §.) segítségével szerette elejét venni.

1. Az **elisio** (elido, -ere) a szó rövid véghangzójának elhagyása rákövetkező magánhangzó előtt. Jele az *apostrophos* ' (l. 11. §. 1.), melyet azonban a szóösszetételeknél nem szokás kiírni. Végső magánhangzójukat elvesztik főképp:

a) a praepositíók, kivéve περί és πρό. Így mondjuk

ezek ἐπὶ αὐτῷ ἀπὸ ἐμοῦ διὰ ἐμέ παρὰ ἔχω ὑπὸ ἄγω helyett:
ἐπ' αὐτῷ ἀπ' ἐμοῦ δι' ἐμέ παρέχω ὑπάγω

de περί és πρό-nál: περιῖ αὐτόν, περιέχω – πρὸ αὐτοῦ, προέχω;

b) sok kötőszó (sohasem ὅτι, hogy) és határozószó; így tehát ezekből: ἄλλὰ ἐγώ οὐδὲ ἦλθεν ἦν δὲ ἐγώ ἅμα αὐτῷ
lesz: ἄλλ' ἐγώ οὐδ' ἦλθεν ἦν δ' ἐγώ ἅμ' αὐτῷ.

Sohasem marad el az ű, sem az egytagú szókban az ᾱ, ῑ, ο.

Hangsúly tekintetében megjegyzendő, hogy azt

a) tompahangú szók (l. 14. §. 3.) mindig megtartják:

ταῦτα ἔχω = ταῦτ' ἔχω;

b) végéles praepositíók s kötőszók mindig elvesztik:

ἐπ' ἐμοί, ἄλλ' ἐγώ,

c) más végélesek a megelőző szótagra vetik:

χρηστὰ ἦθη = χρήστ' ἦθη.

2. A **krasis** valamely szó végső magánhangzójának összevonása a következő szó kezdő magánhangzójával többnyire a 21. §. szabályai szerint. Jele a *koronis*: ' (l. 11. §. 1.), mely az összevont hangzó fölé íratik, ha nincs rajta erős hehezet; így: τὸ ἐμόν = τοῦμόν, de ὁ ἐμός = οὔμός.

A krasisnál az első szónak az *ékezte*, a másodiknak a *hehezete* vész el. A keletkezett új hangzó pedig csak akkor kap aláírt iótát, ha az ι az összevonandók *másodikában* volt; tehát: ἐγὼ οἶμαι = ἐγῴμαι; de καὶ ἄν = καῶν.

A krasis leginkább a következő esetekben fordul elő:

- a) a névelőnél: αὐτός τοῦνομα τᾱγαθά ὠνθρωπε
ezekből: ὁ αὐτός τὸ ὄνομα τὰ ἀγαθά ὦ ἄνθρωπε
- b) a relativumnál: ἄν ἄγῳ οὐφόρει
ezekből: ἄ ἄν ἄ ἐγῳ ὃ ἐφόρει
- c) καὶ és pró-nál: καῶγῳ καῶν καῶτα προῦβαλον
ezekből: καὶ ἐγῳ καὶ ἐν καὶ εἶτα προέβαλον.

Hangsúly. Az első szó hangsúlya elvesz, a másodiké megmarad. Így: τὸ ἔργον = τοῦργον, ὦ ἄναξ = ὦναξ 14. §. 4. szerint.

24. §. HANGMÁSULÁS (ABLAUT, APOPHONIA)

1. A görögben és más nyelvekben (latin, német, angol stb.) gyakran tapasztalhatjuk, hogy a tő magánhangzói az etymologiaiailag összetartozó szavakban más és más alakban fordulnak elő. Vö. német: binden, band, gebunden; Berg: Burg; Geld: Gold; Gulden; latin: tego: toga; fero: fūr; scalpo: sculpo.

Jegyzet. Etymologiaiailag (ἡ ἐτυμολογία [< ἔτυμος = igaz(i) + λόγος = szó] tehát: a szó igazi eredetének és jelentésének tana) összefüggő szavak azok, amelyek egy közös alapszóból (ἔτυμον) származnak.

E jelenséget **hangmásulásnak**, német terminussal Ablautnak nevezzük. A hangmásulásnak igen fontos szerepe van a szóképzésben általában, és az igeragozásban különösen, amennyiben itt főleg az ún. erős alakok (erős aoristos és perfectum) képzésénél találkozunk vele (l. 99–102. §§., 107–108. §§., 112–116. §§., 119. §.).

2. A hangmásulásnak két faja van:

a) **qualitativ** másulással van dolgunk, mikor ε és α, ill. η és ᾱ az o ill. ω-val váltakozik: φέρω ~ φόρος; βᾱλλω ~ βολή; ῥήγνυμι ~ ῥρωγα.

b) a **quantitativ** másulás a magánhangzók időmennyiségének megváltozásában áll. Itt három fok lehetséges:

α) az **erős** (vagy teljes) fok, amelyben a tőhangzó 1) vagy α , η , ω ι , υ , 2) vagy α , ϵ , $\omicron$, 3) vagy $\epsilon\iota$, $\epsilon\upsilon$;

β) a **gyenge** fok (vagy $\emptyset$ fok), melyben 1) az α) 1) alatt említett α , η , ω tőhangzó α , ϵ , $\omicron$ -ná rövidül, 2) az α) 2) alatti α , ϵ , $\omicron$ teljesen eltűnik, és 3) az α) 3) alatti $\epsilon\iota$, $\epsilon\upsilon$ diphth.-ből ι , υ lesz;

γ) a **nyújtott** fok, melyben az erős fokú α , ϵ , $\omicron$ -ból (l. α) 2) alatt) η , α , ω lesz. Példák:

Erős fok		Gyenge, ill. $\emptyset$ fok	Nyújtott fok
ϵ hangzóval	$\omicron$ hangzóval		
ῥήγνυμι	——	ῥοράγην	ῥορωγα
ἵστημι	——	στατός	——
τίθηναι	——	θετός	——
δίδωμι	——	δοτός	——
ἐγενόμην	γέγονα	γι-γν-όμαι	——
φέρω	φορτίον	δί-φρ-ος	φώρ
φίλε (vocat.)	φίλος (nomin.)	——	——
λείπω	λέλοιπα	λιπεῖν	——
εἰδώς	οἶδα	ἴσμεν	——
φεύγω	——	ἔφυγον	——

c) Quantitativ és qualitativ hangmásulás együtt is előfordul, pl.: τρέπω ~ τρωπάω; ἄγω ~ ἀγωγή; φέρω ~ φώρ.

Jegyzet. 1. Jegyezzük meg a következő hangmásulásokat:

καλέω ~ κλητός	τέμνω ~ τέτμηκα
βάλλω ~ βλητός	θνητός ~ ἀπέθανον ~ θάνατος
κάμνω ~ κέκμηκα	πάσχω ~ πενθ-, *ρητ ^h - > παθ-, πονθ-

2. A quantitativ hangmásulás az egyes nyelvtani kategóriákban:

a) *Erős fokot* tüntetnek fel pl.: az athematikus igetövek az act. indicat. egyes számában: δείκ-νῶ-μι, τί-θη-μι, ἵ-στη-μι, δίδω-μι; a thematikus igetövek közül sok a praes. impf., a σ-fut. és σ-aoristosban: λείπω, σήπω, φεύγω: λείψω, stb.; az -εσ-

tövní semleges szók, valamint az -ερ- és -εν- tövek nagy része az esetrag előtti szótagban: γένος, ἔτος, πατέρα, ποιμένας.

b) *Nyújtást* mutatnak: az -ερ-, -εσ-, -εν- tövű nevek egy része a sing. nom.-ban: πατήρ, ποιμήν, ἀληθής, δωτώρ; az -ον-, -οντ- tövek szintén a sing. nom.-ban: δαίμων, γέρον, φέρον.

c) *Gyenge ill. Ø fokot* mutatnak: az athematikus igék az act. indicat. plur.-ban és az egész mediumban: τί-θε-μεν, τίθεμαι, δίδομεν; sok -ε- tőhangzós ige a perfectumban, pl.: ἔσταλκα ἔσταλμαι ~ στέλλω; ἐκλάπην ~ κλέπτω; ἐδάρην ~ δέρω (l. 25. §.); a kötőhangzós erős aoristos töve: ἔλιπον ~ λείπω, ἔφυγον ~ φεύγω, ἔλαβον ~ λήψομαι, stb.

25. §. NASALISOK ÉS LIQUIDÁK MINT MAGÁNHANGZÓK

Gyakran előfordul, hogy nasalis vagy liquida előtt egy rövid magánhangzó kiesik, vagy nasalis járul mássalhangzóhoz. Ilyenkor az illető nasalis ill. liquida lesz a szótagalkotó hang. Jelölésére az illető betűk alá írt kis kör szolgál, tehát: $\underset{\circ}{\eta}$, $\underset{\circ}{\mu}$, $\underset{\circ}{\rho}$, $\underset{\circ}{\lambda}$.

Példák:

Erős fok	Gyenge, ill. Ø fok	Nyújtott fok
ε hangzóval	o hangzóval	
δέρομαι	δέδορκα	δρακεῖν < *dr̥kehen —
πατέρες	—	πατράσι < *pat̥si
φέρω	φόρος	φαρέτρα < *p ^h r̥-etra
στέλλω	στολή	ἔσταλκα < *e-stl̥-k-m̥ —
κλέπτω	κλοπή	ἐκλάπην < *e-kl̥p-ē-m̥
τείνω < *tenjō	τόνος	κλώψ
—	—	τατός < *t̥jōtós —
—	—	πόδα < *pod̥m̥ —
—	—	ἐπαίδευσσα < *epawidewsm̥

Vagyis: $\underset{\circ}{\eta}$ > α, $\underset{\circ}{\mu}$ > α, $\underset{\circ}{\rho}$ > αρ vagy ρα, $\underset{\circ}{\lambda}$ > αλ vagy λα.

Jegyzet. A latinban: $\underset{\circ}{\eta}$ > en: nomen < *nōm̥; $\underset{\circ}{\mu}$ > em: pedem < *ped̥m̥; $\underset{\circ}{\rho}$ > or: cordis < *kr̥d-es; $\underset{\circ}{\lambda}$ > ol : mollis < *m̥ld-wī. A német így ír: Atem, holen, Gesindel, Vater stb., de így mondja ki e szavakat: At̥m̥, hol̥, G(e)sind̥l, Fátá stb. A szótagalkotó nasalisok és liquidák, valamint a hangmásulás idg. eredetűek, és valószínűleg a hangsúly változásában gyökereznek.

B) Mássalhangzók változásai

26. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

1. A görög (éppúgy, mint a latin vagy magyar) nyelvben a könnyebb kiejtés megkívánja a mássalhangzók találkozásából eredő nehézkes és fáradságos kiejtés elkerülését. A szó belsejében összekerülő mássalhangzók tehát sokszor nem állhatnak meg egész változatlanul egymás mellett, hanem bizonyos törvények szerint átalakulnak. **Ez átalakulásban a második mássalhangzó többnyire változatlan marad, az első pedig ehhez alkalmazkodik.**

A jelenség oka az, hogy a beszélő nyelve már előre készül a következő hang kiejtésére, és ennek artikulációja befolyásolja a megelőző hangét. Különben is minden szótagban a kezdő mássalhangzó a legfontosabb, mely nincs annyi változásnak alávetve, mint más consonans a szóban.

2. Csakis az $\epsilon\chi$ praepositio χ -ja az, mely az összetételekben mindig változatlan marad, bármiféle mássalhangzó előtt: $\epsilon\chi$ -δρομή, $\epsilon\chi$ -θεις, $\epsilon\chi$ -μετρέω, $\epsilon\chi$ -στεις.

3. A mássalhangzók változásának háromféle módja van; úm. a) *assimilatio* hasonulás, b) *dissimilatio* elváltozás, c) *ejectio* kivetés.

Jegyzet. A változások ismerete a helyesírás szempontjából nagyon fontos, mert a görög a magyarral ellentétben nem az etymológián alapuló helyesírást követi, hanem az ún. fonétikus helyesírást alkalmazza, tehát úgy ír, ahogy kiejti a szót.

ASSIMILATIO

27. §. A K- és P-hangok és a ν változásai

1. A T-hangok (τ, δ, θ) a K- és P-hangok (κ, γ, χ – π, β, φ) közül *csakis a velük egyenlő fokúakat* (l. 13. §. 1.) tűri meg maguk előtt; ennél fogva csak ezek a csoportok: κτ, πτ – γδ, βδ – χθ, φθ lehetségesek; vagyis: kemény előtt csak kemény, lágy előtt csak lágy, hehezetes előtt csak hehezetes állhat. Tehát ezekből:

λεγ-τος γραφ-τος ὁκ-δοος κρυφ-δην πλεκ-θηναι βλαβ-θηναι
 lesz: λεκτός γραπτός ὁγδοος κρύβδην πλεχθήναι βλαφθήναι.

Analogiák. Így lett a latinban: lectus, scriptus ezekből: *legtos, *skribtos. A magyarban is: ad-tam, dob-tam, szív-telen, boldog-talan, szök-dös stb. a kiejtésben egészen: attam, doptam, szífte-len, boldoktalan, szögdös gyanánt hangzanak a T-hang módosító hatása következtében.

2. Σ előtt K-hangból κ (χσ = ξ), P-hangból π (πσ = ψ) lesz;
 ezekből: ἄγ-σω δεχ-σομαι τριβ-σω γραφ-σω
 lesz: ἄξω δέξομαι τρίψω γράψω.

A latinban is: rexi (reg-si), traxi (trag^h-si), scripsi (scrib-si) stb.

3. T-hang + σ-ból α) mássalhangzó után és a szó végén σσ, majd σ lesz, β) magánhangzó után az attikai színén σσ > σ-t tüntet fel.

- α) gigant-si epert^h-sa nukτ-si p^heront-si (plur. dat.)
 γίγασι ἔπερσα νυξί φέρουσι
 β) dat-sast^hai pod-si
 δάσασθαι ποσί.

4. M előtt a K-hangból γ, a P-hangból pedig μ lesz. Ezekből:

διωκ-μος δεδεχ-μαι κοπ-μα ληβ-μα γραφ-μα
 lesz: διωγμός δέδεγμαι κόμμα λήμμα γράμμα

Vö. segmentum (sec-o), summmoveo (sub-), summus (sup-er) stb.

5. ν a K-hang előtt orrhangú γ-vá, a P-hang előtt μ-vé lesz:

συν-καλω ἐν-γραφω συν-χεω ἐν-βάλλω συν-φωνία
 συγκαλῶ ἐγγράφω συγχέω ἐμβάλλω συμφωνία

a többi folyékonyhoz (λ, μ, ρ) pedig teljesen hasonul; e szerint tehát

ἐν-λειψις ἐν-μενω συν-λεγω συν-μετρια συν-ρεω-ból
 ἔλλειψις ἐμμένω συλλέγω συμμετρία συρρέω lesz;

Csak az ἐν praepositio ν-je nem változik a ρ előtt: ἐν-ρίπτω bedobok.

Analogiák. A latinban imperitus, imbuo, rumpo (ru-n-po, rup-i), immineo, corruo (con-ruo), colligo (con-legō) stb. – A magyarban: azomban, külömben, reméllem (reménylem) stb.

6. A **hehezetesítés** (aspiratio). A kemény némahang (π, κ, τ) mind összetételben, mind szó végén, ha utána erős hehezetű magánhangzó következik, ennek hatása folytán *hehezetessé* válik. Tehát

ezekből: ἐπ' ὁδός   κατ' ἔδρα   οὐκ οὗτος   ἀπ' οὗ
lesz: ἔφοδος   κατέδρα   οὐχ οὗτος   ἀφ' οὗ.

7. A szó elején álló ρ **megkettőztetik**, valahányszor akár a képzésben (pl. az augmentációnál), akár az összetételben rövid magánhangzó kerül eléje. Így lesz tehát ezekből:

ῥήγνυμι   δια-ρῥήνυμι   ἐπι-ρῥώννυμι   ῥέω   ἀπο-ρέω
ἔρῥηξα   διαρῥήνυμι   ἐπιρῥώννυμι   ἔρῥεον   ἀπορῥέω.

Ennek oka az, hogy a szót kezdő ῥ előtt rendszeren valamely fúvó mássalhangzó (w vagy s) veszett el, melynek maradványa a ρ-nak erős hehezete. Ez tehát voltaképpen nem is ῥ-kettőztetés, hanem vagy ɣ vagy σ hasonulása a ρ-hoz és ἔρῥηξα < *e-wrēksa, ἀπορῥέω < *apo-sreō.

28. §. A j okozta hangváltozások

A görög és a rokon nyelvek adatai révén sok esetben kikövetkeztethető egy – az attikai nyelvjárásban már nem meglévő – j hang korábbi megléte. Ez a félhangzó j a megelőző mássalhangzóval új hangokat, hangcsoportokat alkot. A legfontosabb szabályok a következők:

1. Zöngétlen K-hang (κ és χ) + j-ből ττ (ión és koiné σσ) válik. Így tehát

ezekből: *p^hulak-jō   *t^hak^h-jōn   *glōk^h-ja
lesz: φυλάττω   θάττων   γλῶττα.

2. A t + j és t^h + j-ből σ vagy szintén ττ (ión és koiné σσ) lesz; így lett

ezekből: *met^h-jos   *plat^h-jō   *melit-ja   *korut^h-jō
 μέσος   πλάττω   μέλιττα   κορούσσω

Jegyzet. Mássalhangzó után a tj-ből mindig csak egyszerű σ lesz, mely előtt a ν (l. 30. §. 1. a. szerint) pótlónyújtással (l. 20. §. 1.) kimarad. Így lesz tehát

ezekből: *pant-ja   *lut^hent-ja   *legont-ja
 először: παν-σα   λυθεν-σα   λεγον-σα
 azután: πασα   λυθεισα   λεγουσα.

Analógia. A tj-nek ehhez hasonló módosulásával a magyarban is találkozunk, ahol pl. eredeti lát-j, szeret-j alakokból: láss, szeress lesz.

3. a) A δ és γ az utána következő j-vel ζ-vá lesz; tehát:

*elpid-jō   *hed-jomai   *krag-jō   *rid-ja   *tr_z-ped-ja
 lesz: ἐλπίζω   ἔχομαι   κράζω   ῥίζα   τράπεζα.

Analógia. A magyarban is a felszólító módnak j ragja megelőző t-vel rendszeren cs hangba megy át; így lesz ront-j, tanít-jből: ronts, taníts.

3. b) p + j-ből πτ lesz:

*tup-jō   *kop-jō
 τύπτω   κόπτω.

4. A j megelőző λ-hoz hasonul; tehát l + j > λλ. Így lesz

*mal-jon (melius)   *aljös (alius)   *hal-jo-mai (salio)
 μαλλον   ἄλλος   ἄλλομαι

Analógia. A magyarban is szeret a j a megelőző mássalhangzóhoz hasonulni; ezekben: aty-ja, any-ja, hagy-ja stb. mindig kettős ty, ny, gy hallatszik; Zalában pedig ezeket: gondol-ja, talál-ja stb. mindig így ejtik: gondolla, találla.

5. A ν vagy ρ után álló j ezek elé megy mint ι (epenthesis), s a hangzóval kettős vagy hosszú magánhangzót (ι, υ) alkot. Így lesz

melan-ja   p^han-jō   mor-ja   p^ht^her-jō   krin-jō   amun-jō-ból
 μέλαινα   φαίνω   μοῖρα   φθείρω   κρίνω   ἀμύνω.

Itt tehát a j hatása a hangnyújtásban jelentkezik. Ez azonban, főleg az igékben, pótlónyújtásból (l. 20. §. 1.) is származhatott; a **lesbosi** szójárásban ugyanis a ν, ρ végű igetövekhez járuló j hasonul; az attikaiak a hosszú mássalhangzót egyszerűsítették, de a helyzeti hosszúságot természetivel pótolták. Így lett

eredeti	kten-jō	p ^h t ^h er-jō	krin-jō	amun-jō-ból
lesbosi	κτένω	φθέρρω	κρίνω	ἄμύνω, illetve
attikai	κτείνω	φθείρω	κρίνω	ἄμύνω.

29. §. Dissimilatio

Az assimilatio ellentéte a *dissimilatio*, *elhasonulás*, amikor két egymásra következő hasonló vagy egyforma hang közül változik el az egyik. Az elhasonulás oka annak a nehézkességnek az elkerülésében rejlik, melyet a két hangzónak egymás után való kiejtése hoz létre, pl. ἐπείθθην > ἐπείσθην.

A leggyakoribb esetek a következők:

1. A T-hang, valahányszor más T-hang elé kerül, σ-ra változik. Tehát ezekből:

	ἄνυσ-τος	ἄδ-τεον	ἡδ-θην	πειθ-θηναι
lesz:	ἄνυστός	ἄστέον	ἡσθην	πείσθηναι.

2. τ-ből σ lesz akkor is, ha hangsúlytalan vagy szóvégi ι előtt áll:

δοτις	πλουτιος (~ πλοῦτος)	δεικνυτι	φεροντι
δόσις	πλούσιος	δείκνυσι	φέρουσι.

3. A dissimilatio egy faja az, midőn a néma + folyékony hangzócsoporton kezdődő igék a reduplicatio alkalmával csak az első mássalhangzót ismétlik meg: γράφω ~ γέγραφα, κράζω ~ κέκραγα, πράττω ~ πέπραγα (l. 80. §. 1, kivétel 109. §. 1).

4. A dissimilatio jelenségével állunk szemben akkor is, midőn két egyenlő consonans közül, melyeket egy-két szótag elválaszt egymástól, az egyik elváltozik, vagy éppen ki is esik.

κεφαλαλγια	ἀλγαλεος	φρατρια
κεφαλαργία	ἀργαλέος	φατρία.

Vö. lat. *exemplaris* < *exemplalis; *caeruleus* < *caeluleus (~ *caelum*).

5. Ha két egyforma hehezetes mássalhangzó kerül össze, a görög az első helyébe mindig a neki megfelelő keménységet szokta tenni; tehát Βάχχος, Σαπφώ, Ἀτθίς (ezek helyett: Βαχχος, Σαφφω, Ἀθθίς). Ezt teszi akkor is, ha egy szóban két közvetlenül egymás mellett álló szótag kezdődne ugyanazzal a hehezetes mássalhangzóval (Graßmann-törvény); így

a) az igék imperf.- és perfectum-reduplicatiójában; tehát ezek helyett: *χε-χωρηκα *φε-φευγα *θε-θυκα *θι-θημι
mondjuk: κεχωρηκα πέφευγα τέθυκα τίθημι;

b) szintígy a τίθημι és θύω igéknek passiv aoristosában, ahol
*ἐ-θε-θην *ἐ-θυ-θην helyett
lesz: ἐτέθην ἐτύθην

c) ez okból még az erős hehezet is meggyöngült ebben: ἔχω (e h. *ἔχω); de már a fut. ἔξω.

6. A passiv gyenge aoristos imperativusában viszont a *második* hehezetes lesz keménnyé, minthogy az első az alaknak jellemzője;

így: *σωθη-θι *παιδευθη-θι *λυθη-θι helyett
lesz: σώθη-τι παιδεύθη-τι λύθη-τι.

7. Néhány, eredetileg t^h-val kezdődő és hehezetes mássalhangzóra végződő gyök esetén szintén megfigyelhető a hehezet dissimilatiója.

gyök	praes.		fut.	pass. aor.
t ^h ap ^h -	θάπτω	(temetek),	θάψω,	ἐ-τάφ-ην
t ^h rep ^h -	τρέφω	(táplálok),	θρέψω,	ἐ-τράφ-ην
gyök	nom.			
t ^h rik ^h -	θρίξ (haj),	gen.	τριχ-ός, többes dat.	θριξίν
t ^h ak ^h -	ταχύς (gyors),	középfok	θάττων (*t ^h ak ^h -jön-ból; vö. 64. §.).	

30. §. EJECTIO

Bizonyos mássalhangzócsoportokban egy vagy két consonans kiesik, és így szűnik meg a kiejtésbeli nehézség. A mássalhangzó(k) kiesése 1) pótlónyújtással jár (l. 20. §. 1.), de 2) sokszor semmi nyomot sem hagy maga után.

1. a) a -νσ- (-νς) csoportban – melyben a σ keletkezhet ti- és tj-ből is – kiesik a ν:

τονς	θεονς	ιχθυνς	πανσα	λεγοντι
τούς	θεούς	ιχθῦς	πᾶσα	λέγουσι.

Jegyzet. Az ἐν praeverbium ν-je a σ előtt megmarad: ἐν-σειώ, ἐν-στέλλω. – A σύν ν-je egyszerű σ-hoz hasonul, tehát: συσσίτιον (< συν + σιτιον), de a σ + mássalhangzó vagy ζ előtt elvész, tehát: σύ-στημα, συ-ζάω.

b) a -νσ-, -μσ-, -λσ-, -ρσ-, -σμ-, -σν- csoportban kiesik a σ:

ἐκτενσα ἐφανσα ἐνεμσα ἐστελσα ἔδερσα ἐσμι σελασνα
ἔκτεινα ἔφηνα ἐνειμα ἔστειλα ἔδειρα εἰμί σελένη.

c) a ν + τ hangcsoportban σ előtt a τ hang a σ-hoz hasonul, σσ-ból σ lesz, mely előtt a ν kiesik:

γίγαντς γιγαντσι λυθεντς παντς πενθοσμαι ἐσπενδσα
γίγᾱς γιγᾱσι λυθεῖς πᾱς πείσομαι ἔσπεισα.

d) ε, ι, υ + nj, rj csoportban a nj, rj-ből keletkezett νν, ρρ pótlónyújtással megrövidül (az egyik ν ill. ρ „kiesik”):

*ktenjō	*klinjō	*olop ^h urjō
κτείνω	κλίνω	ὀλοφύρω

2. a) τ hang a σ és a perfectum κ-ja előtt kiesik:

νυκτ-ς	πατριδ-ς	κορυθ-σι	πεπειθ-κα
νύξ	πατρίς	κόρουσι	πέπεικα.

Analogiák. A latinban dens (dent-s), lapis (lapid-s), clausi (claud-si).

b) a τ hang consonans + σ közt is kiesik:

νυκτ-σι	ἐπερθσα
νύξι	ἔπερσα.

c) a σ kiesik

α) két magánhangzó között (a két sonans összevonatik):

Μουσα-σων γενε-σα παιδευε-σαι παιδευε-σο φανε-σω
Μουσῶν γένη παιδεύη παιδεύου φανῶ.

β) a szó elején magánhangzó előtt: *s(t)i-stā-mi > ἵστημι; ἔχω, ἔσχον ~ σχήσω; ἔπομαι ~ sequor; ἔπτα ~ lat. septem; ἡμι- ~ lat. semi; ὤς ~ lat. sus.

Jegyzet. A s ez esetekben először «h»-vá lesz, mely a szó belsejében eltűnik, a szó elején mint spiritus asper megmarad. (l. 10. §. 1.). Ahol a görög mégis szókezdő vagy két hangzó közt álló σ-t mutat, az mindig másodlagos. A σ-aoristosban és futurumban pl., ahol az actio jele (l. 88. §.), megmarad a más-salhangzós tövek hatása alatt (analogia), ahol jelenléte jogosult (l. 19. §. végén). Erős hehezet lett sokszor a w-ből és a j-ből is: ἔσπερος ~ lat. vesper; ἦπαρ ~ lat. iecur.

γ) más σ előtt:

γενεσσι ἐτελεσσα *pod-si > ποσσι
γένεσι ἐτέλεσα ποσί.

d) A j és a w hangsúlytalan szótagokban, magánhangzók között kiesik. Ily módon származott

eredeti: εἰ ἂν πολεῖες ἡχοῖος βασιληυος γλυκευος πλευω-ból
először: εἰάν πόλειες ἡχώιος βασιλῆφος γλυκέφος πλέφω,
végre: ἐάν πόλεις ἡχοῦς βασιλέως γλυκέος πλέω

(l. 56. §.) (l. 58. §.) (l. 22.3.; 57. §§.) (l. 56. §.) (l. 93. §. 5.).

31. §. ANALOGIÁN ALAPULÓ VÁLTOZÁSOK

Az itt felsorolt jelenségek nem általános érvényű törvények, hanem csak egy bizonyos nyelvtani kategórián belül fordulnak elő.

1. T-hang μ előtt σ-vá lesz az igeragozásban (különben pl. πότμος, ἀριθμός stb.):

ἡνυτ-μαι	ἰδ-μεν	πεπειθ-μαι
ἡνυσμαι	ἴσμεν	πέπεισμαι.

A változás a sing. 3. szem. szerinti, ahol a σ jogosult (l. 96. §. 4.).

2. A dentalis orrhang, ν a T-hang előtt nem változik ugyan, így pl. ezekben: ἐντείνω, ἐνδύω, συνδέω, σύνθημα, de μ előtt, a ν -tövé ígék passivum perfectumában, valamint az ezekből származott főnevekben a $\nu\mu$ helyett $\sigma\mu$ található; így lesz tehát

ezekből: πεφαν-μαι φαν-μα μεμian-μαι μιαν-μα
πέφασμαι φάσμα μεμιάσμαι μιάσμα (l. 106. §. 5.).

V. A szavak végződése

Bevezetés

32. §. 1. A görög szó végén a magánhangzók közül bármelyik, de a mássalhangzók közül csakis ν, ρ, ζ (ξ, ψ) állhat (emlékszó Νηρείς). Minden egyéb mássalhangzó a szó végéről vagy elmarad, vagy olyanná változik át, amely a szó végén megállhat. E szerint tehát ezekből:

	*sōmat	*paid	*galakt	*Monsam	*t ^h eom
lesz:	σῶμα	παῖ	γάλα	Μοῦσαν	θεόν.

2. Az οὐκ (non) és ἐκ (ex) csak látszólagos kivételek e szabály alól. Hangsúlytalanok lévén ugyanis (l. 18. §.) az utánuk következő szóval a kiejtésben annyira összeolvadnak, hogy azal jóformán csak egy szót alkotnak, mi által a κ is mintegy a szó belsejében hangzik. És tényleg egybeírva is találkoznak; így: οὐκέτι még nem, ἐκποδὼν láb alól el.

33. §. Mozgó végmássalhangzók

1. **Mozgó ν** (ν ἐφελκυστικόν). Magánhangzó előtt a hiatus (l. 23. §.) elkerülése végett, úgyszintén írásjelek előtt vagy a mondat végén a görög egy ν-t függeszt több, rövid magánhangzóra végződő szóhoz és szóalakhoz. Ezek a következők:

a) a σῖ végű többes számú dativusok és helyhatározók; ilyenek: παῖσι(ν) omnibus; φύλαξι(ν) öröknek; Ἀθήνησι(ν) Ath-ban;

b) e két σῖ végű szó: εἰχοσι(ν) húsz; παντάπασι(ν) teljesen;

c) az igék σῖ végű egyes és többes számú 3. személye; pl. δίδωσι(ν) ad; φησί(ν) mond; λέγουσι(ν) mondanak;

d) az ε végű egyes 3. személy: ἐπαίδευε(ν), ἐπαίδευσε(ν), πεπαίδευκε(ν), és ez a 3. személy: ἐστί(ν) van (est).

Például: $\pi\alpha\sigma\iota$ δίδωσιν, de: $\pi\alpha\sigma\iota\sigma\iota\sigma\iota$ ἔλεγεν; – ἔλεγε τούτοις, de: ἔλεγεν αὐτοῖς, εἵκοσι μῆνες, de: εἵκοσιν ἔτη; – λέγουσι τοῦτο, de: λέγουσιν εἶ̃ vagy εἶ̃ λέγουσιν.

2. **Mozgó ς-ja** van ennek a két szónak: $\epsilon\kappa$ (ex) és οὕτω (így); ezeknek alakja magánhangzók előtt mindig $\epsilon\zeta$ és οὕτως; ennélfogva: $\epsilon\kappa$ πόλεως, de: $\epsilon\zeta$ ἀκροπόλεως; szintígy $\epsilon\kappa$ φέρω, de: $\epsilon\zeta$ άγω; οὕτω (olykor οὕτως) δοκεῖ, de mindig csak: οὕτως ἔχει.

3. **Mozgó K-hangja** (κ , χ) van az οὐ (non) tagadó szónak, mely tehát *gyenge* hehezetű magánhangzó előtt οὐκ, így: οὐκ αὐτός, οὐκ ἔχω; *erős* hehezetű magánhangzó előtt οὐχ, így: οὐχ οὗτος, οὐχ ἦξει; minden mássalhangzó előtt οὐ, így: οὐ πολὺ, οὐ χροή.

Írásjel előtt mindig a hangsúlyos οὐ áll (l. 18. §. 2. b.), még akkor is, ha magánhangzón kezdődő szó következik utána; pl. Ἔδησε μὲν οὐ, ἔπαισε δέ.

VI. A szótagokról

34. §. Szótagolás

1. Egymás mellett álló magánhangzók, melyek nem alkotnak kettős magánhangzót, külön szótagot képeznek; így: ἐ-ά-ω, ἄ-εί.

2. Magánhangzók között álló egyes mássalhangzó a következő szótaghoz tartozik; tehát: ἔ-χο-μεν, ἐ-φύ-λα-ξα, ὄ-ψε-ται, οὖ-τος.

3. Két vagy több mássalhangzó csak akkor tartozik a következő szótaghoz, ha azokkal valamely görög szó kezdődik, vagyis ha a szó elején is könnyen kiejthetők (főleg néma folyékonyal, σ némával); tehát: ὄ-πλον, ἐ-σθής, δε-σμός, κά-μνω, νυ-κτός, ἔ-στροφα, ἐ-σθλός stb. de már: ἄρ-μα, πρᾶγ-μα – ἄν-δρες, Λεῦκ-τρα – ἄγ-γέλ-λω, Βάκ-χος stb.

4. Összetett szókat mindig alkatrészeik szerint kell elválasztani; tehát: συν-έχω, πάρ-ειμι, ἀπ-άγω, προς-φέρω, ὤς-περ stb.

5. A verstanban érvényes eltéréseket lásd Szepessy Tibor: Bevezetés az ógörög verstanba. Budapest 2013, 24–38.

Második rész: Szótan (Ragozás- és jelentéstan)

I. A fő- és melléknevek ragozása (declinatio)

Bevezetés

35. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

1. A görög névszónak (sok tekintetben egyezőleg a latinnal) van:

a) *három neme*: hím (masculinum), nő (femininum), semleges (neutrum); A semlegesek accusativusa mindig egyenlő a nominativussal; a többesben ezek az esetek α végűek (mint a latinban). Ez az α végződés voltaképp ugyanaz, mint az α -declinatio sing. nominativusában: a görög az egynemű tárgyak összességét nagyobb egységnek tekinti: τὰ φύλλα tehát nem a levelek, hanem a lomb; vö. lat. loci és loca; arma fegyverzet.

A főnevek neme kétféle módon határozható meg; úgymint

α) a *jelentésből*, mely szerint (mint a latinban) általában véve *hímneműek* a férfiak, népek, folyók, szelek és hónapok nevei; *nőneműek* a nők, növények, városok, szigetek és országok nevei, valamint a legtöbb elvont (abstract) főnév; *semlegesek* a kicsinyítő nevek legnagyobbbrészt, habár férfit vagy nőt jelentenek is (mint a németben); továbbá a ragozhatatlanok.

Némely nevek ugyanazon alakban hím- és nőneműek is lehetnek. Ezeket *közös neműeknek* (communia) nevezzük (vö. lat. coniunx férj v. feleség); ilyenek: ὁ θεός isten, ἡ θεός istennő; ὁ παῖς fiú, ἡ παῖς leány; ὁ βοῦς bika, ἡ βοῦς tehén stb.

β) a *tőnek*, vagy az egyszámú nominativusnak *végződéséből*. Erre nézve a főbb szabályokat l. az egyes névragozásoknál.

A nem eredetileg a szó jelentésével volt összefüggésben; e szerint tehát eredetileg csak hím- és nőnem volt, míg a harmadik genus azt jelentette, hogy az oda tartozó szó sem nem hímnemű, sem nem nőnemű (genus neutrum = ne + utrum). A természetes

nemet aztán később átvitték minden főnévre: minden élettelen tárgy is mint valami élőlény szerepelt.

b) *három száma*: egyes (singularis), többes (pluralis), kettős (dualis).

Egyesszámba kerül az egység kifejezése: χίων, ὕδωρ, σῖτος, γάλα. Többesszámot használ a görög annak kifejezésére is, hogy valamely egész több kisebb részből áll: ἄλες só; κρέα hús ~ κρέας egy darab hús; ξύλα tüzelőfa ~ ξύλον hasábfa. Viszont gyakori az ún. *singularis generalis*: ὁ Πέρσης a perzsák; ὁ στρατιώτης a katonák; ἡ πέλτη a könnyű fegyveresek; ἡ χεὶρ a legénység. Vö. lat.: *Romanus* sedendo vincit.

A ritkább *kettős számnak* az esetek jelölésére csak két ragja van; úm. az egyik a nom. és acc., a másik a gen. és dat. számára. Ez a kettősszám rendszerint akkor használatos, mikor párosan előforduló dolgokról van szó, mint pl. két kéz, két szem, a kocsiba fogott két ló stb.

c) *négy esete*: nominativus, accusativus, genitivus, dativus.

A *nominativust* (~ lat. nomino, -are), mely az alany esete, casus rectusnak is szokták nevezni szemben a többi esettel, az ún. casus obliqui-vel, azaz: a nom. egyenes viszonyban van az állítmánnyal, míg a többi eset tőle függő.

Az *accusativus* a tárgy esete. Neve eredetileg: αἰτιατική (sc. πῶσις) = τὸ αἰτιατόν az okozott, a cselekvés következményeképp közvetlenül érintett személy vagy dolog: a latin grammatikusok a nevet az αἰτιᾶσθαι vádolni igével hozták összefüggésbe; innen az accusativus (~ accuso, -are) elnevezés.

A *genitivus*, a főnévi jelző és a régi *ablativus* esete, a görög γενική < γένος (sc. πῶσις) rossz latin fordításának köszönheti nevét, mert a helyes elnevezés a casus generalis lenne, minthogy általa a legáltalánosabb viszonyok nyernek kifejezést (genitivus v. genetivus < gigno, -ere, genui e h. generalis).

A *dativus* a részes határozó, sociativus-instrumentalis és locativus kifejezője. A név a dare igéből való, miként a görög δοτική (πῶσις) a διδόναι-ból. Jelenti az ige által kifejezett cselekvés következtében nem közvetlenül érintett személyt vagy dolgot.

A *vocativus*, melyet közönségesen az esetek közé számítanak, voltaképpen nem az. Mint a pusztá megszólítás alakja ugyanis semmiféle mondatbeli viszonyt nem fejez ki, hanem éppen úgy, mint bármely indulatszó, teljesen a mondat szerkesztésen kívül esik. A *vocativus*nak tehát, mint vonatkozás nélküli mondatrésznek, nincs is külön ragja, hanem vagy egyenlő a pusztá tövel, vagy a *nominativus* használtatik helyette főleg akkor, ha a tövégi mássalhangzó a végződési szabály szerint (32. §.) a szó végén meg nem állhat. Sokszor, kiváltképpen a költőknél, a *nominativus* áll *vocativus* helyett; így: Ζεῦ πάτερ Ἡέλιός τε ó Zeus atya és Hélios. – ὦ Κῦρε καὶ οἱ ἄλλοι Πέρσαι. Olykor a jelző is *nom.*-ban áll a *voc.* mellett: Φίλος ὦ Μενέλαε. II. 4, 189.

A *vocativus* alakja tehát: az *egyes számban* a hím- és nőneműeknél majd a tövel, majd a *nominativusszal*, a semlegeseknél pedig mindig a *nominativusszal* egyenlő; a *többes és kettős számban* mind a három nemnek a *vocativusa* = *nominativus* (l. az *egyes declinatióknál*).

2. A ragozásban (névszó- és igeragozásban egyaránt) megkülönböztetendő gyökér, tő, képző és rag.

a) A **gyökér** vagy **gyök** a szó legegyszerűbb, többnyire egyetlen szótagból álló része, mely mindennemű képzésnek alapjául szolgál. Pl. a φερ- gyökérből való a φέρ-ο-(μεν), δι-φρό-(ς), φώρ, φαρ-έτρ-α, φόρ-ο-(ς) stb. alak (l. 24. §. 2.), vagyis a gyökérből névszó és ige egyaránt képezhető, mert semmi olyan ismertető jele nincs, melyről meg lehetne állapítani, vajon ige- vagy névszógyökérrel van-e dolgunk.

b) A **tő** képzővel (suffixum) vagy képzőkkel ellátott gyökér (részletesen az egyes név- és igeragozásoknál). A **képző** (l. 134–135. §§.) mindig a gyökér mögött van, és egymagában nem fordul elő, mert csak a gyökérrel együtt életképes. A ἡδ- gyökérből pl. a következő tövek valók: ἡδ-υ- (ἡδύ(ς)), ἡδ-ο- (ἡδ-ο-(μαι)), ἡδ-όν-η, ἡδ-ον-ι-κό-(ς) stb. Ha a szó töve megegyezik a szó gyökerével, akkor ún. gyökérszavakkal van dolgunk, pl. βοῦ-ς, Ζεῦ-ς, χεῖρ. (Minthogy gyökérszó csak kevés van, azért

a következőkben a régi terminológiának megfelelően és az egyszerűség kedvéért mindenütt csak tőről beszélünk.)

c) A **rag** a mondatbeli viszony kifejezője és vagy a pusztá gyökerhez (a gyökérszavaknál), vagy legtöbbször a suffixummal ellátott gyökerhez, tehát a tőhöz járul. (Ragok pl. az a) és b) alatt említett görög szavak zárójelben levő hangjai; l. részletesen az egyes név- és igeragozásoknál.)

3. **Hangsúly.** A nevek hangsúlyozását illetőleg az egész névragozásban a következő általános szabályok érvényesek:

a) Főszabály. **Az ékezet azon a szótagon és abban az alakban, melyen és amilyen alakban az egyes nominativusban állott, változatlanul megmarad mindaddig, míg azt az általános hangsúlyozási szabályok (l. 14. §.) megengedik.** Ha azonban akár a szótagok számának szaporodása, akár pedig a végszótag időmennyiségének megváltozása következtében az ékezet eredeti helyén vagy eredeti alakjában meg nem maradhat, akkor **csak annyira halad a szó vége felé (sohasem előre!) és csak annyira változtatja alakját, amennyire éppen múlhatatlanul szükséges.**

Lássuk e szabály alkalmazását néhány példán: ἄνθρωπος voc. ἄνθρωπε, δῶρον többes δῶρα (a szótagok száma ugyanaz, a végszótag időmennyisége nem változott, az ékezet tehát megmarad); παράδειγμα gen. παραδείγματος (nem: †παραδείγματος, mert negyedéles szó nincs), több. gen. παραδείγματων (nem: †παραδείγματων, mert a végszótag megnyúlt); σῶμα több. nom. σώματᾱ (nem pedig: †σώματα, mert harmadhajtott nem lehet), több. gen. σωμάτων (nem: †σώματων, mert a végső szótag meghosszabbodott); πολίτης voc. πολίτᾱ (nem: †πόλιτᾱ, mert az ékezet nem mehet előre).

b) A többes οι és αι végződés a hangsúlyozásban rövidnek vétetik; így: ἄνθρωποι – δοῦλοι – θάλατται – Μοῦσαι.

c) Minden gen. és dat. végszótagja, ha hosszú és hangsúlyos, vagyis ha a nominativusban rajta volt az ékezet, hajtott ékezetű; a nom. és acc. végszótagja ilyenkor éles, s csak összevonás esetén lehet hajtott ékezetű; l. 40. §. táblázat στρατιά ragozását.

FELOSZTÁS

36. §. A fő végső hangzója szerint két fő névragozás van, úm.:

a) a magánhangzós névragozás, mely magában foglalja a valódi magánhangzós (o, ᾱ, ᾱ és néhány ω) végű töveket (l. 38–46. §§.);

b) a mássalhangzós névragozás, mely magában foglalja a mássalhangzón és félhangzón (ι, υ) végződő töveket (l. 47–58. §§.).

NÉVELŐ (ARTICULUS)

37. §. A görög nyelvnek határozott névelője is van: ὁ (der), ἡ (die), τό (das). Ragozása a következő:

Eset	Egyes szám			Többes szám			Kettős
nem	h.	n.	s.	h.	n.	s.	h.=n.=s.
N.	ὁ	ἡ	τό	οἱ	αἱ	τά	τώ
A.	τόν	τήν	τό	τούς	τάς	τά	τώ
G.	τοῦ	τῆς	τοῦ	τῶν	τῶν	τῶν	τοῖν
D.	τῷ	τῇ	τῷ	τοῖς	ταῖς	τοῖς	τοῖν

Jegyzet. A névelőnek vocativusa nincsen; a főnevek vocativusa előtt mind a három számban ὦ indulatszó szokott állani.

A határozott névelő eredetileg mutató névmás volt (l. 72. §.), mint a magyar névelő is. (Vö. a németben is; továbbá francia «le, la», olasz «il, lo, la» a latin «ille, illa, illud»-ból.)

Mint névelő a ὁ, ἡ, τό kétféle jelentésű; lehet ugyanis:

a) *egyéni*, mikor vmely határozott, vagy már ismert tárgyat emel ki; így: Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν a maga vagyonát. Τῶν ἐπὶ τὰ σοφώτατος ἦν Σόλων ama bizonyos hét bölcs közt...

b) *faji*, mikor is az egynemű tárgyak egész fajtát jelöli (a = minden): Ὁ σοφός az előbbi példában minden bölcs; mindaz, aki... Különböztessd tehát:

ἄλλοι mások (alii) és οἱ ἄλλοι a többiek (ceteri)
πολλοί sokan οἱ πολλοί a nagy tömeg.

A névelőnek főnevesítő hatása van (a magyarban is), s általa minden szófaj, sőt az egész mondat is főnévi fogalommmá válik; így: οἱ πλούσιοι a gazdagok, τὸ λέγειν a szónoklás, οἱ πάλαι a régiek (emberek), τὰ πάλαι a régi dolgok, οἱ ἐν τῇ πόλει a városbeliek, τὸ «γινῶθι σαυτόν» az önismeret.

A névelő használatát l. 175. §. 2. jz. 1. és 2.

1. Magánhangzós (ο és α) névragozás

AZ O-NÉVRAGOZÁS FŐNEVEI

38. §. Az o-tővű nevek többnyire hím- és semleges-, ritkábban nőneműek.

Példák: ὁ νόμος		ὁ ἄνθρωπος	ἡ ὁδός	τὸ δῶρον
Tövek: νομο-		ἄνθρωπο-	ὁδο-	δωρο-
törvény		ember	út	ajándék
Egyes	N. ὁ νόμος	ἄνθρωπος	ἡ ὁδός	τὸ δῶρον
	A. τὸν νόμον	ἄνθρωπον	τὴν ὁδόν	τὸ δῶρον
	G. τοῦ νόμου	ἀνθρώπου	τῆς ὁδοῦ	τοῦ δώρου
	D. τῷ νόμῳ	ἀνθρώπῳ	τῇ ὁδῷ	τῷ δώρῳ
Többes	N. οἱ νόμοι	ἄνθρωποι	αἱ ὁδοί	τὰ δῶρᾶ
	A. τοὺς νόμους	ἀνθρώπους	τὰς ὁδοὺς	τὰ δῶρᾶ
	G. τῶν νόμων	ἀνθρώπων	τῶν ὁδῶν	τῶν δώρων
	D. τοῖς νόμοις	ἀνθρώποις	ταῖς ὁδοῖς	τοῖς δώροις
Kettős	N. A. τὼ νόμῳ	ἀνθρώπῳ	τὼ ὁδῷ	τὼ δώρῳ
	G. D. τοῖν νόμοιν	ἀνθρώποιν	τοῖν ὁδοῖν	τοῖν δώροιν

É s z r e v é t e l e k.

1. A hím- és nőneműek ragozása egyenlő; az egyes nom. ragja –ς. A semlegeseké ezektől csak abban tér el, hogy az egyes nom. ragja –ν, < -m (l. 32. §.), a többes nominativus és accusativus végződése pedig –ᾱ. Vö. equu-s (régén equō-s), donu-m (rég.

dono-m), többes nom., acc. donā; ezek pedig: ambo, duo, az elenyészett latin dualisnak maradványai.

2. Különben az esetek a névelő végződéseit tüntetik fel, és a nom., acc., dat., voc. sing. és plur.-ban megegyeznek a latin esetekkel, mert sing. acc. = $\nu < m$ = lat. -m; dat. - ω = lat. - $\bar{o}i$ > - $\bar{o}$; plur. nom. és dat. - ωi -ja = lat. - $\bar{i}$ - (később a görögben is i-nek ejtették, l. 7. §.). Megjegyzendő: a) Az egyes genitivus eredeti ragja -sjo; nomo-sjo-ból lett a homérosi νόμοιο, attikai (νόμοο=) νόμου; b) a többes acc. a hím- és nőneműeknél = egyes acc. + ς , tehát νομονς-ból > νόμους (l. 30. §. 1. a.). Vö. hortōs, ebből: hortōm-s. c) A plur. gen. ragja = $\omega\nu$.

3. Az egyes vocativus a hím- és nőneműeknél = tő, csak hogy az o helyett (mint a latinban is) ϵ jelenik meg (l. 24. §. 2. a.); így: $\bar{\omega}$ ἄνθρωπε, $\bar{\omega}$ ὁδῆ. Jegyezd meg: ὁ ἀδελφός (fitestvér), voc. $\bar{\omega}$ ἀδελφε, előre vonat hangszúllyal.

4. A nőneműek közül (l. 35. §. 1. a.) megszokottabbak a következők: ἡ παρθένος hajadon, ἡ ἄμπελος szőlőtő, ἡ νῆσος sziget, ἡ Κόρινθος városnév, ἡ Δῆλος szigetnév, ἡ Αἴγυπτος Egyiptom, ἡ βίβλος könyv, ἡ διαλέκτος szójárás, ἡ ὁδός út, ἡ νόσος betegség, ἡ τάφος árok, ἡ ψῆφος kavics.

Néhány o-tönű név az egyesben hímnemű, a többesben pedig semleges, vagy megfordítva. Ilyen: ὁ σῖτος gabona, többese τὰ σῖτα (v. ö. locus, de loca); továbbá: τὸ στάδιον (gör. hossz mérték, 185 m) többese τὰ στάδια és οἱ στάδιοι.

AZ α -NÉVRAGOZÁS FŐNEVEI

39. §. Általános megjegyzések

1. Az α -névragozáshoz mindazok a nevek tartoznak, melyeknek töve α -ra végződik. Ez az α az egyes számban gyakran η -ra változik, de a többes és kettős számban mindig megmarad (= lat. a és $\bar{e}$ decl.).

2. Az α -tönű nevek mind hím- vagy nőneműek. Ezeknek ragozása csak az egyes nominativus- és genitivusban különbözik egymástól; ti.

a nőneműek a nom.-ban - α , - $\bar{\alpha}$, - η (tő), a gen.-ban - $\bar{\alpha}\varsigma$, - $\eta\varsigma$,

a hímneműek a nom.-ban -ᾱς, -ης (ς rag), a gen.-ban -ου végűek. Különben a hímnemű és nőneműek ragozása mindenben meg egyezik.

40. §. Az α-névragozás nőnemű nevei.

Példák: 1. ἡ οἰκία Tövek: οἰκιά- ház			ἡ στρατιᾶ στρατιᾶ- hadsereg	2. ἡ νίκη νικᾶ- győzelem	3. ἡ Μοῦσα Μοῦσᾶ- múza	ἡ θάλαττᾶ θαλαττᾶ- tenger
Egyes	N.	ἡ οἰκία	στρατιᾶ	νίκη	Μοῦσᾶ	θάλαττᾶ
	A.	τὴν οἰκίαν	στρατιάν	νίκην	Μοῦσάν	θάλατταν
	G.	τῆς οἰκίας	στρατιᾶς	νίκης	Μούσης	θαλάττης
	D.	τῇ οἰκίᾳ	στρατιᾷ	νίκῃ	Μούσῃ	θαλάττῃ
Többes	N.	αἱ οἰκίαι	στρατιαί	νικαι	Μοῦσαι	θάλατται
	A.	τὰς οἰκίας	στρατιάς	νικάς	Μούσας	θαλάττας
	G.	τῶν οἰκιῶν	στρατιῶν	νικῶν	Μουσῶν	θαλαττῶν
	D.	ταῖς οἰκίαις	στρατιαῖς	νικαῖς	Μούσαις	θαλάτταις
Kettős	N. A.	τὼ οἰκία	στρατιᾶ	νικᾶ	Μοῦσᾶ	θαλάττα
	G. D.	τοῖν οἰκίαιν	στρατιαῖν	νικαῖν	Μούσαιν	θαλάτταιν

É s z r e v é t e l e k.

1. Az α és η váltakozására nézve a ragozásban megjegyzendő:

a) az egyes nominativus α-ja, ha ε, ι, ρ előzi meg (α *purum*), az egész ragozáson keresztül megmarad (l. tábl. az 1. alatti példákat);

Ebben is: στοά csarnok, valamint néhány tulajdonnévben, milyenek: Ἀθήδᾱ, Ἀνδρομέδᾱ stb. végig megmarad az α, noha nem *purum*. Különben ahol ᾱ nem ε, ι, ρ, hanem más hang után áll, vagy pótlónyújtás (l. 20. §. 1.), vagy összevonás (l. 21. §.) útján jött létre.

b) az egyes nom. α-ja minden más esetben az egyes gen.- és dat.-ban η lesz (α *impurum*). Ez az ᾱ mindig -ja- kapcsolatban keletkezik (l. 28. §. 2., 3., 5.). A ragozás mintájául szolgálnak a táblázaton a 3. szám alatti példák.

c) minden más α-tővű névnek ᾱ-ja már a nom.-ban η-vá lesz, és ez az η az egész egyes számban megmarad (l. tábl. 2. alatt);

d) a végszótag hangzója az egyes nom.- és acc.-ban egyenlő.

2. Az egyes vocativus az α -tövé nőneműeknél = nominativus.

3. Az α **időmennyiségét** illetőleg megjegyzendők:

a) Az α purum rendszerint hosszú, az α impurum pedig rövid. Egyes eltérésekre már az egyes nom. hangsúlyáról is rá lehet ismerni. Rendesen rövid az α purum a -ja- képzővel alkotott, -ειᾶ, -οιᾶ végű nevekben, mint βασιλειᾶ királyné; ὁμόνοιᾶ egyetértés; μοιρᾶ (< *morja l. 28. §. 5.). Az α impurum rövidsége kizárólagosan a -ja- képzőből magyarázható, csak hogy a j mássalhangzóval kerülván össze, többféleképpen változott (l. 28. §.); így: Μοῦσα (< *montja), ῥίζα (< *ridja), λέωνια (< *lewanja), μέλιττα (< *melitja méh), ἥττα (< *hēkja vereség), ἄμιλλα (< *hamilja) stb.

b) Az α időmennyisége az egyes acc.-ban olyan, mint a nom.-ban.

c) Az α végződés az egyes gen.-ban és a többes acc.-ban hosszú. Az egyes genitivus eredeti végződése ās, vö. lat.: pater familiās. A többes accusativus mindig = egyes acc. + ζ, mely előtt a ν (ered. m l. 32. §.) pótlónyújtással kimarad (l. 30. §. 1. a.); így lett Μούσαζ < *montja-n-s.

d) az α a kettős számú nom.- és acc.-ban mindig hosszú.

4. A **hangsúlyozás** tekintetében az α -tövé főneveknél megjegyzendő: a többes genitivus mindig véghajtott ékezetű: -ων. A többes gen. korábbi ragja ugyanis *sōm, melynek s-e (30. §. 2. c. szerint) hangzók közt kiesik, a hangzók pedig összevonatnak: Μουσων < *montja+sōm. A latinban az intervocalis s-ből r lett: Musarum. Vö. mos, moris.

Jegyzet. A görög végzéseknek a latinban megfelelnek: sing. nom. -a: terra; acc. -m = görög ν < m: terram; gen. l. 3. c); dat. terrai; Plur. nom.: -ai: terrai; acc.: -as: terrās; gen. l. 4.; dat.: -īs: terris.

41. §. Az α-névragozás hímnemű nevei

Példák: ὁ νεανίας		ὁ πολίτης	ὁ κριτής	ὁ Ἀτρείδης
Tövek: ν ε ἄ ν ῖ ᾱ- ifjú		π ο λ ῖ τ ᾱ- polgár	κ ρ ῖ τ ᾱ- bíró	Ἄ τ ρ ε ῖ δ ᾱ- Atreus fia
Egyes	N.	ὁ νεανίας	πολίτης	Ἀτρείδης
	A.	τὸν νεανίαν	πολίτην	Ἀτρείδην
	G.	τοῦ νεανίου	πολίτου	Ἀτρείδου
	D.	τῷ νεανίᾳ	πολίτῃ	Ἀτρείδῃ
Többes	N.	οἱ νεανίαι	πολῖται	Ἀτρείδαι
	A.	τοὺς νεανίᾳς	πολίτᾱς	Ἀτρείδᾱς
	G.	τῶν νεανιῶν	πολίτῶν	Ἀτρείδων
	D.	τοῖς νεανίαις	πολίταις	Ἀτρείδαις
Kettős	N. A.	τῷ νεανίᾳ	πολίτᾱ	Ἀτρείδᾱ
	G. D.	τοῖν νεανίαιν	πολίταιν	Ἀτρείδαιν

É s z r e v é t e l e k.

1. Az α-tövű hímneműeknek ragozása a nőneműekétől csak két esetben különbözik, úgymint: az egyes nominativusban, melynek ragja –ς, és az egyes genitivusban, melynek végződése a ο-tövek analogiájára (l. 38. §.) –ου. Minden egyéb tekintetben a két ragozás egymással teljesen egyenlő. A τῷ α-ja az egyes nominativusban (s akkor az egész ragozáson is végig) csak akkor marad meg, ha purum (l. 40. §. 1. a); minden egyéb esetben az α-ból η lesz; τῷ Περσᾱ-, nom. Πέρσης. Az α impurum a nőnem jele, itt tehát nem szerepel.

2. Az egyes genitivus eredeti -sjo ragos legrégibb alakját, de már sj nélkül (l. 38. §. 2.), megtaláljuk a homérosi Ἀτρείδαο, Ἀίδεο genitivusokban. Több dór és sok nem-görög –ης helyett –ας végű tulajdonnév az egyes genitivus –αο végződését ᾱ-ba vonja össze. Ez az úgyn. **dór genitivus**. Így:

nom.	Εὐρώτᾱς,	Ὅρόντᾱς,	Σύλλᾱς,	Ἀννίβᾱς
gen.	Εὐρώτᾱ,	Ὅρόντᾱ,	Σύλλᾱ,	Ἀννίβᾱ.

3. Az egyes vocativus végződése $\tilde{\alpha}$ vagy η , aszerint, amint a nominativus $-\tilde{\alpha}\varsigma$ vagy $-\eta\varsigma$ végű; tehát: $\tilde{\omega}$ νεανίᾱ, $\tilde{\omega}$ Ἀτρείδῃ. Rövid $\tilde{\alpha}$ -ra végződik az egyes vocativus

a) minden $-\tau\eta\varsigma$ végű névnel; tehát: $\tilde{\omega}$ πολιτᾶ, $\tilde{\omega}$ κριτᾶ;

de: δεσπότης (úr) előrevont hangsúllyal: $\tilde{\omega}$ δέσποτᾶ;

b) az $-\eta\varsigma$ végű népneveknél, mint: $\tilde{\omega}$ Πέρσᾶ, $\tilde{\omega}$ Σκύθᾶ.

AZ O- (ÉS α -) NÉVRAGOZÁS MELLÉKNEVEI

42. §. 1. A legtöbb melléknév töve a hím- és semleges nemben o-ra, a nőnemben pedig α -ra végződik; az egyes nom. végződése tehát: hímnem $-\omicron\varsigma$ (lat. $-\text{us}$), nőnem $-\tilde{\alpha}$, $-\eta$ (lat. $-\text{a}$), seml. $-\omicron\nu$ (lat. $-\text{um}$). A nőnemben a tő α -ja csak akkor marad meg, ha ρ , ϵ , ι (subscriptum is!) áll előtte, azaz ha *purum*; különben mindig η -vá lesz; így:

νέος	νέᾱ	νέον	új	θεός	θεή	θεόν	gyors
δίκαιος	δικαίᾱ	δίκαιον	jogos	ἀγαθός	ἀγαθή	ἀγαθόν	jó
πατρῷος	πατρῷᾱ	πατρῶν	ősi	μέσος	μέση	μέσον	középső
αἰσχρός	αἰσχρά	αἰσχρόν	rút	χρηστός	χρηστή	χρηστόν	hasznos

Jegyezd meg: ἄθροος, ἄ θ ρ ὀ ᾱ, ἄθροον sűrű.

2. Ragozásuk teljesen az o-, illetőleg az α -tővű főneveket követi:

Példák: δίκαιος δικαῖᾱ δίκαιον				χρηστός χρηστή χρηστόν			
Tövek: δικαιο- δικαίᾱ- δικαιο- igazságos, jogos				χρηστο- χρηστᾱ- χρηστο- hasznos, derék			
Egyes	N.	δίκαιος	δικαῖᾱ	δίκαιον	χρηστός	χρηστή	χρηστόν
	A.	δίκαιον	δικαῖᾱν	δίκαιον	χρηστόν	χρηστήν	χρηστόν
	G.	δικαίου	δικαῖᾱς	δικαίου	χρηστοῦ	χρηστῆς	χρηστοῦ
	D.	δικαίῳ	δικαῖᾱ	δικαίῳ	χρηστῷ	χρηστῇ	χρηστῷ
Többes	N.	δίκαιοι	δίκαιαι	δίκαιᾱ	χρηστοί	χρησται	χρηστά
	A.	δικαίους	δικαῖᾱς	δίκαιᾱ	χρηστους	χρηστάς	χρηστά
	G.	δικαίων	δικαίων	δικαίων	χρηστών	χρηστών	χρηστών
	D.	δικαίοις	δικαίαις	δικαίοις	χρηστοῖς	χρησταῖς	χρηστοῖς
Kettős	N. A.	δικαίῳ	δικαῖᾱ	δικαίῳ	χρηστῷ	χρηστᾱ	χρηστῷ
	G. D.	δικαίοιν	δικαίαιν	δικαίοιν	χρηστοῖν	χρησταῖν	χρηστοῖν

3. **Hangsúly.** A nőnem, amennyire azt az utolsó szótag engedí, hangsúly tekintetében mindig a hímnemet követi; így:

hímnem: δίκαιος több. nom. δίκαιοι több. gen. δικαίων

nőnem: δικαία több. nom. δίκαιαι több. gen. δικαίων
(nem †δικαῖαι!) (nem †δικαίων!)

4. A melléknevek egyes vocativusa is olyan, mint a főneveké; tehát ὦ δίκαιε, ὦ χρηστέ – ὦ δικαίᾱ, ὦ χρηστή.

5. Némely melléknév, főleg az összetettek, a nőnemet nem jelöli külön alakkal; ezeknél –os a hímn- és nőnem közös végződése, a semlegeseké –on. Ilyenek:

βαρβαρος	βαρβαρον	külföldi	ἄπιστος	ἄπιστον	hűtlen
ἡμερος	ἡμερον	szelíd	ἐνδοξος	ἐνδοξον	híres
ἡσυχος	ἡσυχον	csendes	πυρφόρος	πυρφόρον	tüzes.

6. Más melléknevek ismét majd két-, majd meg háromvégződésűek; ilyenek: βέβαιος, (-ᾱ,) -on szilárd; χρήσιμος, (-η,) -on hasznos; néha még összetettek is, mint ἄν-ἄξιος, (-ίᾱ,) -on érdemetlen.

AZ O- ÉS Α-ΝÉVRAGOZÁS ÖSSZEVONT NÉVSZÓI

43. §. Az o-névragozás összevont főnevei

Példák:		ὁ πλοῦς	περίπλους	τὸ ὀστοῦν
Tövek:		π λ ο ο- hajózás	körülhajózás	ὀ σ τ ε ο- csont
N.	ὁ	πλόος	πλοῦς	περίπλους
A.	τὸν	πλόον	πλοῦν	περίπλουν
G.	τοῦ	πλόου	πλοῦ	περίπλου
D.	τῷ	πλόῳ	πλῷ	περίπλῳ
N.	οἱ	πλόοι	πλοῖ	περίπλοι
A.	τοὺς	πλόους	πλοῦς	περίπλους
G.	τῶν	πλόων	πλῶν	περίπλων
D.	τοῖς	πλόοις	πλοῖς	περίπλοις
				τὸ ὀστέον ὀστοῦν
				τὸ ὀστέον ὀστοῦν
				τοῦ ὀστέου ὀστοῦ
				τῷ ὀστέῳ ὀστῷ
				τὰ ὀστέᾱ ὀστᾱ
				τὰ ὀστέᾱ ὀστᾱ
				τῶν ὀστέων ὀστών
				τοῖς ὀστέοις ὀστοῖς

1. Az εο- és oo-végű tövek ezeket a magánhangzókat mindenütt összevonják, mikor is az εο- és oo-ból ου, a többes seml. εᾱ-ból ᾱ lesz, a hosszú magán- és kettőshangzó pedig az ε-t és o-t magába veszi. Az εᾱ-ból a 21. §. 2. b. szabálya ellen ᾱ lesz, hogy a többes semlegesek jellemző végződése megmaradjon. (A többes semleges ᾱ-jának analógiája!)

2. Hangsúly. Az egyszerű főnevek mindig véghajtott hangsúlyúak, míg az összetetteknek mindig a végelótti szótag hangsúlyos (l. 22. §.; l. még 45. §. 3.).

44. §. Az α-névragozás összevont főnevei

Az -ᾱᾱ, -έᾱ végű tövek – hímneműek és nőneműek egyaránt – ezeket a hangzókat mindenütt összevonják; ezért az egész ragozáson keresztül véghajtottak (l. 43. §. 2. és 22. §.). Így még: βορέας, att. βορρᾱς (északi szél), βορρᾱν, βορρᾱ (dór gen.), βορρᾱ. Továbbá: Ἀθηνᾱ (tő: Ἀθηνᾱᾱ- Athena istennő), γῆ (tő: γεᾱ- föld).

Példák: Tövek:		ὁ Ἑρμῆς Ἑ ρ μ ε ᾱ- Hermés	ἡ μνᾱ μ ν α α- mina
Egyes	N. A. G. D.	Ἑρμῆς Ἑρμῆν Ἑρμοῦ Ἑρμῇ	μνᾱ μνᾱν μνᾱς μνᾱ
Többes	N. A. G. D.	Ἑρμαῖ Ἑρμᾱς Ἑρμῶν Ἑρμαῖς	μναῖ μνᾱς μνῶν μναῖς
Kettős	N. A. G. D.	Ἑρμᾱ Ἑρμαῖν	μνᾱ μναῖν

45. §. Az ο- (és α-) névragozás összevont melléknevei

Példák: ἄργυρεος, -έα, -εον				ἄπλός, -όη, -όον			εὔνους, εὔνουν		
Tövek: ἄργυρεο- -εᾱ- -εο- ezüstből való				ἄπλοο-, -οᾱ-, -οο- egyszerű			εὔνοο- jóindulatú		
Egyes	N.	ἄργυροῦς	-ᾱ	-οῦν	ἄπλοῦς	-ῆ	-οῦν	εὔνους	εὔνουν
	A.	ἄργυροῦν	-ᾱν	-οῦν	ἄπλοῦν	-ῆν	-οῦν	εὔνουν	εὔνουν
	G.	ἄργυροῦ	-ᾱς	-οῦ	ἄπλοῦ	-ῆς	-οῦ	εὔνου	
	D.	ἄργυρῷ	-ᾱ	-ῳ	ἄπλῳ	-ῆ	-ῳ	εὔνῳ	
Többes	N.	ἄργυροῖ	-αῖ	-ᾱ	ἄπλοῖ	-αῖ	-ᾱ	εὔνοι	ε ὕ ν ο α
	A.	ἄργυροῦς	-ᾱς	-ᾱ	ἄπλοῦς	-ᾱς	-ᾱ	εὔνους	ε ὕ ν ο α
	G.	ἄργυρων	-ῶν	-ῶν	ἄπλων	-ῶν	-ῶν	εὔνων	
	D.	ἄργυροῖς	-αῖς	-οῖς	ἄπλοῖς	-αῖς	-οῖς	εὔνοις	

1. A melléknevek közül rendszerint csak ezek vonatnak össze:
a) az -εος, -έᾱ, -εον végű anyagot v. szint jelentők: πορφύρεος bíborszínű; b) -πλός (lat. -plex) végződésű számnévi melléknevek: διπλός duplex; c) a νοῦς (lelkület) és πλοῦς-szal összetett kétvégződésűek: εὔπλους. Egyéb -οος végűek (pl. ὀγδοος octavus, ὑπήκοος engedelmes) nem vonatnak össze; de ebből: σῶς, σῶα, σῶν (ép) néhány alak összevonva is előfordul; így

E. N. ὁ, ἡ σῶς, τὸ σῶν; Acc. τὸν, τὴν σῶν, τὸ σῶν
T. « οἶ, αἶ σῶ, τὰ σᾶ; « τοὺς, τὰς σῶς, τὰ σᾶ.

2. A hangzók összevonása teljesen olyan, mint a főneveknél. Az egyes nőnemben εᾱ-ból ρ után ᾱ (mert purum!), különben η lesz; tehát: = ἄργυρέᾱ = ἄργυρᾱ; de χρυσέᾱ = χρυσῆ (aranyból való). Egyes eltérések az összevonás általános szabályaitól (l. 21. §. 2.), milyenek pl. ἄπλόη = ἄπλῆ, χρύσεια = χρυσαῖ, továbbá: χρύσεᾱ = χρυσᾶ, ἄπλόα = ἄπλᾶ az analogiával magyarázhatók: a görög az összevont alakokban is fel akarja tüntetni a jellegzetes végzódéseket (a nőnemben α, η, αι, a több. seml. α). A νοῦς és πλοῦς összetettai azonban a többes seml. nom.- és acc.-ban csak összevonatlanul használatnak; tehát: εὔνοα, εὔπλοα.

3. A hangsúlyozás is teljesen olyan, mint a főneveknél; eszerint az egyszerűek mindig véghajtottak; így: χρυσοῦς (noha χρύσεος-ból!) stb., az összetettek pedig mindig a végelőtti szóta-

got hangsúlyozzák; így: εὖνω (ebből εὐνόω); sőt εὔνοι, εὖπλοι (εὔνοοι, εὖπλοοι-ból; l. 14. §. 4.). stb. A látszólagos kivételek az analogia útján jöttek létre.

46. §. AZ Ω-VÉGŰ TÖVEK (ATTIKAI NÉVRAGOZÁS)

Példák: Tövek:		ὁ νεώς ν ε ω- templom	ὁ, ἡ ἱλεως τὸ ἱλεων ἰ λ ε ω- kegyes
Egyes	N. A. G. D.	νεώ-ς νεώ-ν νεώ νεῶ	ἱλεω-ς ἱλεω-ν ἱλεω-ν ἱλεω ἱλεω
Többes	N. A. G. D.	νεῶ νεώς νεών νεώς	ἱλεω ἱ λ ε ᾱ ἱλεως ἱ λ ε ᾱ ἱλεων ἱλεως
Kettős	N. A. G. D.	νεῶ νεών	ἱλεω ἱλεων

1. Az attikaiaknál néhány szónak -ηος, -ᾱος végződéséből metathesis quantitatis útján (l. 20. §. 3.) –εως lett, a szó eredeti hangsúlyának megtartásával.

Így lett eredeti νεῶς (templom), Μενέλαος, ἱλαος (kegyes) helyett attikai νεώς, Μενέλεως, ἱλεως.

Ezeknek töve tehát ω-végű, mely hangzó az egész ragozásban megmarad (kivéve a melléknevek több. seml. nom. és acc.: τὰ ἱλεᾱ). A ragok közül csak a mássalhangzók (ς, ν) járulnak a tőhöz; a magánhangzókat az ω magába veszi; az ι pedig aláíratik. Az egyes vocativus = nominativus: ὦ Μενέλεως, ὦ ἱλεως. Így még: ἡ ἔως (hajnal); acc. τὴν ἔω (ν nélkül l. 59. §.), τῆς ἔω, τῇ ἔω; és tulajdonnevek: Ἀθως, Κέως, Μίνως, Ἀμφιάρεως stb.

2. A hangsúly eredeti helyén mindig változatlanul megmarad, tehát ἱλεως stb. a metathesis quantitatis előtti állapotot tünteti fel (l. 20. §. 3.). Az εω ugyanazon szónak hangsúlyára nézve

csak egy szótagot tesz ugyan, de utána következő simulóra nézve kettőt; tehát: ἰλεώς ἐστιν.

3. Az ide tartozó kevés melléknév csak két végződésű (-εως, -εων); az egyetlen, mely háromvégződésű: πλέως, πλέᾱ, πλέων, plenus, teli; de már ennek összetette csak ó, ἡ ἔμπλεως, τὸ ἔμπλεων teljes.

2. Mássalhangzós névragozás

47. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

1. **Felosztás.** A mássalhangzós névragozás magában foglalja
a) a mássalhangzós töveket mind (l. 48–54. §§.); továbbá
b) a félhangzón (ι, υ, l. 55–56. §§.), valamint
c) a kettős magánhangzón (ευ, οϋ, ωϝ, l. 57–58. §§.) végződő töveket.

2. **Nem.** A mássalhangzós névragozáshoz minden nemből való nevek tartoznak. A nemek meghatározásáról a nom. vagy tő végződéséből az egyes csoportoknál lesz szó (vö. még 35. §. 1. a.).

3. **Tő** (l. 35. §. 2.). Ezt legkönnyebben úgy találhatjuk meg, hogyha az egyes genitivusnak –ος ragját elhagyjuk; tehát:

νύξ	éj,	gen.	νυκτ-ός	tő	νυκτ-	vö.	nox,	noct-is
φύλαξ	őr,		φύλακ-ος		φυλακ-		dux,	duc-is
ὄδους	fog,		ὀδόντ-ος		ὀδοντ-		dens,	dent-is
σῶμα	test,		σώματ-ος		σωματ-		cor,	cord-is

4. **Ragok.** A mássalhangzós névragozásnak esetragjai:

	Egyes szám		Többes szám		Kettős szám
	hím- és nőnem seml.		hím- és nőnem seml.		h. és n. és s.
Nom.	-ς v. nyújtás	tő	-ες	-ᾱ	-ε
Acc.	-ν v. -ᾱ	tő	-νς v. -ᾱς	-ᾱ	-ε
Gen.	-ος		-ων		-οιν
Dat.	-ι		-σιν(ν)		-οιν

Vö. lat. egyes nom. reg-s, pleb-s, fructu-s; de: sol, dolor, regio; seml. nomen; acc. reg-e-m, fructu-m; seml. nomen; – gen. reg-is; – dat. reg-i; többes nom. és acc. reg-es; seml. nomin-a; – gen. reg-um, nomin-um.

A mássalhangzós névragozásban a ragok legtöbbszörre világosan láthatók, mert nem vegyülnek össze a tövel úgy, mint az α - vagy az o-névragozásnál. Minthogy azonban a görög hangtani szabályok szerint (l. 27. §. és köv.) nem állhatnak egymás mellett bármely mássalhangzók, a szó végén pedig a görög végződési szabályok szerint (l. 32. §. 1.) csakis ν , ρ , ς és ennek összetételei ξ , ψ maradhatnak meg, azért kiváltképpen az egyes nominativusban s a többes dativusban a $-\varsigma$ és $-\sigma\iota$ ragok előtt, valamint a semlegesek nominativus-végződésében némi változások állanak be.

5. Esetképzés. Itt csak az egyes nom., az egyes és többes acc. kíván némi magyarázatot; a többi eset képzése nem jár nehézséggel.

a) Az egyes nominativus a hím- és nőneműeknél: vagy szigmás, mikor a név tövéhez ς rag járul; vagy szigmátlan, mikor is a $\tau\acute{o}$ vég szótagjának rövid hangzója megnyúlik, miáltal ϵ -ből η , o-ból ω lesz.

Szigmás képzése van a néma mássalhangzós és félhangzós töveknek, míg nyújtást többször a folyékony mássalhangzón (ν , ρ) végződő tövek kapnak.

b) A semlegesek az egyes nominativusban nem kapnak ragot; ezeknél nominativus gyanánt szolgál maga a $\tau\acute{o}$, amennyire ezt a 32. §. megengedi. A nominativus egyúttal accusativus is (l. 35. §. 1. a.).

c) Az egyes accusativus ragja a hím- és nőneműeknél mindenütt ν (ered. μ) volt, mely azonban mássalhangzós (nem félhangzós! l. 55–56. §§.) $\tau\acute{o}$ hoz járulván α -vá lett (l. 25. §. $\pi\acute{o}\delta\alpha$). Így tehát az egyes accusativus is kétféle képzést mutat, és a rag a félhangzós (ι , υ) töveknél $-\nu$, pl. $\pi\acute{o}\lambda\iota-\nu$, $\iota\chi\theta\acute{\upsilon}-\nu$, a mássalhangzósaknál pedig $-\alpha$, pl. $\alpha\acute{\iota}\gamma-\alpha$, $\pi\acute{o}\delta-\alpha$, $\pi\acute{\alpha}\nu\tau-\alpha$.

d) A többes accusativus itt is = egyes accusativus + ς ; tehát:

a félhangzós töveknél –νς, pl. πίτϋς (e h. πίτϋνς 30. §. 1. a. szerint);

a mássalhangzósaknál –ᾱς, pl. φύλακ-ᾱς, πόδ-ᾱς, πάντ-ᾱς.

Ez a két képzésmód idővel összevegyült és a –νς helyébe analógia folytán gyakran –ᾱς lépett. Máskor meg, főleg az attikaiak, a nominativust használták accusativus helyett, kivált összevonás esetén; ilyenkor ugyanis az összevont többes accusativus mindig egyenlő a többes nominativussal. A többes dat.-ban a σι rag ς-ja a tő végső hangzójához járulva különféle változásokat okoz, melyekről a megfelelő helyeken szólnunk.

6. Az egyes **vocativus** a hím- és nőneműeknél = tő, vagy nom. A tő akkor, ha annak végső hangzója a szó végén megállhat (l. 32. §. 1.); a nom. a néma mássalhangzós töveknél és a legtöbb végéles névnél. A semlegesek egyes vocativusa mindig = a nominativussal (l. 35. §. 1. c. jegyz.)

7. **Hangsúly** tekintetében a mássalhangzós névragozás csak annyiban tér el az általános szabálytól (l. 35. §. 3.), hogy az egytagú szók minden számnak genitivus-, és dativusában a ragot hangsúlyozzák, mégpedig, ha ennek magánhangzója hosszú, hajtottan (l. 35. §. 3. c.); így pl. πούς (tő ποδ-, láb) ποδός, ποδί – ποδῶν, ποσί(ν) – ποδοῖν. Ettől a szabálytól eltérnek, és nem a ragot, hanem a tövet hangsúlyozzák

a) mindenütt az egytagú participiumok mind: ὄντος, ὄντι – στάντων, στᾶσι(ν);

b) a többes gen. és dat.-ban ez az egy szó πᾶς omnis (tő παντ-); tehát: παντός, παντί ugyan, de πάντων, πᾶσι(ν);

c) a többes és kettős genitivusban a következő, eredetileg kéttagú szók: ὁ παῖς (tő παιδ-, gyermek), τὸ οὖς (tő ὠτ-, fül), ὁ Τρώς (tő Τρωϝ-, trójai); tehát:

παιδός,	παιδί,	παισί(ν)	ugyan,	de:	παίδων,	παίδοιν
ὠτός,	ὠτί,	ὠσί(ν)	«	de:	ὠτων,	ὠτοιν
Τρώς,	Τρώϊ,	Τρωσί(ν)	«	de:	Τρώων,	Τρώοιν.

Hasonlóképpen τὸ ἦρ vēr, tavasz ἦρος, ἦρι összevonás ἔαρ, ἔαρος, ἔαρι-ból.

A) NÉMA MÁSSALHANGZÓS TÖVEK

48. §. A K- és P-hangú tövek

Példák: Tövek:	ὁ φύλαξ φ υ λ ᾱ κ- ór	ἡ αἶξ α ι γ- kecske	ὁ Ἄραψ Ἀ ρ ᾱ β- arab	ὁ γόψ γ ο π- keselyű
N.	φύλαξ	αἶξ	Ἄραψ	γόψ
A.	φύλακ-ᾱ	αἶγ-ᾱ	Ἄραβ-ᾱ	γῶπ-ᾱ
G.	φύλακ-ος	αἶγ-ός	Ἄραβ-ος	γῶπ-ός
D.	φύλακ-ι	αἶγ-ί	Ἄραβ-ι	γῶπ-ί
N.	φύλακ-ες	αἶγ-ες	Ἄραβ-ες	γῶπ-ες
A.	φύλακ-ᾱς	αἶγ-ᾱς	Ἄραβ-ᾱς	γῶπ-ᾱς
G.	φύλακ-ων	αἶγ-ων	Ἄραβ-ων	γῶπ-ων
D.	φύλαξι(ν)	αἶξι(ν)	Ἄραψι(ν)	γῶψι(ν)
N. A.	φύλακ-ε	αἶγ-ε	Ἄραβ-ε	γῶπ-ε
G. D.	φύλακ-οιν	αἶγ-οῖν	Ἄραβ-οιν	γῶπ-οῖν

1. Az egyes nom. képzője –ς, mely K-hanggal ξ, P-hanggal ψ lesz.

a) Az ἄλωπεκ-τὸ ς-t és nyújtást kap: ἡ ἄλώπηξ róka, ἄλωπεκος stb.;

b) a τριχ-τὸβől nom. ἡ θρίξ haj, több. dat. θρίξιν; de τριχός stb. (l. 29. §. 7.).

c) Néhány tőben több torokhangú mássalhangzó van, pl. ἡ φόρμιγξ ~ φόρμιγγος, lant.

d) A γυναικ-τὸhöz tartozó nominativus sing. γυνή (az aszszony); ragozása:

γυνή γυναικ-ᾱ γυναικ-ός γυναικ-ί Voc. ὦ γύναι
γυναικ-ες γυναικ-ᾱς γυναικ-ων γυναιξι(ν) K. γυναικ-ε, -οῖν.

2. Az egyes voc. = nom.; tehát: ὦ φύλαξ, ὦ Ἄραψ; (vö. 47. §. 6.).

3. Nem. A K- és P-hangú nevek mind hím- v. nőneműek; és pedig:

a κ-, π-tővűek hímei: ὁ θώραξ vért, ὁ γόψ, de ἡ ἄλώπηξ, ἡ γλαῦξ

bagoly, ἡ κλίμαξ; a γ-, β-tőnévek nőneműek: ἡ αἶψ, ἡ φλέψ ér, de ὁ τέττιξ (τεττίγ-) tücsök; a χ-tőnévek közül pl.: ὁ ὄνουξ (τὸ ὄνουχ-) köröm, ἡ θρίξ (τὸ τριχ-; l. 1. b.) haj.

49. §. A T-hangú (τ-, δ-, θ-) tövek

Példák:	ἡ λαμπάς	ἡ ἐλπίς	τὸ σῶμα	ἡ κόρυς
Tövek:	λ α μ π ᾶ δ- fáklya	ἐ λ π ῖ δ- remény	σ ω μ ᾶ τ- test	κ ο ρ ῦ θ- sisak
N.	λαμπᾶ-ς	ἐλπί-ς	σῶμα	κόρυ-ς
A.	λαμπᾶδ-ᾶ	ἐλπίδ-ᾶ	σῶμα	κόρυ-ν
G.	λαμπᾶδ-ος	ἐλπίδ-ος	σώματ-ος	κόρυθ-ος
D.	λαμπᾶδ-ι	ἐλπίδ-ι	σώματ-ι	κόρυθ-ι
N.	λαμπᾶδ-ες	ἐλπίδ-ες	σώματ-ᾶ	κόρυθ-ες
A.	λαμπᾶδ-ας	ἐλπίδ-ᾶς	σώματ-ᾶ	κόρυθ-ᾶς
G.	λαμπᾶδ-ων	ἐλπίδ-ων	σωμάτ-ων	κορούθ-ων
D.	λαμπᾶ-σι(ν)	ἐλπί-σι(ν)	σώμα-σι(ν)	κόρυ-σι(ν)
N. A.	λαμπᾶδ-ε	ἐλπίδ-ε	σώματ-ε	κόρυθ-ε
G. D.	λαμπᾶδ-οιν	ἐλπίδ-οιν	σωμάτ-οιν	κορούθ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

1. Az egyes nominativus képzését illetőleg megjegyzendő, hogy

a) a hím- és nőneműek -ς-t kapnak, mely előtt a T-hang kiesik; így: ἡ (νοκτ-ς) νύξ nox, ἡ πατρίδ-ς haza, ἡ κόρυθ-ς (l. 30. §. 2. a.);

b) a semleges nom. = τὸ, (l. 47. §. 5. b.), tekintettel a 32. §-ra; így: τὸ (στοματ) στόμα száj, (μελιτ) μέλι mel, (γαλακτ) γάλα lac.

Latin analogiák: virtu(t)s, par(t)s, nox (noct-s), lapi(d)s, lau(d)s stb.; – semlegesek: cor (τὸ cord-), lac (τὸ lact-) rag nélkül.

2. Eltérő a nom.-képzés (de a ragozás szabályos!) a következőknél:

- a) ὁ πούς, ποδ-ός pēs, pēd-is τὸ ὕδωρ, ὕδατ-ος víz
 τὸ γόνυ, γόνᾱτ-ος genu, térd τὸ οὖς, ὠτ-ός fül (l. 47. §. 7. c.)
 τὸ δόρυ, δόρατ-ος dárda τὸ φῶς, φωτ-ός világosság.

A két utóbbi eredetileg σ-τῷ, a többi (πούς kivételével) voltaképpen -ντ- τῷ (vö. ὄνοματ- < *ono-mn̥t- ~ lat. cognoment-um l. 25. §.).

b) az activ perf. participiumnál, melynek -οτ végű tövéből a hímnemű nom. -ώς, a seml. -ός végű; (az -υῖᾱ végű nőnem az α-névragozás szerint); tehát:

πεπαιδευκώς, πεπαιδευκυῖα, πεπαιδευκός

πεπαιδευκότη-ος, πεπαιδευκυῖᾱς, πεπαιδευκότη-ος stb.

3. Az egyes acc. ragja ᾱ (l. 47. §. 5. c.); azonban az -ις, -υς végű tompahangúak (l. 14. §. 3.) az ι, υ tövek analogiájára (l. 55–56. §§.) a T-hang elhagyása után az egyes acc.-ban ν ragot vesznek fel; így:

ἡ	ἔρις	viszály,	ἔριδος	ἔριδι	acc. ἔριν
ἡ	χάρις	kellem,	χάριτος	χάριτι	χάριν
ὁ, ἡ	ὄρνις	madár,	ὄρνιθος	ὄρνιθι	ὄρνιν
ἡ	κόρυς	sisak,	κόρυθος	κόρυθι	κόρυν.

4. A többes dat. -σι ragja előtt a T-hang szintén elmarad: ποσί(ν) (l. 30. §. 2. a.).

5. Az egyes vocativus = nominativus (l. 47. §. 6.): ὦ πατρίς ó haza! de ὦ, ἡ παῖς, παιδ-ός voc. = τῷ: ὦ παῖ (e helyett παιδ).

6. A melléknevek közt is van néhány, melynek töve T-hangú; ragozásuk a főnevekéthöz semmiben sem különbözik. Ezek:

a) kétvégződésűek, leginkább főnevekkel összetettek (vö. 3. pont):

ἄχαρις,	-ι	kellemetlen;	gen.: ἀχάριτ-ος	acc.: ἄχαριν
εὖελπις,	-ι	szépreményű;	« εὐέλπιδ-ος	« εὐέλπιν
ἄπολις,	-ι	hontalan;	« ἀπόλιδ-ος	« ἄπολιν

b) néhány egyvégződésű, melyek főnévként is használatnak; ilyenek:

ὁ, ἡ πένης, πένητ-ος szegény, szűkölködő

ὁ, ἡ φυγάς, φυγάδ-ος szökevény, száműzött.

7. **Nem** tekintetében a tőnek végződése szerint általában hím-neműek az -ωτ tövűek: ὁ γέλως, -ωτος nevetés, ὁ ἔρως, -ωτος szeretet; nőneműek a -δ és -τητ tövűek: ἡ λαμπάς fáklya, ἡ νεότης, -τητος ifjúság; semlegesek az -ᾱτ, -ματ tövűek: τὸ γόνυ, -ᾱτος térd, τὸ σῶμα, -ᾱτος test.

50. §. A ντ-övű főnevek, mellékevek és participiumok

a) Főnevek.

Példák:	ὁ γίγας óriás			ὁ γέρων az öreg		
Tövek:	γ ι γ ᾱ ν τ-			γ ε ρ ο ν τ-		
Szám:	Egyes	Többes	Kettős	Egyes	Többes	Kettős
Nom.	γίγας	γίγαντες	γίγαντε	γέρων	γέροντες	γέροντε
Acc.	γίγαντᾱ	γίγαντᾱς		γέροντᾱ	γέροντᾱς	
Gen.	γίγαντος	γιγάντων	γιγάντων	γέροντος	γερόντων	γερόντων
Dat.	γίγαντι	γίγασι(ν)		γέροντι	γέρουσι(ν)	

b) Mellékevek.

Példák:	πᾶς	πᾶσα	πᾶν	χαρίζεις	χαρίζεσσα	χαρίζεν
Tövek:	παντ-	πᾶσα-	παντ-	χαριεντ-	χαρίζεσσα-	χαριεντ-
	minden, egész; omnis			kellemes, kedves		
E.N.	πᾶς	πᾶσᾱ	πᾶν	χαρίζεις	χαρίζεσᾱ	χαρίζεν
A.	πάντᾱ	πᾶσαν	πᾶν	χαριεντᾱ	χαρίζεσᾱ ν	χαρίζεν
G.	παντός	πάσης	παντός	χαριεντος	χαρίζεσης	χαριεντος
D.	παντί	πάσῃ	παντί	χαριεντι	χαρίζεσῃ	χαριεντι
T.N.	πάντες	πᾶσαι	πάντᾱ	χαρίεντες	χαρίζεσαι	χαρίεντᾱ
A.	πάντᾱς	πάσᾱς	πάντᾱ	χαρίεντᾱς	χαρίζεσᾱς	χαρίεντᾱ
G.	πάντων	πασῶν	πάντων	χαρίέντων	χαρίζεσῶν	χαρίέντων
D.	πᾶσι(ν)	πάσαις	πᾶσι(ν)	χαρίεσι(ν)	χαρίζεσαις	χαρίεσι(ν)
K.N.A.	—	—	—	χαρίεντε	χαρίζεσᾱ	χαρίεντε
G. D.	—	—	—	χαρίέντων	χαρίζεσαιν	χαρίέντων

A nőnemű tő képzése: πᾶσα- < *pant-ja-, χαρίζεσσα- < *k^hari-wet-ja-.

c) Participiumok.

Péld.	λυθείς	λυθείσα	λυθέν	δεικνῷς	δεικνῷσά	δεικνῶν
Töv.	λυθεντ-	λυθεισά- feloldott	λυθεντ-	δεικνῶντ-	δεικνῷσά- aki mutat	δεικνῶντ-
N.	λυθείς	λυθείσά	λυθέν	δεικνύς	δεικνῷσά	δεικνῶν
A.	λυθέντᾱ	λυθείσᾱν	λυθέν	δεικνύντᾱ	δεικνῷσᾱν	δεικνῶν
G.	λυθέντος	λυθείσης	λυθέντος	δεικνύντος	δεικνύσης	δεικνύντος
D.	λυθέντι	λυθείσῃ	λυθέντι	δεικνύντι	δεικνύσῃ	δεικνύντι
N.	λυθέντες	λυθείσαι	λυθέντᾱ	δεικνύντες	δεικνῷσαι	δεικνύντᾱ
A.	λυθέντᾱς	λυθείσᾱς	λυθέντᾱ	δεικνύντας	δεικνῷσᾱς	δεικνύντᾱ
G.	λυθέντων	λυθεισῶν	λυθέντων	δεικνύντων	δεικνυσῶν	δεικνύντων
D.	λυθεῖσι(ν)	λυθείσαις	λυθεῖσι(ν)	δεικνῶσι(ν)	δεικνύσαις	δεικνῶσι(ν)
N.A.	λυθέντε	λυθείσά	λυθέντε	δεικνύντε	δεικνῷσά	δεικνύντε
G.D.	λυθέντοιιν	λυθείσαιιν	λυθέντοιιν	δεικνύντοιιν	δεικνῷσαιιν	δεικνύντοιιν

A nőnemű fő képzése: λυθεισά- < *lu-t^he-nt-ja-, δεικνῷσά- < *deik-nu-nt-ja-.

É s z r e v é t e l e k.

1. Az egyes nominativus a ντ-ötveknél kétféle képzésű:

a) az αντ-, εντ-, οντ-ötönűek ζ-t kapnak, mely előtt a ντ pótlónyújtással kiesik: (l. 30. §. 1. c.) ó γίγᾱς < γιγᾱντ-ς, ó Αἰᾱς < Αἰαντ-ς; πᾱς < παντ-ς, λυθείς < λυθεντ-ς.

b) az οντ-ötönűek nyújtást kapnak (l. 47. §. 5. a.); a τ elmarad (l. 32. §.); ó γέρων (tő γεροντ-), ó λέων (tő λεοντ-) oroszán; παιδεύων (tő παιδευοντ-). Az egyetlen οντ-végű fő, mely ζ-t kap: ὁδοντ-, nom. ó ὁδούς dens. Így még az egytagú participiumok: δούς < δοντ-ς (de: ὦν, tő ὄντ-).

2. A semleges sing. nom. = fő, melynek τ-ja elmarad (l. 32. §.).

3. A többes dativus -σι ragja előtt a ντ pótlónyújtással kimerad (l. 30. §. 1. c.).

4. Az egyes vocativus főneveknél és mellékneveknél = fő, τ nélkül; tehát: ὦ Αἰᾶν, ὦ γέρον, ὦ ἑκόν; participiumoknál mindig = nom.: ὦ λυθείς, ὦ παιδεύων.

5. Nem. a ντ-ötönű főnevek kivétel nélkül mind hímneműek.

6. A ντ-*töví* melléknevek és participiumok mind háromvégződések. Ragozásuk a hím- és semlegesben teljesen olyan, mint a ντ-*töví* főneveké; a nőnem képzője mindig ια, melynek ι-ja a tő τ-jával σ-vá lesz, mely előtt a ν pótlónyújtással kiesik (l. 30. §. 1. a.).

Jegyzet. Az εντ-*töví* mellékneveknek egy rövidebb ετ-*végű* *töví* is van; ebből származik az egész nőnem (l. 28. §. 2.), és a hím és seml. többes dativus; azért nincs ezekben pótlónyújtás. A képző -went-, hangmásulással -wn̄t- (l. 25. §.) > -wat-, végül -φετ-.

B) FOLYÉKONY MÁSSALHANGZÓS TÖVEK

51. §. A folyékony (λ, ν, ρ) *töví* főnevek

Példák: Tövek:	ὁ ποιμήν π ο ι μ ε ν- pásztor	ὁ δαίμων δ α ι μ ο ν- istenség	ὁ ῥήτωρ ῥ ῆ τ ο ρ- szónok	ὁ πατήρ π α τ ε ρ- atya
N.	ποιμήν	δαίμων	ῥήτωρ	πατήρ
A.	ποιμέν-ᾱ	δαίμον-ᾱ	ῥήτορ-ᾱ	πατέρ-ᾱ
G.	ποιμέν-ος	δαίμον-ος	ῥήτορ-ος	πατρ-ός
D.	ποιμέν-ι	δαίμον-ι	ῥήτορ-ι	πατρ-ί
N.	ποιμέν-ες	δαίμον-ες	ῥήτορ-ες	πατέρ-ες
A.	ποιμέν-ᾱς	δαίμον-ᾱς	ῥήτορ-ᾱς	πατέρ-ᾱς
G.	ποιμέν-ων	δαίμόν-ων	ῥητόρ-ων	πατέρ-ων
D.	ποιμέ-σι(ν)	δαίμο-σι(ν)	ῥήτορ-σι(ν)	πατρά-σι(ν)
N. A.	ποιμέν-ε	δαίμον-ε	ῥήτορ-ε	πατέρ-ε
G. D.	ποιμέν-οιν	δαίμόν-οιν	ῥητόρ-οιν	πατέρ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

1. μ-*végű* tő nincs; λ-*végű* csak egy van: ἄλ-, nom. ὁ ἄλ-ς, só, sal. Ragozása: E. ἄλ-ς, ἄλ-α, ἄλ-ός, ἄλ-ί – T. ἄλ-ες, ἄλ-ας, ἄλ-ων, ἄλ-σι(ν).

2. A ν-, ρ-*töví* hím- és nőneműek egyes nom.-a nyújtással van (l. 47. §. 5. a.); ha tehát a tő végszótagjának hangzója hosszú, akkor nom. = tő; így:

tövek: ποιμεν- δαιμον- ῥητορ- de: Ἑλλην- ἄγων-
 nom.: ποιμήν δαίμων ῥήτωρ Ἑλλήν ἄγων (viadal).

Csak az ἰν-tövéknél szokottabb ῥ-vel: ὁ δελφίς (v. δελφίν delfin), ἡ ῥίς (tő ῥιν- orr). A több. dat. σι ragja előtt a ν csak látszólag esik ki. Valójában a hangmásulás egy fájával van itt dolgunk (l. 25. §.): a ποιμεν-tő itt ε nélküli, tehát *poimn-si > *poimn̥si > *poimasi, amiből e szó többi ε-os alakja mintájára > ποιμέσι. Így *daimnsi > *daimn̥si > *daimasi > δαίμοσι.

3. ὁ, ἡ ἄρην bárány; a többi eset mind ἄρν-tőből (vö. lent 7.): τὸν ἄρν-ᾶ, τοῦ ἄρν-ός, τῷ ἄρν-ί stb. τοῖς ἄρν-ᾶ-σιν.

ὁ, ἡ κύων kutya; voc. ὦ κύων; a többi eset mind κύν- tőből:

τὸν κύν-ᾶ, τοῦ κύν-ός, τῷ κύν-ί stb. τοῖς κύσιν(v).

Mindkét főnév a Ø fokú tőhangzós alakból képezi az eseteit:

ἄρην > ἄρεν- ~ ἄρν- és κύων > κυον ~ κυν-.

4. A μαρτυρ- tő ρ-ját az egy. nom. és több. dat. ῥ-ja előtt elveti tehát ὁ μάρτυς tanú, τοῖς μάρτυ-σι(v); de μάρτυρ-α, μάρτυρ-ος stb.

5. Ἀπόλλων, -ωνος, acc. τὸν Ἀπόλλωνα v. gyakrabban: Ἀπόλλω.

6. Az egyes voc. a végéleseknél = nom. ὦ ποιμήν (l. 47. §. 6.); de a tompahangúaknál (l. 14. §. 3.) a voc. = tő: ὦ δαίμον, ὦ ῥήτορ. Az összetett tompahangúak hangsúlyukat lehetőleg előre vonják (l. 14. §. 5.): ὦ Ἀγάμεμνον (nom. Ἀγαμέμνων). Így még: ὦ Ἀπολλων a tő ω-jának megrövidítésével.

7. Ún. hangvesztő négy -τηρ (tő -τερ) végű főnév.

ὁ πατήρ atya ἡ μήτηρ anyja

ἡ θυγάτηρ leány (filia) ἡ γαστήρ gyomor.

Ezek ragozásában hangmásulást látunk, és pedig: η:ε; ε:ο; ρ > ρα (vö. 24–25. §§.). Vagyis:

a) az egyes gen. és dat.-ban az e kiesik, és a hangsúly a ragra megy át; tehát: πατρ-ός, πατρ-ί – θυγατρ-ός, θυγατρ-ί stb.

b) a több. dat.-ban a τρ (l. 25. §.) -τρᾶ lesz, mely mindig hangsúlyos; πατρᾶ-σι(v), θυγατρᾶ-σι(v) stb.

c) a többi esetben mindig az ε-on van a hangsúly: πατέρες, μητέρες stb.

d) az egyes voc. = tő, előrevont hangsúllyal: πάτερ, μητερ, θύγάτερ.

8. Ὁ ἀνὴρ férfi (tő ἀνρ- vö. 24. §. 2. b. ε:Ø) a ν és ρ között δ-t vesz fel (vö. lat. sumo: sum-p-si, temno: contem-p-si, stb.). Hangsúlya az egytagúak szerint (l. 47. §. 7.). Ragozása:

E. ἀνὴρ, ἄνδρ-ᾱ, ἄνδρ-ός, ἄνδρ-ί E. voc. ὦ ἄνερ

T. ἄνδρ-εσ, ἄνδρ-ᾱς, ἄνδρ-ων, ἄνδρ-άσι(ν) (l. 25. §.)

K. ἄνδρ-ε, ἄνδρ-οῖν.

9. ἡ χεῖρ kéz (tő χειρ-); szabályosan τὴν χειρ-ᾱ, χειρ-ός, χειρ-ί stb. de a χειρ- többől: ταῖς χειρ-σί(ν) és τοῖν χειρ-οῖν.

10. Nem. Hímnemű az -αν, -ην, -ών (-ωνος), -τηρ, -τωρ végződés: ὁ χειμῶν (-ωνος) tél, ὁ κρατήρ (-ῆρος) vegyítő edény; nőnemű az -ών (-όνος) és -ιν (= -ις, de ὁ δελφίς) végződés: ἡ εἰκὼν (-όνος) kép, ἡ ἀηδὼν (-όνος) fülemile, ἡ ἀκτίς sugár; semleges az -ᾱρ, -ορ végződés: τὸ ἔαρ tavasz, τὸ ἥτορ szív.

52. §. A folyékony (ν) tövű melléknevek

1. A ν-tövű melléknevek legnagyobbbrészt kétvégződésűek. Ezek:

a) az -ων, -ον (tő -ον) végű alapfokok; pl. εὐδαίμων, εὐδαιμον boldog;

b) -ίων, -ιον (tő -ιον) végű középokok; pl. βελτίων, βέλτιον jobb;

c) egyes -ην, -εν (tő -εν) végű melléknevek; pl. ἄρῶρην, ἄρῶρεν hím.

2. Háromvégződésű ν-tövű melléknév csak kevés van; ilyenek: μέλας, μέλαινα, μέλαν (gen. μέλανος, μελαίνης) fekete, τέρην, τέρεινα, τέρεν (gen. τέρενος, τερεινής) gyengéd.

Ezeknél a nőnem képzője szintén ια, melynek ι-ja a ν elé megy (l. 28. §. 5.).

Példák:	εὐδαίμων	εὐδαιμον	βελτίων	βέλτιον
Tövek:	εὐ δ α ι μ ο ν-	boldog	β ε λ τ ι ο ν-	jobb
E.N.	εὐδαίμων	εὐδαιμον	βελτίων	βέλτιον
A.	εὐδαίμον-ᾱ	εὐδαιμον	βελτίον-ᾱ	βέλτιον
G.	εὐδαίμον-ος		v. βελτίω	
D.	εὐδαίμον-ι		βελτίον-ος	
			βελτίον-ι	
T.N.	εὐδαίμον-ες	εὐδαίμον-ᾱ	βελτίον-ες	βελτίον-ᾱ
			v. βελτίους	v. βελτίω
A.	εὐδαίμον-ᾱς	εὐδαίμον-ᾱ	βελτίον-ᾱς	βελτίον-ᾱ
			v. βελτίους	v. βελτίω
G.	εὐδαιμόν-ων		βελτίον-ων	
D.	εὐδαίμο-σι(ν)		βελτίο-σι(ν)	
K.N.A.	εὐδαίμον-ε		βελτίον-ε	
G. D.	εὐδαιμόν-οιν		βελτίον-οιν	

3. Az egyes nom. a hímneműeknél nyújtással van; a seml. = τό. A hímnemű nominativus ζ raggal csak két tónél van; ezek ἐν- és μελᾶν-. Ezekben a τό ν-je a ζ előtt pótlónyújtással kimarad (l. 30. §. 1. c.); így lett εἷς (ebből ἐν-ς) egy, μέλας (ebből μελᾶν-ς); de a többes dat. μέλα-σι (l. 51. §. 3.).

4. A többi eset képzése egészen olyan, mint a főneveknél.

5. Az egyes voc. = τό, előrevont hangsúllyal; pl. ὦ εὐδαιμον.

6. A középfokok egyes hímn. acc.-ában, többes hímn. és seml. nom. és acc.-ában a teljes alakok mellett rövidebb alakok is vannak; így: βελτίονα v. βελτίω, βελτίονες v. βελτίους, βελτίονας v. βελτίους. A rövidebb alakok egy s-es tövön (*bel-tios-) alapulnak és *bel-tiosa-ból lett βελτίω. (l. 30. §. 2. c. α). Ezt a latin analogia is bizonyítja: melior-em, eredeti *melios-em-ből. (A görögben az intervocalis s kiesik, a latinban r lesz.)

7. Hangsúly. A semlegesben a hangsúly lehetőleg távozik a szó végétől; így: εὐδαιμον, βέλτιον stb., de tekintetbe veendő 14. §. 5. is; tehát: μεγάλο-φρων (nagyelkű), seml. μεγάλο-φρον.

C) A ζ-VÉGŰ TÖVEK

53. §. A ζ-tövű főnevek

A ζ-tövek általános jellemző sajátága, hogy a τő ζ-ja csak akkor marad meg, ha a szó végén áll; azonban a szó belsejében, tehát ragok előtt, mindig kiesik (l. 30. §. 2. c. α), és a magánhangzók (a 21. §. szerint) összevonatnak.

Példák: Tövek:	τὸ γένος γ ε ν ε σ- nem (genus)	τὸ κρέας κ ρ ε ᾱ σ- hús
N.	γένος *genos genus	κρέας < *krewas
A.	γένος *genos genus	κρέᾱς < *krewas
G.	γένους *genesos/-es gener-is	κρέως < *krewas-os
D.	γένει *genesi (gener-e)	κρέα < *krewasi
N.	γένη *genesa gener-a	κρέᾱ < *krewasa
A.	γένη *genesa gener-a	κρέᾱ < *krewasa
G.	γενῶν *genesom gener-um	κρεῶν < *krewasom
D.	γένεσι(ν) *genessi	κρέᾱσι(ν) < *krewassi
N. A.	γένει *genese	κρέᾱ < *krewase
G. D.	γενοῖν *genes+oin	κρεῶν < *krewas+oin

É s z r e v é t e l e k.

1. A ζ-tövű főnevek az egyes nom.-ban -ος vagy -ᾱς végűek s kivétel nélkül tompahangú semlegesek (de ἡ αἰδώς l. lent 3.);

a) a nagyszámú ος-végűeknek töve -εσ-; így: γένος töve γε-νεσ-. Ezeknél tehát a τő ε-jának az egyes nom. és acc.-ban o felel meg (l. 24. §. 2. a.). Vö. a latinban is nom. acc. genus, noha a τő genes-. Az -ος végűek többes genitivusa összevonatlanul is előfordul: γενέων.

b) az ᾱς-végűek töve is -ᾱς. Attikai prózában főleg e három: κρέας hús, γέρας tiszteleti ajándék, γῆρας öregség fordul elő. Ezeknél a nom. = τő; összevonás szabályos; ragozás κρέας szerint.

2. Τὸ κέρας (cornu, szarv; hadsereg szárnya) kétféle ragozású, amennyiben a κ ε ρ ᾱ σ- tő mellett még κ ε ρ ᾱ τ- töve is van. Tehát:

E. N. A. κέρας G. κέρως v. κέρατ-ος D. κέρα v. κέρατ-ι

T. N. A. κέρα v. κέρατ-α G. κερῶν v. κέρατ-ων D. κέρασι(ν).

3. Az egyetlen ος-végű tő: α ἰ δ ο σ-, nom. ἡ αἰδώς szemérem.

Ragozása: nom. αἰδώς acc. αἰδῶ gen. αἰδοῦς dat. αἰδοῖ
(ebből: *aidós-a *aidós-os *aidós-i).

54. §. A ς-төvű mellék- és tulajdonnevek

A tő ς-ja itt is csak a szó végén marad meg; különben kiesik.

Példák: Tövek:	h.n. εὐγενής s. εὐγενές εὐ γ ε ν ε σ- nemes származású	συνήθης σύνθηες σ υ ν η θ ε σ- megszokott
E.N. A. G. D.	εὐγενής εὐγενές εὐγενῇ εὐγενές εὐγενοῦς εὐγενεῖ	συνήθης σύνθηες συνήθη σύνθηες συνήθους συνήθει
T.N. A. G. D.	εὐγενεῖς εὐγενῇ εὐγενεῖς εὐγενῇ εὐγενῶν εὐγενέσι(ν)	συνήθεις συνήθη συνήθεις συνήθη συνήθων συνήθεσι(ν)
K.N.A. G. D.	εὐγενεῖ εὐγενοῖν	συνήθει συνήθوين

	ὁ Σωκράτης Σ ω κ ρ ᾱ τ ε σ- Sókratés	ὁ Περικλῆς Π ε ρ ι κ λ ε ε σ- Periklés
E.V. N. A. G. D.	Σώκράτες Σωκράτης Σωκράτη(ν) Σωκράτους Σωκράτει	Περίκλεις Περικλῆς Περικλέᾱ Περικλέους Περικλεῖ

Észrevételek.

1. Esetképzés.

a) az egyes nom. a hím- és nőneműeknél nyújtással van, tehát: $\eta\varsigma$, a seml. mellékneveknél =tő (ϵ marad!), tehát: $\epsilon\varsigma$.

b) a többes acc. a hím- és nőneműeknél = nom. tehát: $\epsilon\iota\varsigma$ (azaz az összevont plur. nom. használtatik acc. gyanánt is);

c) egyes acc. az $\eta\varsigma$ -végű tulajdonneveknél η , vagy $\eta\eta$ végződésű; tehát: $\Sigma\omega\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\eta$ és $\Sigma\omega\kappa\rho\acute{\alpha}\tau\eta\eta$ (α -névr.); (vö. 59. §.).

2. **Összevonás.** Az $\epsilon\alpha$ -ból magánhangzó után α lesz (nem η); így: $\acute{\epsilon}\nu\delta\epsilon\acute{\eta}\varsigma$ (tő $\acute{\epsilon}\nu\delta\epsilon\epsilon\sigma$ -) szűkölködő; egyes acc. $\acute{\epsilon}\nu\delta\epsilon\acute{\epsilon}\sigma\alpha$ > $\acute{\epsilon}\nu\delta\epsilon\alpha$ (analogia! 43. §.1.), $\acute{\upsilon}\gamma\iota\acute{\eta}\varsigma$ (tő $\acute{\upsilon}\gamma\iota\epsilon\sigma$ -) egészséges; egyes acc. $\acute{\upsilon}\gamma\iota\acute{\epsilon}\sigma\alpha$ > $\acute{\upsilon}\gamma\iota\alpha$ (és $-\tilde{\eta}$).

3. **Hangsúly.** Az összetett tompahangúak hangsúlyukat mindig lehetőleg előre vonják (l. 14. §. 5.), tekintet nélkül az összevonásra; tehát:

$\sigma\upsilon\nu$ - $\acute{\eta}\theta\eta\varsigma$ seml. $\sigma\acute{\upsilon}\nu$ - $\eta\theta\epsilon\varsigma$; több. gen. $\sigma\upsilon\nu\acute{\eta}\theta\omega\nu$ (ebből $\sigma\upsilon\nu\eta\theta\acute{\epsilon}\sigma\omega\nu$) $\tau\upsilon\rho\iota$ - $\acute{\eta}\rho\eta\varsigma$ ($\nu\alpha\upsilon\varsigma$) triremis; több. gen. $\tau\upsilon\rho\iota\acute{\eta}\rho\omega\nu$ (< $\tau\upsilon\rho\iota\eta\rho\acute{\epsilon}\sigma\omega\nu$).

4. A $\kappa\lambda\eta\varsigma$ -végű tulajdonnevek töve $-\kappa\lambda\epsilon\epsilon\sigma$ - (ebből $\tau\omicron$ $\kappa\lambda\epsilon\omicron\varsigma$ hír). Itt az egyes nom. nyújtással van: $-\kappa\lambda\acute{\epsilon}\eta\varsigma$ > $-\kappa\lambda\tilde{\eta}\varsigma$, mindig véghajtott; az egyes acc.-ban $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\epsilon\alpha$ -ból $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\alpha$ lesz (nem: $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\eta$; l. fent 2. pont); az egyes dat.-ban kétszeres összevonás van ($\kappa\lambda\acute{\epsilon}\epsilon\sigma\iota$ > $\kappa\lambda\acute{\epsilon}\epsilon\iota$ >) $\kappa\lambda\epsilon\iota$.

5. Az egyes voc. = tő: $\tilde{\omega}$ $\epsilon\upsilon\gamma\epsilon\nu\acute{\epsilon}\varsigma$; az összetett tompahangúak hangsúlyát l. 3. pont; tehát: $\tilde{\omega}$ $\sigma\acute{\upsilon}\eta\theta\epsilon\varsigma$, $\tilde{\omega}$ $\Sigma\acute{\omega}\kappa\rho\alpha\tau\epsilon\varsigma$, $\tilde{\omega}$ $\Pi\epsilon\rho\iota\kappa\lambda\epsilon\iota\varsigma$.

D) A FÉLHANGZÓN VÉGGZŐDÓ TÖVEK

55. §. Az υ -tönű főnevek

A tompahangúak (l. 14. §. 3.) tővégi υ -ja rövid, a többieké hosszú; ez azonban magánhangzó előtt és a több. dat.-ban szintén megrövidül.

Példák:	ἡ πίτυς fenyő	ὁ, ἡ, σῦς sus	ὁ ἰχθὺς hal
Tövek:	π ι τ ὕ-	σ ὕ-	ἰ χ θ ὕ-
E.N.	πίτυ-ς	σῦ-ς	ἰχθὺ-ς
A.	πίτυ-ν	σῦ-ν	ἰχθὺ-ν
G.	πίτυ-ος	σῦ-ός	ἰχθὺ-ος
D.	πίτυ-ι	σῦ-ί	ἰχθὺ-ι
T.N.	πίτυ-ες	σῦ-ες	ἰχθὺ-ες
A.	πίτυ-ς	σῦ-ς	ἰχθὺ-ς
G.	πίτυ-ων	σῦ-ῶν	ἰχθὺ-ων
D.	πίτυ-σι(ν)	σῦ-σί(ν)	ἰχθὺ-σι(ν)
K.N.A.	πίτυ-ε	σῦ-ε	ἰχθὺ-ε
G.D.	πίτυ-οιν	σῦ-οῖν	ἰχθὺ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

1. A főnevek ű-ja végig megmarad; (de l. 56. §. 4.). Ezeknél az egyes nom. ragja ς, – az ,egyes acc. ragja ν (l. 47. §. 5. a. és c.); a többes acc. = egyes acc. + ς; tehát: πίτυς (πίτυν-ς-ből; l. 47. §. 5. d.); az egyes voc. = τό; tehát: ὦ ἰχθὺ (l. 47. §. 6.).

2. Nem. Az ű-tövek hímneműek; csak ἡ ἰσχύς erő, ἡ ὀφρὺς szemöldök nőneműek.

56. §. Az ι-tővű fő- és ű-tővű melléknevek

Példák Tövek	ἡ πόλις πολι- és πολεϋ- város, állam	γλυκύς γλυκῦ- és γλυκεϋ-	γλυκεῖᾱ γλυκειᾱ- édes	γλυκύ γλυκῦ- és γλυκεϋ-
N.	πόλις	γλυκύς	γλυκεῖᾱ	γλυκύ
A.	πόλι-ν	γλυκῦ-ν	γλυκειᾱ-ν	γλυκῦ
G.	πόλε-ως	γλυκέ-ος	γλυκειᾱς	γλυκέ-ος
D.	πόλει	γλυκεῖ	γλυκεῖᾱ	γλυκεῖ
N.	πόλεις	γλυκεῖς	γλυκεῖαι	γλυκέᾱ
A.	πόλεις	γλυκεῖς	γλυκειᾱς	γλυκέᾱ
G.	πόλε-ων	γλυκέ-ων	γλυκειῶν	γλυκέ-ων
D.	πόλε-σι(ν)	γλυκέ-σι(ν)	γλυκεῖαις	γλυκέ-σι(ν)
N. A.	πόλει	γλυκεῖ	γλυκεῖᾱ	γλυκεῖ
G. D.	πολέ-οιν	γλυκέ-οιν	γλυκεῖαιν	γλυκέ-οιν

É s z r e v é t e l e k.

Ezeknél a tővégi ι, ű csak az egyes nom. és acc.-ban marad meg; a többi esetekben mindenütt ε van helyette; összevonás csak ott van, hol az eredmény ει; az összevont többes acc. = többes nom. (l. 47. §. 5. d.). A tőhangzó változásának oka, hogy ezeknek a neveknek a magánhangzón kezdődő ragok előtt egy teljesebb, ηι > ει (> ι) ill. εϋ (> ű) végű tővük volt, melyeknek félhangzója (ι, υ) magánhangzók közt és a többes dativusban kiesett (l. 30. §. 2. d.).

1. Az ι-tővű főnevek tompahangú nőneműek (de ὁ ὄφις kígyó). Ezeknél a) az egyes gen. végződése az attikai -ως (-εως ebből -ης, l. 20. §. 3.); b) a genitivusokban az εω < ηο, a hangsúly tehát szabályszerűen van a harmadik szótagon (l. 46. §. 2.); c) az egyes vocativus = tő; tehát ὦ πόλι (l. 47. §. 6.).

2. Az οἰ- tő (nom. ἡ οἷς, eredetileg ὄφις, lat. ovi-s juh) ragozása:

E.	ἡ οἷς	τὴν οἷν	τῆς οἰ-ός	τῇ οἰ-ί
T.	αἱ οἷ-ες	τάς οἷ-ς	τῶν οἰ-ῶν	ταῖς οἰ-σί(ν).

3. Az ű-tővű melléknevek mind háromvégződésűek. Ezeknél a) az ékezet végéles (kiv. csak ἡμισυς fél, θῆλυς nőnemű, női); b) a nőnem képzője ιᾱ (l. 40. §. 3. a.); tehát: γλυκέφ-ιᾱ > γλυκεῖᾱ.

4. Az ι-tővűek szerint ragoztatik még ez a két ű-tővű főnév is:

τὸ ἄστυ város	τὰ ἄστυ	ὁ πῆχυς könyök	οἱ πῆχεις
ἄστυ	ἄστυ	πῆχυν	πῆχεις
ἄστεως	ἄστεων	πῆχεως	πῆχεων
ἄσται	ἄσται(ν)	πῆχει	πῆχεισι(ν)

E) A KETTŐS MAGÁNHANGZÓN VÉGZŐDŐ TÖVEK

57. §. Az ευ- (és ου-, αυ-) tővű nevek

A tőnégi u magánhangzók közt kiesik (l. 30. §. 2. d.).

Példa	ὁ βασιλεύς (tő βασιλευ- és βασιλεφ-) király		
E. Nom.	βασιλεύ-ς	T. βασιλεῖς	K. βασιλέ-ε
Acc.	βασιλέ-ᾱ	βασιλέ-ᾱς	βασιλέ-ε
Gen.	βασιλέ-ως	βασιλέ-ων	βασιλέ-οιν
Dat.	βασιλεῖ	βασιλεῦ-σι(ν)	βασιλέ-οιν

1. Az -εύς végű főnevek hímneműek és végélesek. Tővük eredetileg ηυ volt (l. 20. §. 2.); e tőből magyarázható tehát

a) az *egyes és többes acc.* -ᾱ, -ᾱς ragja (-έᾱ, -έᾱς, ebből -ῆφα, -ῆφας);

b) az *egyes gen.* attikai ως végződése (-έως ebből -ῆρος vö. 20. §. 3.).

2. Az *egyes voc.* = tő, véghajtott ékezettel; így: ὦ βασιλεῦ.

3. *Összevonás* csak ει-be lehetséges; de βασιλέε megmarad. Oly nevek, melyekben az ευ előtt ι áll, a rosszhangzás elkerülése végett az acc. és gen.-ban is összevonható, mikor is ἐᾱ-ból ᾱ, ἐω-ból pedig ῶ lesz; tehát: Πλαταιεύς Plataeaeből való, acc. τὸν Πλαταιᾶ, τοὺς Πλαταιᾱς gen. τοῦ Πλαταιῶς τῶν Πλαταιῶν.

4. ὁ, ἡ βοῦς ökör, tehén (tő βου-, magánhangzó előtt βοφ-, vö. bōs, böv-is) ragozása:

E. βοῦ-ς βοῦ-ν βο-ός βο-ῖ Voc. ὦ βοῦ

T. βό-εξ βοῦς βο-ῶν βου-σί(ν) K. βό-ε βο-οῖν.

5. ἡ ναῦς navis, hajó; τὸ ναυ- és νᾱϝ-, magánhangzós rag előtt: νηϝ-:

E. ναῦ-ς ναῦ-ν νε-ώς (20. §. 3.) νη-ῖ Voc. ὦ ναῦ

T. νῆ-εξ ναῦ-ς νε-ῶν ναυ-σί(ν) K. τοῖν νε-οῖν

58. §. Az oj- és ωϝ-tövé nevei

A tő félhangzója a ragok előtt mindenütt kiesik (l. 30. §. 2. d.).

Példák Tövek	ἡ ἰχώ visszhang ἡ χ ο j-	ὁ ἦρως hős ἡ ρ ω ϝ-
E. N.	ἰχώ	ἦρως Többses ἦρω-εξ
A.	ἰχόj-α > ἰχώ	ἦρω-ᾱ ἦρω-ᾱς
G.	ἰχόj-ος > ἰχοῦς	ἦρω-ος ἦρώ-ων
D.	ἰχόj-ι > ἰχοῖ	ἦρω-ι ἦρω-σι(ν)
Többses és kettős szám nincs használatban		Kettős N. A. ἦρω-ε G. D. ἦρώ-οιν

1. Az oj-végű tövek mind nőneműek, végélesek, s jobbra tulajdonnevek. Ezek az egyes nominativusban nyújtást kapnak; a többi esetekben mindenütt összevonatnak; az egyes acc. hangsúlya a 22. §. ellenére végéles; az egyes voc. = tő, végelhajtott ékezzettel: ὦ ἰχοῖ.

2. ωϝ-végű tő csak kevés van és mind hímnemű. Az egyes nom. ragja ϝ, – az egyes voc. = nom.: ὦ ἦρωϝ; összevonás sehol sincs; csak ritkán τὸν ἦρω, τοὺς ἦρωϝ.

F) NÉVRAGOZÁSI RENDHAGYÓSÁGOK

Heteroklisia és metaplasmos

Az összes rendhagyóságok a következő két csoportba foglalhatók össze:

59. §. **Heteroklisia** (más ragozás). Némely névszó, mely az egyes nominativus végződése szerint két ragozáshoz tartozhat,

az egyes esetek képzésében e két ragozás közt ingadozik; így: Δημοσθένης τό -ες; acc. Δημοσθένη és Δημοσθένην (l. 54. §. 1. c.); ὁ és τὸ σκότος homály; gen. σκότου (τό -ο) és σκότους (τό -ες) stb.; ἡ ἕως hajnal, a 46. §. szerint; de acc. csak τὴν ἕω (l. 58. §. 2.); Μίνως gen. τοῦ Μίνω (l. 46. §.) és Μίνω-ος (l. 58. §. 2.) stb. Ἄρης hadisten (τό Ἄρεσ-); ragozása az -ες, εὔ, -ᾱ tövek szerint: τὸν Ἄρη v. Ἄρην, τοῦ Ἄρεος v. Ἄρεως, τῷ Ἄρει. Voc. Ἄρες.

Vö. domus, domo-rum és domu-um; requies, requiet-em és requie-m stb.

60. §. Metaplasmos (átalakítás). Némely nevek egyes eseteiket egy melléktől képezik, mely a használatos nom.-hoz nem illik; így: τὸ δάκρυο-ν könny; több. dat. δακρύοις és δάκρυ-σιν (τό δακρυ-); τὸ δένδρο-ν élőfa; több. dat. δένδροις és δένδρε-σιν (τό δενδρεσ-); τὸ πῦρ tűz; πῦρ-ός stb; többes πῦρά, πῦροις őrtűzek (τό πῦρο-); ὁ ὄνειρος álom; gen. ὀνείρου v. ὀνείρατ-ος stb. többes ὀνείρατ-α stb. ὁ πρεσβευτής követ (τό -α); a többes ebből πρέσβυς (öreg, l. 56. §.): πρεσβευτή-ς πρεσβευτή-ν πρεσβευτοῦ πρεσβευτῇ πρέσβεις πρέσβεις πρέσβων πρέσβεσι(ν). Πρέσβυς-ből (öreg) még csak egyes acc. πρέσβυν és voc. πρέσβυ költőknél; de közép- és felsőfoka (πρεσβύτερος, πρεσβύτατος) általános használatú. ὁ υἱός fiú (τό υἱο-); szabályosan: υἱόν, υἱοῦ, υἱὸ stb.; ezek mellett még a υἱ- (l. 56. §.) tőből: τοῦ υἱέ-ος, τῷ υἱεῖ οἱ υἱεῖς, τοὺς υἱεῖς, τῶν υἱέ-ων, τοῖς υἱέ-σι(ν). Ζεὺς főisten; a nom. és voc. a Ζεῦ-, a többi eset a Δι- tőből: Ζεύς, Δί-ᾱ, Δι-ός, Δι-ί. Voc. ὦ Ζεῦ. Vö. jugerum hold föld (τό -ο); de juger-e, juger-um, juger-ibus stb.

61. §. Esetragféle végződések

1. Ezek jelentésükre nézve az esetragokhoz igen közel járnak és többnyire a névszók tövéhez függesztve helyhatározókat alkotnak:

- a) -θι e kérdésre hol? οἶχοθι (költ.) otthon, ἄλλοθι másutt;
- b) -θεν « honnan? οἶχοθεν hazulról, ἄλλοθεν másunnan;

c) –δε (-σε, -ζε) hová? οἶκαδε haza, ἄλλοσε máshova, Ἀθήναζε A-be. (< Ἀθήνας-δε; l. 9. §. 1.). A simuló –δε rendszeren az acc.-hoz járul: οἰκόνδε (költ.) haza, Ἐλευσῖνάδε E-be.

2. A régi locativus ragja e kérdésre hol? még néhány szóban megvan. Ez az egyesben –ι, a többesben –σι(ν). – Ilyen locativusok pl.: οἶκοι domi, χαμαὶ humi, Μαρθῶνι M-ban, Ἀθηνησι(ν) Athenis (l. 148. §. 1. a.). Vö. lat. rur-i, Carthagin-i, Corinthi (= Corintho-i), Romae (= Romā-i).

3. 62. §. A melléknevek áttekintése

A) HÁROMVÉGZŐDÉSŰ MELLÉKNEVEK

A nőnem valamennyinél az α-névragozás szerint ragoztatik.

1. A magánhangzós (o, α) névragozáshoz tartozókat l. 42. §. 1–4.
2. A mássalhangzós névragozáshoz tartozók (a nőnem –ιᾱ-val):
  - a) ν-végű tövek; ragozásuk az 52. §. szerint;
  - b) ντ-végű tövek, főleg participiumok; ragozás 50. §. b. c. szerint;
  - c) ὤ-végű tövek; csaknem mind végéles; ragozás 56. §. 3. szerint.

B) KÉTVÉGZŐDÉSŰ MELLÉKNEVEK

A tő mindenütt, a végződés pedig a hím- és nőnemben ugyanaz.

1. A magánhangzós névragozáshoz tartozók kétfélék, úm.
  - a) o-tövék, főleg összetettek (l. 42. §. 5. és 6. és 45. §.),
  - b) ω-tövék, az attikai névragozás szerint (l. 46. §. 3.).
2. A mássalhangzós névragozáshoz tartozók háromfélék, úm.
  - a) T-hangú tövek, főleg főnevekkel összetettek (l. 49. §. 6. a.);
  - b) ν-tövék alap- és középfokok; ragozásuk az 52. §. szerint;
  - c) ες-végű tövek, nom. -ης, -ες; ragozásuk az 54. §. szerint.

C) EGYVÉGZŐDÉSŰ MELLÉKNEVEK

Ezeknek mind a három nem számára csak egy végződésük van; többnyire T-tövék (l. 49. §. 6. b.). Minthogy rendszeren csak élő lényekre vonatkoznak, semlegesben nem is igen használhatók. Ilyenek: ἄπαις gen. ἄπαιδος gyermektelen ἄγνως, -ῶτος ismeretlen; ἄρπαξ gen. ἄρπᾶγος ragadozó μάκαρ, -ἄρος boldog. Csak hímnemű, mert már mintegy főnévvé vált: ἐθελοντής, -οῦ önkéntes; csak nőneműek az -ίς (-ίδος) végűek: πόλεις συμμαχίδες; – ἡ πατρίς (ti. γῆ).

D) RENDHAGYÓ MELLÉKNEVEK

A legfontosabb, mert leggyakoribb rendhagyó melléknevek: μέγας, μεγάλη, μέγα, nagy – πολύς, πολλή, πολύ, sok. A hímnem és semleges egyes nom. és acc. a rövidebb μέγα-, πολύ- többől származik, a többi eset pedig mind a hosszabb μεγάλο-, πολλό- többől, azaz a rendhagyás tulajdonképpen csak metaplasmos (l. 60. §.).

E.	N.	μέγα-ς	μεγάλη	μέγα
	A.	μέγα-ν	μεγάλη-ν	μέγα
	G.	μεγάλου	μεγάλης	μεγάλου
	D.	μεγάλῳ	μεγάλῃ	μεγάλῳ
T.	N.	μεγάλοι	μεγάλαι	μεγάλᾱ
	A.	μεγάλους	μεγάλᾱς	μεγάλᾱ
	G.	μεγάλων	μεγάλων	μεγάλων
	D.	μεγάλοις	μεγάλαις	μεγάλοις
K.	N. A.	μεγάλῳ	μεγάλᾱ	μεγάλῳ
	G. D.	μεγάλοιν	μεγάλαιν	μεγάλῳιν

E.	N.	πολύ-ς	πολλή	πολύ
	A.	πολύ-ν	πολλή-ν	πολύ
	G.	πολλοῦ	πολλῆς	πολλοῦ
	D.	πολλῶ	πολλῇ	πολλῶ
T.	N.	πολλοί	πολλαί	πολλά
	A.	πολλούς	πολλάς	πολλά
	G.	πολλῶν	πολλῶν	πολλῶν
	D.	πολλοῖς	πολλαῖς	πολλοῖς

Ezekhez csatlakozik πραῖο-ς , πραῖο-ν (szelíd), mely az egész nőnemet, valamint a hím és semleges többesnek néhány alakját a πραῖο-τῶν -ból veszi; így:

Egyes	N.	πραῖο-ς	πραεῖα	πραῖο-ν
	A.	πραῖο-ν	πραεῖα-ν	πραῖο-ν
	G.	πράου	πραεῖας	πράου
	D.	πράω	πραεῖα	πράω
Többes	N.	πραῖοι	πραεῖαι	πράεᾶ
	A.	πράους	πραεῖας	πράεᾶ
	G.	πράεων	πραειῶν	πράεων
	D.	πράεσι(ν)	πραεῖαις	πράεσι(ν)

II. A melléknevek fokozása (comparatio)

a) 63. §. Szokottabb alak

1. Legtöbbször a középfokban -τερος -τέρᾱ -τερον, a felsőfokban -τατος -τάτῃ -τατον járul a melléknév hímnemű tövéhez; a hangsúly lehetőleg előre megy:

γλυκύ-ς	édes	kf. γλυκύ-τερος	ff. γλυκύ-τατος
μέλας	fekete	μελάν-τερος	μελάν-τατος
σαφής	világos	σαφέσ-τερος	σαφέσ-τατος
πένης	szegény	πενέσ-τερος	πενέσ-τατος

(az -ες tövűek szerint, az egyenlő nom. következtében)

χαρίεις	bájos	χαριέσ-τερος	χαριέσ-τατος
---------	-------	--------------	--------------

(a χαριετ- tövből; vö. 50. §. 6. jegyz. és 29. §. 1.).

2. Az o-tövűek o-ja csak akkor marad meg változatlanul, ha az azt megelőző szótag akár természeténél, akár helyzeténél fogva hosszú (vö. 20. §. 1. jegyz.); különben az o-ból mindig ω lesz; tehát:

	δίκαιος	igazságos	δικαιό-τερος	δικαιό-τατος
	πικρός	keserű	πικρό-τερος	πικρό-τατος
de:	σοφός	bölcs	σοφώ-τερος	σοφώ-τατος
	ἄξιος	méltó	ἄξιό-τερος	ἄξιό-τατος

A jelenség oka az, hogy a görög nem szereti, ha ugyanabban a szóban sok rövid magánhangzó következik egymásra. (Metrikai nyújtás: 177. §. 1. b.)

3. Némelyek a fő o-ját elvetik (vö. ifjú, ifjabb; könnyű stb.):

γεραῖος	öreg	γεραί-τερος	γεραί-τατος
παλαιός	régi	παλαί-τερος	παλαί-τατος
		(παλαιό-τερος	παλαιό-τατος is)
σχολαῖος	henye	σχολαί-τερος	σχολαί-τατος
φίλος	kedves	φίλ-τερος (költ.)	φίλ-τατος.

Az analogiát a παλαί-τερος szolgáltatta, mely eredetileg a πάλαι adverbiumhoz (régén) tartozik.

4. Nem -τερος, -τατος, hanem -έσ-τερος, -έσ-τατος, a fokképzőjük a) az -ων, -ον végű mellékneveknek mind; tövük -ον; így:

σώφρων	értelmes	σωφρον-έσ-τερος	σωφρον-έσ-τατος
εὐδαίμων	boldog	εὐδαιμον-έσ-τερος	εὐδαιμον-έσ-τατος;

b) az -οος (-οῦς) végű összevontaknak; tő oo-; az egyik o elmarad:

εὖνους	jóindulatú	εὐνόουσ-τερος	εὐνόουσ-τατος
		(ebből: εὐνο-έσ-τερος	εὐνο-έσ-τατος);
ἀπλοῦς	egyszerű	ἀπλούσ-τερος	ἀπλούσ-τατος
		(ebből: ἀπλο-έσ-τερος	ἀπλο-έσ-τατος);

c) és még ἐρῶμενος erős ἐρῶμεν-έσ-τερος ἐρῶμεν-έσ-τατος. Ez a fokképző a σ-төvű melléknevek fokozott alakjairól terjedt tovább: σαφές-τερος-t σαφ-έστερος-ra tagolva származott az -έστερος képző.

5. A fokképzőket, miként a latinban, gyakran körülírás pótolja; a középfokban μᾶλλον, magis, inkább; így: μᾶλλον φίλος = φίλτερος, a felsőfokban μάλιστα, maxime, leginkább: σοφὸς μάλιστα = σοφώτατος.

Jegyzet. A -τ ε ρ ο ς képzőt a latinban is megtaláljuk pár szóban: noster, vester, dexter, sinister.

b) 64. §. Ritkább alak

Néha a középfokban -ιον- (nom. -ῖων -ῖον, ragoz. 52. §.), a ffokban -ιστο- (nom. -ιστο-ς, -ίστη, -ιστο-ν) járul a gyökérhez; pl.

ἡδ-ύ-ς	kellemes	ἡδ-ῖων,	ἡδ-ῖον	ἡδ-ιστος
τα-χύ-ς	gyors	θάττων,	θᾶττον	τάχ-ιστος

(*t^hak^h-jön-ből; l. 28. §. 1. és 29. §. 7.).

αἰσχ-ρός rút αἰσχ-ίων, αἴσχ-ιον αἴσχ-ιστος (τὸ αἶσχος gyalázat)
 ἐχθ-ρός ellenséges ἐχθ-ίων, ἔχθ-ιον ἔχθ-ιστος (τὸ ἔχθος gyűlölség)
 καλ-ός szép καλλ-ίων, κάλλ-ιον κάλλ-ιστος (τὸ κάλλος szépség)

Jegyzet. Az -ιον-, eredetileg -ιοσ- képző a régebbi fokképző a görögben, de ez utóbbi, ősbibb alak csak a sing. hímn- és nőnemű acc.-ban és a plur. nom. és acc.-ban (mind a három nemben) lép fel, míg a többi esetben -ιον- ~ nom. -ίων. A fokozás e neménél tehát metaplaszmossal van dolgunk. Az -ιοσ- képző alakja a latinban: -ior (rhotacismussal) és -ius: longior, longius.

c) 65. §. Rendhagyó fokozás (adiectiva suppletiva)

Csaknem minden nyelvben vannak melléknevek, melyeket nem lehet fokozni (magyar: sok; német: gut; lat.: bonus stb.). Ilyenkor rokon jelentésű tövek szolgálnak a hiányzó alakok pótlására. (Vö. 116. §.: verba suppletiva.) A középfok hangtani változásait illetőleg vö. 28. §.

1. ἀγαθός jó	βελτ-ίων,	βέλτ-ιον βέλτ-ιστος (erkölcsileg jó)
derék	ἀμείνων,	ἄμεινον ἄριστος (vö. ἡ ἀρ-ετή)
erős	κρείττων,	κρεῖττον κράτ-ιστος (τὸ κράτος erő)
(ritkább)	λῶων,	λῶον λῶστος hasznos, előnyös)
2. κακός rossz	κακ-ίων,	κάκ-ιον κάκ-ιστος (gonosz)
silány	χειρών,	χεῖρον χειρ-ιστος (deterior)
gyenge	ἥττων,	ῥττον ῥκ-ιστα (adv. minime)
3. μέγας nagy	μείζων,	μειζον μέγ-ιστος
4. μικρός kicsiny	μικρό-τερος	μικρό-τατος
csekély	ἐλάττων,	ἔλαττον ἐλάχ-ιστος
5. ὀλίγος kevés	μείων,	μειον ὀλίγ-ιστος
csekély	ἐλάττων,	ἔλαττον ἐλάχ-ιστος

A kiterjedés és szám fogalmainak rokonságánál fogva a görög a 4. és 5. alatti alakokat (gyakran már az alapfokban is) vegyest használja.

6. πολὺς sok πλείων, πλεον πλείστος
(gen. πλείον-ος és πλέον-ος stb.)

7. ῥάδιος könnyű ῥάων, ῥᾶον ῥᾶστος (facilis).

Ezekhez járul néhány hiányos (alapfok nélküli) kf. és ff.; úm.

8. — ὕσ-τερος posterior ὕσ-τατος postremus
9. (ἐξ -ból, -ből) — ἔσχατος extremus

10. (πρὸ előtt) πρό-τερος prior πρῶτος primus

11. (ὑπέρ fölött) ὑπέρ-τερος superior ὑπέρ-τατος supremus
ὑπατος a római consul

Jegyzet. A felsőfok jelentésének fokozására szolgál ὥς, ὅτι, (ἤ, οἷος); így: ὥς τάχιστα quam celerrime; – ὅτι πλείστοι a lehető legtöbben. Δεῖ ὅτι μάλιστα εὐμαθεῖς (tanulékony) εἶναι τοὺς νέους.

III. A melléknévi határozók (adverbia) és praepositíók

66. §. A) A határozók képzése és fokozása

a) 1. A melléknevektől származó határozók –ως végűek. Eredetükre nézve –o végű ablativusok (~ lat. meritō), mely végződéshez –ς csatlakozott: vö. οὔτω ~ οὕτως. (l. 33. §.). Alakra és hangsúlyra nézve megegyeznek mellékneveik többes genitivusával, melynek csakis végső ν-jét kell ς-ra változtatni. Tehát:

		több. gen.	határozó
φίλος	kedves	φίλων	φίλως
σοφός	bölcs	σοφῶν	σοφῶς
ἀπλοῦς	egyszerű	ἀπλῶν	ἀπλῶς
πᾶς	egész	πάντων	πάντως
σώφρων	értelmes	σωφρόνων	σωφρόνως
σαφής	világos	σαφῶν	σαφῶς
ταχύς	gyors	ταχέων	ταχέως

2. Ily –ως-végű határozók névmásokból s participiumokból is képezhetők; így: ἄλλως másképpen, οὕτως úgy, διαφορεόντως kiválóan stb.

3. Olykor a melléknevek egyes seml. acc.-a szolgál határozó gyanánt; ilyenek: ταχύ gyorsan, πολὺ nagyon, μικρὸν egy kissé stb. (vö. lat.: facile; – magyarban is: jól v. jóízűt nevet, nagyot esik). Máskor a plur seml. acc.-sal találkozunk: μάλα = nagyon; θάμα = gyakran; τάχα = talán.

4. Ἀγαθός határozója: εὖ jól (voltaképpen seml. acc. ebből: εὖ-ς jó).

b) 1. A melléknévi határozónak nincs külön fokozása; ezt a görög (éppúgy mint a latin vagy a magyar) a melléknévtől kölcsönzi, melyből a középfokban az egyes seml. acc. (végződése

–ον), a felsőfokban a *τῶν* seml. acc. (végződése –ᾶ) szolgál határozó gyanánt (–ως végű középfokok ritkák). Így lesz:

		kf.	ff.
σοφῶς	bölcsen	σοφώτερον	σοφώτατα
ταχέως	gyorsan	θᾶττον	τάχιστα
εὖ	jól	ἄμεινον	ἄριστα
μᾶλα	nagyon	μᾶλλον	μάλιστα
ἥκα (költ.)	gyengén	ἥττον minus	ἥκιστα minime.

2. Az ω-végű helyhatározók a fokozásban –τέρω, –τάτω végűek; így:

ἄνω	fent	ἄνωτέρω	ἄνωτάτω
κάτω	lent	κάτωτέρω	κάτωτάτω
ἔσω	bent	ἔσωτέρω	ἔσωτάτω
ἔξω	kint	ἔξωτέρω	ἔξωτάτω
πορρῶ	messze	πορρώτέρω	πορρώτάτω
ἀπό	távol	ἀπωτέρω	ἀπωτάτω
ἐγγύς	közel	ἐγγυτέρω	ἐγγυτάτω
		és ἐγγύτερον	ἐγγύτατα.

c) *Jegyzet.* A nem melléznevekből képezett adverbiumok között legfontosabbak 1. az ún. **nyomósító szók.** A gyakrabban előfordulók a következők (a *-gal jelöltek mindig a kiemelt szó után állanak):

*γέ simuló = ugyan, éppen, legalább, quidem; a fordításnál gyakran csak a kiemelt szó erősebb hangsúlyával fejezhető ki;

ἐγώγε 67. §. 2. – ὅς γε = ő, aki pedig; aki ugyanis; qui quidem; ἐπεὶ γε = mikor hát; εἰ γε, ἐάν γε = ha ugyan; πάνυ γε = igenis;

*γούν (ebből γέ οὖν, erősebb γέ) = legalább, bizonyára, certe;

*δὴ (ebből ἤδη) = hát, hiszen, nyilván; így: ἵστε δὴ hisz tudjátok; időileg: már, éppen, iam; πάλαι δὴ már rég; νῦν δὴ épp most; kérdésekben s felszólításokban sürgető: hát; λέγε δὴ, τί δὴ; εἰ δὴ = ha már, ha hát valóban; ὅς δὴ, ὅστις δὴ = aki éppen, aki tehát; kérdésekben mellékalakja: δαί; tehát: τί δαί; hát mi? hát aztán?

δοθέν = nyilván, amint látszik, állítólag; gúnyosan: persze;

*δῆπου = talán csak, alighanem, nyilván; gyakran gúnyosan;

*δῆτα = bizony, mindenesetre; οὐ δῆτα bizony nem, semmi esetre;

ῆ = bizony, valóban; rendesen ῆ μὴν bizonyításban, esküben;

μά = bizony, esküben; így: μὰ τοὺς θεοὺς bizony isten (l. 146.

§. 2.); tagadó eskü: οὐ μὰ Δία. – állító eskü: ναὶ μὰ Δία;

*μὲντοι = bizonyára, mégis, mindazonáltal, vero (vö. 159. §. c.);

*μὴν = bizonyára, valóban; τίνος μὴν ἔνεκα; voltaképpen miért?

*μὲν (gyengébb μὴν) = bizony, valóban, ugyan (vö. 159. §. c.);

ναὶ = bizony, valóban, állító esküben; – feleletben: igen;

νή = bizony, csak állító esküben; tehát: νῆ Δία = ναὶ μὰ Δία;

*πέρ simuló = éppen; főleg relativumoknál s kötőszóknál; így:

ὅσπερ = éppen az, aki; ὥσπερ = amint éppen; εἵπερ = ha ugyan, si quidem;

*τοί simuló = hiszen. hát, bizony; tagadólag: οὔτοι bizonyára nem.

2. A névmási határozók (l. 76. §.).

B) A praepositiók

1. A praepositiók eredetileg helyhatározók voltak, mely jelentésük a költőknél még gyakori, de a prózában már csak πρὸς-ra szorítkozik ezekben: πρὸς δὲ, πρὸς δὲ καὶ azonfölül, e mellett még.

2. Igékkel összetéve eredeti térbeli jelentésüket többnyire megtartják és az ige cselekvésének irányát határozzák meg közelebb-ről; így: φέρω viszek; de: ἀποφέρω, ἐκφέρω, περιφέρω el-, ki-, körülviszek.

A praepositio összefüggése igéjével igen laza (vö. a magyar igekötőkkel); nemcsak az augmentum és reduplicatio lép közéjük, hanem a költőknél gyakran egész szók (τμησις), mi a praepositiónak eredeti határozói voltát világosan mutatja; így: ἀνὰ δὲ χρείων Ἀγαμέμνων ἔσθη (e h. ἀνέσθη) felkelt A. király.

3. A névszóknak határozót kifejező eseteivel (gen., dat., acc.) kapcsolva, ezeknek térbeli, vagy térbelinek gondolt (idői, logi-

kai) jelentését határozzák meg pontosabban. Így jelölik meg közelebbről

genitivussal a cselekvés eredetét, kiindulását (honnan?)

dativussal a cselekvés folyamatát, hol-, mibenlétét (hol?)

accusativussal a cselekvés végirányát, célját (hova?) Helyük a névszó előtt van, ritkán utána (περί, anastrophe l. 15. §. 3.).

Jegyzet. A görög felfogás a magyartól gyakran eltér, különösen a mozgás igéinél, melyeknél a görög sokszor már a helyben való lételre gondol (hol?), míg a magyar a helybe jutást (hová?) fejezi ki, vagy megfordítva; így például:

θεῖναι ἐν τοῖς φίλοις barátai közé számítani, in amicis numerare; δῆσαι, κρεμάσαι ἐκ δένδρου fához kötni, fára függeszteni, suspendo ex arbore;

κρέμασθαι ἐκ δρυός a fán (mintegy róla) függni, pendēre ex arbore;

συλλέγεσθαι εἰς ἱερόν a templomban összegyűlni, convenire in templum;

παρεῖναι, παραγενέσθαι εἰς τόπον a helyen megjelenni, adesse in locum.

4. A görög praepositiók egy, két, vagy három esettel állhatnak: csak genitivussal állanak: ἀντί, (~ lat. ante); ἀπό, (~ lat. a, ab); ἐκ (ἐξ), (~ lat. e, ex); πρό, (~ lat. pro);

csak dativussal állanak: ἐν, (~ lat. in + abl.); σύν vagy ξύν, (~ lat. cum);

csak accusativussal állanak: εἰς (ἐς), (~ lat. in + acc.); ἄνά, (vö. ἄνω fent); ὧς;

genitivus- és accusativussal: διά, (~ δύο); κατὰ, (vö. κάτω lent); ὑπέρ, (~ lat. super); μετά, (vö. μέσος);

genitivus-, dativus- és accusativussal: ἀμφί (vö. ἄμφω; lat. amb-); ἐπί, παρά, περί, πρός (vö. πρό); ὑπό (~ lat. sub).

5. Vannak még ún. adverbialis praepositiók is, melyek mint máris határozók, jelző genitivussal járnak (l. 157. §. 10.) s igékkel össze nem tételnek. Ezek:

ἅλις satis, elég
 ἄνευ sine, nélkül
 ἄτερ, δίχα elválva
 ἄχρι, μέχρι -ig
 δίκην instar, gyanánt
 ἐγγύς, πλησίον közel
 εἴσω be, befelé
 ἐκτός kint, kívül
 (ἔμ)πρόσθεν előtt, elül
 ἐναντίον coram
 ἔνεκα (-κεν) végett
 ἐντός bent, belül

ἔξω ki, kifelé
 εὐθύς egyenesen felé
 (κατ)ἄντικρύ szemben
 κρύφα, λάθρα clam
 μεταξύ között
 ὀπισθεν mögött
 πέραῦ ultra, felül, túl
 πέραν trans, túl
 πλὴν kívül, kivéve
 πόρρω, πρόσω messze
 χάριν gratiā, kedvéért
 χωρίς elkülönítve stb.

IV. A névmások (pronomina)

67. §. Személyes névmások (pronomina personalia)

		Első személy	
E.	N.	ἐγώ	én, ego
	A.	ἐμέ, μέ	engem, me
	G.	ἐμοῦ, μοῦ	irántam, rólam való, mei
	D.	ἐμοί, μοί	nekem, mihi
T.	N.	ἡμεῖς	mi
	A.	ἡμᾶς	minket
	G.	ἡμῶν	irántunk, rólunk való
	D.	ἡμῖν	nekünk
K.	N. A.	νῶ	mi ketten, kettőnket
	G. D.	νῶν	kettőnkről, -nek

		Második személy	
E.	N.	σύ	te, tu
	A.	σέ	téged, te
	G.	σοῦ	irántad, rólad való, tui
	D.	σοί	neked, tibi
T.	N.	ὁμεῖς	ti
	A.	ὁμᾶς	titeket
	G.	ὁμῶν	irántatok, rólatok való
	D.	ὁμῖν	nektek
K.	N. A.	σφώ	ti ketten, kettőtöket
	G. D.	σφῶν	kettőtökről, -nek

		Harmadik személy	
E.	A.	(ἐ)	őt, se
	G.	(οὗ)	iránta, róla való, sui
	D.	οἱ	neki, sibi
T.	N.	σφεῖς	ők
	A.	σφᾶς	őket
	G.	σφῶν	irántuk, róluk való
	D.	σφίσι(ν)	nekik

1. A μέ, μοῦ, μοί – σέ, σοῦ, σοί – (ἐ, οὗ, οἱ), ha nincs rajtuk nyomaték, simulók (l. 16. §. 2. és 17. §.). A mondat elején, ellentétekben, vagy praepositiók után (l. 17. §. 2. c. és d.) az 1. szem. névmásból a hosszabb alakok használatnak; ἐμοὶ δοκεῖ, ὑπ’ ἐμοῦ; a 2. szem. névmás pedig ilyenkor megtartja hangsúlyát; így: σοὶ λέγω, πρὸς σέ.

2. Nyomósítás végett a simuló γέ (legalább) járul a személynévmáshoz: ἔγωγε egomet, σύγε tute, ἔμοιγε mihimet; de: ἐμοῦγε, ἐμέγε.

3. A 3. szem. névmás nominativusát rendesen a mutató névmások (l. 72. §.), a többi esetet αὐτός (l. 68. §.) megfelelő alakjai pótolják.

4. A személynévmások nominativusait csak akkor tesszük ki, ha nyomaték van rajtuk; tehát főleg ellentétekben; így: Ἐγὼ μὲν ἄπειμι, σὺ δὲ μένε ἐν ugyan elmegyek, de te maradj. A οἱ, σφᾶς, σφῶν, σφίσι(ν) attikai prózában csak a mellékmondatokban használatosak, mint nem egyenes visszahatók a főmondat alanyára (vö. 69. §. 4. b.).

68. §. αὐτός maga, ὅ (ipse, is)

1. Ez a 3. szem. névmás függő eseteit pótolja. Ragozása mint az o-tövű mellékneveké, de a seml. αὐτό (ered. *autod, vö. illud).

E.	N.	αὐτός	αὐτή	αὐτό
	A.	αὐτόν	αὐτήν	αὐτό
	G.	αὐτοῦ	αὐτῆς	αὐτοῦ
	D.	αὐτῷ	αὐτῇ	αὐτῷ
T.	N.	αὐτοί	αὐταί	αὐτά
	A.	αὐτούς	αὐτάς	αὐτά
	G.	αὐτῶν	αὐτῶν	αὐτῶν
	D.	αὐτοῖς	αὐταῖς	αὐτοῖς
Kettős	N. A.	αὐτῶ mind a három nemben, úgy		
	G. D.	αὐτοῖν mint a névelőnél l. 37. §.		

2. Névelővel ὁ αὐτός jelentése: ugyanaz, idem (vö. der-selbe). Ilyenkor a névelőnek magánhangzós végű alakjaival krasis folytán összeolvadhat (l. 23. §. 2.), mi által a következő alakok keletkeznek:

ὁ αὐτός = αὐτός ἡ αὐτή = αὐτή τὸ αὐτό = ταὐτό(ν)
 τὸν αὐτόν — τὴν αὐτήν — τὸ αὐτό = ταὐτό(ν)
 τοῦ αὐτοῦ = ταὐτοῦ τῆς αὐτῆς — ταὐτοῦ
 τῷ αὐτῷ = ταὐτῷ τῇ αὐτῇ = ταὐτῇ ταὐτῷ
 οἱ αὐτοί = αὐτοί αἱ αὐταί = αὐταί τὰ αὐτά = ταὐτά stb.

3. Αὐτός jelentéseit és helyzetét a következő példa mutatja:

a) névelő nélkül a nominativus jelentése: maga, ipse (selbst); így: αὐτὸς ὁ πατήρ vagy ὁ πατήρ αὐτός maga az atya; A «maga, ipse» jelentésből származnak még a következők: 1. καὶ αὐτός v. καὐτός et ipse, szintén; így: Κακοῖς ὁμιλῶν καὐτός ἐκβήση κακός; 2. éppen; így: αὐτὸς οὗτος éppen az; αὐτὸ τοῦναντίον éppen az ellenkező; 3. egyedül; így: αὐτοί ἐσμεν magunk, azaz egyedül vagyunk; 4. –od magával, sorszámneveknél; így: τρίτος αὐτός harmadmagával;

b) a függő esetek a 3. szem. névmást pótolják (eum, eius stb.); így: ὁ πατήρ αὐτοῦ az ő (annak) atyja; ὁράω αὐτούς látom őket;

c) névelővel minden esetben jelentése: ugyanaz, idem (der-selbe); pl. ὁ αὐτὸς πατήρ vagy ὁ πατήρ ὁ αὐτός ugyanaz az atya.

69. §. Visszaható névmások (pronomina reflexiva)

1. Ezek a személynévmás és αὐτός összetételéből keletkeznek. Az egyesben a személynévmás tövei (ἐμε-, σε-, ἐ-) és αὐτός egy szóba olvadnak össze, a többesben azonban mind a két névmás külön ragoztatik s csak a 3. személyben használatos az összetett alak is.

2. Jelentésüknél fogva, minthogy ti. az alanyra való visszahatás csakis függő esetben történhetik, nominativusuk nincsen; továbbá az 1. és 2. személyben csakis a hím- és nőnemben fordulhatnak elő; azonban a 3. személynek semlegese is van.

E.	A.	Alany: én magam	Alany: tenmagad
	G.	ἐμαυτόν, -ήν	σεαυτόν -ήν
	D.	ἐμαυτοῦ, -ῆς	σεαυτοῦ -ῆς
T.	A.	ἐμαυτῶ, -ῇ	σεαυτῶ -ῇ
	G.	Alany: mimagunk	Alany: timagatok
	D.	ἡμᾶς αὐτούς -άς	ὑμᾶς αὐτούς -άς
T.	G.	ἡμῶν αὐτῶν -ῶν	ὑμῶν αὐτῶν -ῶν
	D.	ἡμῖν αὐτοῖς -αῖς	ὑμῖν αὐτοῖς -αῖς

E.	A.	Alany: önmaga	
	G.	ἐαυτόν -ήν -ό	
	D.	ἐαυτοῦ -ῆς -οῦ	
T.	A.	ἐαυτῶ -ῇ -ῷ	
	G.	Alany: önmaguk	
	D.	σφᾶς αὐτούς -άς -ά	
T.	G.	v. ἐαυτούς -άς -ά	
	D.	σφῶν αὐτῶν -ῶν -ῶν	
	D.	v. ἐαυτῶν -ῶν -ῶν	
T.	G.	σφίσιν αὐτοῖς -αῖς -οῖς	
	D.	v. ἐαυτοῖς -αῖς -οῖς	

3. Ezeket az alakokat: σεαυτόν stb., ἐαυτόν stb., ἐαυτούς stb. összevonva így is mondhatjuk: σαυτόν stb., αὐτόν stb., αὐτούς stb.

4. E névmásokat használja a görög:

a) az egyenes, vagyis ugyanazon mondat alanyára vonatkozó visszahatás kifejezésére; így: Γνωθι σεαυτόν ismerd meg magadat. Ὁ σοφὸς ἐν αὐτῷ περιφέρει τὴν οὐσίαν magában hordja vagyonát.

b) mint nem egyenes visszaható áll ἑαυτοῦ stb. a mellékmondatban, acc. c. inf. v. part.-nál, a főmondat alanyára vonatkozólag; így: Εἰσιέναι ἐκέλευσεν, εἰ μέλλοις σὺν ἑαυτῷ (vele, secum) ἐκπλεῖν. Ὁρέστης φεύγων ἔπεισεν Ἀθηναίους ἑαυτὸν (őt) κατὰγειν. Ez utóbbi esetben a személynévmás, főleg οἱ és σφίσιν is használatos; így: Λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν ἐρίζοντά οἱ (vele) περὶ σοφίας. Τὴν νῆσον ἐφοβοῦντο, μὴ ἐξ αὐτῆς τὸν πόλεμον σφίσι (ellenük) ποιῶνται.

70. §. ἄλλος és a kölcsönös névmás (pr. reciprocum)

1. αὐτός ragozását követi ἄλλος, ἄλλη, ἄλλο, más, másik (alius). A semlegesben nincs ν, mert eredeti alakja ἄλλοδ volt (vö. aliud).

2. ἄλλος-nak kettőzött tövéből származik a kölcsönös egymásra hatást kifejező pronomen reciprocum, mely már jelentésénél fogva sem nominativusban, sem egyes számban elő nem fordulhat. Tehát:

Többes	A.	ἄλλήλους	ἄλλήλας	ἄλληλα	egymást
	G.	ἄλλήλων	ἄλλήλων	ἄλλήλων	egymásé
	D.	ἄλλήλοις	ἄλλήλαις	ἄλλήλοις	egymásnak
Kettős	A.	ἄλλήλω	ἄλλήλα	ἄλλήλω	
	G. D.	ἄλλήλοιν	ἄλλήλαιν	ἄλλήλοιν	

71. §. Birtokos névmások (pr. possessiva)

1. Ezek, mint a latinban, a személynévmás töveiből származnak.

1. szem. ἐμός, -ή, -όν enyém, -m; ἡμέτερος, -ᾱ, -ον mienk, -nk;

2. szem. σός, σή, σόν tied, -d; ὑμέτερος, -ᾱ, -ον tietek, -tok;
 3. szem. ὅς, ἥ, ὅν övé, -a, -e; σφέτερος, -ᾱ, -ον a maguké, -uk.
 Ezeknek helyzete a névelős főnév előtt mindig **jelzői**; (l. 175. §. 2. a.) azaz állhatnak a névelő és a főnév között, vagy pedig a névelő ismétlésével a főnév után; így: στέργομεν τὴν ἡμετέραν πατρίδα v. τὴν πατρίδα τὴν ἡμετέραν szeretjük hazánkat.

2. A 3. szem. birtokos névmás ὅς, ἥ, ὅν költői; σφέτερος pedig prózában ritka s mindig visszaható jelentésű; ezek helyett tehát αὐτός genitívusai: αὐτοῦ, αὐτῆς, többesben αὐτῶν használatosak. Az αὐτός genitívusainak helyzete a főnév mellett mindig **állítmányi** (l. 175. §. 2. b.); azaz vagy a névelős főnév előtt, vagy pedig utána állhatnak, de mindig névelő nélkül; így: ὥρᾳ αὐτοῦ (-ῆς) τὸν πατέρα v. τὸν πατέρα αὐτοῦ (-ῆς) látom az ő atyját.

3. A birtokos névmásokat rendesen csak akkor teszi ki a görög, ha különös nyomaték van rajtuk; így: Καὶ ὑμεῖς ἅπαντες τοὺς ὑμετέρους παῖδας ἀγαπᾶτε ti is mindnyájan szeretitek a magatok gyermekeit. Különben igen gyakran helyettesítik:

a) a puszta névelő, mikor ti. az alany egyúttal a birtokos is;

b) a személynévmás genitívusai (1. sz. μοῦ) állítmányi helyzetben;

c) a visszaható névmás genitívusai jelzői helyzetben. Így: στέργω τὸν (ἐμὸν) φίλον v. τὸν φίλον μοῦ szeretem barátomat, στέργω τὸν ἐμαυτοῦ (-ῆς) φίλον szeretem a magam barátját; στέργεις τὸν (σὸν) φίλον v. τὸν φίλον σοῦ szereted barátodat, στέργεις τὸν σεαυτοῦ (-ῆς) φίλον szereted a magad barátját; στέργει τὸν φίλον v. τὸν ἑαυτοῦ φίλον szereti (a maga) barátját; de: στέργει τὸν φίλον αὐτοῦ szereti annak (másnak) barátját; στέργομεν τὸν (ἡμέτερον) φίλον v. τὸν φίλον ἡμῶν szeretjük barátunkat, στέργομεν τὸν ἡμέτερον αὐτῶν φίλον szeretjük a magunk barátját stb.

72. §. Mutató névmások (pr. demonstrativa)

Ezek: *ὁ, ἡ, τό* = az; később mint határozott névelő ismeretes (l. 37. §.), de Homérosnál még mutató névmás (l. 188. §. 4.).

ὅδε, ἥδε, τόδε ez itt, hic, a jelenre v. következőre,

οὗτος, αὕτη, τοῦτο ez, iste, az említettre, megelőzőre,

ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο az, ille pedig a távolabbira mutat; helyeztük állítmányi (l. 175. §. b.): *οὗτος ὁ ἀνὴρ* v. *ὁ ἀνὴρ οὗτος* ez az ember; *τῇδε τῇ ἡμέρᾳ* a mai napon; *ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ* az említett napon; *ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ* ama rég elmúlt napon; *ταῦτα ἀκούσας* ἔλεγε τάδε a hallottakra a következőket felelé. *Ἀνδρείος ὀνομάζεται οὗτος*, ὅς ἂν ἐν τῇ τάξει μένων μάχεται. – Férfiasnak nevezzük azt, aki csak a csatasorban helyén maradva harcol.

1. Eredeti mutató jelentését az attikaiban a *ὁ, ἡ, τό* még csak a következő szólásokban tartotta meg:

a) *ὁ μὲν – ὁ δέ* egyik – másik; *τὸ (τὰ) μὲν – τὸ (τὰ) δέ* részint – részint: *Οἱ μὲν ἔμειναν, οἱ δὲ ἔφυγον* némelyek ... mások ...

b) *ὁ δέ* a mondat elején, új alany bevezetésére = ez pedig, és ez: *Κλέαρχος ἦρετο τὸν Κῦρον· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο* ez pedig felelt.

2. A *ὅδε* a névelőből és a rámutató *δέ* simulóból (l. 16. §. 6.) van összetéve; ragozása tehát teljesen olyan, mint a névelőé. Így: *τόνδε, τήνδε, τόδε – τοῦδε, τῆςδε – τῶδε, τῇδε – οἶδε, αἶδε, τάδε* stb.

3. A *οὗτος* első szótagjában szintén a névelő rejlik (eredetileg pl. *τοῦτο* = *το-υ-το*, *ταῦτα* = *τα-υ-τα* = ez és ez), minek következtében ott kezdődik *τ*-val vagy erős hehezettel, ahol a névelő; első tagjában pedig akkor van *ου*, ha a névelőben *o*-hang, és akkor *αυ*, ha a névelőben *α, η* van.

E.	N.	οὗτος	αὕτη	τοῦτο
	A.	τοῦτον	ταύτην	τοῦτο
	G.	τούτου	ταύτης	τούτου
	D.	τούτῳ	ταύτῃ	τούτῳ
T.	N.	οὗτοι	αὗται	ταῦτά
	A.	τούτους	ταύτας	ταῦτά
	G.	τούτων	τούτων	τούτων
	D.	τούτοις	ταύταις	τούτοις
Kettős	N. A.	τούτῳ mind a három nemben úgy		
	G. D.	τούτοις mint a névelőnél l. 37. §.		

Jegyzet. καὶ οὗτος még pedig, isque; καὶ ταῦτα pedig hát, márpedig, idque; amaz a megelőző főnévhez, emez az egész mondathoz csatol valamely fontosabb, még különösen tekintetbe veendő újabb körülményt; így: Ἀγγελίαν φέρω, καὶ ταύτην βαρεῖαν hírt hozok, még pedig leverőt. Τούτοις οὐ προσέχεις τὸν νοῦν, καὶ ταῦτα σοφὸς ὢν pedig hát bölcs vagy.

4. ἐκεῖνος, ἐκεῖνη, ἐκεῖνο ragozása teljesen αὐτός szerint (l. 68. §.).

Jegyzet. Ezekhez nyomaték végett gyakran egy hosszú és hangsúlyos *ί* (iota demonstrativum) járul, mely előtt a rövid magánhangzók elmaradnak; így: οὐτοσί, τουτί, αὐτήι, ez itt *è*! hicce; – ὀδί, τοισδί – ἐκεινοσί, ἐκεινωνί stb.

5. Ὅδε-hoz csatlakoznak a következő mutatók (hangsúly 14. §. 5.):

τοιόςδε τοιάδε τοιόνδε ilyen, olyan, talis;

τοσόςδε τοσήδε τοσόνδε ily nagy, akkora, tantus, tot;

τηλικόςδε τηλικήδε τηλικόνδε ily korú, ily nagy v. fontos.

6. οὗτος-szal vannak összetéve, s annak ragozását követik ezek:

τοιούτος τοιαύτη τοιούτο(ν) olyan, olyanféle;

τοσοῦτος τοσαύτη τοσοῦτο(ν) oly nagy, oly sok;

τηλικοῦτος τηλικαύτη τηλικοῦτο(ν) oly korú, oly nagy.

73. §. Vonatkozó névmások (pr. relativa)

E.	h.	n.	s.	T.	h.	n.	s.	K.h.n.s.
N.	ὅς	ἥ	ὅ	οἷ	αἷ	ἃ		ὧ
A.	ὅν	ἣν	ὅ	οὗς	ἄς	ἃ		ὧ
G.	οὗ	ἣς	οὗ	ῶν	ῶν	ῶν		οἷν
D.	ῷ	ἣ	ῷ	οἷς	αἷς	οἷς		οἷν

Jegyzet. A ὅς eredeti mutató jelentése az attikai szójárásban megvan még eme kifejezésekben: καὶ ὅς és ez; ἥ δ' ὅς ő, ez pedig mondá (vö. 128. §. jegyz.).

1. A ὅς, ἥ, ὅ aki, ami, amely (qui, quae, quod) meghatározott személyre v. tárgyra vonatkozik, tehát egyéni vonatkozó névmás. Mindenütt erős hehezettel kezdődik; ragozása αὐτός szerint (l. 68. §.). A vonatkozó névmásnak nyomósítására szolgál a hozzá függesztett simuló πέρ (éppen; l. 16. §. 5.); így: ὅσπερ, ἥπερ, ὅπερ, éppen az. aki; οὗπερ, ἣςπερ stb.

2. A ὅς-nak és a határozatlan τις-nek összetételéből származik az általános vonatkozó (és egyszersmind nem egyenes kérdő) névmás: ὅστις, ἥτις, ὅ τι aki csak, mindaz aki, quisquis, quicunque (l. 74. §. 2.).

3. A 72. §. 5. és 6. alatti mutatóknak megfelelő vonatkozók ezek: οἷος οἷᾶ οἷον amilyen, qualis; ὅσος ὅση ὅσον amekkora, amennyi, quantus, quot; ἥλικος ἥλικη ἥλικον amily korú, amily nagy v. fontos.

74. §. Kérdő és határozatlan névmások (pr. interrog. et indef.)

1. A kérdő névmás τίς; τί; ki? mi? mely? quis? quid? A határozatlan τις, τι vki, vmi, egy, egy bizonyos, aliquis. Ezek csak hangsúlyukra nézve különböznek egymástól, amennyiben a kérdő mindig a tőszótagot hangsúlyozza, még pedig élesen (l. 15. §. 2.), a határozatlan pedig a ragot, és (kivéve ἅττα) mindig simuló (l. 16. §. 1.).

A magyarban is ki? mi? hangsúlyos, de valaki, valami hangsúlytalan; szintígy különbözik a latin quis is; pl. Quis fuit? de: Si quis fuit.

A határozatlan névmás τις, τι jelentése kétféle; úm.: *főnévileg* használva: valaki (aliquis), az ember; több.: némelyek; így: Ἐως ἂν εἶ πρῶτη τις, ἄλλῃς ἔχει φίλων amíg valaki boldog ... Οἷτό τις ἄν azt hinné az ember. – Λέγει τι mond vmit (helyeset); *meléknévileg* használva: egy bizonyos (quidam), valami, egy, némi; így: Σωκράτης τις S. quidam. – Τριάκοντά τινες vmi (körülb.) 30. Δεινόν τι ἔπος szörnyű egy szó. – Χαρά τις némi öröm.

2. Függő kérdésekben a τίς mellett még az általános vonatkozó ὅστις, ἥτις, ὅ τι aki csak (l. 73. §. 2.) szolgál kérdő névmás gyanánt. Ebben mind a két szó, a ὅς is, a τίς is ragoztatik. Az egyes semleges ὅ τι külön írandó, mert a ὅτι kötőszó = hogy.

		Kérdő névmás		Határozatlan	
		h. és n.	s.	h. és n.	s.
E.	N.	τίς;	τί;	τις	τι
	A.	τίνα;	τί;	τινὰ	τι
	G.	τίνος v. τοῦ;		τινὸς v. τοῦ*	
	D.	τίνι v. τῷ;		τινὶ v. τῷ*	
T.	N.	τίνες;	τίνα;	τινὲς	τινὰ v. ἅττα
	A.	τίνας;	τίνα;	τινᾶς	τινὰ v. ἅττα
	G.	τίνων;		τινῶν	
	D.	τίσι(ν)		τισι(ν)	
K.	N. A.	τίνε;		τινὲ	
	G. D.	τίνοι;		τινοῖν	

* A gyakori τοῦ, τῷ mellékalakok mint határozatlanok szintén simulók.

		Nem egyenes kérdő és ált. vonatk.		
E.	N.	ὅστις	ἥτις	ὅ τι
	A.	ὄντινα	ἥντινα	ὅ τι
	G.	οὗτινος v. ὅτου	ἥστινος	οὗτινος v. ὅτου
	D.	ὧτινι v. ὅτῳ	ἥτινι	ὧτινι v. ὅτῳ
T.	N.	οἵτινες	αἵτινες	ἅτινα v. ἅττα
	A.	οὓστινας	ἄστινας	ἅτινα v. ἅττα
	G.	ὧντινων	ῶντινων	ὧντινων
	D.	οἷστισι(ν)	αἷστισι(ν)	οἷστισι(ν)
K.	N. A.	ὥτινε		
	G. D.	οἷντινοι		

Jegyzet. τίς és a π-vel kezdődők: πόσος, ποῖος, ποῦ, πῶς stb. egyenes és függő, ὅστις és a ὁπ- kezdetűek: ὁπόσος, ὁποῖος, ὅπου, ὅπως stb. csak függő kérdésben állhatnak; így: Τίς εἶ; ki vagy? Τί ποιεῖτε; mit tesztek? Εἰπέ μοι, τίς εἶ; mondd meg nekem, hogy ki vagy. Οὐκ ἴστε, ὅ τι ποιεῖτε; nem tudjátok, hogy mit tesztek?

3. A 72. §. 5. és 6. alatti mutatóknak megfelelő kérdők ezek: ποῖος ποίᾱ ποῖον milyen? qualis?

πόσος πόση πόσον mekkora? mennyi? quantus? quot?

πηλίκος πηλίκη πηλίκον mily korú, nagy v. fontos?

4. Miként a τίς, úgy ezek a kérdők is a ὅς tövével összetéve, általános vonatkozókká, vagy nem egyenes kérdőkké lesznek; így:

ὁποῖος ὁποίᾱ ὁποῖον amilyen csak v. éppen

ὁπόσος ὁπόση ὁπόσον amekkora, amennyi csak v. éppen

5. Az általános vonatkozókhöz jelentésüknek fokozása végett gyakran az οὖν szócska (lat. –cunque) járul, melyen ilyenkor a szónak főhangsúlyja van; így: ὅστισοῦν, οὗτινosoῦν qui-, cuius-cunque, ὁποιοσοῦν qualis-, ὁποσοσοῦν quantuscunque.

75. §. Egymásra vonatkozó névmások (pr. correlativa)

1. Kölcsönösen egymásra vonatkoznak, s egymásnak úgy töveikre, mint jelentésükre nézve megfelelnek a kérdő, határozatlan, mutató és vonatkozó névmások, valamint a 72. §. 5. és 6., a 73. §. 3., úgyszintén a 74. §. 3. és 4. alatt említett melléknévi névmások. Egybeállítva:

Kérdők	Határozatl.	Mutatók	Vonatkozók	
			egyéniek	általánosak
τό π ο-	τό π ο-	τό τ ο-	τό ό-	τό ό π ο-
τίς; quis? ki? kicsoda?	τις aliquis valaki, egy	ὅδε hic οὗτος iste ἐκεῖνος ille	ὅς qui aki, amely	ὅστις quicunque mindaz, aki
πότερος; uter?		ἕτερος alter egyik v. másik		ὁπότερος utercunque
ποῖος; qualis? milyen?	(ποιός) valamilyen	(τοῖος) τοιόσδε talis τοιούτος olyan	οἷος qualis amilyen	ὁποῖος qualiscunque amilyen csak
πόσος; quantus? plur.: quot?	(ποσός) aliquantus aliquot	(τόσος) τοσόσδε tantus τοσοῦτος v. tot	ὅσος quantus plur.: quot	ὁπόσος quantuscunque quotquot
πηλίκος; mily korú? nagy? fontos?		(τηλίκος) τηλικόσδε ily korú τηλικούτος v. nagy	ἡλίκος amily korú, nagy, fontos	ὁπηλίκος amily korú v. fontos csak

2. A zárójelben lévő alakok csak költőknél fordulnak elő; prózában a –δε és -οὔτος végű erősített alakok használatosak: τοιόσδε, τοσοῦτος, τηλικούτος.

3. A ἕτερος (régén ἄτερος) a névelővel krasis folytán (l. 23. §. 2.) gyakran elegyül; így: ὁ ἕτερος = ἄτερος, az egyik vagy a másik a kettő közül, τὸ ἕτερον = θᾶτερον, τῷ ἐτέρῳ = θᾶτέρῳ stb. rendesen koronis nélkül írva.

76. §. Névmási határozók (adverbia pronominalia)

1. Vannak névmási tövekből képezett hely-, idő- és mód-határozók, melyek közül a kérdők, határozatlanok, mutatók és vonatkozók éppúgy vonatkoznak egymásra, mint az előbbi fejezetben említett névmások; a tövek azonban itt nem mutatják oly feltűnően a rokonságot, mint a névmásoknál. (Vö. még 66. §. A. c.).

Kérdők	Határozatl. (mind simul)	Mutatók	Vonatkozók	
			egyéniek	általánosak
τὸ π ο-	τὸ π ο-		τὸ ὁ-	τὸ ὁ π ο-
ποῦ; hol? ubi?	ποῦ valahol alicubi	ἐνθάδε itt, hic ἐνταῦθα ott, ibi ἐκεῖ amott, illic	οἷ, ἐνθα ahol ubi	ὅπου ahol csak
πόθεν; honnan? unde?	ποθεν valahonnan alicunde	ἐνθένδε innen, hinc ἐντεῦθεν onnan, inde ἐκεῖθεν onnan, illinc	ὅθεν, ἐνθεν ahonnan unde	ὅπόθεν ahonnan csak
ποῖ; hova? quo?	ποῖ valahova aliquo	ἐνθάδε ide, hūc ἐνταῦθα oda, eo ἐκεῖσε amoda, illūc	οἷ, ἐνθα ahova quo	ὅποι ahova csak
πότε; ? mikor? quando?	ποτὲ valamikor aliquando	τότε akkor tum	ὅτε midőn cum	ὅπότε amikor csak
πηνίκα; mely időben? a nap mely szakában?		(τηνίκα) τηνικάδε τηνικαῦτα ez idő tájban	ήνίκα amely idő- ben	ὅπηνίκα amely idő- ben éppen
πῶς; hogyan? quodammodo?	πῶς valahogyan quodammodo	(ὥς) ὥδε így, sic οὕτω(ς) úgy, ita	ὥς, ὥσπερ ahogyan ut	ὅπως ahogyan éppen
πῇ; merre? mi módon? quā	πῇ valamerre, valami módon aliquā	τῇδε erre, így, hāc ταύτη erre, így, eā	ῥῇ amerre amint quā	ὅπῃ amerre csak, a- mint éppen

2. Az általános vonatkozó határozókhoz is járul a nyomósító οὖν szócska (l. 74. §. 5.); így: ὅπως οὖν (v. ὁπωςοὖν) bármiképpen stb. Ezek különben (éppúgy, mint a névmások, 74. §. 4.) kérdők gyanánt is szolgálnak, de csakis függő mondatokban.

3. ἔνθα és ἐνθεν némely kifejezésekben mutató jelentésűek; így ezekben: ἔνθα δὴ ott hát; ἔνθα καὶ ἐνθα imitt-amott; ἐνθεν καὶ ἐνθεν innen is, onnan is.

4. A mutató ὥς az attikaiaknál csak a következő szólásmódokban használatos: καὶ ὥς így is; οὐδ' ὥς, μηδ' ὥς még így sem.

5. Ettől τότε különbözik τοτέ, ebben: τοτέ μὲν – τοτέ δέ majd – majd.

6. Mint ὅδε és οὗτος (l. 75. §.), úgy különböznek a tőlük eredő határozók is; tehát: ὧδε, τῇδε – így, következőleg; οὕτως, ταύτη = így, amint említve volt.

V. 77. §. A számnevek (numeralia)

Jel	Érték	Tőszámnevek	Sorszámnevek	Számhatározók
		πόσοι; hány? mennyi?	πόστος; hányadik?	ποσάκις; hányszor?
α'	1	εἷς, μίᾱ, ἓν	πρῶτος, -η, -ον	ἅπαξ egyszer
β'	2	δύο duo	δεύτερος, -ᾱ, -ον	δῖς kétszer
γ'	3	τρεις, τρία tres, tria	τρίτος, -η, -ον	τρίς
δ'	4	τέτταρες, τέτταρα	τέταρτος (mind 3	τετράκις
ε'	5	πέντε cinque	πέμπτος végződésű)	πεντάκις
ς'	6	ἕξ sex	ἕκτος	ἑξάκις
ζ'	7	ἐπτά septem	ἑβδομος	ἐπτάκις
η'	8	ὀκτώ octo	ὀγδοος	ὀκτάκις
θ'	9	ἐννέα <*enewḡ novem	ἐνάτος	ἐνάκις
ι'	10	δέκα decem	δέκατος	δεκάκις
ια'	11	ἐνδεκα	ἐνδέκατος	ἐνδεκάκις
ιβ'	12	δώδεκα	δωδέκατος	δωδεκάκις
ιγ'	13	τρεις/τρία καὶ δέκα	τρίτος καὶ δέκατος	τριςκαιδεκάκις
ιδ'	14	τέτταρες/-α καὶ δέκα	τέταρτος καὶ δέκατος	τετρακαιδεκάκις
ιε'	15	πεντεκαίδεκα	πέμπτος καὶ δέκατος	πεντεκαιδεκάκις
ις'	16	ἐκκαίδεκα	ἕκτος καὶ δέκατος	s így tovább
ις'	17	ἐπτακαίδεκα	ἑβδομος καὶ δέκατος	
ιη'	18	ὀκτωκαίδεκα	ὀγδοος καὶ δέκατος	
ιθ'	19	ἐννεακαίδεκα	ἐνάτος καὶ δέκατος	
κ'	20	εἴκοσι(ν)	εἰκοστός	εἰκοσάκις
λ'	30	τριακοντα triginta	τριακοστός	τριακοντάκις
μ'	40	τετταράκοντα	τετταρακοστός	s így tovább
ν'	50	πεντήκοντα	πεντηκοστός	
ξ'	60	ἑξήκοντα sexāginta	ἑξηκοστός	
ο'	70	ἐβδομήκοντα	ἐβδομηκοστός	
π'	80	ὀγδοήκοντα octoginta	ὀγδοηκοστός	
ρ'	90	ἐνενήκοντα	ἐνενηκοστός	

Jel	Érték	Tőszámnevek	Sorszámnevek	Számhatározók
		πόσοι; hány? mennyi?	πόστος; hányadik?	ποσάκις; hányszor?
ρ'	100	ἑκάτον	ἑκατοστός	ἑκατοντάκις
σ'	200	διακόσιοι, -αι, -α	διακοσιοστός	διακοσιάκις
τ'	300	τριακόσιοι, -αι, -α	τριακοσιοστός	τριακοσιάκις
υ'	400	τετρακόσιοι, -αι, -α	τετρακοσιοστός	s így tovább
φ'	500	πεντάκοσιοι, -αι, -α	πεντακοσιοστός	
χ'	600	ἑξάκοσιοι, -αι, -α	ἑξακοσιοστός	
ψ'	700	ἑπτάκοσιοι, -αι, -α	ἑπτακοσιοστός	
ω'	800	ὀκτάκοσιοι, -αι, -α	ὀκτακοσιοστός	
Ϙ'	900	ἐννέκοσιοι, -αι, -α	ἐνακοσιοστός	
,α	1,000	χίλιοι, -αι, -α	χιλιοστός	χιλιάκις
,β	2,000	δισχίλιοι, -αι, -α	δισχιλιοστός	
,γ	3,000	τρισχίλιοι, -αι, -α	τρισχίλιοστός	
,ι	10,000	μύριοι, -αι, -α	μυριοστός	μυριάκις
,ια	11,000	μύριοι καὶ χίλιοι		
,κ	20,000	δισμύριοι, -αι, -α	δισμυριοστός	δισμυριάκις

1. A tőszámnevek közül ragozható az első négy; 5–199-ig ragozhatatlan; 200-tól kezdve a százasok és ezresek (valamint az összes sorszámnevek) mind o- és α-tővű, háromvégződésű melléknevek. Az első négy tőszámnév ragozása:

N.	1.	εἷς	μία	ἓν	2.	δύο
A.		ἓνα	μῖαν	ἓν		δύο
G.		ένός	μιᾶς	ένός		δυοῖν (δυῶν)
D.		ένί	μιᾷ	ένί		δυοῖν (δυσί)

N.	3.	τρεις	τρία	4.	τέτταρες	τέτταρα
A.		τρεις	τρία		τέτταρας	τέτταρα
G.			τριῶν			τεττάρων
D.			τρισί(ν)			τέτταρσι(ν)

2. εἷς-t követi οὐδεῖς, μηδεῖς egy sem; δύο-t pedig ἄμφω (ambo):

E. οὐδεῖς	οὐδεμία	οὐδέν	T. οὐδένες	K. ἄμφω
οὐδένα	οὐδεμίαν	οὐδέν	οὐδένας	ἄμφω
οὐδενός	οὐδεμιᾶς	οὐδενός	οὐδένων	ἄμφοιν
οὐδενί	οὐδεμιᾷ	οὐδενί	οὐδέσι(ν)	ἄμφοιν.

3. Az egyesek, tizedek, százask stb. összefűzésének módja a következő: ha a kisebb szám előzi meg a nagyobbat, a καὶ kiteendő; ha a nagyobb szám előzi meg a kisebbet, a καὶ kitéhető; így: 125 = πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑκατόν (mint a németben; vö. vagy ἑκατόν καὶ εἴκοσι καὶ πέντε fünf und zwanzig) vagy ἑκατόν εἴκοσι πέντε (mint a magyarban és nélkül).

4. A táblázatban felsorolt alakok mellett előfordulnak még

a) a tőszámok közül 13, 14 = τρισκαίδεκα, τετταρακαίδεκα (οἶ, αἶ, τά);

b) a sorszámok közül 15–19-dik, a megfelelő tőszámokból képezve; így: πεντεκαιδέκατος, ἑκκαιδέκατος, ἑπτακαιδέκατος stb.

c) a 21-ik = εἴς (μία) καὶ εἰκοστός, a 22-ik = δεύτερος καὶ εἰκοστός stb.

5. Számjegyek gyanánt a görögök a betűket használták alfabetikus rendben, de ismertetőjelül vesszőt tettek föléjük, és a sorba több régi betűt is felvettek. Így az ε után Ϛ (στί, összeírt στ) = 6, π után ϙ (κόππα, lat. q) = 90, az ω után Ϙ (σαμπει) = 900. Ezernél ismét elülről kezdték az alphabetumot, de az ismertető vesszőt alul tették, a betű bal oldalára; így pl. ,αϘχβ' = 1922.

6. A számnevek töveiből a számhatározókon kívül képeztettek

a) sokszorozó számnevek (hánysszoros?) -πλους (-plex) végződéssel (l. 45. §. 1. b.): ἁπλοῦς simplex, διπλοῦς duplex, τριπλοῦς triplex stb.

b) arányszámok (hányszorta több?) -πλάσιος (-plus) végződéssel; így: διπλάσιος duplus, τριπλάσιος triplus, δεκαπλάσιος stb.

c) mennyiséget jelentő főnevek -ᾶς (gen. -ᾶδος) végződéssel; ilyenek: ἡ τριάς háromság, δεκάς tízből-, χιλιάς ezerből

álló egész; μυριάς tízezerből álló egész; tehát: τρεῖς μυριάδες = 30,000.

Jegyzet. Osztószámnevek a görögben nincsenek. E kérdésre: hányasával? a görög a tőszámneveket használja ἄνᾳ vagy κατὰ praepositióval accusativusban; így: καθ' ἓνα singuli, egyenként; ἅνᾳ τρεῖς trini, hármassával; ἅνᾳ πέντε öt-öt stb.

VI. Igeragozás (conjugatio)

Bevezetés

78. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

1. A görög igeragozás alakokban sokkal gazdagabb, mint a latin;

a) *Igenemek* (genera verbi) tekintetében a görög ige háromféle, úm. activum (ἐνέργεια, cselekvő), **medium** (μεσότης, visszaható), passivum (πάθος, szenvedő). Több activ ige majd transitiv, majd pedig intransitiv értelmű (vö. tör, törik; érez, érzik; hall, hallik); ilyenek:

ἔχω transit. bírok, tartok; intrans. vagyok; καλῶς v. εὖ ἔκει jól van;
πράττω « teszek; « vagyok; εὖ πράττω jó dolgom van;
ἐλαύνω « hajtok, űzők; « vonulok, kocsin v. lovon megyek.

Jegyzet. Az **activ** ige olykor *műveltető* jelentésű (activum causativum); így: Κῦρος κατέκαυσε τὰ βασιλεια K. fölgyújtatta a királyi palotát. Transitiv igével van dolgunk, mikor az általa kifejezett cselekvés egy személyről vagy dologról átmegy (~ transire) egy másik személyre vagy dologra. Az intransitiv ige ennek ellentéte. (Tárgyas és tárgyatlan igéknek is nevezik ezeket).

Az intransitiv jelentés a trans. jelentésből származik úgy, hogy az ige mellett álló tárgy, mely könnyen odagondolható, elmarad. Pl.: ἐλαύνω tr. = hajtok, űzők; intr. ἐλαύνω (τὸν ἵππον, τὸ στρατεῦμα =) lovagolok, vonulok; ἐμβάλλω tr. = bedobok, intr. berontok, betörök (pl. τὴν στρατιάν); ἄγω ~ Κῦρος σιωπῇ ἤγεν. (sc. τὸν βίον.). A medium azt fejezi ki, hogy az alany önmagán, vagy a maga érdekében cselekszik; az alany tehát a saját cselekvésének tárgya is; így pl. act. λούω mosok; med. λούομαι mosom magamat, mosakodom; βουλεύω tanácsolok; βουλεύομαι tanácsoltatok magamnak, tanácskozom. A medium lehet

a) medium subjectivum, mely azt fejezi ki, hogy az alany a maga erejéből, saját eszközeivel végzi azt a cselekvést, melyet

az activum csak mint pusztá ténytet jelöl; ez legközelebb áll az activumhoz; így:

παρέχω nyújtok; medium παρέχομαι a magaméból adok;
 ἀποδείκνυμι felmutatok; « ἀποδείκνυμαι ἔργον a magam tettét mutatom;
 στρατεύω hadat indítok; « στρατεύομαι hadakozom, katonáskodom.

b) medium directum; az alany önmagán cselekszik; a visszahatás accusativus, vagyis az alany a saját cselekvésének tárgya is; így: λούομαι mosom magamat, mosakodom; γυμνάζομαι gyakorlom magamat; ἀμφιέννυμαι magamra öltök, öltözködöm; ὀπλίζομαι fegyverkezem; ἵσταμαι állítom magamat, oda állok; φαίνομαι mutatom magam, látszom.

c) medium indirectum; az alany a saját érdekében, a maga részére cselekszik; a visszahatás dativus. Ilyen mediumok: αἰρέομαι választok magamnak; ἄγομαι γυναῖκα feleséget veszek; μεταπέμπομαι magamhoz hivatok; προβάλλομαι magam elé tartok; a törvényhozó νόμους τίθησι, de a nép τίθεται, mert maga hozza törvényeit; így: ἄρχω τινός kezdek vmit, mint első teszek vmit, amit mások folytatnak; de: ἄρχομαί τινος kezdek vmit, amit magam folytatok; belekezdek vmibe.

Jegyzet. Olykor a mediumnak is van míveltető jelentése (med. causativum); így: διδάσκω tanítok; de διδάσκομαι τὸν υἱόν taníttatom a fiamat.

A **passivum** alakra nézve teljesen olyan, mint a medium, melyből fejlődött; a kettőnek ragozása is csak az aoristos- és futurumban különbözik.

A görögben nemcsak transitiv, hanem intransitiv igéknek is van személyes passivuma; így mondhatjuk: ἄρχομαι rajtam uralkodnak, alattvaló vagyok; ἐπιβουλεύομαι rám leskelődnek; πιστεύομαι nekem hisznek, hitelre talállok; φθονέομαι rám irigykednek. Ὁ ψεύστης καὶ ἀληθὴ λέγων, οὐδέτι πιστεύεται a hazug, még ha igazat mond is, többé nem talál hitelre.

Jegyzet. Némely igéknek szokatlan passivumát más activ intr. ige pótolja; így áll ἀποκτείνειν megölni, passivuma helyett: ἀποθνήσκειν ὑπό τινος megöletni; ἐκβάλλειν száműzni passivuma

helyett: ἐκπίπτειν ὑπό τινος száműzetni; διώκειν vádolni passivuma helyett: φεύγειν vádlottnak lenni stb.

A görögben is vannak **deponens** (álszenvedő) igék, melyeknek csak az alakjuk medialis v. passiv, de jelentésük activ; pl. ἔπομαι sequor, követek.

b) állítási módok az indicativus, conjunctivus, **optativus**, imperativus;

Az *optativus* alapjelentése az óhajtás; megfelel a magyar feltételes módnak, s miként ez, az óhajtás kifejezésére szolgál a főmondatokban.

«Az igemódok a beszélő, néha a szereplő lelki állapotának (ψυχικὴ διάθεσις) az igefogalom objektív tartalmához való viszonyát fejezik ki.» (Klemm.) E szerint az indicativus – mint az objektíve való nyilatkozás kifejezője – voltaképp nem mód: a beszélő közömbös az igefogalomban kifejezett objektív tartalommal szemben.

c) a cselekvés minősége v. állapota (actio v. status actionis) háromféle: imperfecta (folyó), instans (beálló), perfecta (bevégzett).

Az *imperfecta actio* a be nem végzett, folytonos, huzamos ideig tartó, ismétlődő cselekvést fejezi ki, mint a magyarban pl. a gyakorító igék: járkal, írogat stb.

Az *instans actio* vagy puntuális actio a beálló, pillanatnyi cselekvés kifejezője, mely nincs tekintettel arra, vajon meddig tartott vagy tart a cselekvés, hanem azt mintegy egy pontban összesűrítve fejezi ki; a magyarban leginkább igekötőkkel ellátott igék felelnek meg neki; vö. pl. feküdni (impf. a.) és lefeküdni (inst. a.); futni ~ megfutamodni; sírni ~ elsírni magát stb.

A *perfecta actio* a bevégzett cselekvés, a múltban lefolyt cselekvés eredményeképpen létrejött állapot kifejezésére szolgál; vö. elment = nincs itt; meghalt = nem él; megtanultam = tudom; lat. fuimus Troes = nem vagyunk már trójaiak; accepi, novi etc. = tudom stb.

A görög ige elsősorban a cselekvés minőségét, lefolyásának módját fejezi ki; az ún. idők is eredetileg ezt a célt szolgálták

(l. lentebb). Ama képzők pl., melyek segítségével az impf. tövet alkotjuk, (l. 81–83. §§., 113–116. §§., 119. §. 2.), voltaképp mind a cselekvés be nem fejezett (imperfecta) állapotát jelölik; a σ képző a futurumban és az ún. gyenge aoristosban (pl. 98. §. B. ill. 88. §. A. stb.) az instans actio jele, melynek kifejezésére sok esetben nem használunk képzőt (pl. az ún. erős aor.-ban), hanem hangmásulást; a reduplicatio (l. 80. §.) pedig a bevégzett cselekvés (perf. a.) jelölésére szolgál.

d) a cselekvés ideje (tempus) minden actio indicativusában háromféle: praesens (jelen), praeteritum (múlt), futurum (jövő);

Az igeidő abban áll, hogy a beszélő a maga időbeli álláspontjához (a beszélés idejéhez) viszonyítva akkor történőnek vagy történtnek (jelen), előbb történőnek vagy történtnek (múlt), majd történőnek vagy történtnek (jövő) fogja fel az igében kifejezett történést (Klemm). A görögben az idők nem a jelen, múlt, jövő jelölésére szolgálnak, hanem a cselekvés állapotát, minőségét (actio) juttatják kifejezésre, vagyis azt, hogy a cselekvés milyen módon megy végbe (l. fent c) alatt). Ezzel szemben a tempus megjelölése nem volt fontos a görögben. A jelen, a praes. impf. és perf., minden időjel nélkül való (l. 86. §., 90. §.) és általában a folyamatos cselekvést és annak lefolyása után előállt állapotot jelöli. A jövőt sokszor a coniunctivus (l. 139. §. 2. jz.), az optativus potentialis (l. 138. §. 1. b.) és a beálló v. pillanatnyi cselekvést jelentő alakoknál a praes. impf. pótolja (vö. magyar: megyek ~ jelen idő, elmegyek ~ jövő; l. még pl.: az $\epsilon\rho\chi\omicron\mu\alpha\iota$ futurumát az $\epsilon\tilde{\iota}\mu\iota$ praesense pótolja 116. §. 2. stb.). A σ -ját az aoristostól kapta (l. 88. §. B.) s ezért beálló cselekvést jelöl; minthogy azonban a kötőhangzó révén a praesenssel is összefügg, a folyamatos cselekvést is kifejezi; tehát: $\gamma\rho\acute{\alpha}\psi\omega$ = megírom = meg fogom írni, és: írni, írogatni fogok. – Egyedül a múltnak van jele, az augmentum (l. 79. §.), mellyel csak az indicat.-ban találkozunk (augmentumot kapnak tehát az összes praeteritumok: praeterit. impf. és perf.; aoristos), minthogy csak az indicat. jelöli meg ezt az időt. Általában ui. **csak az indicat. fejez ki időviszonyt; a**

többi mód és igenév csak az actiót jelöli, tekintet nélkül a tempusra.

A c) és d) alattiak szerint a görögben kilenc ún. időalaknak kellene lennie; minthogy azonban az imperfecta és instans actio praesens és futurumának kifejezésére egyaránt a futurum instans (egyszerűen: futurum) szolgál és ezért fut. = praes. instans és fut. impf., ennél fogva a görög igének csak hét külön ún. időalakja van.

Az indicativusok áttekintése idők és actiók szerint:

Tempus:		Praesens	Praeteritum	Futurum
Actio	imperf.	Praes. imperfectum (folyó jelen)	Praet. imperfectum (folyó múlt)	
	instans		Praet. instans v. aoistos (beálló v. elbeszélő múlt)	Fut. instans (beálló jövő)
	perfecta	Praes. perfectum (végzett jelen)	Praet. perfectum (végzett múlt)	Fut. perfectum (végzett jövő)

Az *aoistos indicativusa* jelöli a múltban beálló, pusztán történt cselekvést, tekintet nélkül annak tartósságára vagy mostani bevégeztségére; azért leginkább a történeti elbeszélésekben használatos, mint a lat. perf. hist., a francia définir.

- Példák: 1. φύγω = futok, menekülök: praes. impf.;
 2. ἔφευγον = futottam, menekültem: praet. impf.;
 3. ἔφουγον = elfutottam, el-, megmenekültem: aoristos;
 4. φευξοῦμαι = futni, menekülni fogok: folyó cselekvés; el fogok futni, menekülni: punktuális cselekvés;
 5. πέφευγα = biztonságban vagyok: praes. perf.;
 6. ἐπεφεύγειν = biztonságban voltam: praet. perf.;
 7. τεθνήξω = holt leszek: fut. perf.

Az indicativusok vagy praesensek (főidők), v. praeteritumok (történeti idők); **praesensek**: a praes. impf., perf., és a futurum (mely voltaképpen leendő praes.); **praeteritumok**: a praet. impf., perf., és az aoristos (jellemzőjük az augmentum).

e) szám (numerus) van három: egyes, többes és a ritkább kettős;

f) igenevek az infinitivus (főnévi), a participium (melléknévi igenév), és az adjectivum verbale (igemelléknév).

α) Az infinitivus *főnévi igenév*, mely általában fejezi ki a cselekvés fogalmát (ποιεῖν = ποίησις) az actio fajtái szerint; így: θνήσκειν haldokolni, ἀποθάνειν meghalni, τεθνηκέναι halva lenni. A tempust nem határozza meg; csakis az acc. v. nom. cum inf. szerkesztésben, a főigéhez viszonyítva jelöli az aoristos inf. a múltban, a futurum infinitivusa pedig a jövőben beálló cselekvést. Névelővel az infinitivus ragozhatatlan semleges főnév, melynek függő esetei (gen., dat., acc.), főleg ha praepositiókkal állanak, sokszor egész mellékmonddal fordítandók magyarrá; így:

Νέοις τὸ σιγᾶν κρεῖττον ἐστὶ τοῦ λαλεῖν ifjaknak jobb a hallgatás, mint a fecsegés (a fecsegésnél). Νίκησον ὀργὴν τῷ λογίζεσθαι καλῶς győzd le haragodat helyes gondolkodás által; v. az által, hogy ...

A névre vonatkozóan megjegyzendő: infinitivus sc. modus = a határozatlanság kifejezője, nem szerencsés fordítása a görög ἀπαρέμφατος névnek; παρεμφαίνειν = vmit vmivel együtt megjelölni (tehát az ige által kifejezett cselekvéssel a módot, időt, személyt, számot is), míg: ἀπαρέμφατος csupán az ige által kifejezett cselekvés általánosságban.

β) A participium melléknévi igenév, mely a cselekvést mint tulajdonságot vagy állapotot jelöli az actiónak fajtái szerint. A tempust csak a főigéhez viszonyítva fejezi ki, még pedig a particip. impf. a cselekvés egyidejűségét: Οἱ Ἕλληνες πορευόμενοι ἐμάχοντο; a perfectum az állapot egyidejűségét: Βασιλεὺς προσέρχεται ὥς εἰς μάχην παρεσκευασμένος; az aoristi a cselekvésnek előidejűségét: Κροῖσος Ἄλυν διαβάς μεγάλην ἀρχὴν κατὰλύσει; a futuri a cselekvésnek utóidejűségét: Ὁ βάρβαρος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἦλθεν.

A név: görögül μετοχή < μετέχειν ~ lat. participium < pars + capio, mert része van mint névszónak az igei természetben.

γ) A -τός végű adj. verb. (lat. part. perf. -tus) jelenthet bevégeztséget; így: παιδευτός nevelt (aki nevelve van), eruditus; vagy passiv lehetséget; így: ὁράτος látható (vö. invictus győzhetetlen).

A -τέος végű adj. verb. (lat. gerundivum) szükségességet jelent: παιδευτέος nevelendő, erudiendus. – Szerkesztése (vö. 155. §. 3.):

a) személyes (mint a latinban) s ekkor az alany van hangsúlyozva: Ἡ ἀρετὴ πᾶσιν ἀσκητέα (ἐστίν) az erényt kell gyakorolni;

b) személytelen (egyes seml.) s ekkor a cselekvés van kiemelve: Ἀσκητέον (ἐστὶ) πᾶσι τὴν ἀρετὴν gyakorolni kell az erényt.

A transit. ige mindkét módon, az intrans. csak személytelenül szerkeszthető.

2. **Tövek.** A felsorolt igealakok mind két alakból képeztetnek:

a) az *imperfectum* többől csak az imperfecta actio alakjai származnak,

b) az *igetőből* (= az ige gyökere) pedig az instans és perfecta actio alakjai, mégpedig részint képző segítségével (ún. gyenge képzés; vö. ném. senk-*t*-e), részint képző nélkül, hangmásulással (ún. erős képzés; vö. ném. sank).

3. Ragok.

a) Az *indicativus*, *conjunctivus*, *optativus* eredeti személyragjai:

Szám	Személy	Activum		Medium és passivum	
		Ind. praesensek és conjunctivusok	Praeteritumok és optativusok	Ind. praesensek és conjunctivusok	Praeteritumok és optativusok
Egyes	1	-μι	-ν	-μαι	-μην
	2	-σι	-ς	-σαι	-σο
	3	-τι	-τ	-ται	-το
Többes	1	-μεν	-μεν	-μεθα	-μεθα
	2	-τε	-τε	-σθε	-σθε
	3	-ντι	-ντ v. -σαντ	-νται	-ντο
Kettős	1	-μεν	-μεν	-μεθα	-μεθα
	2	-τον	-τον	-σθον	-σθον
	3	-τον	-την	-σθον	-σθην

Észrevételek.

1. A többes 3. sz. ragja mindig = ν + egyes 3. szem. ragja;

2. az activ praeteritum-ragok a praesens-ragokból lettek; az ι lekopása után ugyanis a μ-ből ν lett, a τ pedig elmaradt (l. 32. §.). Vö. eram, -s, -t, era-nt.

3. A medium ragjaiban az activ ragok mássalhangzói szerepelnek, a praeteritum-ragok pedig csak az o (αι helyett) hangzóban különböznek a praes.-ragoktól. Vagyis: act. és med., praes. és praet.-ragok a mássalhangzók tekintetében szorosan összetartoznak.

4. A **passivumnak nincsenek külön ragjai**; rendszeren a medium ragjait veszi kölcsön, amelyből származott (l. a latinban is, ahol pl. pingor = festem magamat, linquor = elhagyom magamat = elájulok; porrigi = elnyújtózni), az aor.-ban pedig az act. ragokat használja (l. 89. §.).

b) az imperativus sajátos eredeti személyragjai a következők:

az activumban:		a med.-pass.-ban:	
E. 2.	-θι	3.	-τω
T. 2.	-τε	3.	-ντων v. -τωσαν
K. 2.	-τον	3.	-των
E. 2.	-σο	3.	-σθω
T. 2.	-σθε	3.	-σθων v. σθωσαν
K. 2.	-σθον	3.	-σθων

c) az *infinitivus* képzői az *activumban* -εν és -ναι (gyenge aor. -αι), a *medio-passivumban* -σθαι;

d) a *participium act.* töve -ντ (l. 50. §.); csak a perf.-é -οτ (l. 49. §. 2. b.), a *medio-passivumban* mindig -μενος, -μένη, -μενον.

4. Módjegyek.

a) A *conjunctivusban* a hosszú kötőhangzók; így indicat.: λέγο-ο-μεν, leg-ī-mus; – de conjunct.: λέγ-ω-μεν, leg-ā-mus;

b) az *optativusban* a kötőhangzó után -ι, különben -ιη a módjegy (vö. lat. sim, velim, nolim < siem stb.); az ι a megelőző magánhangzóval kettős magánhangzóná lesz; így: indicat.: λέγο-ο-μεν, τίθε-μεν, – de optat.: λέγ-οι-μεν, τιθείη-μεν.

5. **Hangsúly.** A hangsúly mindig annyira távozik az ige végétől, amennyire az utolsó szótag időmennyisége engedi, vagyis az ige – hacsak lehet – harmadéles, de az összetettekben sohasem mehet túl az augmentumon és reduplicatió, sem pedig az utolsó előtti alkatrésznek végszótagján (l. 14. §. 5.). Így: ἀπαγω elvezetek, imperat. ἄπαγε; de praet. impf. ἀπῆγον (augm.), perf. ἀπῆχᾰ (redupl.); μὴ παρ-έν-δος ne hagyj alább (nem: πάρενδος). Az αι és οι végződés csak az optativusban hosszú, különben rövid; tehát: παιδεύω, παίδευε, παιδεύεται; de: παιδεύσαι, παιδεύοι opt.

Jegyzet. Eltérés a fenti szabálytól aránylag igen kevés van; ezek a következők:

a) az erős aoristosban az act. inf. λιπεῖν, a med. imperat. λιποῦ, a med. inf. λιπέσθαι;

b) az erős aoristosnak ez az öt imperativusa végéles: λαβέ, εὐρέ, ἐλθέ, ἰδέ, εἰπέ;

c) a -ναι végű infinitivusok kivétel nélkül a végelótti szótagot hangsúlyozzák így: παιδευθῆναι, πεπαιδευκέναι, ιστάναι, στῆναι, τιθέναι, θεῖναι stb.

d) az act. gyenge aor. és a med.-pass. perf. infinit. szintén a végelótti szótagot hangsúlyozzák: így aor.: παιδεῦσαι, γράψαι; perf.: πεπαιδεῦσθαι, γεγράφθαι.

A *participium*, mint név, a nevek hangsúlyozási szabályát követi; tehát: παιδεύων nevelő, seml. παιδεῶν (nem παίδευον vö. 35. §. 3. a.).

6. Felosztás. Két görög igeragozás van:

a) az elsőben a ragok az impf. actio és – amennyiben az igének erős aoristosa van – az erős aor. alakjaiban ε, o kötőhangzókkal (thema) kapcsoltnak a tőhöz; így: παιδεύ-ο-μεν, παιδεύ-ε-τε. Ide tartoznak az activ. indic. praes. imperf. egyes első személyében –ω végű igék (thematikus igeragozás); vö. 86. §. 3. jegyz.

b) a második, ritkább ragozásban pedig a ragok az említett alakokban kötőhangzó nélkül járulnak a tőhöz; pl. τίθε-μεν, τίθε-τε. Ide a –μι végű igék tartoznak (athematikus igeragozás). A többi időalakban mind a két igeragozás teljesen egyforma.

Jegyzet. Az ε ill. o, melyek között hangmásulásos viszony van (l. 24. §.), voltaképp a tőhöz tartozik: παίδευε imperat. tulajdonképpen az ige töve, mint ἄνθρωπε vocat. az ἄνθρωπος töve (l. 35. §. 1. c.). A thematikus igéknek is vannak athematikus alakjaik (pass. perfectumok, pass. aor. l. 91. §.; 89. §. stb.), az athematikusoknak pedig kötőhangzós alakjaik (pl. a futurum. l. 125. §.).

79. §. AZ AUGMENTUM (ELŐRAG)

Az augmentum (~ augeo) a múlt jele az *indicativus praeteritum*iban (l. 78. §. 1. d.). Ez kétféle, úm. *syllabicum* (szótagos) és *temporale* (időí). Tulajdonképpen csak egy augmentum van, és eredetileg nincs igazi különbség *syllabicum* és *temporale* augmentum között, hanem csak látszólagos, mert az ε hang, mely mássalhangzó előtt változatlan maradt, a rákövetkező magánhangzóval összevonatott. Az összevonás szabályait (l. 21. §.) azonban az analogia gyakran megzavarta. Szabályszerű az összevonás pl. az ἦγον alakban (ê + αγον), míg másutt az ige kezdő hangja győzött, mert úgy érezte a görög, hogy a kezdőhangzó megnyújtása juttatja kifejezésre az augmentumot. – Tárgyalá-

sunk folyamán megmaradunk a hagyományos megkülönböztetés mellett.

1. **Syllabicum** augmentumot a mássalhangzón kezdődő igék kapnak. Ez abban áll, hogy a kezdő mássalhangzó elé ε szótag járul; innen a neve. (Eredetileg az ἐ- önálló határozó volt; jelentése: ezelőtt). A ρ-n kezdődő igék ilyenkor a ρ-t megkettőztetik (vö. 27. §. 7.);

tehát: παιδεύω nevelek praet. impf. ἐ-παίδευ-ο-ν,

de: ῥίπτω hajítok « « ῥῥ-ῥίπτ-ο-ν < *e-wrīp-jom.

Jegyzet. Három igénél a syllabicum augm. ε helyett η is lehet. Ezek a következők: βούλομαι akarok, δύναμαι -hatok, -hetek, μέλλω készülök praet. impf.: ἐβουλόμην v. ἡβουλόμην, ἐδυνάμην v. ἡδυνάμην, ἔμελλον v. ἤμελλον. Itt a rokon jelentésű ἔθελω (= akarok) analogiája érvényesül, melynek augm.-os alakja ἤθελον.

2. **Temporale** augmentumot a magánhangzón kezdődő igék kapnak; a kezdő magánhangzó az eredeti hehezetet megtartja. Ilyenkor

α-ból	η	lesz:	ἄγω	vezetek	praet. impf.	ἤγ-ο-ν
ε-ból	η	«	ἐλαύνω	hajtok	« «	ἤλαυν-ο-ν
ο-ból	ω	«	ὀνειδίζω	gyalázok	« «	ὠνειδίζ-ο-ν
ι-ból	ι	«	ἰκετεύω	könyörgök	« «	ἰκέτευ-ο-ν
υ-ból	υ	«	ὕβριζω	bántalmazok	« «	ὕβριζ-ο-ν
αι-ból	η	«	αἰρέω	elfogok	« «	ἤρε-ο-ν
α-ból	η	«	ᾄδω	énekelek	« «	ᾄδ-ο-ν
αυ-ból	ηυ	«	αὐξάνω	gyarapítok	« «	ᾠξάν-ο-ν
οι-ból	ω	«	οἰκέω	lakom	« «	ᾠκε-ο-ν.

Jegyzet. Hosszú kezdő magánhangzók: η, ω, ι, υ, az ου diphtongus, valamint gyakran ει és ευ az augmentationál változatlanok maradnak; tehát:

οὐτάζω megsebesítek, εἰκάζω gyanítok, εὐχομαι könyörgök praet. impf.: οὐταζον εἰκαζον (v. ἤκαζον) εὐχόμην (v. ᾠχόμην).

3. **Praeverbiumokkal** összetett igék az augmentumot az ige-kötő és az ige közt veszik fel (vö. a németben: aus-ge-geben). Így:

εἰς-φέρω, προ-εἰς-άγω; praet. impf.: εἰς-έ-φερον, προ-εἰς-ῆγον.
 Ilyenkor az ἐν és σύν, ha az összetételben változást szenvedett, ismét visszanyeri eredeti alakját, ἐκ-ből pedig ἐξ lesz (l. 33. §. 2.). Tehát:

ἐμ-βάλλω	bedobok	ἐν-έβαλλον	συ-στέλλω	összevonok	συν-έστελλον
ἐγ-καίω	beégetek	ἐν-έκαιον	συρ-όραπτω	összevarrok	συν-έρραπτον
συλ-λέγω	gyűjtök	συν-έλεγον	ἐκ-φέρω	kiviszek	ἐξ-έφερον

Jegyzet. A magánhangzós végű praeverbiumok, kivéve περί és πρό (l. 23. §. 1. a.), végső magánhangzójukat az augmentum előtt elvesztik. Így lesz ezekből:

ἀπο-φέρω	elviszek	περι-βάλλω	körülvetek	προ-λέγω	előremondok
ἀπ-έφερον		περι-έβαλλον		προ-έλεγον	v. προῦλεγον

Az augmentum sajátosságait l. 108. §. (l. 23. §. 2. c.)

80. §. A REDUPLICATIO (KETTŐZÉS)

A reduplicatio a perfecta actio minden alakjának (nemcsak az indicativusnak) jellemzője, és a cselekvés bevégeztségét jelenti (l. 78. §. 1. c.). A reduplikált, vagy másképp perfectum-tő az igetőből következőleg képeztetik:

1. Egy mássalhangzón (ρ kivételével), vagy két, de néma + folyékony (λ, μ, ν, ρ) mássalhangzón kezdődő tövek a kezdő mássalhangzót ε-nal a tő elé teszik (vö. ce-cini, pe-peri, fe-felli, te-tigi, pe-puli stb.); a hehezetes mássalhangzót ilyenkor a megfelelő kemény pótolja (l. 29. §. 5. a.); így:

	imperf.		igető	redupl. tő
	παιδεύω	nevelek	παιδευ-	πε-παιδευ-
	δράω	cselekszem	δρα-	δε-δρα-
	γράφω	írok	γραφ-	γε-γραφ-
	κράζω	kiáltok	κραγ-	κε-κραγ-
de:	θηράω	vadászok	θηρᾶ-	τε-θηρᾶ-
	φυτεύω	plántálok	φυτευ-	πε-φυτευ-
	χορεύω	táncolok	χορευ-	κε-χορευ-

2. A ρ-val (eredetileg sr-, wr-), két (de nem néma és folyékony) vagy kettős mássalhangzón (ξ, ψ, ζ) kezdődő tövek a kezdő mássalhangzót nem ismétlik, hanem csak ε-t kapnak reduplicatio gyanánt; tehát:

imperf.		igető	redupl. tő
ῥίπτω	dobok	ῥιφ-	ἐρ-ῥιφ- (l. 27. §. 7.)
στέλλω	küldök	στελ-	ἐ-στελ-
ζητέω	keresek	ζητη-	ἐ-ζητη-

3. Magánhangzón kezdődő tövek a reduplicatio állandó elemét, az ε-hangot tüntetik fel, mely az igt kezdő hangzóval összevonatik (l. az augm. temporale esetét 79. §. 2.); tehát:

praes. imperf.		praet. imp.	redupl. tő
ἄγω	vezetek	ἤγ-ον	ἤγ-
αἴρῃω	fogok	ἤρῃ-ον	ἤρῃ-

4. Praeverbiumokkal összetett igtéknél a reduplicatio, éppúgy mint az augmentum (l. 79. §. 3.), az igeiktő és az ige között áll; tehát:

ἐμ-φρτεύω	beoltok	redupl. tő	ἐμ-πε-φρτευ-
ἄπο-ῥῥίπτω	eldobok	« «	ἄπ-εῥ-ῥιφ-

A reduplicatio sajátosságait l. 109. §.

5. A reduplicatio az imperfectum tőben is előfordul mint imperfecta reduplicatio (praesens reduplicatio néven szerepel a nyelvtanokban, de helytelenül); ez abban különbözik a perf. reduplicatiótól, hogy a) a kezdő mássalhangzót ι hangzóval ismétli meg, pl.: γι-γνώσκω, μι-μνήσκω, τί-θημι, ἵστημι < σι-στημι; b) a vele ellátott igték az imperfecta actiót juttatják kifejezésre. Vagyis: az impf. redupl. actiót jelent.

Más fajta reduplicatiók: ἄγ-αγεῖν (l. 99. §. 3., l. még 196. §. 1.), továbbá pl.: γαρ-γαίρω < γαρ-γαρ-ιω, παμ-φαίνω < παν-φαν-ιω, ἀρ-αρίσκω, stb.

Első igeragozás, vagyis az ω-végű igék

81. §. Az ω-VÉGŰ IGÉK FELOSZTÁSA AZ IMPERFECTUM TŐNEK AZ IGETŐHÖZ VALÓ VISZONYA ALAPJÁN

Az ω-végű igék csoportjába tartoznak azok az igék, melyeknek szótári alakja, azaz a praes. impf. indicat. sing. 1. személye ω-n (med.-pass. -ομαι) végződik. Ez igék impf. actiójának (l. 78. §. 1. c.) kifejezésére szolgáló **impf. tövét** (l. 78. §. 2.) megkapjuk, ha a szótári alak említett végződését elhagyjuk. Tehát:

παιδεύ-ω	impf. tő: παιδευ-	ἄγ-ω	impf. tő: ἄγ-
τιμά-ω	« « «: τιμα-	ἀφικνέ-ομαι	« « «: ἀφικνε-
ᾀρέσκ-ω	« « «: ᾀρεσκ-	φυλάττ-ω	« « «: φυλαττ- stb.

Az ige impf. tövét tehát egyszerű módon nyerjük. De nem így áll a dolog az **igetőnél**. Ez az igének az az eredeti, többnyire egyetlen szótagból álló része (= gyökere, azonban praktikus szempontból a régi terminológiával igitőnek mondjuk a továbbiakban), melyből valamennyi alakja lezármasztatható. Sok esetben ez a tő egyenlő az impf. tővel (l. 82. §.), de igen gyakran előfordul, hogy az -ω (-ομαι) elhagyása után még nem jutottunk el az igitőhöz is, mert ez az impf. actio jelölésére szolgáló valamely bővíténnel van még ellátva. Ilyen **bővítmények**: a j (l. 83. §.), ν (l. 113. §.), σκ (l. 114. §.), ε, η (l. 115. §.), az impf. reduplicatio (l. 80. §. 5.). Ez esetben tehát az impf. tő képzésére szolgáló eme képzőket (suffixumokat, bővítvényeket) is el kell hagynunk, hogy az igitövet megkapjuk. E célból jól kell ismer-nünk a sokszor bonyolult hangváltozásokat, melyeket egy-egy bővítvény előidézt, amikor az igitőhöz járul (l. pl. a ι okozta hangváltozásokat 83. §.). Továbbá figyelemmel kell lennünk az igealakok képzésében lépten-nyomon előforduló hangmásulásra is. Pl. πάσχω (= szenvedek, l. 114. §. 11.) impf. töve πασχ-, igitőve azonban nem πα- (a σκ «bővítvény»!), hanem παθ-, ez pedig Ø fokú alakja a πενθ-tőnek (πενθ- : *pḡth- > παθ-, l. 25. §.), mely megvan a futurumban: πείσομαι < *πενθ-σομαι (l. 30. §. 1. c.) és a praes. perf.-ban: πέ-πονθ-α, mely utóbbiban

az ε qualitativ hangmásulás útján lett o-ná (l. 24. §. 2. a.). A μι-μνη-σx-ω (l. 114. §. 14.) impf. töve μι-μνη-σx-, igitőve μνη-, stb.

Tekintve azt a módot, mely szerint az impf. tő az igitőből származott, az ω-végű igéket **hat** osztályba osztjuk. Ezek közül egyelőre csak a két első tárgyaljuk. (A többit l. 113–116. §§.)

82. §. ELSŐ VAGY JELTELEN (BŐVÍTMÉNY NÉLKÜLI) OSZTÁLY

Az impf. tő egyenlő az igitővel. Ide tartoznak:

1. Az összes magánhangzós tövek (verba pura, l. 84. §. 1., de l. még 85. §. 4.), melyek közül a valódi magánhangzón végződők az igitőben a hosszú, az impf. tőben (l. 20. §. 2. szerint) a megrövidült tőhangzót mutatják. Pl.:

παιδεύ-ω	nevelek,	tő: παιδευ-	ποιέ-ω	csinálok,	tő: ποιη-
τιμά-ω	tisztelek,	« τιμη-	δουλό-ω	leigázok,	« δουλω-
θηρά-ω	vadászok,	« θηρᾱ-	(α purum).		

Vö. lat. amā-re, delē-re, audī-re.

2. Sok némahangzón végződő tő (verba impura, l. 84. §. 2.), pl.:

διώx-ω	üldözök,	tő: διωx-	δέx-ομαι	elfogadok,	tő: δεx-
ἄγ-ω	vezetek,	« ἄγ-	γράφ-ω	írok,	« γραφ-
ψεύδ-ω	csalok,	« ψευδ-	τίκx-ω	(<*ti-tk-) szülök,	« τεx-

3. Sok néma- és folyékonyhangzón végződő tő (v. impura), melyekben hangmásulással találkozunk. Ui. ez igék impf. tövének és igitővének többi magánhangzói erős fokúak (l. 24. §. 2. b. α.), tehát ε, η, ι; ει, ευ; de az ún. erős aoristosokban (act.-med.: 99. §., 107. §. 1., pass.: 100. §., 107. §. 2.) és az ε-os tövek ezenfelül még a med.-pass. perfectumban (l. 101. §. jz., 106. §. 2.), sőt néhány az act. gyenge perfectumban is (l. 106. §. 2.) Ø ill. gyenge fokú, azaz ε helyett αρ, ρα, αλ, λα (l. 25. §.), η, ι, ει, ευ helyett ᾱ, ῑ, ῖ, ῦ-t tüntetnek fel (l. 24. §. 2. b. β.). Az ε, ει hangzós töveknek az ún. erős act. perf.-ában megint erős fokú o, οι (l. 24. §. 2. b. α.) szerepel. (ε-os töveken itt mindig egytagúak értendők!). Ilyenek:

τρέπ-ω fordítok,	tövek: τρεπ-, τροπ-, τραπ-
τρέφ-ω táplálok,	« τρεφ-, τροφ-, τραφ-
πέρθ-ω feldúlok,	« περθ-, — πραθ-
δέρ-ω nyúzok,	« δερ-, — δαρ-
ἔχ-ω bírok*,	« ἔχ-, σχη-, σχ-
ἔπ-ομαι követek**,	« ἔπ-, — σπ-
πί-πτ-ω esem***,	« πετ-, — πτ-

*(1. 102. §. 2.); **(1. 102. §. 1.); ***(1. 102. §. 3.)

Továbbá:

σήπ-ω rothasztok	« σήπ-, σᾶπ- (σηπ-τικός, σᾶπ-ρός)
τήκ-ω olvasztok,	« τήκ-, τᾶκ- (τῆξις, τᾶκ-ερός)
πνίγ-ω fojtok,	« πνίγ-, πνίγ- (πνίξις, πνίγ-ή)
τρίβ-ω dörzsölök,	« τρίβ-, τρίβ- (τρίψις, τρίβ-ή)
λείπ-ω elhagyok,	« λείπ-, λῖπ- (ἐλ-λεῖψις, ἐλ-λίπ-ής)
πείθ-ω rábeszélek,	« πείθ-, πῖθ- (πείθ-ώ, πῖσ-τις)
φεύγ-ω menekülök,	« φευγ-, φύγ- (φεῦξις, φύγ-ή).

83. §. MÁSODIK, VAGY I (J) OSZTÁLY

Az impf. tő az igetővel szemben ι (j) erősödést, gyarapodást mutat. Vö. lat. cap-i-o, fac-i-o, fug-i-o, pat-i-or. Hangmásulás ezekben ritkán fordul elő (l. lent κρᾶζω, πλήττω és az ε-os tövek, pl. σπείρω: 106. §. 2.; στέλλω u. o.; κλέπτω: 100. §. 4. stb. mint 82. §. 3.). A ι találkozása a tő végső mássalhangzójával többféle hangtani változást okoz (l. 28. §.). Nevezetesen:

a) a K-hang + j-ből ττ (ión és ó-attikai σσ) lesz;

φυλάττω őrzök	igető φυλαχ-	(φύλαξ, -ἄκος őr)
τάττω rendezek	« ταγ-	(ταγ-ός rendező)
ταράττω zavarok	« ταραχ-	(ταραχ-ή zavar)
πλήττω ütök	« πληγ-, πλαγ-	(πληγ-ή)

vagyis: a -ττω-végű igéknek igetője K-hangra végződik.

Jegyzet. T-hangból + j-ből lett a ττ (σσ) a következő két prae-sensben:

ἀρμόττω illeszték igető ἀρμοσ- (vö. ἀρμοσ-τής intéző; 29. §. 1.)
 πλάττω alakítok « πλατ- (vö. πλάσ-της szobrász; 29. §. 1.).

b) a δ vagy γ + j-ból mindig ζ lesz:

ἐλπίζω	remélek	igető ἐλπιδ-	(ἐλπίς, -ίδος remény)
ἔζομαι	ülök, sed-eo	« ἐδ-	(καθ-έδ-ρα sed-es)
οἰμώζω	jajgatok	« οἰμωγ-	(vö. ἡ οἰμωγ-ή jajgatás)
στενάζω	sóhajtok	« στεναγ-	(vö. στέναγ-μα sóhaj)
κράζω	kiáltok	« κρᾱγ-, κρᾶγ-	

vagyis: a -ζω-végű igéknek igitőve rendszeren δ-ra vagy γ-ra végződik.

c) a λ + j-ból λλ lesz (vö. pell-o, de: pul-sus):

ἀγγέλλω	hirdetek	igető ἀγγελ-	(ἄγγελ-ος követ)
ἄλλομαι	ugrom	« ἄλ-	(ἄλ-μα ugrás; sal-io),

vagyis: a λλω-végű igéknek igitőve λ-ra végződik.

Jegyzet. Csak az ὀφελ-^tőből lesz ὀφείλω tartozom; (l. 115. §. 15.).

d) a ν- és ρ-végű tövek impf. tövében a tőhangzóra nézve l. 28. §. 5.:

φαίνω	mutatok	igető φᾶν-	(φᾶν-ερός látható)
σπείρω	magot vetek	« σπερ-	(τὸ σπέρ-μα mag)
κρίνω	ítélek	« κρίν-	(ὁ κρί-της bíró)
ἄμύνω	elhárítok	« ἀμύν-	(ὁ ἀμύν-τωρ védő),

azaz: a ν, ρ előtti αι, ει, ι, ὀ-ból az igitőben ᾱ, ε, ι, ὕ lesz.

e) P-hang + j-ból πτ lesz (l. 28. §. 3. b.):

τύπτω	ütök	igető τυπ-	(ὁ τύπος ütés, bélyeg)
κόπτω	«	« κοπ-	(τὸ κόμμα <*kopma ütés)
χαλέπτω	haragszom	« χαλεπ-	(χαλεπός súlyos)
κλέπτω	lopok	« κλεπ-, κλοπ-, κλαπ-	(ὁ κλέπτης a tolvaj, ἡ κλοπή a tolvajlás)
βάπτω	bemártok	« βαφ-	(ἡ βαφή bemártás)
κρύπτω	elrejtetek	« κρυφ-	(κρυφά titkon)
σκάπτω	ások	« σκαφ-	(σκαφεύς az ásó ember)
ρίπτω	dobok	« ριφ-	(ρίπη dobás);

vagyis: a πτω-végű igék igitőve π-hangra végződik. (Eredeti β és φ a τ-hoz hasonló; l. 27. §. 1.)

Jegyzet. A j a legelterjedtebb igeképző. Segítségével nemcsak mássalhangzós, hanem magánhangzós tövű névszókából is képezhetünk igéket (l. 85. §. 4.). Az ún. verba pura (l. 82. §. 1.) is voltaképp j-vel bővült igék, azonban a j két magánhangzó között kiesett (l. 30. §. 2. d. és 85. §. 4.).

84. §. AZ ω -VÉGŰ IGÉK FELOSZTÁSA

Az ω -végű igéket az igető végső hangzója (jellege) szerint a következőkben célszerűségi szempontokból felosztjuk:

1. magánhangzós tövekre (verba pura), melyek ismét kétfélék, úm.

a) félhangzós (ι , u) tövek (verba pura non contracta, l. 86. §., 88–93. §§.),

b) valódi magánhangzós (α , ϵ , o) tövek (verba pura contracta, l. 87–93. §§., főleg 87. §.);

2. mássalhangzós tövekre (verba impura), melyek ismét kétfélék:

a) néma mássalhangzós tövek (verba muta, l. 95–102. §§.),

b) folyékony mássalhangzós tövek (verba liquida, l. 103–107. §§.).

A) Magánhangzós tövek (verba pura)

85. §. FŐSZABÁLYOK

1. A magánhangzós töveknél az igető egyúttal az impf. tő is; ezeknél tehát valamennyi alak ugyanazon tőből származik (vö. 81–82. §§.).

2. A tőnek eredetileg hosszú végső magánhangzója azonban a praes. és praet. impf.-ban, ahol más magánhangzó elé kerül, rendesen megrövidül (l. 20. §. 2.), de a többi időalakban mindenütt megtartja eredeti hosszúságát (l. a valódi magánhangzós töveknél! 87. §.).

3. A magánhangzós töveknek erős időképzésük (l. 78. §. 2.) nincsen.

4. Az összes magánhangzós tövek névszókból képezett igék (denominativa); képzőjük a j, mely magánhangzók között és félhangzó után kiesik (l. 30. §. 2. d.); pl.: ἵππεύω < ἵππευ + jω ~ ἵππεύς; τιμάω < τιμα + jω ~ τιμᾶ- = att. τιμή; φιλέω < φίλε + jω ~ φίλος, tő: φιλο- és φιλε; (= vocat.); ζυγώω < ζυγο + jω ~ ζυγόν, tő: ζυγο-; μηνίω < μηνι + jω ~ μῆνις, tő: μηνι-; ἰθύω < ἰθυ + jω ~ ἰθύς stb. A ἵππεύω, μηνίω, ἰθύω esetében a j kiesése után ún. félhangzós tövek (l. 84. §. 1. a. és 86. §.), a többi esetben valódi magánhangzós tövek (l. 84. §. 1. b. és 87. §.) keletkeznek.

1. AZ IMPERF. ACTIO ALAKJAI (AZ IMPF.-TŐ RAGOZÁSA)

a) 86. §. Félhangzón (ι, υ) végződő tövek

1. Az imperf. actio minden alakja az impf.-tőből képezetik: ezt megkapjuk, ha az 1. sz. ω-ját elhagyjuk: παιδεύω impf.-tő παιδευ-

2. A praeteritum impf. mint múltra vonatkozó alak, felveszi az augmentumot (l. 79. §.) és a praeteritum-ragokat (l. 78. §. 3. a.).

3. A ragok kötőhangzóval (l. 78. §. 6. a.) kapcsoltnak a tőhöz. **Kötőhangzó** a μ és ν és az optativusnak ι-ja előtt az O-hang (ο, ω); minden más magán- v. mássalhangzó előtt az E-hang (ε, η).

Az ún. kötőhangzó (ο, ε) eredetileg tőképző s a tőhöz tartozik; παιδεύω-nak impf.-tőve tehát voltaképpen παιδευο- és παιδευε-. (l. 78. §. 6. jz.).

Szám és személy	Tő: παιδευ- A c t i v u m		
	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus
	Praesens imperf.	Praeterit. imperf.	
E. 1.	παιδεύ-ω	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ω
2.	παιδεύ-εις	ἐ-παίδευ-ε-ς	παιδεύ-ῃς
3.	παιδεύ-ει	ἐ-παίδευ(ε-ν)	παιδεύ-ῃ
T. 1.	παιδεύ-ο-μεν	ἐ-παιδεύ-ο-μεν	παιδεύ-ω-μεν
2.	παιδεύ-ε-τε	ἐ-παιδεύ-ε-τε	παιδεύ-ῃ-τε
3.	παιδεύ-ουσι(ν)	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ωσι(ν)
K. 2.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδεύ-ε-τον	παιδεύ-ῃ-τον
3.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδευ-έ-την	παιδεύ-ῃ-τον

	Optativus	Imperativus	Igenevek
E. 1.	παιδεύ-οι-μι	παίδευ-ε	Infinitivus imperf.: παιδεύ-ειν
2.	παιδεύ-οι-ς		Participium imperf.: παιδεύ-ων, G. παιδεύ-ο-ντ-ος, παιδεύ-ουσα, G. παιδευ-ούσης, παιδεύ-ον G. παιδεύ-ο-ντ-ος.
3.	παιδεύ-οι		
T. 1.	παιδεύ-οι-μεν		
2.	παιδεύ-οι-τε	παιδεύ-ε-τε	
3.	παιδεύ-οιε-ν	παιδευ-ό-ντων v. -έ-τωσαν	
K. 2.	παιδεύ-οι-τον	παιδεύ-ε-τον	
3.	παιδευ-οί-την	παιδευ-έ-των	

Szám és személy	Medium és passivum		
	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus
	Praesens imperf.	Praeterit. imperf.	
E. 1.	παιδεύ-ο-μαι	ἐ-παιδευ-ό-μην	παιδεύ-ω-μαι
2.	παιδεύ-ῃ (-ει)	ἐ-παιδεύ-ου	παιδεύ-ῃ
3.	παιδεύ-ε-ται	ἐ-παιδεύ-ε-το	παιδεύ-ῃ-ται
T. 1.	παιδευ-ό-μεθα	ἐ-παιδευ-ό-μεθα	παιδευ-ώ-μεθα
2.	παιδεύ-ε-σθε	ἐ-παιδεύ-ε-σθε	παιδεύ-ῃ-σθε
3.	παιδεύ-ο-νται	ἐ-παιδεύ-ο-ντο	παιδεύ-ω-νται
K. 2.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδεύ-ε-σθον	παιδεύ-ῃ-σθον
3.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδευ-έ-σθην	παιδεύ-ῃ-σθον

	Optativus	Imperativus	Igenevek
E. 1.	παιδευ-οί-μην		Infinitivus impf.: παιδεύ-ε-σθαι
2.	παιδεύ-οι-ο	παιδεύ-ου	Participium impf.: παιδευ-ό-μενος,
3.	παιδεύ-οι-το	παιδευ-έ-σθω	
T. 1.	παιδευ-οί-μεθα		παιδευ-ό-μενος,
2.	παιδεύ-οι-σθε	παιδεύ-ε-σθε	παιδευ-ο-μένη,
3.	παιδεύ-οι-ντο	παιδευ-έ-σθων v. -έ-σθωσαν	
K. 2.	παιδεύ-οι-σθον	παιδεύ-ε-σθον	παιδευ-ό-μενον
3.	παιδευ-οί-σθην	παιδευ-έ-σθων	

É s z r e v é t e l e k.

1. Az activ alakok ragjaira vonatkozólag megjegyzendő:

a) az indicativus praes. impf. egyes szám 1. sz. ω végződése az o kötőhangzó megnyújtásából jött létre. A 2. sz. eredetileg παιδευ-ε-σι > παιδευ-ει, amihez járul a praeter. -ς rag; παιδεύ-ει-ς. A 3. sz. keletkezésére nézve vö. ἐπαίδευε-ς; ἐπαίδευε = παιδεύει-ς; x; x = παιδεύει. – A többes 3. sz.-ben az eredeti παιδευ-ο-ντι-ból először παιδευ-ονσι, majd παιδεύ-ουσι lett (l. 30. §. 1. a.), melyhez mozgó ν járulhat (l. 33. §. 1. c.);

b) az indicativus p r a e t. impf. ragjairól megjegyzendő, hogy 32. §. 1. szerint a szóvégi τ elmarad. Az egyes 3. sz.-hez mozgó ν járulhat (l. 33. §. 1. d.);

c) a conjunctivus végződései az egyesben úgy keletkeztek, mint az ind.-ban; a 2. és 3. sz. ragjainak ι-ja a hosszú kötőhangzó alá íratik; tehát: -ω, -ης, -η. A többes 3. sz. eredeti παιδευ-ω-ντι-ból származik (vö. még 78. §. 4. a.);

d) az optativus egyes 1. sz. ragja a praesensek μι-je; a többi rag praeteritumi; a szóvégi τ elmarad (l. 32. §. 1.). – A többes 3. személy módjegye -ιε, minthogy az -ιη az utána következő eredeti ντ miatt megrövidült (vö. 20. §. 2.);

e) az imperativus egyes 2. személyének -θι ragja az ω-végű igék activumában egyáltalában nincs használatban; az ε a kötőhangzó; tehát a sing. 2. sz. = az ige töve ε végződéssel.

f) az infinitivus -εν képzőjéből ε kötőhangzóval mindig ειν lesz;

g) a participium képzője ντ, mely o kötőhangzóval járul a tőhöz (l. fent 3.); a nőnem képzését illetőleg l. 50. §. 6. – Ragozás 50. §. 6.

2. A **medio-passiv** ragok közül -σαι és -σο-ban a σ kiesik (l. 30. §. 2. c.), a magánhangzók pedig a 21. §. szerint összevonatnak; tehát

ezekből: παιδεύ-ε-σαι παιδεύ-η-σαι παιδεύ-οι-σο (ἐ)παιδεύ-ε-σο
lesz: παιδεύ-η παιδεύ-η παιδεύ-οι-ο (ἐ)παιδεύ-ου

3. A med.-pass. indicativus praesens impf. egyes 2. sz.-ben a régibb η mellett az újabb ει is gyakori; tehát: παιδεύ-η v. παιδεύ-ει (de conj. mindig csak παιδεύη); sőt βούλομαι akarok, οἶμαι vélek, csakis így: βούλει, οἶει (de conj. βούλη, οἶη). Így még ez a futurum is: ὀφιομαι látni fogok; 2. sz. ὀφει.

b) 87. §. Valódi magánhangzón végződő tövek (verba contracta)

(Eredetükre nézve l. 85. §. 4.)

1. Az ᾰω-, ἔω-, ὀω-végű igék töve eredetileg ᾰ, η, ω végződésű, mely hangzók az impf.-tőben mindig megrövidülnek (l. 20. §. 2.).

Következőleg: θηράω τῖμάω ποιέω δουλόω
tövei: θηρά- (α pur.) τῖμη- (α impur.) ποιη- δουλω-.

Jegyzet. Ezeknek: χράω jósolok, χράομαι használok, utor, töve χρη- (nem χρά-) < χρέω ill. χρέωμαι < χρη-ο-μαι; vö. χρή 130. §.; viszont ἀκροάομαι rá-, meghallgatok, töve ἀκροᾰ- (nem ἀκροη-) < ἀκρουσαομαι.

2. Az ide tartozó igék a praes. és praet. impf.-ban a tő véghangzóját a kötőhangzóval mindenütt összevonják (l. 21. §.). Ilyenkor

a) α + E-hang (ε, η, ει, η) = ᾰ (α)

α + O-hang (ο, ω, οι, ου) = ω (ω) eredeti ι aláíratik!

Ezeknél tehát az összevont conjunct. = összevont indicat.

b) ε + ε = ει; ε + ο = ου; rákövetkező hosszú v. kettőshangzóba az ε beleolvad.

c) $o + \varepsilon$ vagy $o + o$ vagy $o + ou = ou$

$o + \eta$ (de ι nélkül!) vagy $o + \omega = \omega$

$o + \iota$ -ás kettőshangzó ($\varepsilon\iota$, $o\iota$, $\eta\iota$) = $o\iota$.

Jegyzet. Minthogy az infinitivus $-\varepsilon\iota\nu$ ragjában az ι nem eredeti, hanem csak összevonás által lett $\varepsilon-\varepsilon\nu$ -ból, azért az infinitivusnak összevont végződése az α -tövéknél: $-\alpha\nu$ (nem $\tilde{\alpha}\nu$), az o -tövéknél pedig $o\tilde{\nu}$ (nem $o\iota\nu$).

3. Az activ *optativus* a rendes alakon kívül az ún. attikai alakban is előfordul (módjegy $\iota\eta$, egyes 1. sz. $-\nu$, több. 3. sz. $-\sigma\alpha\nu$). Az egyesben az η -s, a többesben a rendes alak szokottabb. A képző a $-\mu\iota$ végű igékből való (l. 122. §. 5.).

4. Néhány igénél $\alpha + E$ -hangból mindig η lesz, $\tilde{\alpha}$ helyett. Ezek: ζάω élek, πεινάω éhezem, διψάω szomjazom, χράομαι utór;

így: ζῶ, ζῆς, ζῆ, ζῆτε, ἔζης, ἔζη, ἐζῆτε, ζῆν (inf.)

χρῶμαι, χρῆ, χρῆται, χρῆσθε, ἐχρῆτο, ἐχρῆσθε, χρῆσθαι.

Jegyzet. ζάω eredetileg: ζήω = ζέω; πεινάω ~ πεινῆω = πεινέω; διψάω ~ διψῆω = διψέω; χράομαι ~ χρήομαι, (l. 1. pont és 21. §. 2. b.). Κάω (καίω) égetek, κλάω (κλαίω) sírok, sehol sem vonatkak össze, mert az ω előtt φ esett ki (l. 30. §. 2. d.).

5. Az egytagú ε -os tövek csakis az $\varepsilon\iota$ -be való összevonást tűrik (itt is φ esett ki az ω előtt); tehát: πλέω hajózok, πλέομεν praet. impf. ἔπλεον inf. πλεῖν πλεῖς πλεῖτε ἔπλεις part. πλέων, -ον, πλεῖ πλέουσι(ν) ἔπλει stb. πλέουσα stb.

Jegyzet. Az egy δέω (kötök) mindenütt összevonható; így: δῶ, δοῦμεν stb. azonban δέω, δέομαι szükségem van vmire, csakis az $\varepsilon\iota$ -be való összevonást tűri.

6. Az act. praet. impf. egyes 3. sz.-ben az összevont alakokhoz sohasem járul a mozgó ν ; tehát: ἐτίμαε(ν), de csak ἐτίμα.

A) Az ᾰ-végű igék ragozása. Példa: τιμάω tisztelek

	A c t i v u m			Med. és pass.	
Indic. praes. impf.	E. 1.	τιμάω	τιμῶ (vö. *ama-ō > amō)	τιμάομαι	τιμῶμαι
	2.	τιμάεις	τιμᾷς	τιμάῃ (-ει)	τιμᾷ
	3.	τιμάει	τιμᾷ	τιμάεται	τιμᾶται
	T. 1.	τιμάομεν	τιμῶμεν	τιμαρόμεθα	τιμώμεθα
	2.	τιμάετε	τιμᾶτε	τιμάεσθε	τιμᾶσθε
	3.	τιμάουσι(ν)	τιμῶσι(ν)	τιμᾶονται	τιμῶνται
	K. 2.	τιμάετον	τιμᾶτον	τιμάεσθον	τιμᾶσθον
	3.	τιμάετον	τιμᾶτον	τιμάεσθον	τιμᾶσθον
Indic. praet. impf.	E. 1.	ἐτίμαον	ἐτίμων	ἐτιμαόμην	ἐτιμώμην
	2.	ἐτίμαες	ἐτίμας	ἐτιμάου	ἐτιμῶ
	3.	ἐτίμαε(ν)	ἐτίμα	ἐτιμάετο	ἐτιμᾶτο
	T. 1.	ἐτιμάομεν	ἐτιμῶμεν	ἐτιμαόμεθα	ἐτιμώμεθα
	2.	ἐτιμάετε	ἐτιμᾶτε	ἐτιμάεσθε	ἐτιμᾶσθε
	3.	ἐτίμαον	ἐτίμων	ἐτιμᾶοντο	ἐτιμῶντο
	K. 2.	ἐτιμάετον	ἐτιμᾶτον	ἐτιμάεσθον	ἐτιμᾶσθον
	3.	ἐτιμαέτην	ἐτιμάτην	ἐτιμαέσθην	ἐτιμάσθην
Coniunctivus	E. 1.	τιμάω	τιμῶ	τιμάωμαι	τιμῶμαι
	2.	τιμάῃς	τιμᾷς	τιμάῃ	τιμᾷ
	3.	τιμάῃ	τιμᾷ	τιμάῃται	τιμᾶται
	T. 1.	τιμάωμεν	τιμῶμεν	τιμαώμεθα	τιμώμεθα
	2.	τιμάῃτε	τιμᾶτε	τιμάῃσθε	τιμᾶσθε
	3.	τιμάωσι(ν)	τιμῶσι(ν)	τιμᾶονται	τιμῶνται
	K. 2.	τιμάῃτον	τιμᾶτον	τιμάῃσθον	τιμᾶσθον
	3.	τιμάῃτον	τιμᾶτον	τιμάῃσθον	τιμᾶσθον
Optativus	E. 1.	τιμαοίην	τιμῶην v. τιμῶμι	τιμαοίμην	τιμῶμην
	2.	τιμαοίῃς	τιμῶῃς τιμῶς	τιμαοίοιο	τιμῶοιο
	3.	τιμαοίῃ	τιμῶῃ τιμῶ	τιμαοίοιτο	τιμῶοιτο
	T. 1.	τιμαοίμεν	τιμῶμεν τιμῶμην	τιμαοίμεθα	τιμῶμεθα
	2.	τιμαοίτε	τιμῶτε τιμῶῃτε	τιμαοίσθε	τιμῶσθε
	3.	τιμαοίεν	τιμῶεν (τιμῶῃσαν)	τιμαοίντο	τιμῶντο
	K. 2.	τιμαοίτον	τιμῶτον τιμῶῃτον	τιμαοίσθον	τιμῶσθον
	3.	τιμαοίτην	τιμῶτην τιμῶῃτην	τιμαοίσθην	τιμῶσθην
Imperativus	E. 2.	τίμαε	τίμα	τιμάου	τιμῶ
	3.	τιμαέτω	τιμάτω	τιμαέσθω	τιμάσθω
	T. 2.	τιμάετε	τιμᾶτε	τιμάεσθε	τιμᾶσθε
	3.	τιμαόντων	τιμώντων	τιμαέσθων	τιμάσθων
	v. -αέτωσαν	-ᾶτωσαν		v. -αέσθωσαν	-ᾶσθωσαν
	K. 2.	τιμάετον	τιμᾶτον	τιμάεσθον	τιμᾶσθον
	3.	τιμαέτων	τιμάτων	τιμαέσθων	τιμᾶσθων
Infinit.		τιμάειν	τιμᾶν	τιμάεσθαι	τιμᾶσθαι
Particip.		τιμάων	τιμῶν, G. -ῶντος	τιμαρόμενος	τιμώμενος
		τιμάουσα	τιμῶσα, -ώσης	τιμαομένη	τιμωμένη
		τιμάον	τιμῶν, -ῶντος	τιμαρόμενον	τιμώμενον

B) Az έώ-vegű igék ragozása. Pélδα: ποιέώ csinállok

	A c t i v u m			Med. és pass.	
Indic. praes. impf.	E. 1.	ποιέώ	ποιῶ (vö. mone-o)	ποιέομαι	ποιουῖμαι
	2.	ποιέεις	ποιεῖς	ποιέῃ (-ει)	ποιῇ, (-ει)
	3.	ποιέει	ποιεῖ	ποιέεται	ποιεῖται
	T. 1.	ποιέομεν	ποιοῦμεν	ποιεόμεθα	ποιούμεθα
	2.	ποιέετε	ποιεῖτε	ποιέεσθε	ποιεῖσθε
	3.	ποιέουσι(ν)	ποιοῦσι(ν)	ποιέονται	ποιοῦνται
	K. 2.	ποιέετον	ποιεῖτον	ποιέεσθον	ποιεῖσθον
	3.	ποιέετον	ποιεῖτον	ποιέεσθον	ποιεῖσθον
Indic. praet. impf.	E. 1.	ἐποίεον	ἐποίουν	ἐποιεόμην	ἐποιούμην
	2.	ἐποίεες	ἐποίεις	ἐποιέου	ἐποιουῖ
	3.	ἐποίεε(ν)	ἐποίει	ἐποιέετο	ἐποιεῖτο
	T. 1.	ἐποιέομεν	ἐποιοῦμεν	ἐποιεόμεθα	ἐποιούμεθα
	2.	ἐποιέετε	ἐποιεῖτε	ἐποιέεσθε	ἐποιεῖσθε
	3.	ἐποίεον	ἐποίουν	ἐποιέοντο	ἐποιούντο
	K. 2.	ἐποιέετον	ἐποιεῖτον	ἐποιέεσθον	ἐποιεῖσθον
	3.	ἐποιεέτην	ἐποιεῖτην	ἐποιεέτην	ἐποιεῖσθην
Coniunctivus	E. 1.	ποιέω	ποιῶ	ποιέωμαι	ποιῶμαι
	2.	ποιέῃς	ποιῇς	ποιέῃ	ποιῇ
	3.	ποιέῃ	ποιῇ	ποιέῃται	ποιῇται
	T. 1.	ποιέωμεν	ποιῶμεν	ποιέώμεθα	ποιῶμεθα
	2.	ποιέῃτε	ποιῇτε	ποιέῃσθε	ποιῇσθε
	3.	ποιέωσι(ν)	ποιῶσι(ν)	ποιέωνται	ποιῶνται
	K. 2.	ποιέῃτον	ποιῇτον	ποιέῃσθον	ποιῇσθον
	3.	ποιέῃτον	ποιῇτον	ποιέῃσθον	ποιῇσθον
Optativus	E. 1.	ποιεοίην	ποιοίην v. ποιοῖμι	ποιεοίμην	ποιοίμην
	2.	ποιεοίῃς	ποιοίῃς ποιοῖς	ποιεοίο	ποιοίο
	3.	ποιεοίῃ	ποιοίῃ ποιοῖ	ποιεοίτο	ποιοίτο
	T. 1.	ποιεοίμεν	ποιοίμεν ποιοίημεν	ποιεοίμεθα	ποιοίμεθα
	2.	ποιεοίτε	ποιοίτε ποιοίητε	ποιεοίσθε	ποιοίσθε
	3.	ποιεοίεν	ποιοίεν ποιοίησαν	ποιεοίντο	ποιοίντο
	K. 2.	ποιεοίοντο	ποιοίοντο ποιοίητον	ποιεοίσθον	ποιοίσθον
	3.	ποιεοίτην	ποιοίτην ποιοίήτην	ποιεοίσθην	ποιοίσθην
Imperativus	E. 2.	ποίεε	ποίει	ποιέου	ποιουῖ
	3.	ποιεέτω	ποιείτω	ποιεέσθω	ποιεῖσθω
	T. 2.	ποιέετε	ποιεῖτε	ποιέεσθε	ποιεῖσθε
	3.	ποιεόντων	ποιούντων	ποιεέσθων	ποιεῖσθων
	v. -εέτωσαν	-είτωσαν		v. -εέσθωσαν	-εῖσθωσαν
	K. 2.	ποιέετον	ποιεῖτον	ποιέεσθον	ποιεῖσθον
	3.	ποιεέτων	ποιεῖτων	ποιεέσθων	ποιεῖσθων
	Infinit.	ποιέειν	ποιεῖν	ποιέεσθαι	ποιεῖσθαι
Particip.		ποιέων	ποιῶν, -οῦντος	ποιεόμενος	ποιούμενος
		ποιέουσα	ποιουσα, -ούσης	ποιεομένη	ποιουμένη
		ποιέον	ποιούν, -οῦντος	ποιεόμενον	ποιούμενον

C) Az óω-végű igék ragozása. Példa: δουλόω leigázok

	A c t i v u m			Med. és pass.	
Indic. praes. impf.	E. 1.	δουλόω	δουλῶ	δουλόομαι	δουλοῦμαι
	2.	δουλόεις	δουλοῖς	δουλόῃ (-ει)	δουλοῖ
	3.	δουλόει	δουλοῖ	δουλόεσθαι	δουλοῦσθαι
	T. 1.	δουλόομεν	δουλοῦμεν	δουλοόμεθα	δουλούμεθα
	2.	δουλόεστε	δουλοῦτε	δουλόεσθε	δουλοῦσθε
	3.	δουλόουσι(ν)	δουλοῦσι(ν)	δουλόονται	δουλοῦνται
	K. 2.	δουλόετον	δουλοῦτον	δουλόεσθον	δουλοῦσθον
	3.	δουλόετον	δουλοῦτον	δουλόεσθον	δουλοῦσθον
Indic. praet. impf.	E. 1.	ἐδούλοον	ἐδούλουν	ἐδουλόομην	ἐδουλούμην
	2.	ἐδούλοες	ἐδούλους	ἐδουλόουο	ἐδουλοῦ
	3.	ἐδούλοε(ν)	ἐδούλου	ἐδουλόετο	ἐδουλοῦτο
	T. 1.	ἐδουλόομεν	ἐδουλοῦμεν	ἐδουλόομεθα	ἐδουλούμεθα
	2.	ἐδουλόεστε	ἐδουλοῦτε	ἐδουλόεσθε	ἐδουλοῦσθε
	3.	ἐδούλοον	ἐδούλουν	ἐδουλόοντο	ἐδουλοῦντο
	K. 2.	ἐδουλόετον	ἐδουλοῦτον	ἐδουλόεσθον	ἐδουλοῦσθον
	3.	ἐδουλοέτην	ἐδουλούτην	ἐδουλοέσθην	ἐδουλούσθην
Coniunctivus	E. 1.	δουλόω	δουλῶ	δουλόωμαι	δουλῶμαι
	2.	δουλόῃς	δουλοῖς	δουλόῃ	δουλοῖ
	3.	δουλόῃ	δουλοῖ	δουλόηται	δουλῶται
	T. 1.	δουλόωμεν	δουλῶμεν	δουλοώμεθα	δουλῶμεθα
	2.	δουλόητε	δουλῶτε	δουλόησθε	δουλῶσθε
	3.	δουλόωσι(ν)	δουλῶσι(ν)	δουλόωνται	δουλῶνται
	K. 2.	δουλόητον	δουλῶτον	δουλόησθον	δουλῶσθον
	3.	δουλόητον	δουλῶτον	δουλόησθον	δουλῶσθον
Optativus	E. 1.	δουλοοίην	δουλοίην v. δουλοῖμι	δουλοοίμην	δουλοίμην
	2.	δουλοοίης	δουλοίης δουλοῖς	δουλόοιο	δουλοῖο
	3.	δουλοοίῃ	δουλοίῃ δουλοῖ	δουλόοιτο	δουλοῖτο
	T. 1.	δουλοοίμεν	δουλοίμεν δουλοίημεν	δουλοοίμεθα	δουλοίμεθα
	2.	δουλοοίτε	δουλοίτε δουλοίητε	δουλοοίσθε	δουλοίσθε
	3.	δουλοοίεν	δουλοίεν (δουλοίησαν)	δουλόοιντο	δουλοῖντο
	K. 2.	δουλοοίτον	δουλοίτον δουλοίητον	δουλοοίσθον	δουλοίσθον
	3.	δουλοοίτην	δουλοίτην δουλοίητην	δουλοοίσθην	δουλοίσθην
Imperativus	E. 2.	δούλοε	δούλου	δουλόου	δουλοῦ
	3.	δουλοέτω	δουλούτω	δουλοέσθω	δουλούσθω
	T. 2.	δουλόεστε	δουλοῦτε	δουλόεσθε	δουλοῦσθε
	3.	δουλοόντων	δουλούντων	δουλοέσθων	δουλούσθων
	v. -οέτωσαν	-ούτωσαν		v. οέσθωσαν	-ούσθωσαν
	K. 2.	δουλόετον	δουλοῦτον	δουλόεσθον	δουλοῦσθον
	3.	δουλοέτων	δουλούτων	δουλοέσθων	δουλούσθων
Infinit.		δουλόειν	δουλοῦν	δουλόεσθαι	δουλοῦσθαι
Particip.		δουλόων	δουλῶν, -οῦντος	δουλοόμενος	δουλούμενος
		δουλόουσα	δουλοῦσα, -ούσης	δουλοομένη	δουλουμένη
		δουλόον	δουλοῦν, -οῦντος	δουλοόμενον	δουλούμενον

2. AZ INSTANS ACTIO ALAKJAI

α) 88. §. Az aoristos és futurum activi és medii

Az act. és med. aoristos és futurum σ képzővel, a beálló, punktuális cselekvés képzőjével (l. 78. §. 1. c.) alakul az igetőből, melynek végső magánhangzója megtartja eredeti hosszúságát (l. 85. §. 2.);

tehát: παιδευσ-, θηρᾶσ-, τιμησ-, ποιησ-, δουλωσ-
de: χρησ-, ἀκροᾶσ- (vö. 87. §. 1. jegyz.).

Ezen actio természetéből folyik, hogy az ismertető jegyével (σ) ellátott igealakok csak a múltra vagy a jövőre vonatkoznak (lefekszem futurum jelentésű, mert a jelenben: fekszem; múltban: lefeküdtem).

A) Aoristos

Τὸ: παιδευσᾶ-		A c t i v u m		
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
E.1.	ἔ-παιδευσᾶ	παιδεύσ-ω	παιδεύσαι-μι	παιδευσο-ν
2.	ἔ-παιδευσᾶ-ς	παιδεύσ-ης	παιδεύσαι-ς	
3.	ἔ-παιδευσε(ν)	παιδεύσ-η	παιδεύσαι v. παιδεύσειας v. παιδεύσειε(ν)	
T.1.	ἔ-παιδεύσᾶ-μεν	παιδεύσ-ω-μεν	παιδεύσαι-μεν	παιδεύσᾶ-τε παιδευσά-ντων
2.	ἔ-παιδεύσα-τε	παιδεύσ-η-τε	παιδεύσαι-τε	
3.	ἔ-παιδευσᾶ-ν	παιδεύσ-ωσι(ν)	παιδεύσαιε-ν v. παιδεύσειαν	
K.2.	ἔ-παιδεύσᾶ-τον	παιδεύσ-η-τον	παιδεύσαι-τον	παιδεύσᾶ-τον παιδευσά-των
3.	ἔ-παιδευσᾶ-την	παιδεύσ-η-τον	παιδευσαί-την	
Igenevek Infinitivus: παιδεῦσαι				
Participium: παιδεύσᾶς, παιδεύσᾶσᾶ, παιδεῦσάν (-σαντος)				

Tő: παιδευσά-		M e d i u m		
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
E.1.	ἐ-παιδευσά-μην	παιδεύσ-ω-μαι	παιδεύσαι-μην	
2.	ἐ-παιδεύσω	παιδεύσ-η	παιδεύσαι-ο	παίδευσαι
3.	ἐ-παιδευσά-το	παιδεύσ-η-ται	παιδεύσαι-το	παιδευσά-σθω
T.1.	ἐ-παιδευσά-μεθα	παιδευσ-ώ-μεθα	παιδεύσαι-μεθα	
2.	ἐ-παιδεύσα-σθε	παιδεύσ-η-σθε	παιδεύσαι-σθε	παιδεύσα-σθε
3.	ἐ-παιδεύσα-ντο	παιδεύσ-ω-νται	παιδεύσαι-ντο	παιδευσά-σθων v. -σά-σθωσαν
K.2.	ἐ-παιδεύσα-σθον	παιδεύσ-η-σθον	παιδεύσαι-σθον	παιδεύσα-σθον
3.	ἐ-παιδευσά-σθην	παιδεύσ-η-σθον	παιδεύσαι-σθην	παιδευσά-σθων
Igenevek Infinitivus: παιδεύσα-σθαι				
Participium: παιδευσά-μενος, παιδευσά-μένη, παιδευσά-μενον				

É s z r e v é t e l e k.

1. Az **aoristos** a σ képzővel, tehát gyengén (l. 78. §. 2.) képzett tőhöz ᾱ kötőhangzóval kapcsolja a ragokat; minden alakját tehát – a conjunctivuson kívül – a σα- szótag jellemzi. Használat 139. §. 2. 3. és 143. §. a) β. 1. Az egész ragozást jellemző α eredete az egyes szám 1. szem.-ben keresendő: ἐπαίδευσα < *e-paidew-s-m (l. 25. §.). Innen terjedt el az összes alakokba.

A képzést illetően eredetileg athematikus, amit még megfigyelhetünk egyes homérosi alakoknál a mediumban (l. 200. §.). Az indicat. sing. 3. sz.-ben az ε voltaképp a perfectum személyragja.

2. Az aoristos indicativusa, mint a múltban beálló cselekvésnek kifejezője, augmentumot (l. 79. §.) és praeteritum-ragokat kap.

3. A conjunctivusnak kötőhangzói ω, η (l. 78. §. 4. a.). Ez a conjunctivus valójában a futurum conjunctivusa, mely azonban a futurumban nem használtatik (l. 88. §. B.).

4. Az optativus módjegy –ι- az α kötőhangzóval αι kettőshangzót alkot, mely az egész igeragozásban csakis itt hosszú (l. 78. §. 5.). Az activumnak egyes 2. és 3. személyében az -ειᾶς, -ειε(ν), valamint a többes 3-ikban az -ειᾶν végű, úgyn. aiol alakok szokottabbak.

5. Eltérő végződés a gyenge aoristosban három van; úm.
 az act. imperat. egyes 2. sz. -σον végű: παίδευσον,
 a med. imperat. egyes 2. sz. -σαι « παίδευσαι,
 az act. infinitivus hasonlóképp -σαι « παιδεῦσαι.

A med. indicat. egyes 2. szem. ἐπαιδεύσω < *e-paidew-sa-so
 (l. 30. §. 2. c.).

6. A gyenge aoristosnak három αι-végű alakja van, melyek,
 főleg többtagú töveknél, hangsúlyuk által különböznek. Ezek:
 az act. optat. egyes 3. sz. másodéles (αι hosszú!): παιδεύσαι,
 az act. infinit. mindig a végelőtti szótagot ékezi: παιδεῦσαι,
 a med. imperat. egy. 2. sz. harmadéles (főszabály!): παίδευσαι.
 Különböztesd: παιδεῦσον (fut. part. seml.) és παίδευσον (aor.
 imper. 2. sz.).

B) Futurum

Tő: παιδευσ-		A c t i v u m	
	Indicativus	Optativus	Igenevek
E.1.	παιδεύσ-ω	παιδεύσ-οι-μι	Inf. παιδεύσ-ειν
2.	παιδεύσ-εις	παιδεύσ-οι-ς	Part. παιδεύσ-ων, -οντος
3.	παιδεύσ-ει stb. mint a praesens imperfectumban	παιδεύσ-οι stb.	παιδεύσ-ουσα, -ούσης παιδεῦσ-ον, -οντος
M e d i u m			
E.1.	παιδεύσ-ο-μαι	παιδευσ-οί-μην	Inf. παιδεύσ-ε-σθαι
2.	παιδεύσ-η (-ει)	παιδεύσ-οι-ο	Part. παιδευσ-ό-μενος
3.	παιδεύσ-ε-ται stb. mint a praesens imperfectumban	παιδεύσ-οι-το stb.	παιδευσ-ο-μένη παιδευσ-ό-μενον

É s z r e v é t e l e k.

A **futurum** képzésére nézve voltaképpen a σ-aoristos rövid kötőhangzós (pl. 198. §. 3.) coniunctivusa: az athematikus képzésnél ui. (l. 119. sk. §§.) a coni. jele eredetileg az ελο kötőhangzó (l. 122. §. 4.). Mivel az aor. σ-ja az instans actiót, a beállók cselekvést jelöl, a fut. is ilyen jelentésű; az ελο themavocalis jelenléte miatt azonban az –ω végű igék praes. impf.-ával is összefügg, tehát a jövőben folyamatos cselekvést is kifejezi (azaz: παιδεύσω

= fel fogok nevelni és: nevelni fogok). Az indicat.-ban teljesen a praes. impf. indicativusa, többi alakjában pedig az impf. actio megfelelő alakjai szerint ragoztatik, de **imperativusa nincsen**, coniunctivusa pedig mint az aoristos coniunctivusa használatos (l. 88. §. A. 3.).

Jegyzet. Sok *activ* igének *medialis* futuruma van, de *activ* jelentéssel. Ilyenek főleg, amelyek testi vagy szellemi működést, erőnyilvánulást jelentenek; pl. ἀκούω hallok, ἀκούσομαι; βοάω kiáltok, βοήσομαι stb. (Vö. 110. §. 1.).

β) 89. §. Az aoristos és futurum passivi

A passivum ragozása a mediumtól csakis az aor. és fut.-ban tér el (l. 78. §. 1. a.). Ezeknek alakjai ugyanis az ún. passivtőből származnak, mely a hosszú véghangzós ige-tőből (l. 85. §. 2.) –θη szótaggal, tehát gyengén képeztetik. Így:

ige-tő: παιδευ-, θηρᾶ-, τιμη-, ποιη-, δουλω-,
passivtő: παιδευθη-, θηρᾶθη-, τιμηθη-, ποιηθη-, δουλωθη-.

Tő: παιδευθη-		Aoristos passivi	
	Indicativus	Coniunctivus	Optativus
E. 1.	ἐ-παιδεύθη-ν	παιδευθῶ	παιδευθείη-ν
2.	ἐ-παιδεύθη-ς	παιδευθῇς	παιδευθείη-ς
3.	ἐ-παιδεύθη	παιδευθῇ	παιδευθείη
T. 1.	ἐ-παιδεύθη-μεν	παιδευθῶ-μεν	παιδευθείη-μεν, -θεῖμεν
2.	ἐ-παιδεύθη-τε	παιδευθῇ-τε	παιδευθείη-τε, -θεῖτε
3.	ἐ-παιδεύθη-σαν	παιδευθῶσι(ν)	παιδευθείη-σαν, -θεῖεν
K. 2.	ἐ-παιδεύθη-τον	παιδευθῇ-τον	παιδευθείη-τον -θεῖτον
3.	ἐ-παιδευθή-την	παιδευθῇ-τον	παιδευθείη-την -θεῖτην
Impe- rativus	E.2. παιδεύθη-τι 3. παιδευθή-τω	T.2. παιδεύθη-τε 3. παιδευθέ-ντων v. -θή-τωσαν	K.2. παιδεύθη-τον 3. παιδευθεί-των
Igenevek	Infinitivus: παιδευθῆ-ναι Participium: παιδευθείς, παιδευθείσα, παιδευθέν gen. παιδευθέ-ντος, παιδευθείσης, παιδευθέ-ντος		

Tő: παιδευθησ-		Futurum passivi	
	Indicativus	Optativus	Igenevek
E.1.	παιδευθήσ-ο-μαι	παιδευθησ-οί-μην	Inf. παιδευθήσ-ε-σθαι
2.	παιδευθήσ-η (-ει)	παιδευθησ-οι-ο	Part. παιδευθησ-ό-μενος
3.	παιδευθήσ-ε-τα	παιδευθησ-οι-το	παιδευθησ-ο-μένη
	stb. mint a medialis futurumban		παιδευθησ-ό-μενον

É s z r e v é t e l e k.

1. A **passiv aoristos** mindenütt **activ** ragokat vesz fel, melyek **kötőhangzó nélkül**, közvetlenül járulnak a passivtőhöz. Ennek végső η-ja magánhangzó (conj., opt.) és ντ előtt megrövidül (l. 20. §. 2.). Az **activ** ragok az ún. erős **passiv aoristos**ból származnak (l. 100. §. és 127. §.).

Jegyzet.

1. Az *indicativus* több. 3. sz. –σαν. (l. 78. §. 3. a.).

2. A *conjunctivus*ban -θέ-ω, -θέ-ης stb. mindig összevonatnak: -θῶ, -θῆς stb.

3. Az *optativus* módjegye –ιη; de a többes- és kettősben az η nélküli alakok szokottabbak (l. 87. §. 3.). A hangsúly mindig a módjegyben van.

4. Az *imperat.* egyes 2. sz. -θι ragjából a megelőző θ miatt τι lesz (l. 29. §. 5. b.).

5. Az *infinitivus* ragja –ναι, hangsúlya mindig másodhajtott (l. 78. §. 5. c.).

6. A *participium* tövének képzője –ντ, mely előtt a passivtő véghangzója megrövidül: παιδευθε-ντ- (l. 20. §. 2.); nom. ζ-vel; hangsúlya végéles (Ragozás 50. §. c.).

2. A **passiv futurum** töve = passivtő + σ (a **futurum** képzője); tehát: παιδευθησ-, θηρᾶθησ-, τιμηθησ-, ποιηθησ-, δουλωθησ-. Ehhez járulnak a rendes o és ε kötőhangzókkal a *medialis* ragok. A **futurum passivum** tehát παιδεύω-ból lesz: παιδευ-θή-σ-ο-μαι stb. A ragozás teljesen olyan, mint a *medialis futurumban* (vö. 88. §. B.).

3. A PERFECTA ACTIO ALAKJAI

α) 90. §. A praes., praet. és fut. perf. activi

A perfecta actio alakjainak töve a magánhangzós tövű igéknél (kivéve ἀκούω (l. 109. §. 4.) az activumban κ képzővel, tehát gyengén képeztetik a *reduplikált*, hosszú véghangzós igetövből (l. 85. §. 2.):

πεπαιδευκ-, τεθηρᾶκ-, τετιμμηκ-, πεποιηκ-, δεδουλωκ-.

A perfecta actio alakjainak jelentését s használatát illetőleg vö. 78. §. 1. c. és 143. §. a. γ.

	Tő: πεπαιδευκ-		Perfectum activi	
	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus	Optativus
	Praesens perf.	Praeterit. perf.		
E.1.	πεπαίδευκ-α	ἔ-πεπαιδεύκ-ει-ν	πεπαιδεύκ-ω	πεπαιδεύκ-οι-μι
2.	πεπαίδευκ-ᾱ-ς	ἔ-πεπαιδεύκ-ει-ς	πεπαιδεύκ-ῃς	πεπαιδεύκ-οι-ς
3.	πεπαίδευκ-ε(ν)	ἔ-πεπαιδεύκ-ει	πεπαιδεύκ-ῃ	πεπαιδεύκ-οι
T.1.	πεπαιδεύκ-ᾱ-μεν	ἔ-πεπαιδεύκ-ει-μεν	stb. mint az imperfecta actióban; gyakran azonban körülírva is: πεπαιδευκῶς	
2.	πεπαιδεύκ-ᾱ-τε	ἔ-πεπαιδεύκ-ει-τε		
3.	πεπαιδεύκ-ᾱσι(ν)	ἔ-πεπαιδεύκ-ε-σαν		
K.2.	πεπαιδεύκ-ᾱ-τον	ἔ-πεπαιδεύκ-ει-τον	ῶ, ῇς, ῇ	εἴην, εἴης, εἴη
3.	πεπαιδεύκ-ᾱ-τον	ἔ-πεπαιδεύκ-ει-την	stb.	stb.
Infinitivus: πεπαιδευκ-έ-ναι				
Igenevek Participium: πεπαιδευκ-ώς, πεπαιδευκ-υῖα, πεπαιδευκ-ός gen. πεπαιδευκ-ότ-ος, πεπαιδευκ-υῖ-ας, πεπαιδευκ-ότ-ος				

1. A **praes. perf.** indicativusában a ragok ᾱ kötőhangzóval járulnak a κ-képzős reduplikált tőhöz. Az egyes számnak végződése: -ᾱ, -ᾱς, a gyenge aoristos hatása alatt keletkeztek; az ᾱ a többes- és kettősbe is átment kötőhangzóul (l. 88. §. A. 1.); a több. 3. sz.-ben -ᾱσι eredeti -ᾱντι-ból lett (l. 30. §. 1. a.). A sing. 3. sz.-ben az ε a praes. perf. saját ragja (l. 88. §. A. 1.).

2. A **praet. perf.** a κ-képzős reduplikált tőhöz ει kötőhangzóval kapcsolja a praeteritum-ragokat (több. 3. sz. -ε-σαν!) Augmentumot csak akkor vesz fel, ha a reduplikált tő mássalhangzón kezdődik; így:

παιδεύω	praes. perf.	πεπαίδευκᾱ	praet. perf.	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ν
de: ζητέω	« «	ἐζήτηκ-ᾱ	« «	ἐζητήκ-ει-ν
αἰρέω	« «	ἤρηκ-ᾱ	« «	ἤρηκ-ει-ν.

a) A conjunct. és optativus ragozása teljesen olyan, mint az impf. actióban;

b) az imperativus a perfecta actio activumában nincs használatban;

c) az infinitivus ragja -ναι, kötőhangzó ε, mindig másodéles (l. 78. §. 5. c.);

d) a participium töve -οτ végű; nom. -ώς, -υῖα, -ός; ragozás 49. §. 2. b.

3. A futurum perf. az activumban csakis körülírva képezhető, a participium perfectum és εἰμί (l. 129. §.) futurumával; így:

E.	πεπαιδευκ-ώς	ἔσομαι,	ἔση,	ἔσται,
T.	πεπαιδευκότες	ἐσόμεθα,	ἔσεσθε,	ἔσονται.

Jegyzet. A perfectum tövéből σ-val képezett fut. perf. csak kettő van: ἐστήξω állani fogok (ἔσθηκ-α l. 125. §.), τεθνήξω holt leszek (τέθηγκ-α l. 114. §. 8.).

β) 91. §. A praes., praet. és fut. perf. medii és passivi

A perf. actio alakjainak töve a med.-pass.-ban = redupl. igető, melyhez **minden képző és kötőhangzó nélkül** járulnak a megfelelő ragok. A képzés módját tekintve tehát itt ún. erős képzéssel van dolgunk. Az igetőnek véghangzója megtartja eredeti hosszúságát (l. 85. §. 2.).

πεπαιδευ-, τεθηρᾱ-, τετιμῆ-, πεποιη-, δεδουλω-.

	Τό: πεπαιδευ-		Perfectum med.-pass.	
	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus	Optativus
	Praesens perf.	Praeterit. perf.		
E.1.	πεπαίδευ-μαι	ἐ-πεπαίδευ-μην	πεπαιδευμένος	
2.	πεπαίδευ-σαι	ἐ-πεπαίδευ-σο	ῶ, ῆς, ῆ	εἶην, εἶης, εἶη
3.	πεπαίδευ-ται	ἐ-πεπαίδευ-το		
T.1.	πεπαίδευ-μεθα	ἐ-πεπαίδευ-μεθα	πεπαιδευμένοι	
2.	πεπαίδευ-σθε	ἐ-πεπαίδευ-σθε	ῶμεν, ῆτε,	εἶήμεν, εἶητε,
3.	πεπαίδευ-νται	ἐ-πεπαίδευ-ντο	ῶσι(ν)	εἶησαν
K.2.	πεπαίδευ-σθον	ἐ-πεπαίδευ-σθον	πεπαιδευμένω	
3.	πεπαίδευ-σθον	ἐ-πεπαίδευ-σθην	ῆτον, ῆτον	εἶητον, εἶήτην
Impe- E.2. πεπαίδευ-σο T.2. πεπαίδευ-σθε K.2. πεπαίδευ-σθον rativus 3. πεπαιδεύ-σθω 3. πεπαιδεύ-σθων 3. πεπαιδεύ-σθων v. -δευ-σθωσαν				
Ige- nevek	Infinitivus: πεπαιδευῖ-σθαι Participium: πεπαιδευ-μένος, πεπαιδευ-μένη, πεπαιδευ-μένον			

	Tő: πεπαιδευσ-		Futurum perf. passivi	
	Indicativus	Optativus	Igenevek	
E. 1.	πεπαιδεύσ-ο-μαι	πεπαιδευσ-οί-μην	Inf.	πεπαιδεύσ-ε-σθαι
2.	πεπαιδεύσ-η	πεπαιδεύσ-οι-ο	Part.	πεπαιδευσ-ό-μενος
3.	πεπαιδεύσ-ε-ται	πεπαιδεύσ-οι-το		πεπαιδευσ-ο-μένη
	s így tovább, mint a med. futur.			πεπαιδευσ-ό-μενον

1. A **praesens perf.** med.-pass. indicativusában a praesens,

2. A **praeteritum perf.** med.-pass. a praeteritum-ragokat függeszti a reduplikált igitőhöz. Augmentum mint az activum-ban (vö. 90. §. 2.).

a) A conjunctivus és optativus itt mindig csak körülírással fejezhető ki;

b) az infinit. és particip. mindig a végelőtti szótagot hangsúlyozzák (l. 78. §. 5. d.).

3. A **futurum perf.** többnyire passiv jelentésű. Töve a redupl. igitőből σ-val, a futurum képzőjével alakul; lesz tehát: πεπαιδευσ-. Ehhez a tőhöz járulnak o és ε kötőhangzókkal a

med.-pass. ragok. Ragozása tehát olyan, mint a medialis futurumé (l. 88. §. B.).

92. §. AZ ADJECTIVUM VERBALE (IGEMELLÉKNÉV)

1. A két adjectivum verbale -τός és -τέος képzőkkel képezte-
tik a hosszú véghangzós igetőből; mindkettő háromvégződésű;
tehát:

παιδευ-τός, -τή, -τόν, τιμη-τός, -τή, -τόν,
παιδευ-τέος, -τέα, -τέον, τιμη-τέος, -τέα, -τέον.

2. Az adjectivum verbale jelentését illetőleg megjegyzendő
(vö. 78. §. 1. f.).

a) a -τός végű, mely mindig végéles, kétfélét jelenthet, úm.:
vagy bevégeztséget, mint a particip. perf. pass.: παιδευ-τός
erudi-tus nevelt; vagy passiv lehetőséget: nevelhető, ami nevel-
tethetik (vö. invictus győzhetetlen);

b) a -τέος végű, mely mindig másodéles és soha össze nem
vonatik, *szükségességet* fejez ki, mint a lat. gerundivum: παιδευ-
τέος erudiendus, nevelendő.

93. §. NÉHÁNY MAGÁN HangZÓS TŐNEK SAJÁTOS SÁGAI

A következő igék csak látszólag magánhangzós tövűek; va-
lójában az ω előtt ι, σ vagy ϣ esett ki, és innen magyarázhatók a
magánhangzós igéktől való eltérések. Az 1. és 2. alatt felsorol-
takat a hangmásulás (ε: η; ű: ű jellemzi.

1. Némely igék tövük véghangzóját nemcsak a praes. és praet.
impf.-ban, hanem másutt is megrövidítik. Nevezetesen a tő-
hangzó a futur. és aorist. act.-med.-en kívül mindenütt rövid
ezeknél:

δέω kötök	δήσω ἔδησα de: δέδεκα	δέδεμαι ἐδέθην δετός
θύω áldozok	θύσω ἔθυσα τέθυκα	τέθυμαι ἐτύθην (l. 29. §. 5. b.)
λύω oldok	λύσω ἔλυσα λέλυκα	λέλυμαι ἐλύθην λυτός
δύω süllyesztek	δύσω ἔδυσα δέδυκα de: δέδυμαι ἐδύθην ἄδυτος	

2. καλέω hívok, két tőből (καλε- és κλη-; a köztük levő
hangmásulásos viszonyra nézve l. 24. §. jegyz. 1.) képezi alak-

jait; így a καλε- töből a fut. és aor. act. med.: καλέω (l. 7. pont), ἐκάλεσα – a κλη- töből a többi alakot: κέκληκα, κέκλημαι, ἐκλήθην, κλητός.

3. a) Mindenütt rövid tőhangzót mutat αινέω (rendesen ἐπ-, παρ-: eredetileg σ-τönű); ἐπ-αινέω dicsérek, ἐπ-αινέσομαι, -ήνεσα, -ήνεκα, ηνέθην, αἰνετός. b) A tőhangzó mindenütt rövid; de az inst. és perf. actio passivumában és az adj. verb.-ban μ, τ, θ előtt σ (passiv σ!) van ezekben:

γελάω	γελάσομαι	ἐγέλασα	γεγέλακα	γελαστός
nevetek	γελασθήσομαι	ἐγελάσθην	γεγέλασμαι	nevetséges
			(~ τὸ γέλασμα).	
σπάω	σπάσω	ἔσπασα	ἔσπᾱκα	σπαστός
húzik	σπασθήσομαι	ἐσπάσθην	ἔσπασμαι	
			(~ τὸ σπάσμα).	
τελέω	τελῶ (l. 7. p.)	ἐτέλεσα	τετέλεκα	τελεστός
bevégez	τελεσθήσομαι	ἐτελέσθην	τετέλεσμαι	
			(~ τὸ τέλος).	
αἰδέομαι	αἰδέσομαι	ἥδεσθην	ἥδεσμαι	αἰδεστός
vereor			(~ ἄν-αιδής-, -ές).	
ἄρκέω	ἄρκέσω	ἤρκεσα	—	—
elégsges			(~ τὸ ἄρκος).	
τρέω	τρέσω	ἔτρεσα	—	—
remegek			(~ lat. terreo < terseo).	
(έλκυ- l. 108. §. 1.)		εἴλκυσα	εἴλκυκα	έλκυστέον
vonszolk	έλκυσθήσομαι	εἰλκύσθην	εἴλκυμαι	

ἔλκω < *selkō. A σ-ás alakok a σ-tövek analogiájára, az -υ- bővítmeny pedig ἐρύω mintájára.

4. Hosszú tőhangzó mellett is passiv σ-juk van ezeknek:

6. Xέω öntök (ered. χεω; vö. χεῦ-μα öntet) tövei χεψ- és χῦ-; (hangmásulás: φεύγω: ἔφυγον. l. 24. §. 2. b. β.)
a χεψ-töböl van: fut. χέω; aor. ἔχεα (mindkettő σ képző nélkül);
a χῦ-töböl pedig: χυθήσομαι, ἐχύθη, χέχυκα, χέχυμαι, χυτός.

7. Futurum atticum. Néhány ige act. és med. futurumában az intervocalis σ kiesése után (l. 30. §. 2. c.) a hangzók összevonatnak. A futurumnak ezt az alakját főleg az attikai íróknál találjuk; innen a neve. A magánhangzós tövek közül a rendes alakok mellett futurum atticum-juk van a következőknek:

καλέω hívok; fut. καλέσω = καλῶ, -εῖς, -εῖ stb. mint a prae-τελέω bevégezek; τελέσω = τελῶ, -εῖς, -εῖ stb. sens impf.

8. Futurum doricum. Az attikaiak néhány igenek *medialis* futurumát pusztán σ helyett, dór módra, σε szótaggal képezték, melynek ε-ját a kötőhangzókkal szabályszerűen összevonták. A magánhangzós tövek közül, a rendes mellett, dór futuruma is van ennek:

πλέω hajózom; fut. πλεύσομαι és πλευσοῦμαι, -σῇ, -σεῖται stb.

Így még: φεύγω futok: φεύξομαι és φευξοῦμαι;

πίπτω esem, csakis πεσοῦμαι.

A sing. 1. sz. -σέω végződése a -σω és az -έω végű típusok kombinációjából keletkezett.

B) Mássalhangzós tövek (verba impura)

94. §. ÁTTEKINTÉS

1. A mássalhangzós tövek legnagyobb részben olyan igék, melyeknek impf.- és igetöve nem egyenlő; csak kevés néma és nagyon kevés folyékony hangon végződő tőnél azonos az igető az impf.-tővel (l. 82. §. 2. és 3.).

2. Az igető végső mássalhangzója a legtöbb esetben változókat szenved, midőn az egyes actiók (l. 78. §. c.) képzői hozzájárulnak (l. pl. 83. §., 96. §., 98. §., 101. §., 106. §.).

3. A mássalhangzós tövek közül a t hangúak képzése gyenge; a k és p hangú tövek perfectuma mindig, aoristosa pedig sok esetben erős képzésű (l. 98. §., 101. §., ill. 99–100. §§.); a folyékonyhangú tövek nagyobbára gyenge képzést tüntetnek fel, aoristosuk és perfectumuk azonban gyakran erős (l. 107. §.).

4. Az ún. erős alakokat vagy a fő végső hangzójának megváltozása (l. 101. §. 3. b.), vagy a hangmásulás (l. 99–102. és 106–107. §§.) jellemzi, de előfordul a két jellemző sajátság egy és ugyanazon igénél is (l. 101. §. 3. c.).

1. NÉMAHANGÚ TÖVEK (VERBA MUTA)

95. §. Általános megjegyzések

1. Felosztás. A némahangú tövek T-, K-, P-hangra végződnek. Az 1. osztályúkat (l. 82. §.) már az impf.-fő végső hangzója eléggé jellemzi; a 2. osztályúak közül (l. 83. §.) pedig általában a ζω-végűek (a hangot jelentők kivételével: 83.§.b) a T-hangú, a ττω-végűek (és a hangot jelentő ζω-végűek) a K-hangú, a πτω-végűek pedig a P-hangú tövekhez tartoznak.

Hogy az igető végén álló némahang kemény, lágy vagy hehezetese, az kivált a képzős alakoknál (a gyenge képzésben) teljesen közömbös, mert mássalhangzó előtt mindegyik fokú néma egyenlően változik.

2. Képzés. Az imperfecta actio alakjai mind az impf.-főből képeztetnek, teljesen παιδεύω szerint; az instans és perfecta actio alakjai pedig mind az igetőből származnak, szintén ugyanazon a módon, ugyanazokkal a képzőkkel, módjegyekkel, kötőhangzókkal, ragokkal, mint παιδεύω-nál. Megjegyzendő mindazonáltal, hogy az **1. osztályú igék egy része** (l. 82. §. 3.) **az erős aoristos kivételével, ahol a rövid hangzós** (gyenge vagy Ø fokú, l. 24. §. 2. b. β.) **fő szerepel, minden alakot az erős fokú főből képezi.**

α) 96. §. A T-hangú tövek

1. Az igető végén álló τ, δ, θ a hangtani törvények szerint σ és χ előtt nyom nélkül kiesik (l. 30. §. 2. a.), μ és másik T-hang előtt σ-vá lesz (l. 31. §. 1. és 29. §. 1.). Az időképzés gyenge; csak πείθω-nak van erős perf.-a is (l. 101. §. 2.).

Példák: Tövek:	πλάττω π λ ᾶ τ- alakítok	γυμνάζω γ υ μ ν ᾶ δ- gyakorlok	πείθω πειθ-, πῖθ- rábeszélek
Act. fut.	πλά-σω	γυμνά-σω	πεί-σω
Act. aor.	ἔπλᾱ-σα	ἐγύμνᾱ-σα	ἔπει-σα
Act. praes. perf.	πέπλᾱ-κα	γεγύμνᾱ-κα	πέπει-κα
Pass. aor.	ἐπλάσ-θην	ἐγυμνάσ-θην	ἐπείσ-θην
M.-P. praes. perf.	πέπλᾱσ-μαι	γεγύμνᾱσ-μαι	πέπεισ-μαι
Adj. verb.	πλάσ-τός	γυμνάσ-τός	πείσ-τέον

2. σπένδω italáldozatot hozok, a kieső νδ helyett minde-
nütt rótlónyújtást kap: σπείσω, ἔσπεισα, ἔσπεικα, ἔσπειςμαι,
ἐσπείσθην (l. 30. §. 1. c.).

3. σώζω megmentek, alakjai a σωδ- és σω- igetövekből ered-
nek; a σωδ- többől csak: σέσωσμαι meg vagyok mentve; min-
den egyéb alak a σω- többől: σώσω, ἔσωσα, σέσωκα, ἐσώθην,
σωθήσομαι.

4. A perfectum ragozása a medio-passivumban:

	Praes. perf.	Praet. perf.	Imperativus	Igenevek
E.1.	πέπεισ-μαι	ἐπεπείσ-μην		Infinitivus: πεπεῖ-σθαι Participium: πεπεισ-μένος ³
2.	πέπει-σαι	ἐπέπει-σο	πέπει-σο	
3.	πέπεισ-ται	ἐπέπεισ-το	πεπεῖ-σθω	
T.1.	πεπείσ-μεθα	ἐπεπείσ-μεθα		Futurum perf. csak körülírva: πεπεισμένος ³ ἔσομαι
2.	πέπει-σθε	ἐπέπει-σθε	πέπει-σθε	
3.	πεπεισμένοι εἰσί(ν)	πεπεισμένοι ῆσαν	πεπεῖ-σθων ν. -σθωσαν	
K.2.	πέπει-σθον	ἐπέπει-σθον	πέπει-σθον	
3.	πέπει-σθον	ἐπεπεῖ-σθην	πεπεῖ-σθων	

5. Az *indicativus* többes 3. sz. itt, miként az összes mással-
hangzós töveknél, csak körülírva fejeztetik ki (de vö. 190. §. 2.
c.).

97. §. Futurum atticum a T-hangú tövekből

1. Az ἰζω-végű (tő ἰδ-), de kettőnél több tagú igék act. és
med. futurumát az attikaiak -ιῶ, -ιοῦμαι végződéssel használják

(l. 93. §. 7.). Eredetileg a σ kiesése után (l. 30. §. 2. c.) -ίω-nak kellett előállnia: κομιδ + σω = κομίω, de ez a liquida tövek -έω = ὤ-jának analogiájára (l. 104. §.) -ιέω = ιὼ lett (tehát a képző itt -σεσω > -έω > ὤ). A ragozás teljesen olyan, mint ποιέω praesens impf.-ában; így:

Act. κομιῶ	opt. κομοίην	Med. κομοῦμαι	opt. κομοίμην
κομειῖς	inf. κομειῖν	κομιῇ (-εῖ)	κομοῖο
κομειῖ	part. κομῶν,	κομειῖται	inf. κομεισθαι
stb.	-οῦσα, -οῦν	stb.	part. κομιούμενος.

Így az összetett καθίζω leültetek; fut. καθιῶ (de pl. κτίζω csak: κτίσω).

2. Az ᾰζω-végűek közül csakis βιβάζω menesztek, tő βιβᾶδ-, futurum: βιβᾶσω = βιβῶ, βιβᾶς, βιβᾶ, βιβῶμεν stb. mint τιμάω.

β) 98. §. A K- és P-hangú tövek

1. Ezeknek képzése csak abban tér el a magánhangzós tövekétől, hogy az *activ perfectum* valamennyinél, néhánynál pedig az *aoristos* is nem képzővel, hanem minden jel nélkül való, vagy pedig hangmásulás segítségével jön létre, tehát erős képzésű.

2. A tővégi mássalhangzók változásainak szabálya (l. 27. §.):

σ-val	a K-hangból	ξ,	a P-hangból	ψ lesz;
μ előtt	«	γ,	«	μ «
τ «	«	κ,	«	π «
θ «	«	χ,	«	φ «

3. A K- és P-hangú tövek időképzésének áttekintése:

Példák: Tövek:	πράττω π ρ ᾱ γ- cselekszem	δέχομαι δ ε χ- elfogadok	τρίβω τριβ-, τριβ- dörzsölök	κρύπτω κ ρ ὕ φ- elrejték
Act. fut.	πράξω	δέξομαι	τρίψω	κρύψω
Act. aor.	ἔπραξα	ἐδεξάμην	ἔτριψα	ἔκρυψα
Act. perf.	101. §. 3. b.	—	101. §. 3. b.	101. §. 1.
Pass. aor.	ἐπράχ-θην	ἐδέχ-θην	100. §. 3.	ἐκρύφ-θην
M.-P. perf.	ἐπέπραγ-μαι	δέδεγ-μαι	τέτριμ-μαι	κέκρυμ-μαι
Adj. verb.	πραχ-τός	δεκ-τός	τριπ-τός	κρυπ-τός

99. §. Erős, ún. kötőhangzós aoristos activi és medii

Sz.	Tő: λῑπ- A c t i v u m elhagytam				
Sz.	Indicativus	Conjunctiv.	Optativus	Imperativus	Igenevek
E.1.	ἔ-λῑπ-ο-ν	λίπ-ω	λίπ-οι-μι		Infinit.
2.	ἔ-λῑπ-ε-ς	λίπ-ῆς	λίπ-οι-ς	λίπ-ε	λίπ-εῖν
3.	ἔ-λῑπ-ε(ν)	λίπ-ῆ	λίπ-οι	λίπ-έ-τω	Particip.
T.1.	ἐ-λίπ-ο-μεν	λίπ-ω-μεν	λίπ-οι-μεν		λίπ-ών
2.	ἐ-λίπ-ε-τε	λίπ-ῆ-τε	λίπ-οι-τε	λίπ-ε-τε	-ό-ντ-ος
3.	ἔ-λῑπ-ο-ν	λίπ-ωσι(ν)	λίπ-οιε-ν	λίπ-ό-ντων	λίπ-οὔσα
		v. -έ-τωσαν			-ούσης
K.2.	ἐ-λίπ-ε-τον	λίπ-ῆ-τον	λίπ-οι-τον	λίπ-ε-τον	λίπ-όν
3.	ἐ-λίπ-έ-την	λίπ-ῆ-τον	λίπ-οί-την	λίπ-έ-των	-ό-ντ-ος
	M e d i u m				
E.1.	ἐ-λίπ-ό-μην	λίπ-ω-μαι	λίπ-οί-μην		
2.	ἐ-λίπ-ου	λίπ-ῆ	λίπ-οι-ο	λίπ-οὔ	Infinit.
3.	ἐ-λίπ-ε-το	λίπ-ῆ-ται	λίπ-οι-το	λίπ-έ-σθω	λίπ-έ-σθαι
T.1.	ἐ-λίπ-ό-μεθα	λιπ-ώ-μεθα	λιπ-οί-μεθα		
2.	ἐ-λίπ-ε-σθε	λίπ-ῆ-σθε	λίπ-οι-σθε	λίπ-ε-σθε	
3.	ἐ-λίπ-ο-ντο	λίπ-ω-νται	λίπ-οι-ντο	λίπ-έ-σθων	Particip.
				v. -έ-σθωσαν	λίπ-ό-μενος
K.2.	ἐ-λίπ-ε-σθον	λίπ-ῆ-σθον	λίπ-οι-σθον	λίπ-ε-σθον	-ο-μένη
3.	ἐ-λίπ-έ-σθην	λίπ-ῆ-σθον	λιπ-οί-σθην	λίπ-έ-σθων	-ό-μενον

1. A praeteritum-ragok képző nélkül o, ε kötőhangzókkal járulnak az ige-tőhöz (a 82. §. 3. igéknel a rövidhangzós tőhöz; l. 95. §. 2.). Nem tekintve tehát a tőbeli különbséget, ez az erős aoristos és a praeteritum imperf. formailag teljesen azonos, és csak jelentésében különbözik: ἔφευγον = futottam, ἔφυγον = elfutottam stb. Ez az aoristos tehát olyan praet. impf., melyhez a praes. impf. azonos hangalkatú tőből nincs meg.

A többi alak is olyan, mint az imperf. actio megfelelő alakjai.

2. **Hangsúly** tekintetében eltér, és a kötőhangzót ékezi négy alak, úm. az activumban az infinitivus: (λιπέειν) λιπεῖν – a participium: λιπών, λιπ-ό-ντος; a mediumban az infinitivus: λιπ-έ-σθαι – az imperat. egy. 2. sz.: (λιπέσο) λιποῦ. Így az összetettekben is: καταλιπεῖν, καταλιπών stb. 14. §. 5. ellenére.

3. A némahangú tövek közül az 1., 2. igeosztályban erős aoristosuk csak ezeknek van:

λείπω elhagyok ἔ-λιπ-ον φεύγω futok ἔ-φύγ-ον

κράζω kiáltok (ἄν)-έ-κράγ-ον τίκτω szülök ἔ-τεκ-ον

továbbá:

τρέπομαι fordulok, hangmásulással; ἐ-τρέπ-ό-μην megfordultam. ἄγω vezetek, reduplicatióval; ἤγ-ἄγ-ον (ἄγάγ-ω, ἀγάγ-οιμι stb.)

Jegyzet. Az activ τρέπω aoristosa ἔτρεψα, melyből a medium transitiv jelentésű: ἐτρεψάμην magamtól elfordítottam, megsza-lasztottam (ellenséget). A 3–6. igeosztályban igen sok az erős aor. act és med. (l. 113–116. §§.) Ugyanott sok a kötőhangzó nélküli képzés is: l. 127. §. A.

100. §. Erős aoristos és futurum passivi

A passivtő több némahangú igéből úgy származik, hogy az ige-tőhöz csupán η járul; így: γράφ-ω írok, passivtő γραφή-.

Sz.	Tő: γράφω-		Aoristos passivi		
sz.	Indicativus	Conjunct.	Optativus	Imperat.	Igenevek
E.1.	ἔ-γράφω-ν	γράφῳ	γράφείη-ν		Infinit.
2.	ἔ-γράφω-ς	γράφῃς	γράφείη-ς	γράφω-θι	γράφῃ-ναι
3.	ἔ-γράφω	γράφῃ	γράφείη	γράφῃ-τω	Particip.
s így tovább, mint a gyenge passiv aoristosban					γράφείς ³

Sz.	Tő: γράφωσ-	Futurum passivi	íratni fogok
sz.	Indicativus	Optativus	Igenevek
E. 1.	γράφῃσ-ο-μαι	γράφωσ-οί-μην	Inf. γράφῃσ-ε-σθαι
2.	γράφῃσ-η (-ει)	γράφῃσ-οι-ο	Part. γράφωσ-ό-μενος ³
3.	γράφῃσ-ε-ται	γράφῃσ-οι-το	
s így tovább, mint a medialis futurumban			

1. Az erős **pass. aor.** keletkezésére és az activ személyragok használatára nézve l. 127. §. a. Ragozása mindenben megegyezik a gyenge passiv aoristoséval (l. 89. §.); csakhogy az imperativus egyes 2. személyének –θι ragja most nem változik, mert nem előzi meg θ.

2. Az erős **pass. fut.** töve itt is = passivtő + σ; tehát: γράφωσ-. Ragozása teljesen olyan, mint a medialis futurumé.

Az erős **pass. aor.** és **fut.**-ban a képzés 1) hangmásulással, 2) hangmásulás nélkül történik (l. 3., 4. ill. 5. pont).

3. Az 1. osztályú igék egy része (l. 82. §. 3.) a rövidhangzós tövet mutatja:

σῆπω (σᾶπ- rothasztok) ἑσᾶπην | πνίγω (πνίγ- fojtok) ἐπνίγην
 τήκω (τᾶκ- olvasztok) ἐτάκην | τρίβω (τριβ- dörzsölök) ἐτρίβην
 ἔκ-, κατα-πλήττω (ρέμίτεκ) ἔξ-, κατ-επλάγην;
 de az egyszerű πλήττω (ütök) ἐπλήγην.

4. Az egytagú tövek e-jének kiesése következtében keletkezett sonans liquida-ra nézve (l. 25. §.) megjegyzendő: λ > λα, ρ > ρα lesz (l. 25. §.).

κλέπτω (κλεπ- lopok) ἐκλάπην | τρέπω (τρεπ- fordítok) ἐτράπην
 στρέφω (στρεφ- fordítok) ἐστράφην | τρέφω (τρεφ- táplállok) ἐτράφην

csak συλ-λέγω gyűjtök, τὸ λεγ-, van hangmásulás nélkül: συνε-λέγ-ην.

5. Az attikai prózában erős pass. aoristosuk van még ezeknek:

ἀλλάττω (ἀλλᾶγ- másítok)	ἡλλάγην	κόπτω (κοπ- ütök)	ἐκόπην
βλάπτω (βλᾶβ- károsítok)	ἐβλάβην	σκάπτω (σκάφ- ások)	ἐσκάφην
θάπτω (τᾶφ- temetek)	ἐτάφην	σφάττω (σφᾶγ- leölök)	ἐσφάγην

6. Jelentésére nézve az erős passiv aoristos gyakran intransitiv; így:

ἐτρόπην	megfordultam	ἐσάπη	megrothadt
ἐπνίγην	megfulladtam	ἐτάκη	elolvadt (l. 110. §. 6.).

101. §. Erős perfectum

Sz.sz.	Praes. perf.	Praet. perf.	Conjunctivus	Optativus
E.1.	γέγραϑ-α	ἔγεγραϑ-ει-ν	γεγραϑ-ω	γεγραϑ-οι-μι
2.	γέγραϑ-α-ς	ἔγεγραϑ-ει-ς	γεγραϑ-ῆς	γεγραϑ-οι-ς
3.	γέγραϑ-ε(ν) stb.	ἔγεγραϑ-ει stb.	γεγραϑ-ῆ stb.	γεγραϑ-οι stb.
Igenevek	Infinitivus:	γεγραϑ-έ-ναι		
	Participium:	γεγραϑ-ώς, -υῖα, -ός (gen. -ότ-ος, -υῖᾱς)		

1. Ha K- és P-hangú töveknek perfectuma van, az mindig erős képzésű, azaz a ragok a praes. perf.-ban ᾱ, a praet. perf.-ban pedig ει kötőhangzóval közvetlenül a reduplikált igetőhöz járulnak.

γράφω írok; praes. perf. γέγραϑ-α praet. perf. ἔγεγραϑ-ει-ν
κρούπτω rejtetek; « « κέκρουϑ-α « « ἔκεκρουϑ-ει-ν.

A ragozás teljesen olyan, mint a κ-ás, gyenge perfectumé (l. 90. §.).

2. Sok 1. osztályú igénél (l. 82. §. 3.) az erős perfectum a hosszúhangzós töből képeztetik, de az ει kettőshangzóból hangmásulás folytán (l. 24. §. 2. a.) οι lesz; így:

σήπω (σηπ- rothasztok)	σέσηπα)	κράζω (κράγ- kiáltok)	κέκραγα
τήκω (τηκ- olvasztok)	τέτηκα)	πλήττω (πληγ- ütök)	πέπληγα
φεύγω (φευγ- futok)	πέφευγα)	λείπω (λειπ- hagyok)	λέλοιπα

Így a T-hangú πείθω is (l. 96. §. 1.) πέποιθα. Jelentését l. 110. §. 6.

3. A többi még használatos erős perfectumban az igetőnek vagy magán-, vagy mássalhangzója szenved változást (utóbbi: hangmásulás).

a) a magánhangzónak változása abban áll, hogy az igetőnek ε-jából qualitativ hangmásulással (l. 24. §. 2. a.) mindig o lesz (vö. *sprech-en, gesprochen*);

στρέφω fordítok,	τό στρεφ-	praes.	perf.	ἔστροφα
τρέφω táplálok,	« τρεφ-	«	«	τέτροφα.

b) a mássalhangzó annyiban változik, hogy a tővégi K-, P-hang, kivált ha rövid magánhangzó előzi meg, hehezetessé válik; így:

ἄγω (ἀγ- vezetek)	ἤχα	τάττω (τᾶγ- rendezek)	τέτᾱχα
ἀλλάττω (ἀλλᾶγ- másítok)	ἤλλᾱχα	φυλάττω (φυλᾶκ- őrzök)	πεφυλᾱχα
βλάπτω (βλᾶβ- károsítok)	βέβλᾱφα	πράττω (πρᾶγ- teszek)	πέπρᾱχα
κόπτω (κοπ- ütök)	κέκοφα	τρίβω (τριβ- dörzsölök)	τέτριφα

c) mind magán-, mind mássalhangzónváltozást szenvednek:

κλέπτω lopok,	τό κλεπ-	praes.	perf.	κέκλοφα
πέμπω küldök,	« πεμπ-	«	«	πέπομφα.

Jegyzet. 1. Jelentésére nézve az erős perfectum gyakran *in-transitiv*; így pl.

σέσηπε(ν) rothadt, melyhez a praes. impf.: σήπεται rothad
 τέτηκε(ν) olvadt, « « « τήκεται olvad
 πέποιθα bízom (de a gyenge πέπεικα = rábeszéltem; l. 110. §. 6.).

2. Egyéb x képző és kötőhangzó nélküli alakok: 127. §. B.

4. A perfectum ragozása a medio-passivumban:

	Praes. perf.	Praet. perf.	Imperativus	Igenevek
E.1.	πέπρᾱγ-μαι	ἐπεπρᾱγ-μην		Infinitivus:
2.	πέπρᾱξαι	ἐπέπρᾱξο	πέπρᾱξο	πεπρᾱχ-θαι
3.	πέπρᾱχ-ται	ἐπέπρᾱχ-το	πεπρᾱχ-θω	Participium:
T.1.	πεπρᾱγ-μεθα	ἐπεπρᾱγ-μεθα		πεπρᾱγ-μένος ³
2.	πέπρᾱχ-θε	ἐπέπρᾱχ-θε	πέπρᾱχ-θε	
3.	πεπρᾱγμένοι εἰσί(ν)	πεπρᾱγμένοι ῆσαν	πεπρᾱχ-θων ν. -θωσαν	Futurum perf.
K.2.	πέπρᾱχ-θον	ἐπέπρᾱχ-θον	πέπρᾱχ-θον	πεπρᾱξομαι
3.	πέπρᾱχ-θον	ἐπεπρᾱχ-θην	πεπρᾱχ-θων	
E.1.	κέκρῶμ-μαι	ἐκεκρῶμ-μην		Infinitivus:
2.	κέκρῶψαι	ἐκέκρῶψο	κέκρῶψο	κεκρύφ-θαι
3.	κέκρῶπ-ται	ἐκέκρῶπ-το	κεκρύφ-θω	Participium:
T.1.	κεκρῶμ-μεθα	ἐκεκρῶμ-μεθα		κεκρυμ-μένος ³
2.	κέκρῶφ-θε	ἐκέκρῶφ-θε	κέκρῶφ-θε	
3.	κεκρῶμμένοι εἰσί(ν)	κεκρῶμμένοι ῆσαν	κεκρύφ-θων ν. -θωσαν	Futurum perf.
K.2.	κέκρῶφ-θον	ἐκέκρῶφ-θον	κέκρῶφ-θον	κεκρύφομαι
3.	κέκρῶφ-θον	ἐκεκρύφ-θην	κεκρύφ-θων	

Jegyzet. 1. A hangváltozásokra nézve l. 98. §. 2.

2. A σθ-val kezdődő ragok σ-ja mássalhangzók közt kiesik; az indicat. többes 3. sz. az attikai nyelvjárásban csak körülírva használatos.

3. a τὸ ε-jának a pass. perf. tövében való kiesése ρα szótagot eredményez (l. 25. §.).

τρέπω fordítok   τρέφω táplálók   στρέφω fordítok
τέτραμμαι   τέθραμμαι (l. 29. §. 7.)   ἔστραμμαι.

4. Ha tővégi μμ vagy γγ kerül össze a pass. perf. ragjainak μ-jével, akkor az egyik μ v. γ elmarad (tehát: -μμ-μαι, -γγ-μαι helyett csak -μ-μαι, -γ-μαι); így:

πέμπω küldök; pass. perf. πέπεμ-μαι, πέπεμψαι, πέπεμπ-ται
stb. inf. πεπέμφ-θαι – part. πεπεμ-μένος

ἐλέγχω rábizonyítok; pass. perf. ἐλήλεγ-μαι, ἐλήλεγξαι, ἐλήλεγκ-ται stb. (l. 109. §. 4.) inf. ἐληλέγχ-θαι – part. ἐληλεγ-μένος.

102. §. Néhány némahangú tő sajátosságai

A következő három igénél, melyek közül ἔχω különösen gyakran fordul elő, a mássalhangzók változásai (s > h, t > s stb.) és a hangmácsolás következtében látszólagos rendhagyó alakok jönnek létre, melyek azonban a hangtörvények segítségével könnyen magyarázhatók. Mind a három ige egyébként az 1. igeosztályba tartozik (l. 82. §. 3.).

Praesens impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.
1. ἔπομαι követek	ἐπ- σπ-	ἔψομαι	ἑσπόμην (erős hehezettel)	—

Megjegyzések.

ἐπ- < *sek^w- > lat. sequor, σπ- < *sk^w- (hm.: ε: Ø). A kezdő σ-ból erős hehezet lett; vö. 30. §. 2. c. – Az aor. hehezete a praes. szerint;

praet. imperf.: εἰπόμην l. 108. §. 1., akit: τινί.

Az aoristos módjai és igenevei: conj. σπῶμαι opt. σποίμην, σποῖο imp. σποῖ inf. σπέσθαι part. σπόμενος.

Az összetettek a conjunct., optat. és imperat.-ban is előre vonják a hangsúlyt; tehát: ἐπίσπωμαι, ἐπίσποιτο, ἐπίσπου, ἐπισπέσθαι, ἐπισπόμενος.

Praesens impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
2. ἔχω bírok, tartok med.	ἐχ-, ἔχ- σχ- és σχη-	ἔξω vagy σχήσω ἔξομαι, σχήσομαι	ἔσχον imp. σχέξ ἑσχόμην	ἔσχηκα ἔσχημαι

ἔχω < *hek^h- < *seg^h-, σχ- < *sg^h- vö. 29. §. 5. hm.: ε: Ø

Praet. imperf. εἶχον l. 108. §. 1.

Aor. Imperat. l. 127. §. A. 14. Aor. conj. σχῶ, opt. σχοίην, imp. σχέξ, inf. σχεῖν, part. σχών, medium σχῶμαι, σχοίμην, σχοῖ, σχέσθαι, σχόμενος.

Összetételek:

Praesens impf.	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
παρέχω nyújtok m. a maga- méből adok	παρ-έξω v. παρ-α-σχῆσω παρ-έξομαι παρ-α-σχῆσομαι	παρ-έσχον παρ-εσχόμην	παρ-έσχηκα παρ-έσχημαι

Az aoristos módjai és igenevei:

παρά-σχω παρά-σχοιμι παρά-σχες παρα-σχεῖν παρα-σχών
παρά-σχωμαι παρά-σχοιτο παρά-σχου παρα-σχεῖσθαι -σχόμενος.

Mellékalakja a praesensben (ἵσχω < σι-σεχ-ω); ebből szár-
mazik:

Praesens impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
ὕπ-ισχ-νέ-ομαι ígérek	ἵσχ-, σχ-, σχ-η	ὕπο- σχῆσομαι	ὕπ-εσχόμην	ὕπ-έσχημαι

Az imperfectumhoz v.ö. ἵκ-νέ-ομαι l. 113. §. 9. alatt.

Az aoristos módjai és igenevei:

ὕπό-σχωμαι ὕπό-σχοιτο ὕπό-σχου ὕπο-σχεῖσθαι ὕπο-σχόμενος.
Vö. ἔχ-μα tartó; ἔκ-τωρ fenntartó; σχῆ-μα tartás; ἵσχ-υρός erős,
tartós stb.

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. pf.
3. πίπτω esem	πετ-, πτ-, πτω-	πεσοῦμαι fut. dor. 93. §. 8.	ἔπεσον (ἔπετον-ból)	πέπτωκα

πίπτω < *pi-pt-ō (hm.: ε: Ø), gyök *pet- röpül, zuhan, esik,
vö. lat. peto, im-pet-us; τὸ πτῶ-μα eset. Perf. πέπτωκα vö.
πέτομαι aor. ἔπτην röpül.

2. FOLYÉKONYHANGÚ TÖVEK (VERBA LIQUIDA)

103. §. Általános megjegyzések

1. A folyékony mássalhangzón (λ, μ, ν, ρ) végződő tövek a 94.
§. szerint csekély részben az 1. (l. 82. §. 3.), legnagyobb részben a 2.
osztályba (l. 83. §. c., d.) tartoznak. Ez utóbbiaknál az igetövet
úgy találjuk meg, ha

a) a λλ-végű impf.-tövekből az egyik λ-t elhagyjuk;

βάλλ-ω dobok, τὸ βαλ- | στέλλ-ω küldök, τὸ στελ-;

b) a ν, ρ-végű impf.-tövekből a vég szótag kettőshangzójának ι-ját elhagyjuk, vagy pedig a hosszú ι-t, ű-t megrövidítjük; így pl.

φαίν-ω mutatok, τὸ φαίν- | κρίν-ω ítélek, τὸ κρίν-
φθείρ-ω rontok, τὸ φτερ- | ἄμύν-ω elhárítok, τὸ ἄμύν-.

2. A képzés csak ott tér el a magánhangzós tövektől, ahol ezeknek σ képzőjük van, melyet a folyékony hang nemigen tűr meg maga mellett (vö. 30. §. 1. b.). Eltérő tehát a folyékony hangú tövek képzése csak az **act.** és **med. futurumban** és a **gyenge aoristosban**.

104. §. A folyékonyhangú tövek ún. futurum contractumának ragozása

Tő: stel-es-		A c t i v u m		M e d i u m	
Sz.,sz.		Indicativus	Optativus	Indicativus	Optativus
E.1.		στελ-ῶ	στελ-οίη-ν	στελ-οῦ-μαι	στελ-οί-μην
2.		στελ-εῖς	στελ-οίη-ς	στελ-ῇ (-εῖ)	στελ-οῖ-ο
3.		στελ-εῖ	στελ-οίη	στελ-εῖ-ται	στελ-οῖ-το
T.1.		στελ-οῦ-μεν	στελ-οῖ-μεν	στελ-οῦ-μεθα	στελ-οί-μεθα
2.		στελ-εῖ-τε	στελ-οῖ-τε	στελ-εῖ-σθε	στελ-οῖ-σθε
3.		στελ-οῦσιν	στελ-οῖε-ν	στελ-οῦ-νται	στελ-οῖ-ντο
K.2.		στελ-εῖ-τον	στελ-οῖ-τον	στελ-εῖ-σθον	στελ-οῖ-σθον
3.		στελ-εῖ-τον	στελ-οῖ-την	στελ-εῖ-σθον	στελ-οῖ-σθην
Ige- nevek	Infin.	στελ-εῖν		στελ-εῖ-σθαι	
	Part. gen.	στελ-ῶν, -οῦσα, -ον στελ-οῦντος, -ούσης		στελ-οῦ-μενος, -μένη, -μενον	

Az act. és med. **futurum** képzésében a folyékonyhangú igék a τὸ és a σ képző közé ε-t tűznek; így: -έ-σ-ω, -έ-σ-ομαι. A most már intervocalis σ kiesése után (l. 30. §. 2. c.) a magánhangzók teljesen ποιέω szerint összevonatnak (l. 87. §. 2.). Ezért ennek **futurum contractum** a neve. Így: στέλλω küldök, τὸ στελ-; fut. stelēsō > στελῶ, -εῖς, -εῖ stb.

105. §. A σ nélküli, pótlónyújtású gyenge aoristos ragozása

Tő: στειλᾶ-		A c t i v u m			elküldöttem
	Indicativus	Conjunctivus	Optativus	Imperativus	
E.1.	ἔ-στειλᾶ	στειλ-ω	στείλαι-μι	στειλ-ον	
2.	ἔ-στειλα-ς	στείλ-ῃς	στείλαι-ς v. -ειᾶς		
3.	ἔ-στειλε-(ν)	στείλ-ῃ	στείλαι v. -ειε(ν)	στειλά-τω	
T.1.	ἔ-στείλα-μεν	στείλ-ω-μεν	στείλαι-μεν	στείλα-τε	
2.	ἔ-στείλα-τε	στείλ-ῃ-τε	στείλαι-τε		
3.	ἔ-στειλα-ν	στείλ-ωσι(ν)	στείλαιε-ν v. -ειᾶν		
K.2.	ἔ-στείλα-τον	στείλ-ῃ-τον	στείλαι-τον	στείλα-τον	
3.	ἔ-στειλά-την	στείλ-ῃ-τον	στειλαί-την	στειλά-των v. -τωσαν	

Igenevek Infinit. στείλαι – Particip. στείλᾶς, στείλᾶσα, στείλαν
ἀγγεῖλαι gen. στείλα-ντ-ος, στειλάσης

M e d i u m				
E. 1.	ἔ-στειλά-μην	στείλ-ω-μαι	στειλαί-μην	στείλαι στειλά-σθω
2.	ἔ-στείλω	στείλ-ῃ	στείλαι-ο	
3.	ἔ-στείλα-το	στείλ-ῃ-ται	στείλαι-το	
T. 1.	ἔ-στειλά-μεθα	στειλ-ώ-μεθα	στειλαί-μεθα	στείλα-σθε στειλά-σθων
2.	ἔ-στείλα-σθε	στείλ-ῃ-σθε	στείλαι-σθε	
3.	ἔ-στείλα-ντο	στείλ-ω-νται	στείλαι-ντο v. -σθωσαν	
K. 2.	ἔ-στείλα-σθον	στείλ-ῃ-σθον	στείλαι-σθον	στείλα-σθον
3.	ἔ-στειλά-σθην	στείλ-ῃ-σθον	στειλαί-σθην	στειλά-σθων

Igenevek: Infinit. στείλα-σθαι – Particip. στειλά-μενος³

1. A gyenge **aoristosban** az igetőhöz σ járulván, -λσ-, -μσ-, -νσ-, -ρσ- mássalhangzó-csoportok keletkeztek, melyekből a σ-nak az előtte álló mássalhangzóhoz való assimilatiója után -λλ-, -μμ-, -νν-, -ρρ- csoportok származtak. A második (tehát σ-ból

keletkezett) hang kiesése után a többeli magánhangzó pótlólag megnyúlik (l. 30. §. 1. b.) és lesz:

			tő	fut.	aor.
ᾱ pur. > ᾱ:	μιαίνω	szennyezek	μιᾶν-	μιᾶνῶ	ἐμίᾱνα
	περαίνω	bevégez	περᾶν-	περᾶνῶ	ἐπέρᾱνα
ᾱ imp. > η:	φαίνω	mutatok	φᾶν-	φᾶνῶ	ἔφῆνα
	καθαίρω	tisztítok	καθᾶρ-	καθᾶρῶ	ἐκάθῆρα
ε-ból ει:	στέλλω	küldök	στελ-	στελῶ	ἔστειλα
	φθείρω	rontok	φθερ-	φθερῶ	ἔφθειρα
ι-ból ι:	κρίνω	ítélek	κρίν-	κρίνῶ	ἔκρινα
ο-ból ο:	ἀμύνω	elhárítok	ἀμύν-	ἀμύνῶ	ἤμυνα.

2. κερδαίνω nyerek, τὸ κερδᾶν-, aor. ἐκέρδᾱνα (kivételesen ᾱ-val η helyett); csak az indicativusban van η az augmentum miatt, különben pedig ᾱ, ezeknél:

		tő	aor.
ἄλλομαι	sal-io	ἄλ-,	ἡλάμην (de: ἄλασθαι, ἀλάμενος stb.)
αἶρω	emelek	ᾶρ-,	ἦρα (de: ἄρω, ἄραιμι, ἄραι, ἄρᾱς).

106. §. A folyékonyhangú tövek többi alakjai

1. Az activ és medio-passiv perfectum, a passiv aoristos és a futurum, úgyszintén az adjectivum verbale a folyékonyhangú tövekből is egészen παιδεύω szerint képeztetik az igetőből; de a tő végén álló ν-ből x előtt γ (l. 27. §. 5.), μ előtt σ lesz (l. 31. §. 2.).

Példák: tő: act. perf. m.-p. perf. pass. aor. adj. verb.
 ἀγγέλλω hirdetek ἀγγεῖλ- ἡγγεῖλκα ἡγγεῖλμαι ἡγγέλθην ἀγγελτός
 φαίνω mutatok φᾶν- πέφαγκα πέφασμαι ἐφάνθην φαντός.

2. Az egytagú ε-os tövek hangmásulást mutatnak (ε: Ø; ρ, λ > αρ, αλ. l. 24. §. 2. b. β. és 25. §.).

	tő:	act. perf.	m.-p. perf.	pass. aor.	adj. verb.
δέρω nyúzok	δερ-	δέδαρκα	δέδαρμαι	107. §. 2.	δαρτός
σπείρω hintek	σπερ-	ἔσπαρκα	ἔσπαρμαι	«	σπαρτός
στέλλω küldök	στελ-	ἔσταλκα	ἔσταλμαι	«	σταλτός
φθείρω rontok	φθερ-	ἔφθαρκα	ἔφθαρμαι	«	φθαρτός

3. Három ige a tő végén álló ν-t elveti; ezek:

	tő:	act. perf.	m.-p. perf.	pass. aor.	adj. verb.
κλίνω hajlítok	κλιν-	κέκλινκα	κέκλινμαι	ἐκλίθην	κλιτός
κρίνω ítélek	κριν-	κέκρινκα	κέκρινμαι	ἐκρίθην	κριτός
τείνω feszítek	τεν-	τέτάκα	τέτάμαι	ἐτάθην	τάτός

A τείνω alakjaiban hangmásulás figyelhető meg, l. 2: η > α, *τητός > τάτός; l. 25. §.).

4. Hangmásulás van itt is:

βάλλω dobok βαλ-/βλη- βέβληκα βέβλημαι ἐβλήθην βλητός.
(Vö. καλέω hívok καλε-/κλη-, l. 24. §. jegyz. 1. és 111. §. 7.)

5. A perfectum ragozása a medio-passivumban:

	Praesens perfectum		Praeteritum perfectum	
Indicativus	E.1.	πέφασ-μαι ἤγγελ-μαι	ἐπεφάσ-μην ἤγγέλ-μην	
	2.	πέφαν-σαι ἤγγελ-σαι	ἐπέφαν-σο ἤγγελ-σο	
	3.	πέφαν-ται ἤγγελ-ται	ἐπέφαν-το ἤγγελ-το	
	T.1.	πεφάσ-μεθα ἤγγέλ-μεθα	ἐπεφάσ-μεθα ἤγγέλ-μεθα	
	2.	πέφαν-θε ἤγγελ-θε	ἐπέφαν-θε ἤγγελ-θε	
	3.	πεφασμένοι ἤγγελμένοι	πεφασμένοι ἤγγελμένοι	
		εἰσί(ν) εἰσί(ν)	ῆσαν ῆσαν	
Imperativus	K.2.	πέφαν-θον ἤγγελ-θον	ἐπέφαν-θον ἤγγελ-θον	
	3.	πέφαν-θον ἤγγελ-θον	ἐπεφάν-θην ἤγγέλ-θην	
	E.2.	πέφαν-σο ἤγγελ-σο	Infinitivus	
	3.	πεφάν-θω ἤγγέλ-θω	πεφάν-θαι ἤγγέλ-θαι	
	T.2.	πέφαν-θε ἤγγελ-θε	Participium	
	3.	πεφάν-θων ἤγγέλ-θων	πεφασ-μένος ³ ἤγγελ-μένος ³	
		v. -θωσαν v. -θωσαν	Futurum perfectum	
	K.2.	πέφαν-θον ἤγγελ-θον	nem fordul elő.	
	3.	πεφάν-θων ἤγγέλ-θων		

Jegyzet. A σθ kezdetű ragok σ-ja s a több. 3. sz. iránt vö. 101. §. 4. jz. 2.

107. §. Erős képzésű alakok a folyékonyhangú tövekből

Miként a némahangú igék közt, úgy a folyékonyhangúak közt is vannak néhányan, melyek vagy az activ és medialis aoristost, vagy a passiv aoristost és a futurumot, vagy az activ perfectum alakjait erősen képezik, azaz képző nélkül közvetlenül az ige-tőből. A ragozás teljesen olyan, mint a némahangú tövek megfelelő alakjaiban (l. 99–101. §§.).

1. **Act. és med. erős aoristosa** a folyékonyhangú igék közül csak háromnak van; ezek a következők:

βάλλω	dobok	τό βαλ-	aor. ἔβαλ-ον
κατα-καίνω	megölök	κᾶν-	κατ-έ-κᾶν-ον
ὀφείλω	tartozom	ὀφελ-	ὠφελ-ον

(L. 115. §. 15.; 83. §. c.; utinam; vö. 139. §. 1. jz. b.)

2. **Passiv erős aoristosa és futuruma** is csak kevésnek van. Ezek közül az egytagú ε-os tövek hangmásulást tüntetnek fel (ε: Ø, αρ, αλ; l. 24. §. 2. b. β. és 25. §.).

		τό	aor.	fut.
δέρω	nyúzzok	δερ-	ἐδάρην	δάρήσομαι
μαίνομαι	dühöngök	μᾶν-	ἐμάνην	l. 110. §. 3.
σπείρω	hintek	σπερ-	ἐσπάρην	σπάρήσομαι
στέλλω	küldök	στελ-	ἐστάλην	σταλήσομαι
σφάλλω	fallo	σφαλ-	ἐσφάλην	σφαλήσομαι
φαίνομαι	mutatkozom	φᾶν-	ἐφάνην	φάνήσομαι
φθείρω	elrontok	φθερ-	ἐφθάρην	φθάρήσομαι.

3. **Activ erős perfectuma** a folyékonyhangú igék közül négynek van. Az ige-tőnek hangzója itt is hangmásulást mutat (l. 24. §. 2. b. γ.), amennyiben ᾱ-ból η, ε-ból pedig ο lesz (uo. 2. a.); tehát:

		tő	perf.	
μαίνομαι	dühöngök	μᾶν-	μέμνηνα	őrült vagyok
φαίνομαι	mutatkozom	φᾶν-	πέφνηνα	látható vagyok
ἀπο-κτείνω	megölök	κτεν-	ἀπ-έκτονα	
ἐγείρω	felébresztek	ἐγερ-	ἐγρήγορα	ébren vagyok
			(redupl. 109. §. 4.)	

Az erős perfectum intransitiv jelentését illetőleg l. 110. §. 6.

4. φαίνω (mutatok) erős képzésű alakjai mind intransitiv jelentésűek; tehát:

ἐφάνην mutatkoztam, πέφνηνα látható vagyok (praes. φαίνομαι);
de: ἐφάνθην mutattatám, πέφραγκα mutattam, transitiv; vö. 110.
§. 6. A *medialis* összetetteknek, pl. ἀποφαίνομαι kijelentek, idő-
képzése egészen rendes;

így: fut. ἀποφανοῦμαι aor. ἀπεφηνάμην perf. ἀποπέφασμαι.

Az első két osztály igéinek némely sajátosságai

108. §. AZ AUGMENTUM SAJÁTÓSÁGAI (vö. 79. §.)

1. Kilenc ε-on kezdődő ige az augmentatio- és reduplicatiónál a kezdő ε-t nem η-ba, hanem ει-be nyújtja; ezek:

ἐάω	engedek	ἔλκω	húzok	ἔρπω	mászok
ἐθίζω	szoktatok	ἔπομαι	követek	ἐστιάω	vendégelek
ἐλίσσω	hengeríték	ἐργάζομαι	dolgozom	ἔχω	nekem van.

(ἔλκω-ból csak εἴλκον és fut. ἔλξω, a többi időalak a ἐλκυ(σ)-tőből vö. 93. §. 3. b.) Tehát: εἰπόμην, εἴρπον, εἶχον – εἰστίᾳσα, εἰργασάμην, εἰλκύσθην, εἶᾱκα, εἶθισμαι, εἵλιγμαι stb.

Jegyzet. A kilenc ige augmentatiója csak látszólag szabálytalan; ezek ugyanis eredetileg mind mássalhangzón (w, s) kezdődtek, tehát szótagos augmentumot kaptak, mely a rá következő mássalhangzó kiesése után (l. 30. §. 2. c., d.) a tő ε-jával összevonatott. A mássalhangzós kezdet majd mindnél kimutatható; így:

ἐθίζω	< *swet ^h -	sue-sco	ἔπομαι	< *sek ^w o-	sequ-or
ἐλίσσω	< *wel-ik-jō	vol-vo	ἔρπω	*serpō	serpo
ἐργάζομαι	< werg-	Werk	ἔάω	*ewājō	vānus
ἐστιάω	< ?	?Vesta	ἔχω	*seg ^h ō	l. 102. §. 2.

2. Eredetileg szintén ƒ-án kezdődött, s ezért szótagos augmentumot (és reduplicatiót) vesz fel ez a két ige:

	praet.	aor.	perf.
ὠθέω	taszítok	ἐ-ώθουν	ἔωσα
ὠνέομαι	vásárlak	ἐ-ωνούμην	ἔωνήθην
			ἔωνημαι.

Így még a hiányos perfectum ἔοικα hasonló vagyok (tő *weik): praet. perf. ἐώκειν (augm. belül); inf. εοικέναι, part. εοικώς. A part. semlegese: εἰκός ἐστι természetes, méltányos; adv. εἰκότως.

3. Kettős, azaz mind szótagos, mind idői augmentumuk van e két, eredetileg mássalhangzóval kezdődő igenek:

	praet.	aor.	perf.
ἀν-οίγω	kinyitok	ἀν-έ-ωγον	ἀν-έ-ωξα
ὁράω	látok	ἐ-ώραν	ἔ-ώρακα
		—	(l. 101. §. 3. b.)
			(l. 116. §. 4.).

4. Néhány összetett igeiben a praeverbium jelentése elmosódott; ezek tehát egyszerűeknek tekintetvén, az igekötőt augmentálják:

ἐν-αντιόομαι	ellenszegülök	ἡναντιούμην	aor. ἡναντιώθην
καθ-έζομαι	leülök, ülök	ἐκαθεζόμην	
καθ-ίζω	leültetek, leülök	ἐκάθιζον	aor. ἐκάθισα
καθ-εύδω	alszom	ἐκάθευδον	(de: καθηύδον is).

5. Mind a praeverbiumot, mind az igét augmentálják a következők: ἀν-έχομαι elviselek praet. impf. ἡν-ειχόμεν, aor. ἡν-ε-σχόμεν (l. 102. §. 2.); ἐν-οχλέω terhére vagyok ἡνώχλουν.

6. Nem összetettek, következőleg a szó elején veszik fel az augmentumot és a reduplicatiót a következő igeik:

ἀναγκάζω	kényszerítek	ἡνάγκαζον	ἀπιστέω	nem bízom	ἡπίστησα
ἀνιάω	búsítok	ἡνίω	ἀπορέω	habozok	ἡπόρησα
ἀπατάω	ámítok	ἡπατήθην	ἐπείγω	siettetek	ἡπείχθην
ἀπειλέω	fenyegetek	ἡπείληκα	καθαίρω	tisztítok	κεκάθαρμαι.

109. §. A REDUPLICATIO SAJÁTOSÁGAI (VÖ. 80. §.)

1. A γν-vel kezdődő tövek, noha ez a két mássalhangzó néma és folyékony, (a 80. §. 1. ellenére) csak pusztá ε-t vesznek fel reduplicatio gyanánt; így γνω-, reduplikálva = ἐ-γνω- (nem γε-γνω-); tehát: γνωρίζω megismerek, τό γνωρίδ-, praes. perf. ἐγνώ-ριξα ismerek.

2. A κτη- és μνη- tövek viszont (praesens imperf. κτάομαι, μιμνήσκω), noha nem kezdődnek néma és folyékony mássalhangzón, teljes reduplicatiót kapnak; tehát:

κτάομαι szerzek gyök: κτη- praes. perf. κέ-κτη-μαι bírok
μιμνήσκω emlékeztetek μνη- « « μέ-μνη-μαι emlékezem.

Jegyzet. Ez a két ige még abban is eltérést mutat, hogy a med.-pass.-ban a perfecta actiónak conjunctivusát és optativusát körülírás nélkül is képezheti, közvetlenül a reduplikált tőből; így:

conj. κεκτώμαι, -ῃ, -ῃται stb.	μεμνῶμαι, -ῃ, -ῃται stb.
opt. κεκτώμην, -ῶο, -ῶτο stb.	μεμνῶμην, -ῶο, -ῶτο stb.
v. κεκτῆμην, -ῆο, -ῆτο stb.	μεμνήμην, -ῆο, -ῆτο, stb.

3. Néhány, folyékony mássalhangzón kezdődő ige ει szótagot vesz fel a reduplicatio helyett (az εἰληφα < *se-slag^{w(h)}-a mintájára l. 113. §. 16.); ezek:

δια-λέγομαι beszélgetek perf. δι-είλεγμαι (de aor. δι-ελέχθην!)
συλ-λέγω összegyűjtök « συν-είλοχα, συν-είλεγμαι.

Így még két hiányos, csak a perfecta actióban előforduló ige, t. i. τό ἡθ- (< *swē^h-) perf. εἴ-ωθα (< *se-swē^h-a) szoktam, εἰώθειν (vö. sue-sco, hm. 24. §. 2. a. szerint); τό μερ- (< *smer-) perf. εἴ-μαρται (< *se-smr_g-toj) a sorstól el van végezve, ἡ εἵμαρμένη (t. i. μοῖρα) sors, végzet (hm. 25. §. szerint).

4. Attikái reduplicatio. Néhány ᾠ, ε, o kezdetű ige úgy veszi fel a reduplicatiót, hogy az első magán- és mássalhangzót a tő elé teszi s a második szótagot megnyújtja. A praet. perf.-ban csak az α és o kezdetűek kapnak augmentumot. Ezek:

		tő	perf.	praet. perf.
ἀκούω	hallok	ἀκου-	ἀκήχοα	ἤκηκόειν (ἀκηχοῦ-ból 30.§.2.d.)
ἐγείρω	ébresztek	ἐγερ-	ἐγρήγορα	ἐγρηγόρειν (intr. 110. §. 6.)
ἐλέγχω	cáfolok	ἐλεγχ-	ἐλήλεγμα	ἐληλέγμην (l. 101. §. 4. jz. 4.)
ὀρύττω	ások	ὀρυχ-	ὀρώρυχα	ὠρώρύκειν.

110. §. A JELENTÉS SAJÁTOSSÁGAI

a) Medialis futurum activ és passiv jelentéssel

1. Sok activ igének, főleg azoknak, melyek testi v. szellemi erőnyilvánulást jelentenek, medialis futurumuk van, activ jelentéssel; ilyenek a már említetteken (l. 88. §. B. jz. és 93. §.) és még említendőkön (l. különösen 113. §. jegyz.) kívül:

ἀπαντάω	találkozom	ἀπαντήσομαι	θαυμάζω	csodálok	θαυμάσομαι
ἀπολαύω	élvezek	ἀπολαύσομαι	κλέπτω	lopok	κλέψομαι
ἀρπάζω	elrablok	ἀρπάσομαι	οἰμῶζω	jajgatok	οἰμῶξομαι
βαδίζω	lépek	βαδιοῦμαι	σιγάω	hallgatok,	σιγήσομαι
βιώω	élek	βιώσομαι	σιωπάω	nem szólok	σιωπήσομαι
διώκω	üldözök	διώξομαι	τίκτω	szülök	τέξομαι.

2. Néhány activ igének medialis futuruma meg passiv jelentésű:

ἀδικέω	sértek	fut. ἀδικήσομαι	sértetni fogok
ζημιόω	büntetek	ζημιώσομαι és ζημιωθήσομαι	
οἰκέω	kormányzok	οἰκήσομαι	kormányoztatni fogok
ταράττω	zavarok	ταράξομαι	zavartatni fogok
τρέφω	táplálok	θρέψομαι	tápláltatni fogok
φυλάττω	őrzök	φυλάξομαι	őriztetni fogok.

b) Verba deponentia passiva (DP)

3. Több deponens igének (l. 78. §. 1. a. jegyz.) futuruma rendszeren medialis, de aoristosa csak passiv alakú, activ jelentéssel; ilyenek:

αἰδέομαι (93.§.3.b)	tisztelve félek	fut. αἰδέσομαι	aor. ἡδέσθην
διαλέγομαι	beszélgetek	διαλέξομαι	διελέχθην
ἐναντιόομαι	ellenszegülök	ἐναντιώσομαι	ἠναντιώθην
ἡδομαι	örvendek	ἡσθήσομαι	ἡσθην
ἡττάομαι	gyengébb vagyok	ἡττηθήσομαι	ἡττήθην
ἐνθυμέομαι	meggondolok	ἐνθυμήσομαι	ἐνεθυμήθην
μαίνομαι	őrjöngök	μανοῦμαι	ἐμάνην
δια-, ἐν-νοέομαι	megfontolok	-νοήσομαι	-ενοήθην
πειράομαι	megkísérlek	πειράσομαι	ἐπειράθην.

Jegyzet. A deponens igék nagy része érzelmet, vagy lelki működést fejez ki.

c) Verba medio-passiva (MP)

4. Több *activ transitiv* ige a *mediumban intransitiv* jelentésű; legtöbbjének *medialis futuruma*, de *passiv aoristosa* van. Ilyenek:

		med.	aor. pass.
αἰσχύνω	szégyeníték	szégyenkezem	ἡσχύνθην
εὐφραίνω	örvendeztetek	örvendek	εὐφράθην
κατακλίνω	lefektetek	lefekszem	κατεκλίθην
κινέω	mozdítok	mozdulok	ἐκίνηθην
κοιμάω	elaltatok	elalszom	ἐκοιμήθην
λυπέω	búsítok	búsulok	ἐλυπήθην
ὀργίζω	haragítok	haragszom	ὠργίσθην
ὀρμάω	indítok	indulok	ὠρμήθην
πείθω	ráveszek	ráállok	ἐπείσθην
πορεύω	szállítok	vonulok	ἐπορεύθην
φοβέω	ijesztek	félek	ἐφοβήθην.

5. A mediumhoz passiv futurumuk és aoristosuk van ezeknek:

		med.	fut.	aor.
διαλλάττω	kibékítek	kibékülök	διαλλάγῃσομαι	διηλλάγην
ἐκπλήττω	rémítek	rémülök	ἐκπλάγῃσομαι	ἐξεπλάγην
σῆπω	rothasztok	rothadok	σάπῃσομαι	ἐσάπην
στρέφω	fordítok	fordulok	στράφῃσομαι	ἐστράφην
σφάλλω	csalok	csalódom	σφάλλῃσομαι	ἐσφάλην
σώζω	megmentek	menekülök	σωθῇσομαι	ἐσώθην
τήκω	olvasztok	olvadok	τάκῃσομαι	ἐτάκην
ψεύδω	csalok	csalódom	ψευσθῇσομαι	ἐψεύσθην.

Jegyzet. Med. aor. ἐωσάμην megmenték magamnak; ἐψευσάμην hazudtam.

d) Transzitiv és intranszitiv jelentés

6. A transzitiv és intranszitiv jelentés között ingadozó igéknél a gyenge aoristos és perfectum transzitiv, az erős aoristos és perfectum intranszitiv jelentésű. (Vö. ném. erschreck-t-e megijeszték, erschrak megijedék.) Így:

φαίνω: ἐφάνθην	megmutattattam,	de: ἐφάνην	megmutatkozáom
πέφαγκα	mutattam,	πέφηνα	látható vagyok
πείθω: πέπεικα	rábeszéltem,	πέποιθα	bízom
τρέπω: ἐτρεψάμην	megszalasztottam,	ἐτραπόμην	megfordultam.

Ha ily igének csak egyféle perfectuma van, az rendesen intranszitiv:

ἐγείρω	ébresztek	med. ébredek,	ἐγρήγορα	ébren vagyok
σῆπει	rothaszt	rothad,	σέσηπε(ν)	rothadt (3. szem.)
τήκει	olvaszt	olvad,	τέτηκε(ν)	olvadt (3. szem.).

Az ω-végű ige (1–2. oszt.) alakjai képzésének áttekintése. 111. §.

Α) MAGÁNHANGZÓS TÖVEK (VERBA PURA)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Adj. verb.
1. παιδεύω nevelek	παιδευ-	παιδεύσω	ἐπαίδευσα ἐπαιδεύθην	πεπαίδευκα πεπαίδευσμαι	παιδευτός
2. θηράω vadászok	θηρά-	θηράσω	ἐθήρᾱσα ἐθηράθην	τεθήρᾱκα τεθήρᾱμαι	θηρᾱτός
3. τιμάω tisztalek	τιμη-	τιμήσω	ἐτίμησα ἐτιμήθην	τετίμηκα τετίμημαι	τιμητός
4. ποιέω csinállok	ποιη-	ποιήσω	ἐποίησα ἐποιήθην	πεποίηκα πεποίημαι	ποιητός
5. δουλόω leigázok	δουλω-	δουλώσω	ἐδούλωσα ἐδουλώθην	δεδούλωκα δεδούλωμαι	δουλωτός
6. δέω kötök	δη-, δε-	δήσω	ἔδησα ἐδέθην	δέδεκα δέδεμαι	δετός l. 93. §. 1.
7. καλέω hívok	καλε-, κλη-	καλῶ, -εῖς l. 93. §. 2.	ἐκάλεσα ἐκλήθην	κέκληκα κέκλημαι	κλητός l. 93. §. 2.
8. σπάω húzok	σπα(σ)-	σπάσω	ἔσπάσα ἐσπάσθην	ἔσπάκα ἔσπασμαι	σπαστός l. 93. §. 3.b.
9. χράομαι élek vmivel	χρη(σ)-	χρήσομαι	ἐχρησάμην ἐχρήσθην p.	κέχρημαι —	χρηστός l. 93. §. 4.b.
10. τελέω bevégzek	τελε(σ)-	τελῶ, -εῖς l. 93. §. 7.	ἐτέλεσα ἐτετέσθην	τετέλεκα τετέλεσμαι	τελεστός l. 93. §. 3.b.
11. κελεύω parancsolok	κελευ(σ)-	κελεύσω	ἐκέλευσα ἐκελεύσθην	κεκέλευκα κεκέλευσμαι	κελευστός l. 93. §. 4.a.
12. ἀκούω hallok	ἀκου(σ)-	ἀκού- σομαι	ἤκουσα	ἀκήκοα 109. §. 4.	ἀκουστός
13. κάω (καίω) égetek	καυ(σ)-	καύσω l. 93. §. 5.	ἔκαυσα ἐκαύθην	κέκαυκα κέκαυμαι	καυ(σ)τός
14. πλέω hajózom	πλευ-	πλεύ- σομαι	ἔπλευσα	πέπλευκα	vö. 93. §. 5.
15. χέω öntök	χεF-, χυ-	χέω 93. §. 6.	ἔχεα, ἐχύθην	κέχυ-κα κέχυμαι	χυτός

B) NÉMAHANGÚ TÖVEK (VERBA MUTA)

Praes. impf.	Τό	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Adj. verb.
16. φεύδω m. hazudom mp.csalódom	φευδ-	φεύσω φεύσομαι φευσθήσομαι	ἔφευσα ἔφευσάμην ἔφεύσθην	— ἔφευσμαι ἔφευσμαι	φευστός
17. πείθω ráveszek mp. engedelmeskedem	πειθ- πιθ-	πείσω πείσομαι	ἔπεισα ἐπείσθην	πέπεικα πέ- ποιθα 101.§.2 πέπεισμαι	πειστέον
18. κομίζω hozok	κομιδ-	κομιῶ, -εῖς 1. 97. §.	ἐκόμισα ἐκομίσθην	κεκόμικα κεκόμισμαι	κομιστός
19. σπένδω áldozok	σπενδ-	σπείσω	ἔσπεισα ἐσπείσθην	ἔσπεικα ἔσπεισμαι	vö. 96. §. 2.
20. σῶζω megmentek	σωδ- σω-	σώσω	ἔσωσα ἐσώθην	σέσωκα σέσωσμαι	vö. 96. §. 3.
21. πράττω cselekszem	πραγ-	πράξω	ἔπραξα ἐπράχθην	πέπραχα πέπραγμαι	πρακτός 1. 98. §. 3.
22. ἄγω vezetek	ἄγ-	ἄξω	ἤγαγον 99.§ ἤχθην	ἤχα 101. §.3.b ἤγμαι	ἄκτός
23. φεύγω futok	φευγ- φυγ-	φεύξομαι	ἔφυγον	πέφευγα	φευκτός
24. ὀρύττω ások	όρυχ-	ὀρύξω	ὠρύξα ὠρύχθην	ὀρώρυχα ὀρώρυγμαι	όρυκτός vö. 109. §.4.
25. συλλέγω gyűjtök	λεγ-	συλλέξω	συνέλεξα συνελέγην	συνείλοχα συνείλεγμαι	συλλεκτός vö. 109. §.3.
26. τήκω olvasztok, mp. olvasdok	τηκ-, τᾱκ-	τήξω τακήσομαι	ἔτηξα ἐτάκην	τέτηκα 1. 110. §. 6.	τηκτός
27. γράφω írok	γράφ-	γράψω	ἔγραφα ἐγράφη 100. §	γέγραφα γέγραμμαι	γραπτός
28. λείπω elhagyok	λειπ- λιπ-	λείψω	ἔλιπον ἐλείφθην	λέλοιπα λέλειμμαι	λειπτός vö. 101. §.2.
29. πέμπω küldök	πεμπ-	πέμψω	ἔπεμψα ἐπέμφθην	πέπομφα πέπεμμαι	πεμπτός v.ö.101. §. 4.jz.4.
30. θάπτω temetek	τάφ-	θάψω 1. 29. §. 7.	ἔθαψα ἐτάφην	— τέθαμμαι	θαπτός
31. τρέφω táplállok	τρεφ-	θρέψω θρέφομαι 1. 29. §. 7.	ἔθρεψα ἐτράφην	τέτροφα τέθραμμαι	θρεπτός v.ö.101. §. 4.jz.3.

c) FOLYÉKONYHANGÚ TÖVEK (VERBA LIQUIDA)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Adj. verb.
32. ἀγγέλλω hirdetek	ἀγγελ-	ἀγγελλῶ, -εῖς 104. §.	ἤγγειλα ἤγγελθην	ἤγγελκα ἤγγελμαι	ἀγγελτός
33. φαίνω mutatok mp. mutatkozom	φᾶν-	φανῶ, -εῖς φανοῦμαι	ἔφην ἐφάνθην ἐφάνην	πέφαγκα πέφασμαι πέφην	ᾗ-φαντος v.ö.107.§.3. v.ö.110.§.6.
34. σπείρω magot vetek	σπερ-	σπερῶ, -εῖς	ἔσπειρα ἔσπάρην	ἔσπαρκα ἔσπαρμαι	σπαρτός v.ö.106.§.2.
35. κτείνω ölök	κτεν-	ἄπο-κτενῶ	ἄπ-έκτεινα	ἄπ-έκτονα	v.ö.107.§.3.
36. αἶρω emelek	ᾱρ-	ᾱρῶ, -εῖς	ἤρα inf. ᾱραι ἤρθην	ἤρκα ἤρμαι	ᾱρτέον v.ö.105.§.2.
37. βάλλω dobok	βᾶλ-, βλη-	βαλῶ, -εῖς	ἔβαλον ἐβλήθην	βέβληκα βέβλημαι	βλητός v.ö.106.§.4.
38. ἐγείρω ébresztek	ἐγερ-	ἐγερῶ, -εῖς	ἔγειρα ἠγέρθην	ἐγόρηρα l. 109. §. 4.	— v.ö.110.§.6.
39. κρίνω ítélek	κρί(ν)-	κρίνῶ, -εῖς	ἔκρινα ἐκρίθην	κέκρικα κέκριμαι	κρίτός v.ö.106.§.3.
40. τείνω feszítek	τεν-, τᾱ-	τενῶ, -εῖς	ἔτεινα ἐτάθην	τέτάκα τέτάμαι	τάτός v.ö.106.§.2.3.

d) MEGJEGYZENDŐK MÉG

ἔπομαι 102. §. 1. – ἔχω 102. §. 2. – πίπτω 102. §. 3.

Az első igeragozás úgynevezett rendhagyó igéi

112. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

A görög ige rendhagyása nem az alakok szabálytalan képzésén, hanem az impf.-tőnek az eddigi osztályoktól (l. 82–83. §§.) eltérő erősödésén és a gyakori hangmásuláson alapszik; van azonban néhány oly ige is, melyeknek alakjai több, lényegesen

különböző tőből származnak; ezek az ún. verba suppletiva (l. 116. §.).

113. §. A HARMADIK, VAGY ORRHANGÚ IGÉK OSZTÁLYA

Ide azok az igék tartoznak, melyeknek igetőve orrhanggal bővülve lesz impf.-tővé. (Vö. lat.: li-n-o, sper-n-o, po-n-o, fra-n-go, tő frag-, cu-m-bo, tő cub-). Ha az igének kétféle, vagyis hosszú- és rövidhangzós igetőve van, akkor az impf.-tő bővítőménye mindig csak a rövidhangzós igetőhöz járul. Az erősödés vagy pusztá ν, vagy pedig ν valamely magánhangzóval;

a) pusztá ν erősödése van az 1–6 alatt felsorolt igéknek:

τί-ν-ω lakolok; igető τι-, τι- vö. τί-σις bűnhődés
 κάμ-ν-ω fáradok; « καμ- « κάμ-ατος fáradalom
 metathesissel « κμη- « κμη-τός kidolgozott;

b) -νι, -νυ, -νε szótaggal erősödik az impf.-tő ezeknél (7–9):

βαίν-ω (=βα-νι-ω) lépek; igető βά- vö. βά-σις menés
 ἐλύν-ω (=ἐλα-νυ-ω) hajtok; « ἐλᾶ- « ἐλᾶ-τήρ kocsis
 ἄφ-ιχ-έ-ομαι megérkezem; « ιχ- « ἄφ-ιξις érkezés;

c) -αν szótaggal erősödnek a 10–15 alatt felsorolt igék; így: αὖξ-άν-ω nagyobbítok; igető αὖξ- m. a. αὖξ-ω aug-eo;

d) -αν-nal és a többen is orrhanggal erősödnek a 16–21 alatt:

λα-ν-θ-άν-ω rejlem; igető λαθ- vö. lat-eo. (λαγχάνω és τυγχάνω γ-jára nézve l. 27. §. 5.)

Jegyzet. A legtöbb ide tartozó igének erős aoristosa van; a megfelelő futurum és perfectum ilyenkor egy η-val bővült tőből képeztetik. A futurum sok esetben mediális alakú (l. 88. §. B. és 110. §. 1.).

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. δάκ-ν-ω harapok, marok	δάκ- δηκ-	δήξομαι l. 110. §. 1. 24. §. 2. b. γ.	ἔδᾱκον ἐδήχθην	— δέδηγμαι	δήκ-της, τὸ δάκ-ος vö. 117. §. b.
2. κάμνω fáradok	κάμ- κμη-	καμοῦμαι, -εῖ	ἔκᾱμον	κέκμηκα	κάματος, κμητός 24. §. 1. jz.

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
3. τέμ-ν-ω metszek	τεμ- τη-η- 24. §. 1. jz.	τεμῶ, -εῖς	ἔτεμον ἐτέμηθην	τέτμηκα τέτμημαι	τόμ-ος, τη-η-σις
4. τίνω lakolok m. bosszút állok	τί-, τι-	τίσω τίσομαι	ἔτισα ἐτισάμην	τέτικα —	amiért: τι, akin: τινά
5. πίνω iszom	πι-, πι-, πω-	πίομαι	ἔπιον ἐπόθην	πέπωκα πέπομαι	πι-θι 127. §. 14. vö. pō-to
A futurum tulajdonképpen futurum-értelmű coniunctivus impf. rövid kötőhangzóval (l. 88. §. B.) Vö. még πο-τόν po-tio; πῶ-μα po-tus; πο-τήριον po-culum, po-hár stb.					
6. φθά-ν-ω megelőzők	φθη- φθᾶ-	φθήσομαι l. 110. §. 1.	ἔφθην 127. §. 3. v. ἔφθᾶσα	ἔφθακα	vkit vmiben τινὰ ποιῶν τι
7. βαίνω megyek	βά- βη-	βήσομαι	ἔβην 127. §. 1.	βέβηκα	βάσις vö. 117. §. a.
8. ἐλαύνω hajtok, űzők	ἐλά-	ἐλῶ, -ᾶς l. 93. §. 7.	ἤλασα ἤλαθην	ἐλήλακα ἐλήλαμαι	attikai redupl. 109. §. 4. ἐλατής
9. ἀφ-ικνέομαι megérkezem	ἰκ-	ἀφ-ίξομαι	ἀφ-ικόμην ἀφ-ικέσθαι	ἀφ-ιγμαι hangs. 78. §. 5	ahol, ahova: εἰς stb. acc.
10. αἰσθ-άν-ομαι észreveszek	αἰσθ-η	αἰσθήσομαι vö. 117. §. c.	ἤσθόμην	ἤσθημαι	vmi-τινός v. τι αἰσθη-σις érzék
11. ἁμαρτ-άν-ω hibázok, véték	ἁμαρτ-η	ἁμαρτήσομαι l. 110. §. 1.	ἤμαρτον ἤμαρτήθην	ἤμαρτηκα ἤμαρτημαι	ἁμάρτη-μα hiba vö. 117. §. c.
12. αὐξ-άν-ω gyarapítok	αὐξ-η	αὐξήσω αὐξήσομαι p.	ἡὔξησα ἡὔξήθην	ἡὔξηκα ἡὔξημαι	αὐξη-σις növés; fut. l. 110. §. 2.
13. δαρθάνω alszom	δαρθ-η	l. 115. §. 8.	ἐδαρθον	δεδάρθηκα	rendesen κατα-
14. ἀπ-εχθάνομαι gyűlöltetem	ἐχθ-η	ἀπ-εχθήσομαι vö. 117. §. c.	ἀπηχθόμην	ἀπήχθημαι	vö. ἐχθρ-ός, de: ἐχθ-ίων
15. ὀφλ-ισκ-άν-ω tartozom vmivel	ὀφλ-η	ὀφλήσω vö. 117. §. c.	ᾤφλον	ᾤφληκα	vö. 117. §. a. és 115. §. 15.

Praes. impf.	Τό	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
16. λα-μ-β-άν-ω veszek, fogok	λάβ- ληβ-	λήψομαι l. 110. §. 1.	ἔλαβον ἐλήφθην	εἶληφα εἶλημμαι	λαβέ 78. §. 5. b. redupl. 109. §. 3.
17. λανθάνω rejlem ἐπι-λανθάνομαι elfelejtek	λάθ- ληθ-	λήσω ἐπι-λήσομαι	ἔλαθον ἐπ-ελαθόμην vö. 117. §. b.	λέληθα ἐπι-λέλησμαι	aki előtt τινά; vö. lateo alqm ή λήθ-η feledés; amit: τινός
18. λαγχάνω sorstól nyerek	λάχ- ληχ-	λήξομαι l. 110. §. 1.	ἔλαχον vö. 117. §. b.	εἶληχα redupl. 109. §. 3.	amit: τινός; τὸ λάχος jutalék
19. μανθάνω tanulok	μάθ-η	μαθήσομαι	ἔμαθον	μεμάθηκα	
20. πυνθάνομαι tudakolok	πύθ- πευθ-	πεύσομαι	ἐπύθόμην vö. 117. §. b.	πέπυσμαι	vkitől vmit: τινός τι 149. §. 8.
21. τυγχάνω talállok	τύχ-η τευχ-	τεύξομαι l. 110. §. 1.	ἔτυχον vö. 117. §. b.	τετύχηκα vö. 117. §. c.	amit: τινός; ή τύχη sors

114. §. A NEGYEDIK, VAGY KEZDŐ IGÉK OSZTÁLYA

Az impf.-tő erősödése -σχ-. (Vö. lat.: no-sc-o, sen-e-sc-o, pac-i-sc-or; tövek: no-, sen-, pac- stb.) Magánhangzós tövekhez a σχ erősödés közvetetlenül járul; így: γηρά-σχ-ω öregszen; igető γηρα-; vö. γῆρα-ς öregség; mássalhangzós igetövekhez pedig a σχ impf.-erősödés

a) vagy ι-val járul (5–7); így: εὖρ-ί-σχ-ω talállok; igető εὖρ-; vö. εὖρ-η-μα lelet;

b) vagy az igető végmássalhangzója a σχ előtt kiesik (8–11); διδά-σχ-ω így: tanítok; igető διδαχ-; vö. διδαχ-ή tanítás; πάσχω < *pat^h-skō ~ πάθος. Többnek ez igék közül még ι-ás imperfecta-reduplicatiója is van.

a) Imperfecta-reduplicatio nélkül

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. ἄρέ-σκ-ω tetszem	ἄρε(σ)- l.93.§.3.b.	ἄρέσω	ἤρεσα	—	ἄρεσ-τός ked- ves, tetszetős
2. γηρά-σκ-ω öregszem	γηρά-	γηράσομαι l.110. §. 1.	ἐγήρασα	γεγήρακα öreg vagyok	mell.al. γηράω vö. τὸ γῆρας
3. ἡβή-σκ-ω felserdülök	ἡβη- ἡβᾶ-	ἡβήσω	ἤβησα	(παρ-ἡβηκα ifjúkoron túl v.) ifjú vagyok	mell.al. ἡβάω ifjú vagyok
4. μεθύσκω részegít, m. lerészegszem	l.93.§.3.b.	—	ἐμέθυσα ἐμεθύσθην	—	mell.al. μεθύω ittas vagyok
5. ἄλ-ίσκ-ομαι elfogatom	ἄλ-ω	ἄλώσομαι	ἔάλων v. ἤλων ^{127.9.}	ἔάλωκα v. ἤλωκα	ered. φαλ- augm. l. 108.§.2.
6. ἀνᾶλ-ί-σκ-ω elköltök	ἀνᾶλ-ω	ἀνᾶλώσω	ἀνήλωσα ἀνηλώθην	ἀνήλωκα ἀνήλωμαι	mellékal. ἀνάλόω
7. εὖρ-ί-σκ-ω találok	εὖρ-η εὖρ-ε	εὖρήσω vö. 117.§.c.	εὖρον εὖρέθην	εὖρηκα εὖρημαι	εὖρέ l. 78.§.5.b augm. ῥύ- is
8. ἀποθνήσκω meghalok	θάν- θνη-	ἀποθανοῦμαι -εἶ, -εῖται	ἀπέθανον fut. perf. τεθνήξω 90.§.3.	τέθνηκα 127.§.B.1	θάνατος, θνητός
9. ἰλάσκομαι kiengesztelek	ἰλᾶ(σ)- l. 93.§.3.b.	ἰλάσομαι	ἰλᾶσάμην —	—	v.ö. ἰλᾶσος = ἰλεως l. 46. §.
10. χάσκω < *k ^h an-skō tátongok	χᾶν-	χάνοῦμαι	ἔχانون	κέχηνα (gähnen)	mellékal. χαίνω
11. πάσχω szenvedek	πᾶθ- < *p ^h ῑt ^h - πενθ-, πονθ-	πείσομαι < *p ^h ént ^h -s-	ἔπαθον	πέπονθα	*pat ^h -skō vö. pat-ior

b) Imperfecta-reduplicatióval

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
12. γι-γνώ-σχω megismerek	γνω(σ)- l. 93.§.4.	γνώσομαι γνωσθήσομαι	ἔγνων 127.§.8 ἔγνώσθην	ἔγνωκα novi ἔγνωσμαι	redupl.l.109.§.1 vö. co-gno-sco akitől: τινά; ἀπόδρασις szökés
13. ἀπο-διδράσχω megszököm	δρά-	ἀποδράσομαι l. 110. §. 1.	ἀπ-έδραν l. 127. §. 2.	ἀποδέδρακα	rend. ἀνα-, ὑπο-; vkit vmire:
14. μι-μνή-σχω emlékeztetek mp. μιμνήσχομαι megemlékezem vmiről τινός	μνη- μνη(σ)- l. 93.§.4.	ἀνα-μνήσω μνησθήσομαι meg fogok emlékezni	ἀν-έμνησα ἐμνήσθην fut. perf. μεμνήσομαι emlékezni fogok	— μέμνημαι emlékezem	τινά τινος v. τι; perf. l. 109. §. 2. vö. memini.
15. πι-πρά-σχω eladok	πρά-	ἀποδώσομαι	ἀπ-εδόμην ἐπράθην	πέπρακα πέπραμαι	kiegészíti: ἀποδίδομαι m.
16. τι-τρώ-σχω megsebesítek	τρω-	τρώσω τρωθήσομαι	ἔτρωσα ἐτρώθην	τέτρωκα τέτρωμαι	ión m.a. τρώω vö. τρώ-μα
17. διδάσχω < *di-dŋs-sk- tanítok m. tanítatok (az imperfecta redupl. és a K-hang átment az igeőbe)	διδάχ- —	διδάξω — διδάξομαι	ἐδίδαξα ἐδίδαχθην ἐδίδαξάμην	δεδίδαχα δεδίδαγμαι —	vkit vmire: τινά τι, két acc. doceo alqm alqd

115. §. AZ ÖTÖDIK, VAGY E-OSZTÁLY

Az ide tartozó igéknél az impf.- és igtő közötti különböztető az E-hang (ε, η), mégpedig magánhangzó előtt ε, mássalhangzó előtt pedig η, (csak ritkán ε). (Vö. mone-o, de: mon-ui; move-o, de: mov-i; mane-o, de: man-si stb.) Itt két csoportot különböztetünk meg, aszerint amint

a) az impf.-tő az erősödött tő (1–3); ilyen például:

γαμ-έ-ω nőülök; igtő γαμ-; vö. γάμ-ος házasság;

b) az igtőhöz járul az erősödés (kivéve az erős aoristost 4–19);

így: βούλ-ομαι akarok; igtő βουλ-η-; vö. βούλη-μα akarat.

a) A bővült tő az impf.-tő

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. γαμ-έ-ω feleségül veszek m. férjhez m.	γαμ-ε γαμ-η	γαμῶ, -εῖς (vö. 93. §. 7.) γαμοῦμαι, -εῖ	ἔγμηα ἔγμηάμην	γεγάμηκα γεγάμημαι	duco τινά γάμος házasság nubo τινί
2. δοκ-έ-ω vélek; látszom	δοκ-ε	δόξω	ἔδοξα ἔδοξε placuit	határoztatott: δέδοκται	δοκεῖ videtur; vö. τὸ δόγ-μα
3. ὠθ-έ-ω taszítok	ὠθ-ε	ῥσω ῥσθήσομαι	ἔωσα ἔωσθην	ἔωκα ἔωσμαι	< *wōt ^h -; augm. l. 108. §. 2.

b) A rövidebb tő az impf.-tő

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
4. ἄχθ-ομαι dp. bosszankodom	ἄχθ-ε(σ) 1.93.§.3.b.	ἄχθεόσομαι	ἤχθεόσθην 1. 110. §. 3.	—	amin, mi fölött τινί v. ἐπί τινι
5. βούλ-ομαι dp. akarok	βουλ-η	βουλήσομαι	ἐβουλήσθην 1. 110. §. 3.	βεβούλημαι	βούλει 1.86.§.3. vö. βουλή
augm. (79.§.1.j.) az ἠθέλησα analogiájára.					
6. δεῖ μοί τινος δέομαι τινος dp. szükségem van	δε-η	δεήσει δεήσομαι	ἐδέησε(ν) ἐδεήσθην 1. 110. §. 3.	δεδέηκε(ν) δεδέημαι	δεῖ = oportet; δέομαι τινός τι kérek vkitől vmit
7. (ἔρωτάω) kérdek	ἔρ-η	ἐρήσομαι	ἤρόμην	—	l. τινά τι 155. 6.
8. καθεύδω alszom	εὐδ-η	καθ-ευδήσω	1. 113. §. 13.	1. 113. §. 13.	augm. l. 108.§.6.
9. ἐθέλω akarok	ἐθελ-η	ἐθελήσω	ἠθέλησα	ἠθέληκα	mell.al. θέλω
10. μάχ-ομαι harcolok	μαχ-ε(σ) μαχ-η	μαχοῦμαι, -εἰ 1. 93. §. 7.	ἐμαχεσάμην	μεμάχημαι	vkivel, v. ellen: τινί 1. 154.§.1.a.
11. μέλει μοι v. ἐπιμέλομαι dp. gondom van	μελ-η	μελήσει μελήσομαι	ἐμέλησε(ν) ἐπεμελήσθην 1. 110. §. 3.	μεμέληκε(ν) μεμέλημαι	amire: τινός; a praes. így is: ἐπιμελ-έ-ομαι
12. μέλλω készülök	μελλ-η	μελλήσω	ἐμέλλησα	—	augm. 79.§.1.j.
λλ analogia útján az összes alakokban					
13. νέμ-ω ki- v. felosztok	νεμ-η	νεμῶ, -εῖς —	ἔνειμα ἔνεμήσθην	νενέμηκα νενέμημαι	med. = lakni: legelni
14. οἶ-ομαι dp. vélek	οἰ-η	οιήσομαι	ὥήσθην 1. 110. §. 3.	—	1. sz. οἶμαι is; οἶε 1. 86. §. 3.
15. ὀφείλ-ω de- beo, tartozom	ὀφειλ-η	ὀφειλήσω	ὠφείλησα ὠφελον 107. §. 1.	ὠφείληκα	vö. 113. §. 15. és 139. §. 1. b.
16. ῥέ-ω folyok	ῥυ-η hm.: ῥευ-: ῥυ- (1.24.§.2.b.β.)	ῥυήσομαι (1.24.§.2.b.β.)	ἐρῥύην 1. 127. §. A. 6.	ἐρῥύηκα	< *srew- 93.§.6.
17. γί-γν-ομαι leszek	γεν-η és γεν-,γον-,γν-	γενήσομαι (24.§.2.b.β.)	ἐγενόμην	γεγένημαι γέγονα vagyok	vö. gi-gn-o, de: gen-ui
18. πέτομαι repülök	π(ε)τ-η hm.:πετ-: πτ- (1.24.§.2.b.β.)	πτήσομαι	ἐπτόμην	—	vö. 127.§.A.13.
19. χαίρ-ω örülök	χαιρ-η χάρ-η	χαιρήσω	ἐχάρην 1. 127. §. A. 5.	κεχάρηκα örvendek	aminek: τινί, vagy ἐπί τινι

(ι analogikus a fut.-ban) vö. 117. §. a.

116. §. A HATODIK, VAGY A VEGYESTÖVŰEK OSZTÁLYA, VERBA SUPPLETIVA

Ide azokat az igéket soroljuk, melyeknek alakjai különféle tövekből származnak. (Vö. lat.: fer-o, tul-i, lat-um; magy.: vagyok, valék, voltam, leszek.) Ilyen pl.

praes. ὄρά-ω látok a ὄρα- tőből vö. ὄρα-μα látvány
 fut. ὄψομαι az ὀπ- « ὀπ-τικός optikai, látási
 aor. εἶδ-ον a ϖιδ- « ἰδ-έα eszmény.

Hasonló jelenség az, melyet a melléknevek rendhagyó fokozásában láttunk (l. 65. §.). Miként ott különféle, de rokonértelmű melléknevek tövei csoportosulnak egy fogalom körül, úgy itt is a tövek, melyek egy ige fogalmának kiegészítésére egyesülnek, rokonértelműek, s egymástól leginkább csak actio tekintetében különböző igék maradványai. Ebből érthető az is, hogy miért szolgál egyik vagy másik fő kizárólag az imperfecta vagy instans actio jelölésére. (Vö. magy.: nézni és megpillantani; beszélni és megszólalni stb. (l. még 78. §. 1. c.)

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. αἰρέω veszek m.választok pass.	αἰρη- έλ- αἰρε-	αἰρήσω αἰρήσομαι αἰρεθήσομαι	εἶλον εἰλόμην ἤρεθην	ἤρηκα ἤρημαι ἤρημαι	augm. l. 108. §. 2. adj. verb. αἰρετός
Vö. ἡ αἶρε-σις elfoglalás, bevétel; választás; τὸ ἔλ-ωρ zsákmány, martalék.					
2. ἔρχομαι me- gyek, jövök	ἐλ(ε)ῦθ- ἐλθ-	εἵμι l. 131. §. költ. ἐλεύσομαι	ἤλθον ἐλθέ l. 78. §. 5. b.	ἐλήλυθα ἤκω megjöttem	attikai redupl. l. 109. §. 4.

ἔρχομαι többnyire csak az indicativus praes. impf.-ában fordul elő; a praesensnek többi alakját, a praeteritum imperf.-ot és futurumot εἵμι pótolja. ἤκω perfectum-értelmű praesens imperf.; jelentése: megjöttem, itt vagyok.

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
3. ἐσθίω eszem; fölemészték	ἐδ-ε(σ) φάγ-	ἔδομαι képző nélkül	ἔφαγον (ἡδέεσθην)	(ἐδήδοκα) (ἐδήδεσμαι)	attikai redupl. l. 109. §. 4.

A futurum tulajdonképpen futurum-értelmű praesens impf. coniunctivusi rövid kötőhangzóval l. 88. §. B. (πίομαι 113. §. 5.)

Kiegészíti: βι-βρώ-σκω eszem; τῷ βρω-; aor. pass. κατ-εβρώθην; perf. βέβρωκα, βέβρωμαι
Vö. Hom. ἔδ-ω lat. ēd-o; ἔδ-ωδ-ή, ἔδη-τύς, βρώ-μα étel; ἄνθρωπο-φάγ-ος emberevő stb.

4. ὁράω látok Praet. ἑώρων 108. 3.	όρά- φιδ- όπ-	ὄψομαι 2.sz. ὄψει 86.3. ὀφθήσομαι	εἶδον ιδέ 78. §. 5.b. ὥφθην	ἑώρακα ἑώραμαι és ὠμμαι	aor. ἔ-φιδ-ον l.még 127§.B.3. perf. ὅπωπα is.
---	---------------------	--	--------------------------------------	----------------------------------	--

Vö. ὄρα-σις látás; ὄμ-μα, ὀφ-θαλμός oc-ulus, szem; ιδ-έα eszmény; εἶδ-ος alak stb.

5. τρέχω futok	τρεχ- δράμ-η	δραμοῦμαι	ἔδράμον	δεδράμηναι	τροχ-ός kerék δρόμ-ος futás
-------------------	-----------------	-----------	---------	------------	--------------------------------

6. φέρω viszek m. magammal « p. vitetem; esem, rohanok, sietek	φερ- ένερχ- ένερχ- οί-	οἶσω οἶσομαι ἐνεχθήσομαι	ἦνερχον, -κα ἦνερχάμην ἦνέχθην adj. verb. =	ἐνήνοχα ἐνήνεγμαι οἶστέον	attikai redupl. l. 109. §. 4. vö. fer-o φόρο-τος teher
---	---------------------------------	--------------------------------	--	---------------------------------	---

Az erős aoristos mellett még σ képző nélkül való gyenge aor. is van: ἦνερχα;
a gyengéből főleg ind. ἦνερχας, ἦνέγκατε, imp. ἐνεγκάτω és az egész medium,
az erősből kivált imp. ἐνερχε, inf. ἐνερχεῖν, part. ἐνερχών szokottabb;
a többi alak mind a két képzés szerint egyaránt használatos.

7. a «mondani» fogalomhoz tar- toznak a követ- kező tövek:	φεπ- φερ- φερη- ρή-	ἔρω, -εἰς, -εἰ ῥηθήσομαι	εἶπον, εἶπα εἰπέ 78. §. 5.b. ἐρῶθήην fut. perf. =	εἶρηκα < *we-wer-ē-ka εἶρημαι εἰρήσεται	τὸ ἔπ-ος szó; vö. ver-bum; ῥή-τωρ szónok; adj. verb. ῥή-τός.
---	------------------------------	-----------------------------	--	--	---

A praesens φημί, λέγω és főleg az összetételekben: ἀγορεύω; pl. ἀπαγορεύω tiltok,
megtagadok; fut. ἀπερῶ, aor. ἀπείπον, perf. ἀπείρηκα.

Az act. aor. reduplicációval van (vö. ἤγ-αγ-ον) a φεπ- többől φέ-φεπ-ον = ἔεπον = εἶπον;
az ει tehát az aor. többi alakjában is megmarad: εἶπω, εἶποιμι, εἶπειν, εἰπών.

A σ képző nélküli gyenge aoristosból az indicat. εἶπας, imperat. εἰπάτω és εἶπατε
használatosabbak, mint az erős aoristosnak megfelelő alakjai.

117. §. TÖBB OSZTÁLYHOZ IS TARTOZÓ IGÉK

Az egyes igeosztályok igéi igen gyakran érintkeznek más osztályokkal. Így pl.

a) néha többféle impf.-erősödés van ugyanazon igében;

	igető	impf.-tő	
βαίνω	βα-	βα-ι-ν-	a 2. és 3. oszt. szerint
ὀφλισκάνω	ὀφλ-	ὀφλ-ισκ-αν-	a 3. és 4. « «
χαίρω	χαρ-η-	χα-ι-ρ-	a 2. és 5. « «

b) a tőhangzó az erős aor.-ban rövid, másutt hosszú (1. oszt. l. 82. §. 3.), pl.:

λανθάνω igető λᾱθ-, ληθ-; aor. ἔ-λᾱθ-ον, fut. λήθ-σω

τυγχάνω « τŭχ-, τευχ-; « ἔ-τŭχ-ον « τεύξομαι;

c) az igető mássalhangzó előtt gyakran E-hanggal bővül (5. oszt.)

μανθάνω tő μάθ-; aor. ἔ-μαθ-ον, de: μαθή-σομαι, με-μάθη-κα
εὐρίσκω « εὐρ-; « εὔρ-ον de: εὐρή-σω; εὐρέ-θην stb.

d) l. még pl. 120. §. 2., 122. §. 6., 124. §. 3. stb.

Az ω-végű ige ragozásának áttekintése

118. §. 1. A C T I V U M

Figyelmeztetés. Az activ erős aoristos és perfectum alakjait lásd 99. és 101. §.

2. M E D I U M

Figyelmeztetés. A medialis erős aoristos alakjait l. 99. §.

118. §. 1. A c t i v u m

Actio	Tempus	Szám Személy	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus
			praesens	praeteritum	
Imperfecta	Praesens és praeterit.	E. 1.	παιδεύ-ω	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ω
		2.	παιδεύ-εις	ἐ-παίδευ-ε-ς	παιδεύ-ῃς
		3.	παιδεύ-ει	ἐ-παίδευ-ε(ν)	παιδεύ-ῃ
	T.	1.	παιδεύ-ο-μεν	ἐ-παιδεύ-ο-μεν	παιδεύ-ω-μεν
		2.	παιδεύ-ε-τε	ἐ-παιδεύ-ε-τε	παιδεύ-ῃ-τε
		3.	παιδεύ-ουσι(ν)	ἐ-παίδευ-ο-ν	παιδεύ-ωσι(ν)
	K.	2.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδεύ-ε-τον	παιδεύ-ῃ-τον
		3.	παιδεύ-ε-τον	ἐ-παιδευ-έ-την	παιδεύ-ῃ-τον
I n s t a n s	Futurum	E. 1.	παιδεύσ-ω		
		2.	παιδεύσ-εις		
		3.	παιδεύσ-ει		
		T. 1.	παιδεύσ-ο-μεν		
		2.	παιδεύσ-ε-τε		
		3.	παιδεύσ-ουσι(ν)		
	K.	2.	παιδεύσ-ε-τον		
		3.	παιδεύσ-ε-τον		
	Aoristos	E. 1.		ἐ-παίδευσᾶ	παιδεύσ-ω
		2.		ἐ-παίδευσα-ς	παιδεύσ-ῃς
		3.		ἐ-παίδευσε(ν)	παιδεύσ-ῃ
		T. 1.		ἐ-παιδεύσα-μεν	παιδεύσ-ω-μεν
		2.		ἐ-παιδεύσα-τε	παιδεύσ-ῃ-τε
		3.		ἐ-παίδευσα-ν	παιδεύσ-ωσι(ν)
		K. 2.		ἐ-παιδεύσα-τον	παιδεύσ-ῃ-τον
		3.		ἐ-παιδευσά-την	παιδεύσ-ῃ-τον
Perfecta	Praes. és praeterit.	E. 1.	πεπαιδευκ-α	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ν	πεπαιδεύκ-ω
		2.	πεπαιδευκ-α-ς	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-ς	πεπαιδεύκ-ῃς
		3.	πεπαιδευκ-ε(ν)	ἐ-πεπαιδεύκ-ει	πεπαιδεύκ-ῃ stb.
		T. 1.	πεπαιδεύκ-α-μεν	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-μεν	mint a praes.
		2.	πεπαιδεύκ-α-τε	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-τε	impf.; vagy:
		3.	πεπαιδεύκ-ᾶσι(ν)	ἐ-πεπαιδεύκ-ε-σαν	πεπαιδευκώς
		K. 2.	πεπαιδεύκ-α-τον	ἐ-πεπαιδεύκ-ει-τον	ᾶ, ῃς, ῃ stb.
		3.	πεπαιδεύκ-α-τον	ἐ-πεπαιδευκ-εί-την	

A c t i v u m		
Optativus	Imperativus	Igenevek
παιδεύ-οι-μι παιδεύ-οι-ς παιδεύ-οι παιδεύ-οι-μεν παιδεύ-οι-τε παιδεύ-οιε-ν παιδεύ-οι-τον παιδευ-οί-την	παίδευ-ε παιδευ-έ-τω παιδεύ-ε-τε παιδευ-ό-ντων v. -έ-τωσαν παιδεύ-ε-τον παιδευ-έ-των	Inf. παιδεύ-ειν
		Participium: παιδεύ-ων, -οντος παιδεύ-ουσα, -ούσης παιδεῦ-ον, -οντος
παιδεύσ-οι-μι παιδεύσ-οι-ς παιδεύσ-οι παιδεύσ-οι-μεν παιδεύσ-οι-τε παιδεύσ-οιε-ν παιδεύσ-οι-τον παιδευσ-οί-την		Inf. παιδεύσ-ειν
		Participium: παιδεύσ-ων, -οντος παιδεύσ-ουσα, -ούσης παιδεῦσ-ον, -οντος
παιδεύσαι-μι παιδεύσαι-ς, v. -σειας παιδεύσαι, v. -σειε(ν) παιδεύσαι-μεν παιδεύσαι-τε παιδεύσαιε-ν, v. -σειαν παιδεύσαι-τον παιδευσάι-την	παίδευσον παιδευσά-τω παιδεύσα-τε παιδευσά-ντων v. -σά-τωσαν παιδεύσα-τον παιδευσά-των	Inf. παιδεῦσαι
		Participium: παιδεύσας, -αντος παιδεύσασα, -άσης παιδεῦσάν, -αντος
πεπαιδεύχ-οι-μι πεπαιδεύχ-οι-ς πεπαιδεύχ-οι stb. mint a praes. impf.; vagy: πεπαιδευχώς εἶην, εἶης, εἶη stb.		Inf. πεπαιδευχ-έ-ναι
		Participium: πεπαιδευχ-ώς, -ότος πεπαιδευχ-υῖα, -υῖας πεπαιδευχ-ός, -ότος

118. §. 2. M e d i u m

Actio	Tempus	Szám	Személy	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus
				praesens	praeteritum	
Imperfecta	Praes. és praeterit.	E.	1.	παιδεύ-ο-μαι	ἐ-παιδευ-ό-μην	παιδεύ-ω-μαι
			2.	παιδεύ-η (-ει)	ἐ-παιδεύ-ου	παιδεύ-η
			3.	παιδεύ-ε-ται	ἐ-παιδεύ-ε-το	παιδεύ-η-ται
		T.	1.	παιδευ-ό-μεθα	ἐ-παιδευ-ό-μεθα	παιδευ-ώ-μεθα
			2.	παιδεύ-ε-σθε	ἐ-παιδεύ-ε-σθε	παιδεύ-η-σθε
			3.	παιδεύ-ο-νται	ἐ-παιδεύ-ο-ντο	παιδεύ-ω-νται
		K.	2.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδεύ-ε-σθον	παιδεύ-η-σθον
			3.	παιδεύ-ε-σθον	ἐ-παιδευ-έ-σθην	παιδεύ-η-σθον
I n s t a n s	Futurum	E.	1.	παιδεύσ-ο-μαι		
			2.	παιδεύσ-η (-ει)		
			3.	παιδεύσ-ε-ται		
		T.	1.	παιδευσ-ό-μεθα		
			2.	παιδεύσ-ε-σθε		
			3.	παιδεύσ-ο-νται		
	Aoristos	K.	2.	παιδεύσ-ε-σθον		
			3.	παιδεύσ-ε-σθον		
Perfecta	Praes. és praeterit.	E.	1.	πεπαίδευ-μαι	ἐ-πεπαίδευ-μην	πεπαριδευμένος ³ ὦ
			2.	πεπαίδευ-σαι	ἐ-πεπαίδευ-σο	« ἤς
			3.	πεπαίδευ-ται	ἐ-πεπαίδευ-το	« ἦ
		T.	1.	πεπαριδευ-μεθα	ἐ-πεπαριδευ-μεθα	πεπαριδευμένοι ³ ὦμεν
			2.	πεπαριδευ-σθε	ἐ-πεπαριδευ-σθε	« ἦτε
			3.	πεπαριδευ-νται	ἐ-πεπαριδευ-ντο	« ὦσι(ν)
		K.	2.	πεπαριδευ-σθον	ἐ-πεπαριδευ-σθον	πεπαριδευμένω ἦτον
			3.	πεπαριδευ-σθον	ἐ-πεπαριδευ-σθην	« ἦτον

M e d i u m		
Optativus	Imperativus	Igenevek
παιδευ-οί-μην παιδευ-οι-ο παιδευ-οι-το παιδευ-οί-μεθα παιδευ-οι-σθε παιδευ-οι-ντο παιδευ-οι-σθον παιδευ-οί-σθην	παιδευ-ου παιδευ-έ-σθω παιδευ-ε-σθε παιδευ-έ-σθων v. -έ-σθωσαν παιδευ-ε-σθον παιδευ-έ-σθων	Inf. παιδεύ-ε-σθαι
		Participium: παιδευ-ό-μενος παιδευ-ο-μένη παιδευ-ό-μενον
παιδευσ-οί-μην παιδευσ-οι-ο παιδευσ-οι-το παιδευσ-οί-μεθα παιδευσ-οι-σθε παιδευσ-οι-ντο παιδευσ-οι-σθον παιδευσ-οί-σθην		Inf. παιδεύσ-ε-σθαι Participium: παιδευσ-ό-μενος παιδευσ-ο-μένη παιδευσ-ό-μενον
παιδευσαι-μην παιδευσαι-ο παιδευσαι-το παιδευσαι-μεθα παιδευσαι-σθε παιδευσαι-ντο παιδευσαι-σθον παιδευσαι-σθην	παίδευ-σαι παιδευσά-σθω παιδεύσα-σθε παιδευσά-σθων v. -σά-σθωσαν παιδεύσα-σθον παιδευσά-σθων	Inf. παιδεύσα-σθαι
		Participium: παιδευσά-μενος παιδευσα-μένη παιδευσά-μενον
πεπαιδευμένος ³ εἶην πεπαιδευμένος ³ εἶης πεπαιδευμένος ³ εἶη πεπαιδευμένοι ³ εἶμεν πεπαιδευμένοι ³ εἶητε πεπαιδευμένοι ³ εἶσαν πεπαιδευμένω εἶητον πεπαιδευμένω εἶήτην	πεπαίδευ-σο πεπαιδεύ-σθω πεπαίδευ-σθε πεπαιδεύ-σθων v. -δεύ-σθωσαν πεπαίδευ-σθον πεπαιδεύ-σθων	Infinitivus πεπαιδεῦ-σθαι
		Participium: πεπαιδευ-μένος πεπαιδευ-μένη πεπαιδευ-μένον

118. §. 3. P a s s i v u m

Actio	Tempus	Szám	Személy	I n d i c a t i v u s		Conjunctivus
				praesens	praeteritum	
Imperfecta	Praes. s praet.	E.	1. παιδεύ-ο-μαι 2. παιδεύ-η (-ει) 3. παιδεύ-ε-ται stb. mint a medium	ἐ-παιδευ-ό-μην ἐ-παιδεύ-ου ἐ-παιδεύ-ε-το stb. mint a medium	παιδεύ-ω-μαι παιδεύ-η παιδεύ-η-ται stb. mint a medium	
I n s t a n s	Futurum	E.	1. παιδευθήσ-ο-μαι 2. παιδευθήσ-η (-ει) 3. παιδευθήσ-ε-ται			
		T.	1. παιδευθήσ-ό-μεθα 2. παιδευθήσ-ε-σθε 3. παιδευθήσ-ο-νται			
		K.	2. παιδευθήσ-ε-σθον 3. παιδευθήσ-ε-σθον			
	Aoristos	E.	1. 2. 3.	ἐ-παιδεύθη-ν ἐ-παιδεύθη-ς ἐ-παιδεύθη	παιδευθῶ παιδευθῆς παιδευθῇ	
		T.	1. 2. 3.	ἐ-παιδεύθη-μεν ἐ-παιδεύθη-τε ἐ-παιδεύθη-σαν	παιδευθῶ-μεν παιδευθῇ-τε παιδευθῶσι(ν)	
		K.	2. 3.	ἐ-παιδεύθη-τον ἐ-παιδευθή-την	παιδευθῇ-τον παιδευθῇ-τον	
Perfecta	Praes. s praet.	E.	1. πεπαίδευ-μαι 2. πεπαίδευ-σαι 3. πεπαίδευ-ται stb. mint a medium	ἐ-πεπαιδεύ-μην ἐ-πεπαιδευ-σο ἐ-πεπαιδευ-το stb. mint a medium	πεπαιδευμένος ³ ὦ « ῆς « ῇ stb. mint a medium	
	Futurum	E.	1. πεπαιδεύσ-ο-μαι 2. πεπαιδεύσ-η 3. πεπαιδεύσ-ε-ται stb. mint a med. fut.			

Adjectiva verbalia: 1. παιδευ-τός, -τή, -τόν;

P a s s i v u m		
Optativus	Imperativus	Igenevek
παιδευ-οί-μην παιδεύ-οι-ο παιδεύ-οι-το stb. mint a medium	παιδεύ-ου παιδευ-έ-σθω stb. mint a medium	Inf. παιδεύ-ε-σθαι
		Participium παιδευ-ό-μενος ³
παιδευθησ-οί-μην παιδευθήσ-οι-ο παιδευθήσ-οι-το παιδευθησ-οί-μεθα παιδευθήσ-οι-σθε παιδευθήσ-οι-ντο παιδευθήσ-οι-σθον παιδευθησ-οί-σθην		Inf. παιδευθήσ-ε-σθαι
		Participium: παιδευθησ-ό-μενος παιδευθησ-ο-μένη παιδευθησ-ό-μενον
παιδευθείη-ν παιδευθείη-ς παιδευθείη παιδευθείη-μεν, -θείμεν παιδευθείη-τε, -θείτε παιδευθείη-σαν, -θείεν παιδευθείη-τον, -θείτον παιδευθείη-την, -θείτην	παιδεύθη-τι παιδευθή-τω παιδεύθη-τε παιδευθέ-ντων v. θή-τωσαν παιδεύθη-τον παιδευθή-των	Inf. παιδευθή-ναι
		Participium: παιδευθείς, -έντος παιδευθείσα, -είσης παιδευθέν, -έντος
πεπαιδευμένος ³ εἶην πεπαιδευμένος ³ εἶης πεπαιδευμένος ³ εἶη stb. mint a medium	πεπαίδευ-σο πεπαιδεύ-σθω stb. mint a medium	Inf. πεπαιδεῦ-σθαι
		Participium πεπαιδευ-μένος ³
πεπαιδευσ-οί-μην πεπαιδεύσ-οι-ο πεπαιδεύσ-οι-το stb. mint a med. fut.		Inf. πεπαιδεύσ-ε-σθαι
		Participium πεπαιδευσ-ό-μενος ³
2. παιδευ-τέος, -τέα, -τέον		

Második igeragozás, vagyis a μ -végű igék

119. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

1. A μ -végű igék ragozása az ω -végűekétől abban tér el, hogy az act.-med. **praesens és praeteritum imperfectum**, valamint az **erős aoristos** alakjaiban (amennyiben ilyeneket képeznek) szabályszerű hangmásulás van, és a ragok közvetlenül, **kötőhangzó nélkül** járulnak a tőhöz (l. 78. §. 6. b.). A μ -végű igéket a magyar ikes igékhez hasonlíthatjuk, melyek szintén csak néhány időalaknak egyes számában térnek el az iktelenektől.

2. Az impf.-tő többnyire gyarapodást mutat; ez kétféle, úm.
a) -νῦ (magánhangzós és σ-ás ige-töveknél -ννῦ) szótag; pl.:

ige-tövek: δεικ- στρω- ζωσ-

impf.-tövek: δεικ-νῦ- στρω-ννῦ- ζων-νῦ (a σ hasonult!)

b) impf.-reduplicatio (l. 80. §. 5.); pl.:

ige-tövek: θη- ῆ- δω- στη-

impf.-tövek: τι-θη- (l.29.§.5.a.) ἱ-η-, δι-δω-, ἱ-στη- (l.30.§.2.c.β.)

3. A tő véghangzója a praes. és praet. impf. és erős aor.-nak csakis activ indicativusának egyes számában hosszú; mihelyt e három kellék közül bármelyik is hiányzik, a tő véghangzója megrövidül. Pl. a

δεικνῦ- τι-θη- ἱ-η- δι-δω- ἱ-στη- tövekből

a hangmásulás törvényei szerint (l. 24. §. 2. b. β.)

δεικνῦ- τι-θε- ἱ-ε- δι-δο- ἱ-στα- lesz.

4. A ragokra nézve megjegyzendő:

a) az ind. praes. impf. egyes 1. sz. -μι, 2. sz. -ς (voltaképp praeterit.-rag; vö. 3. sz. -σι (l.29.§.2.) többes 3. sz. -ᾱσι(ν), eredeti -ᾱντι-ból;

b) az ind. praet. impf. és erős aoristos többes 3. sz. ragja -σαν;

c) az infinitivus képzője -ναι (hangsúly a végelőtti szótagon! l.78.§.5.c.);

d) a participium képzője -ντ, a nominativus mindig -ς-ás. (Vö.

50.§.1.a.).

A medium ragjai mindenütt ugyanazok, mint az ω-végűeknél.

5. A **hangsúly** itt is lehetőleg távozik a szó végétől (l. 78. §. 5.). Az activ impf. és az erős aoristos participiuma végéles ékezetű; így:

δεικνύς   τιθείς   εἷς   δούς   στάς
gen. δεικνύντ-ος   τιθέντ-ος   ἑντ-ος   δόντ-ος   στάντ-ος.

Az egytagúak gen. és dat.-ának hangsúlyát illetőleg l. 47. §. 7. a.

6. Felosztás. A μι-végű igék három csoportra oszlanak; olyanokra,

a) melyeknek impf.-töve -νῶ szótaggal erősödik (νῶμι-végű igék): δείκνῶμι mutatok; igeő δεικ-, impf.-tő δεικνῶ-; (l. 120–121. §§.),

b) melyek az impf.-tőben imperfecta-reduplicatiót kapnak, mint pl. τί-θη-μι (l. 122–126. §§.),

c) melyeknek az impf.-töve bővítmény nélkül való:

φημί mondok; igeő φη-, φᾶ-, impf.-tő φη-, φᾶ-
εἶμι   «   εἶ-, ι-,   «   εἶ-, ι-
εἰμί   «   ἔσ-, σ-,   «   ἔσ-, σ- stb.

Ezek alkotják az ún. jeltelen igék osztályát (l. 128–133. §§.).

120. §. A μι-VÉGŰ IGÉK ELSŐ CSOPORTJA

1. Ide a νῶμι-végű igék tartoznak (l. 119. §. 6. a.), melyek azonban a μι-végűek ragozását **csakis az impf.-tőben** követik, amennyiben, az egy σβέννυμι (oltok) kivételével, **erős aoristusuk nincsen**.

Példa: δεικνῶμι mutatok; igeő δεικ-, impf.-tő δεικνῶ- és δεικνῶ.

A c t i v u m				Medium és passivum			
I n d i c a t i v u s				I n d i c a t i v u s			
	Praes. imperf.	Praet. imperf.		Praes. imperf.	Praet. imperf.		
E.1.	δείκ-νῶ-μι	ἔ-δείκ-νῶ-ν		δείκ-νῶ-μαι	ἔ-δεικ-νύ-μην		
2.	δείκ-νῶ-ς	ἔ-δείκ-νῶ-ς		δείκ-νῶ-σαι	ἔ-δείκ-νύ-σο		
3.	δείκ-νῶ-σι(ν)	ἔ-δείκ-νῶ		δείκ-νῶ-ται	ἔ-δείκ-νύ-το		
T.1.	δείκ-νύ-μεν	ἔ-δείκ-νύ-μεν		δείκ-νύ-μεθα	ἔ-δεικ-νύ-μεθα		
2.	δείκ-νύ-τε	ἔ-δείκ-νύ-τε		δείκ-νύ-σθε	ἔ-δείκ-νύ-σθε		
3.	δείκ-νύ-ασι(ν)	ἔ-δείκ-νύ-σαν		δείκ-νύ-νται	ἔ-δείκ-νύ-ντο		
K.2.	δείκ-νύ-τον	ἔ-δείκ-νύ-τον		δείκ-νύ-σθον	ἔ-δείκ-νύ-σθον		
3.	δείκ-νύ-τον	ἔ-δεικ-νύ-την		δείκ-νύ-σθον	ἔ-δεικ-νύ-σθην		
Conjunctivus				Optativus			
E.1.	δεικ-νύ-ω	δεικ-νύ-οι-μι		δεικ-νύ-ωμαι	δεικ-νύ-οί-μην		
2.	δεικ-νύ-ῃς stb.	δεικ-νύ-οι-ς stb.		δεικ-νύ-ῃ stb.	δεικ-νύ-οι-ο stb.		
Imperativus				Imperativus			
E.2.	δείκ-νῶ	Infinitivus:		δείκ-νύ-σο	Infinitivus:		
3.	δεικ-νύ-τω	δεικ-νύ-ναι		δεικ-νύ-σθω	δείκ-νύ-σθαι		
T.2.	δείκ-νύ-τε	Participium:		δείκ-νύ-σθε			
3.	δεικ-νύ-ντων	δεικ-νύς,		δεικ-νύ-σθων	Participium:		
	v. -νύ-τωσαν	δεικ-νύ-ντος		v. -νύ-σθωσαν	δεικ-νύ-μενος		
K.2.	δείκ-νύ-τον	δεικ-νύσα,		δείκ-νύ-σθον	δεικ-νύ-μένη		
3.	δεικ-νύ-των	δεικ-νύσης		δεικ-νύ-σθων	δεικ-νύ-μενον		
		δεικ-νύν					
Futurum	Act.	δείξω	Med.	δείξομαι	Pass.	δείχ-θήσομαι	
Aoristos	«	ἔ-δειξα	«	ἔ-δειξάμην	«	ἔ-δείχ-θην	
Perfectum	«	δέ-δειχ-α	«	δέ-δειγ-μαι	«	δέ-δειγ-μαι	
Adj. verb.	δεικ-τός, -τή, -τόν – δεικ-τέος, -τέα, -τέον						

2. A νῶμι-végű igék ragozása több tekintetben átment az ω-végűek ragozásába. Mindig az ω-végűek szerint ragoztatik:

a) a conjunct. és optat.; így: δεικνύ-ω, -ῃς stb., δεικνύ-οιμι, -οις stb.

b) az act. imperat. egyes 2. sz.: δείκνῶ (ebből δείκνῶε, azért ὦ).

Némely alakok mind a kétféle ragozás szerint is előfordulnak; ilyenek: δεικνύᾱσι és gyakrabban δεικνύουσι; ἐδείκνυ és ἐδείκνυε; δεικνύς és δεικνύων stb., sőt vannak egyes ω-végű igék, melyeknek μι-végű mellékalakjuk is van; ilyenek: ἀνοίγω és ἀνοίγνυμι kinyitok l. 108. §. 3.; εἶργω és εἶργνυμι bezárok stb.

3. A *mediumban* a -σαι és -σο ragok σ-ja (a conj. és opt. kívül) mindenütt megmarad; tehát: δείκνυσαι, δείκνυσο, ἐδείκνυσο.

121. §. A μι-VÉGŰEK ELSŐ CSOPORTJÁNAK TÖBBI IGÉI

a) Magánhangzós és szigmás tövek

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. κεράννυμι vegyítek, tiví	κερά(σ)- κρά-	κερῶ, -ᾱς l. 93. §. 7.	ἐκέρᾱσα ἐκράθην	— κέρκᾱμαι	ó κρᾱ-τήρ vegyítő edény
2. κρεμάννυμι függesztek	κρεμά(σ)-	κρεμῶ, -ᾱς —	ἐκρέμᾱσα ἐκρεμάσθην	— [függ κρέμᾱμαι	vmire: ἐκ τινοῦ v.ö. 126. §. 7.
3. πετάννυμι kiterjesztek	πετά(σ)- πτᾱ-	πετῶ, -ᾱς —	ἐπέτᾱσα ἐπετάσθην	— πέπτᾱμαι	rendesen ἀνα- vö. pat-eo
4. σχεδάννυμι szétszórók	σχεδά(σ)-	σχεδῶ, -ᾱς —	ἐσκέδᾱσα ἐσκεδάσθην	— ἐσκέδασμαι	ή σκέδᾱ-σις szétszórás
5. ἀμφι-έννυμι felöltöztetek	έσ- (φεσ-) ves-tio	ἀμφιῶ, -εῖς —	ἡμφίεσα augm. 108. §. 6.	— ἡμφίεσμαι	kiegészíti az ἐν- δύω 127. §. A) 11
6. σβέννυμι ol- tok (ἀπο-, κατᾱ-) m. kialszom	σβεσ- σβη-	σβέσω — σβήσομαι	ἔσβεσα ἔσβεσθην ἔσβην intr. 127. §. A) 7.	— ἔσβεσμαι ἔσβηκα intr.	ᾱ-σβεσ-τος olthatatlan;
7. ζώννυμι övezek	ζω(σ)-	ζώσω —	ἔζωσα —	— ἔζωσμαι	ζώ-νη. ζωσ-τήρ ön, tüsző
8. ῥώννυμι erősítetek	ῥω(σ)-	ῥώσω —	ἔῥώσα ἔῥώσθην	— ἔῥώμαι	ῥώ-μη. rō-bur; ἔῥωμένος erős
9. στρώννυμι kiterítetek így is: στόρ-νυμι	στρο- στορ-ε-	στρώσω — στορῶ, -εῖς	ἔστροσα ἔσטרῶθην ἔστόρεσα	— ἔστρομαι —	τὸ στρῶ-μα szőnyeg; vö. ster-no

b) Néma és folyékonyhangú tövek

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
10. κατ-άγνῶμι török, zúzok	ῥάγ- ῥάγ-	κατ-ᾶξω	κατ-ἐᾶξα κατ-εᾶγην intr.	κατ-εᾶγα intr. el vagyok törve	augm. 108.§.2.
11. ζεύγνῶμι összekötök	ζευγ- ζυγ-	ζεύξω —	ἔζευξα ἔζυγην, ἔζεύχθην	— ἔζευγμαι	ζεύγ-μα kötés; ζυγ-όν jug-um
12. μίγνῶμι keverek, τινί	μίγ- μίγ-	μίξω —	ἔμιξα ἐμίγην, ἐμίχθην	— μέμιγμαι	praes. μίσγ-ω is vö. misc-eo
13. πήγνῶμι szilárdítok	πηγ- πάγ-	πήξω πάγησομαι	ἔπηξα ἐπάγην intr.	πέπηγα intr. szilárdan állók	pāx, pā-n-g-o; ὁ πάγ-ος fagy
14. ῥήγνῶμι szakítok	ῥηγ- hm. l. 24.§.2.a.b.β. ῥάγ-	ῥήξω ῥάγησομαι	ἔρρηξα ἐρρήγην intr.	ἔρρωγα intr. el v. szakítva	medio-passiv. l. 110. §. 5.
15. ἀπ-όλλῶμι tönkreteszek m. elveszni	ὀλ-ε- (ὀλ + νυ-μι)	ἀπ-ολῶ, -εῖς ἀπ-ολοῦμαι	ἀπ-ώλεσα ἀπ-ωλόμην	ἀπ-ολώλεκα ἀπωλλάσκειν ἀπ-όλωλα	redupl.109.§.4. vö. 110.§.6.
16. ὀμνῶμι esküszöm	ὀμ-ο-	ὀμοῦμαι, -εῖ —	ὠμοσα —	ὀμώμοκα ὠμωμόκειν	redupl.109.§.4. amire: acc.

122. §. A μι-VEGŰ IGÉK MÁSODIK CSOPORTJA (L. 119. §. 6. B.)

Bevezetés

1. Ezek az impf.-tőben az impf.-reduplicatióval ellátott ige-tőhöz függesztik a ragokat; a μι-végűeknek sajátyszerű ragozását pedig nemcsak az impf.-tőben, hanem az erős aoristosban is követik (l. 123. §. b. és d.).

2. Iótás impf.-reduplicatiója a már 119. §. 2. b. alatt említett négyen (τί-θημι, ἵ-ημι, δί-δωμι, ἵ-στημι) kívül, még ezeknek van: ὀνίνημι (l.126.§.1.) igető ὀνη-, impf.-tő ὀ-νι-νη- (redupl. a tőben) πίμπλημι (l.126.§.2.) « πλη- « πι-μ-πλη- betoldott μ-vel. πίμπρομι (l.126.§.3.) « προ- « πι-μ-προ- « «

Ez utóbbi kettőnek ἐν- és σύν-nel való összetételeiben, amikor a praepositio ν-je is μ-vé lesz, a τő μ-je elmaradhat; tehát:

ἐμπί(μ)πρημι, συμπί(μ)πλημι; de a praeteritum impf.-ban mindig csak: ἐνεπί-μ-πρην, συνεπί-μ-πλην.

3. A τὸ véghangzójának időmennyisége 119. §. 3. szerint. Eltérő ἴστημι, mely a στη- tövet az act. erős aoristos indicat. és imperat.-ában is végig megtartja. (l. 123. §. A στα- τὸ csak magánhangzó és ντ előtt!)

4. A conjunctivust itt is a hosszú kötőhangzók (ω, η) jellemzik, melyekkel a τὸ véghangzói (ᾱ, ε, ο) szabályszerűen összevonatnak; de αη (αη)-ből mindig η (η) – οη (οη)-ből mindig ω (ω) lesz. A hangsúly a conjunctivusban mindig az összevont szótagon van.

Eredetileg a rövid kötőhangzó volt itt a coni. jele, mint mindenütt, ahol az indicat. alakjai kötőhangzó nélkül valók (l. 88. §. B.) s így formailag egyenlő a coni. a thematikus igék indicativusával; pl. hom. ἵομεν = ἴωμεν = menjünk; stb. A hosszú kötőhangzó az ω végűek analogiájára van.

5. Az *optativus* módjegye az act.-ban -ιη-, a med.-ban csak -ι-; így: τιθείην, több.: τιθείημεν v. τιθεῖμεν (l. 89. §. jz. 3.); med. τιθεῖμην. A hangsúly az optativusban mindig a módjegyben van.

Az ιη és ι között hangmásulásos viszony van. (ιη erős, ι pedig Ø fok; l. 24. §. 2. b. β) vö. a régi latin coni.-alakokkal: siem = sim, sies = sīs stb.)

6. A személyragokat illetőleg l. 119. §. 4.; de jegyezd meg, hogy

a) az act. praes. imperat. egyes 2. sz. az ω-végűek szerint van; tehát: τίθει, ἴει (ε-ε > ει), δίδου (ο-ε > ου), ἴσθη (α-ε > η, l. 4. pont).

b) az activ erős aor. imperat. egyes 2. sz. ragja -θι vagy -ς; ha a τὸ véghangzója hosszú, -θι: στῆ-θι-; ha rövid, -ς: θέ-ς, ἔ-ς, δό-ς.

c) a med. -σαι, -σο ragjainak σ-ja az impf.-tőben (kiv. conj., opt.) megmarad, de az erős aoristosban mindenütt kiesik (kiv. εἶσο indic.) és az összekerülő magánhangzók összevonatnak; tehát:

impf.-tő: ἐτίθεσο, ἴεσο, ἐδίδου, δίδου, ἵστασο,
 de aor.: ἔθου, οὔ, ἔδου, δοῦ. —

d) az activ infinitivus képzője –ναι, mely az erős aoristosban ε kötőhangzóval járul a tőhöz; hangsúly a végelőtti szótagon (l. 119. §. 4. c); így:

praes.: τιθέναι, ἰέναι, διδόναι, ἱστάναι,
 aor.: θεῖναι, εἶναι, δοῦναι, στήναι (α-ε = η).

7. A μι-végűek valamennyi sajátos alakja csakis e négy igében van meg: τίθημι helyezek, ἵημι küldök, δίδωμι adok, ἵστημι állítok (utóbbi ebből: σι-στη-μι; l. 30. §. 2. c), β).

123. §. a) Az impf.-tő ragozása az activumban

Tő: τι-θη- és τι-θε-	ί-η- és ί-ε-	δι-δω- és δι-δο-	ί-στη- és ί-στα-
Impf. τί-θη-μι τί-θη-ς τί-θη-σι(ν) τί-θε-μεν τί-θε-τε τι-θέ-ᾱσι(ν) τί-θε-τον τί-θε-τον	ί-η-μι ί-η-ς ί-η-σι(ν) ί-ε-μεν ί-ε-τε ί-ᾱσι(ν) ί-ε-τον ί-ε-τον	δί-δω-μι δί-δω-ς δί-δω-σι(ν) δί-δο-μεν δί-δο-τε δι-δό-ᾱσι(ν) δί-δο-τον δί-δο-τον	ί-στη-μι ί-στη-ς ί-στη-σι(ν) ί-στά-μεν ί-στά-τε ί-σταῖσι(ν) ί-στά-τον ί-στά-τον
Indic. praet. impf. ἔ-τί-θη-ν ἔ-τί-θει-ς 1.124. ἔ-τί-θει §.3. ἔ-τί-θε-μεν ἔ-τί-θε-τε ἔ-τί-θε-σαν ἔ-τί-θε-τον ἔ-τι-θέ-την	ἴ-ει-ν ἴ-ει-ς 1. 124. ἴ-ει §.3. ἴ-ε-μεν ἴ-ε-τε ἴ-ε-σαν ἴ-ε-τον ἴ-έ-την	ἐ-δί-δου-ν ἐ-δί-δου-ς 1.124. ἐ-δί-δου §.3. ἐ-δί-δο-μεν ἐ-δί-δο-τε ἐ-δί-δο-σαν ἐ-δί-δο-τον ἐ-δι-δό-την	ἴ-στη-ν ἴ-στη-ς ἴ-στη ἴ-στά-μεν ἴ-στά-τε ἴ-σταῖ-σαν ἴ-στά-τον ἴ-στά-την
Coniunctivus τι-θῶ (τι-θέ-ω-ból) τι-θῆς τι-θῇ τι-θῶ-μεν τι-θῇ-τε τι-θῶσι(ν) τι-θῇ-τον τι-θῇ-τον	ί-ῶ (ί-έ-ω-ból) ί-ῆς ί-ῇ ί-ῶ-μεν ί-ῇ-τε ί-ῶσι(ν) ί-ῇ-τον ί-ῇ-τον	δι-δῶ (δι-δό-ω-ból) δι-δῶς δι-δῶ δι-δῶ-μεν δι-δῶ-τε δι-δῶσι(ν) δι-δῶ-τον δι-δῶ-τον	ί-σῶ (ί-στά-ω-ból) ί-σῆς ί-σῇ ί-σῶ-μεν ί-σῇ-τε ί-σῶσι(ν) ί-σῇ-τον ί-σῇ-τον
Optativus τι-θείη-ν τι-θείη-ς τι-θείη τι-θείη-μεν, -θειῖμεν τι-θείη-τε, -θειῖτε τι-θείη-σαν, -θειῖεν τι-θείη-τον, -θειῖτον τι-θειή-την, -θειῖτην	ί-εῖη-ν ί-εῖη-ς ί-εῖη ί-εῖη-μεν, -ειῖμεν ί-εῖη-τε, -ειῖτε ί-εῖη-σαν, -ειῖεν ί-εῖη-τον, -ειῖτον ί-ειή-την, -ειῖτην	δι-δοίη-ν δι-δοίη-ς δι-δοίη δι-δοίη-μεν, -δοῖμεν δι-δοίη-τε, -δοῖτε δι-δοίη-σαν, -δοῖεν δι-δοίη-τον, -δοῖτον δι-δουή-την, -δοῖτην	ί-σταίη-ν ί-σταίη-ς ί-σταίη ί-σταίη-μεν, -σταῖμεν ί-σταίη-τε, -σταῖτε ί-σταίη-σαν, -σταῖεν ί-σταίη-τον, -σταῖτον ί-σταιή-την, -σταῖτην
Imperativus τί-θει τι-θέ-τω τί-θε-τε τι-θέ-ντων v. -τωσαν τί-θε-τον τι-θέ-των	ί-ει ί-έ-τω ί-ε-τε ί-έ-ντων v. -τωσαν ί-ε-τον ί-έ-των	δί-δου δι-δό-τω δί-δο-τε δι-δό-ντων v. -τωσαν δί-δο-τον δι-δό-των	ί-στη ί-στά-τω ί-στά-τε ί-στά-ντων v. -τωσαν ί-στά-τον ί-στά-των
Inf. τι-θέ-ναι	ί-έ-ναι	δι-δό-ναι	ί-στά-ναι
Part. τι-θείς, τιθέντος τι-θείσα, τιθείσης τιθέν, τιθέντος	ί-εῖς, ἰέντος ί-εῖσα, ἰείσης ί-έν, ἰέντος	δι-δούς, διδόντος δι-δοῦσα, διδούσης δι-δόν, διδόντος	ί-στάς, g. ἰστάντος ί-στάσα, ἰστάσης ί-σταν, ἰστάντος

b) Az erős aoristos ragozása az activumban

Tövek: θη- és θε-		ῥ- és ἑ-	δω- és δο-	στη- és στα-
Indicativus	ἔ-θη-κ-α ἔ-θη-κ-α-ς ἔ-θη-κ-ε(ν) ἔ-θε-μεν ἔ-θε-τε ἔ-θε-σαν ἔ-θε-τον ἔ-θέ-την	ῥ-κ-α ῥ-κ-α-ς ῥ-κ-ε(ν) εἶ-μεν εἶ-τε εἶ-σαν εἶ-τον εἶ-την	ἔ-δω-κ-α ἔ-δω-κ-α-ς ἔ-δω-κ-ε(ν) ἔ-δο-μεν ἔ-δο-τε ἔ-δο-σαν ἔ-δο-τον ἔ-δό-την	ἔ-στη-ν ἔ-στη-ς ἔ-στη ἔ-στη-μεν ἔ-στη-τε ἔ-στη-σαν ἔ-στη-τον ἔ-στή-την
Coniunctivus	θῶ (θέ-ω-ból) θῆς θῆ θῶ-μεν θῆ-τε θῶσι(ν) θῆ-τον θῆ-τον	ῥῶ (ἑ-ω-ból) ῥῆς ῥῆ ῥῶ-μεν ῥῆ-τε ῥῶσι(ν) ῥῆ-τον ῥῆ-τον	δῶ (δό-ω-ból) δῶς δῶ δῶ-μεν δῶ-τε δῶσι(ν) δῶ-τον δῶ-τον	στῶ (σταῖ-ω-ból) στῆς στῆ στῶ-μεν στῆ-τε στῶσι(ν) στῆ-τον στῆ-τον
Optativus	θείη-ν θείη-ς θείη θείη-μεν, θεῖ-μεν θείη-τε, θεῖ-τε θείη-σαν, θεῖ-ν θείη-τον, θεῖ-τον θείη-την, θεῖ-την	εἰή-ν εἰή-ς εἰή εἰή-μεν, εἶ-μεν εἰή-τε, εἶ-τε εἰή-σαν, εἶ-ν εἰή-τον, εἶ-τον εἰή-την, εἶ-την	δοίη-ν δοίη-ς δοίη δοίη-μεν, δοῖ-μεν δοίη-τε, δοῖ-τε δοίη-σαν, δοῖ-ν δοίη-τον, δοῖ-τον δοίη-την, δοῖ-την	σταίη-ν σταίη-ς σταίη σταίη-μεν, σταῖ-μεν σταίη-τε, σταῖ-τε σταίη-σαν, σταῖ-ν σταίη-τον, σταῖ-τον σταίη-την, σταῖ-την
Imperativus	θέ-ς θέ-τω θέ-τε θέ-ντων v. -τωσαν θέ-τον θέ-των	ἕ-ς ἕ-τω ἕ-τε ἕ-ντων v. -τωσαν ἕ-τον ἕ-των	δό-ς δό-τω δό-τε δό-ντων v. -τωσαν δό-τον δό-των	στή-θι στή-τω στή-τε στά-ντων v. στή-τωσαν στή-τον στή-των
Inf.	θεῖ-ναι	εἶ-ναι	δοῦ-ναι	στή-ναι
Part.	θεῖς, θέντος θεῖσα, θείσης θέν, θέντος	εἷς, ἔντος εἷσα, εἷσης ἔν, ἔντος	δούς, δόντος δοῦσα, δούσης δόν, δόντος	στάς, στάντος στάσα, στάσης σάν, σάντος

c) Az impf.-tő ragozása a medio-passivumban					
Tövek:		τι-θε-	ι-ε-	δι-δο-	ι-στα-
Indic. praes. impf.	E.1.	τί-θε-μαι	ἵ-ε-μαι	δί-δο-μαι	ἵ-στα-μαι
	2.	τί-θε-σαι	ἵ-ε-σαι	δί-δο-σαι	ἵ-στα-σαι
	3.	τί-θε-ται	ἵ-ε-ται	δί-δο-ται	ἵ-στα-ται
	T.1.	τι-θέ-μεθα	ι-έ-μεθα	δι-δό-μεθα	ι-στά-μεθα
	2.	τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	δί-δο-σθε	ἵ-στα-σθε
	3.	τί-θε-νται	ἵ-ε-νται	δί-δο-νται	ἵ-στα-νται
	K.2.	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον	ἵ-στα-σθον
	3.	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον	ἵ-στα-σθον
	E.1.	ἐ-τι-θέ-μην	ἰ-έ-μην	ἐ-δι-δό-μην	ἰ-στά-μην
	2.	ἐ-τί-θε-σο	ἵ-ε-σο	ἐ-δί-δο-σο	ἵ-στα-σο
Indic. praet. impf.	3.	ἐ-τί-θε-το	ἵ-ε-το	ἐ-δί-δο-το	ἵ-στα-το
	T.1.	ἐ-τι-θέ-μεθα	ἰ-έ-μεθα	ἐ-δι-δό-μεθα	ἰ-στά-μεθα
	2.	ἐ-τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	ἐ-δί-δο-σθε	ἵ-στα-σθε
	3.	ἐ-τί-θε-ντο	ἵ-ε-ντο	ἐ-δί-δο-ντο	ἵ-στα-ντο
	K.2.	ἐ-τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	ἐ-δί-δο-σθον	ἵ-στα-σθον
	3.	ἐ-τι-θέ-σθην	ἰ-έ-σθην	ἐ-δι-δό-σθην	ἰ-στά-σθην
Coniunctivus	E.1.	τι-θῶ-μαι	ι-ῶ-μαι	δι-δῶ-μαι	ι-στῶ-μαι
	2.	τι-θῇ	ι-ῇ	δι-δῷ	ι-στῇ
	3.	τι-θῇ-ται	ι-ῇ-ται	δι-δῶ-ται	ι-στῇ-ται
	T.1.	τι-θῶ-μεθα	ι-ῶ-μεθα	δι-δῶ-μεθα	ι-στῶ-μεθα
	2.	τι-θῇ-σθε	ι-ῇ-σθε	δι-δῶ-σθε	ι-στῇ-σθε
	3.	τι-θῶ-νται	ι-ῶ-νται	δι-δῶ-νται	ι-στῶ-νται
	K.2.	τι-θῇ-σθον	ι-ῇ-σθον	δι-δῶ-σθον	ι-στῇ-σθον
	3.	τι-θῇ-σθον	ι-ῇ-σθον	δι-δῶ-σθον	ι-στῇ-σθον
	E.1.	τι-θεῖ-μην	ι-εῖ-μην	δι-δοῖ-μην	ι-σταῖ-μην
	2.	τι-θεῖ-ο	ι-εῖ-ο	δι-δοῖ-ο	ι-σταῖ-ο
Optativus	3.	τι-θεῖ-το	ι-εῖ-το	δι-δοῖ-το	ι-σταῖ-το
	T.1.	τι-θεῖ-μεθα	ι-εῖ-μεθα	δι-δοῖ-μεθα	ι-σταῖ-μεθα
	2.	τι-θεῖ-σθε	ι-εῖ-σθε	δι-δοῖ-σθε	ι-σταῖ-σθε
	3.	τι-θεῖ-ντο	ι-εῖ-ντο	δι-δοῖ-ντο	ι-σταῖ-ντο
	K.2.	τι-θεῖ-σθον	ι-εῖ-σθον	δι-δοῖ-σθον	ι-σταῖ-σθον
	3.	τι-θεῖ-σθην	ι-εῖ-σθην	δι-δοῖ-σθην	ι-σταῖ-σθην
Imperativus	E.2.	τί-θε-σο	ἵ-ε-σο	δί-δο-σο	ἵ-στα-σο
	3.	τι-θέ-σθω	ι-έ-σθω	δι-δό-σθω	ι-στά-σθω
	T.2.	τί-θε-σθε	ἵ-ε-σθε	δί-δο-σθε	ἵ-στα-σθε
	3.	τι-θέ-σθων	ι-έ-σθων	δι-δό-σθων	ι-στά-σθων
	v.	-σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν
	K.2.	τί-θε-σθον	ἵ-ε-σθον	δί-δο-σθον	ἵ-στα-σθον
	3.	τι-θέ-σθων	ι-έ-σθων	δι-δό-σθων	ι-στά-σθων
Infinit.		τί-θε-σθαι	ἵ-ε-σθαι	δί-δο-σθαι	ἵ-στα-σθαι
Particip.		τι-θέ-μενος	ι-έ-μενος	δι-δό-μενος	ι-στά-μενος
		τι-θε-μένη	ι-ε-μένη	δι-δο-μένη	ι-στα-μένη
		τι-θέ-μενον	ι-έ-μενον	δι-δό-μενον	ι-στά-μενον

d) Az erős aoristos ragozása a mediumban				
Tövek:		θε-	ἐ-	δο-
Indicativus	E. 1.	ἐ-θέ-μην	ἐΐ-μην	ἐ-δό-μην
	2.	ἐ-θου (< *ἐθεσο)	ἐΐ-σο (122.§.6.c.)	ἐ-δου (< *ἐδοσο)
	3.	ἐ-θε-το	ἐΐ-το	ἐ-δο-το
	T. 1.	ἐ-θέ-μεθα	ἐΐ-μεθα	ἐ-δό-μεθα
	2.	ἐ-θε-σθε	ἐΐ-σθε	ἐ-δο-σθε
	3.	ἐ-θε-ντο	ἐΐ-ντο	ἐ-δο-ντο
	K. 2.	ἐ-θε-σθον	ἐΐ-σθον	ἐ-δο-σθον
	3.	ἐ-θέ-σθην	ἐΐ-σθην	ἐ-δό-σθην
Coniunctivus	E. 1.	θῶ-μαι	ῶ-μαι	δῶ-μαι
	2.	θῇ	ῇ	δῷ
	3.	θῇ-ται	ῇ-ται	δῶ-ται
	T. 1.	θώ-μεθα	ῶ-μεθα	δώ-μεθα
	2.	θῇ-σθε	ῇ-σθε	δῶ-σθε
	3.	θῶ-νται	ῶ-νται	δῶ-νται
	K. 2.	θῇ-σθον	ῇ-σθον	δῶ-σθον
	3.	θῇ-σθον	ῇ-σθον	δῶ-σθον
Optativus	E. 1.	θεῖ-μην	εῖ-μην	δοί-μην
	2.	θεῖ-ο	εῖ-ο	δοῖ-ο
	3.	θεῖ-το	εῖ-το	δοῖ-το
	T. 1.	θεῖ-μεθα	εῖ-μεθα	δοί-μεθα
	2.	θεῖ-σθε	εῖ-σθε	δοῖ-σθε
	3.	θεῖ-ντο	εῖ-ντο	δοῖ-ντο
	K. 2.	θεῖ-σθον	εῖ-σθον	δοῖ-σθον
	3.	θεῖ-σθην	εῖ-σθην	δοῖ-σθην
Imperativus	E. 2.	θοῦ (< *θέσο)	οῦ (< *ἔσο)	δοῦ (< *δόσο)
	3.	θέ-σθω	ἐ-σθω	δό-σθω
	T. 2.	θέ-σθε	ἐ-σθε	δό-σθε
	3.	θέ-σθων	ἐ-σθων	δό-σθων
	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν	v. -σθωσαν
	K. 2.	θέ-σθον	ἐ-σθον	δό-σθον
	3.	θέ-σθων	ἐ-σθων	δό-σθων
Infinit.		θέ-σθαι	ἐ-σθαι	δό-σθαι
Particip.		θέ-μενος	ἐ-μενος	δό-μενος
		θε-μένη	ἐ-μένη	δο-μένη
		θέ-μενον	ἐ-μενον	δό-μενον

ἵστημι-nek med. erős aoristosa nincsen. Ennek jelentését „állítottam magamat, azaz: oda állottam v. léptem” az activ erős aoristos (ἕστην) fejezi ki, amely intransitiv jelentésű. Vö. különben 125. §. 2.

124. §. Észrevételek

1. ἴημι és ἴσθημι act. ind. praes. impf. több. 3. sz. ἰᾱσι(ν) és ἰσταῖσι(ν), összevonva ezekből: ἰέ-ᾱσι(ν), ἰσταῖ-ᾱσι(ν).

2. A ἐ-τőnek szótagos augmentuma van: εἶμεν, ebből: ἔ-ε-μεν.

3. τίθημι, ἴημι, δίδωμι-ból az act. imperat. praes. egyes 2. sz. kívül még egyéb alakok is az ω-végűek szerint képeztetnek; így:

a) az act. praet. impf. egyes száma rendesen: ἐτίθεις, ἐτίθει, és mindig ἔειν, ἔεις, ἔει – ἐδίδουν, ἐδίδους, ἐδίδου (l. 87. §. szerint);

b) ritkán az optativusok: τιθοῖτο, προοῖντο stb. (néha τίθοιτο, πρόοιντο).

4. τίθημι, ἴημι, δίδωμι act. indicat. aor. egyes számában a szabályos ἔθην, ἦν, ἔδων helyett kizárólag a κ-ás alakok: ἔθηκα, ἦκα, ἔδωκα használatosak, melyekből a költőknél többes számú alakok is előfordulnak, főleg a 3. sz.: ἔθηκαν, ἦκαν, ἔδωκαν. A κ itt voltaképp a tőhöz tartozik; vö. lat. facio: fēc-ī ~ gör. ἔ-θηκ-α.

5. **Hangsúly** tekintetében az összetettek az egyszerűeket követik; tehát: ἀπο-θῶ, ἀπο-θεῖμεν, ἀπο-θεῖναι, ἀπο-θείς, ἀπο-θέσθαι stb. csak az erős aor. imperat.-ában megy a hangsúly a praepositóra, ha egytagú; így: ἔνθες, ἄφετε, ἄφεσθε, ἀπόστηθι; de: ἀπόδος, παρένθες. l. 14. §. 5.

A med. erős aor. imperat. egyes 2. sz., ha egytagú praepositíóval van összetéve, megmarad véghajtottnak: προ-θοῦ, ἄφ-οῦ; de: περί-θου, ἀπό-δου stb.

125. §. A többi alak

1. Ezeknek a képzése s ragozása egészen a magánhangzós töveket követi, de a tőnek véghangzója a passivumban rövid (hangmásulás!).

Fut. act.	θή-σω	ῥ-σω	δώ-σω	στή-σω
« med.	θή-σομαι	ῥ-σομαι	δώ-σομαι	στή-σομαι
Perf. act.	τέ-θη-κα	εἶ-κα	δέ-δω-κα	ἔ-στη-κα (l. 2. jegyz.)
« m.-p.	(κεῖμαι)*	εἶ-μαι (ἔ-ε-μαι)	δέ-δο-μαι	(σέ-στηκα l. 30. §. 2. c. β.)
Aor. pass.	ἐ-τέ-θην (l. 29. §. 5.)	εἶ-θην	ἐ-δό-θην	ἐ-στά-θην
Fut. «	τε-θήσομαι	ἐ-θήσομαι	δο-θήσομαι	στα-θήσομαι
Adj. verb.	θε-τός, -τέος	ἐ-τός, -τέος	δο-τός, -τέος	στα-τός, -τέος

*τέθειμαι helyett rendesen κεῖμαι (fekszem) használatos: l. 132. §.

2. ἵστημι-nek az intr. erős aoristoson (ἔστην oda álltam) kívül még transitív jelentésű gyenge activ és medialis aoristosa is van: ἔ-στη-σα állítottam, ἐ-στη-σάμην állítottam a magam számára; a perfecta actionak alakjai pedig mind intransitív jelentésűek; így

praes. ἔ-στηκα (l. jegyz.) praet. εἰστήκειν, fut. ἐστήξω (l. 90. §. 3. j.)
 állok, állottam, állani fogok.

Ezek egyúttal a passivumnak megfelelő alakjait is pótolják. Med. fut. στήσομαι = trans. állítani fogok magamnak; intrans. oda fogok állani.

Jegyzet. ἔστηκα rendes alakjai mellett a ἐστά-^{többől} vannak (vö. 127. §. B. 1–3.):

ind. T. ἔστα-μεν	conj.	ἐστῶμεν	inf.	ἐστά-ναι
ἔστα-τε		ἐστῶσι(ν)	part.	ἐστώς gen. -ῶτος
ἐσταῖσι(ν)	opt.	ἐσταίη-ν stb.		ἐστώσα « -ῶσης
K. ἔστα-τον	imp.	ἔστα-θι stb.		ἐστώς (ἐσταός-ból)

A praet. perf.-ből a több. 3. sz.: ἔστα-σαν.

126. §. A ἵστημι ragozását követő igék

A praes. és praet. impf.-ban ἵστημι szerint ragoztatnak és szabályszerű hangmáslást (l. 24. §. 2. b. β.) mutatnak:

Praes. impf.	Tő	Futurum	Aoristos	Praes. perf.	Megjegyzések
1. ὁ-νί-νῃμι hasznot teszek m. hasznot húzok	ὄνῃ- ὄνᾱ-	ὀνήσω ὀνήσομαι	ὤνησα ὤνήθην és ὤνήμην	– –	akinek: τινά redupl.122.§.2. aor.opt.jegyz.b.
2. πί-μ-πλημι megtöltök τινός	πλη- πλᾱ-	πλήσω πλησθήσομαι	ἔπλησα ἐπλήσθην	πέπληξα πέπλησμαι	redupl.122.§.2. mell.al. πλήθω
3. πί-μ-πρημι égetek (ἐμ-)	πρη- πρᾱ-	πρήσω πρησθήσομαι	ἔπρησα ἐπρήσθην	– πέπρησμαι	redupl.122.§.2. mell.al. πρήθω
4. ἄγᾱμαι DP. csodálok	ἄγα(σ)-	ἀγάσομαι	ἡγάσθην	– τινά	τινος 152. §.a.1. adj.v. ἀγαστός
5. δύνᾱμαι DP. -hatok, képes v.	δύνῃ- δύνᾱ-	δυνήσομαι	ἐδυνήθην v. ἡδυνήθην	δεδύνημαι	ἡ δύνᾱ-μῖς augm. 79.§.1.j.
6. ἐπίστᾱμαι DP. értek, tudok	ἐπιστιῃ- ἐπιστᾱ-	ἐπιστήσομαι	ἡπιστήθην	–	ἡ ἐπιστή-μη vö. ver-steh-en
7. κρέμᾱμαι DP. függök	κρεμη- κρεμᾱ-	κρεμήσομαι	–	–	amin: ἔκ τινος vö. 121. §. 2.

Jegyzet. A 3 utolsó (és ἐπριάμην l. 127. §. A. 4.) abban tér el ἴσταμαι-tól, hogy

a) a praes. imperat. és praet. impf. –so ragjából a σ el is maradhat; tehát: imperat. ἐπίστω, (πρίω) – praet. impf. ἐδύνω, ἡπίστω, ἐκρέμω, (ἐπρίω);

b) a conj. és opt. hangsúlya, az összevonás dacára, lehetőleg előre megy; így δύνωμαι, ἐπίστωμαι, (πρίωμαι) – δύναιο, ἐπίσταιο, κρέμαιο, (πρίαιο); szintígy, ὀνίναμαι, aor. opt. ὄναιο, ὄναιτο, ὄναισθε, ὄναιντο – inf. ὄνασθαι.

127. §. ERŐS AORISTOSOK ÉS PERFECTUMOK A ΜΙ-VÉGŰEK SZERINT (KÖTŐHANGZÓ NÉLKÜL) Ω-VÉGŰ IGÉKBŐL

A) Gyökéraoristosok

Néhány ω-végű igéből az act. és med. erős aoristos a μι-végűek szerint, tehát kötőhangzó nélkül ragoztatik. A ragozás teljesen ἔσθην szerint megy; a τő véghangzója csak magánhangzók és ντ előtt rövidül meg (l. 20. §. 2.), különben mindig hosszú (l. 119. §. 3.). ἔσθην intransitiv jelentésű activ aor.; az ún. erős

pass. aor. ennek és pl. ἔσβην mintájára keletkezett, minthogy az intrans. jelentés igen közel áll a passiv jelentéshez. Innen magyarázhatók az erős pass. aor. activ személyragjai, melyek aztán átmentek a gyenge pass. aor. alakjaira is (l. 89. §.).

a) Az α v. η – α -végű tövek:

1. βαίνω megyek (l. 113. §. 7.); igeő βη-, βᾱ-; erős aoristos ἔ-βη-ν. ind. ἔβην, ἔβης, ἔβη – ἔβημεν, ἔβητε, ἔβησαν – ἔβητον, ἔβήτην; conj. βῶ (βάω-ból) βῆς stb. – opt. βαίνην stb. – imp. βῆθι stb. inf. βῆναι – particip. βάς, βᾶσα, βᾶν, gen. βάντος, βάσης.

2. ἀπο-διδράσκω elfutok (l. 114. §. 13.); tő δρᾱ-, δρᾱ-; aor. ἀπ-έ-δρᾱ-ν.

3. φθάνω megelőzők (l. 113. §. 6.); igeő φθη-, φθᾱ-; aor. ἔ-φθη-ν.

4. ἐ-πριάμην vásárlék; tő πριᾱ- (Csak aor.; praes. ὠνέομαι l. 108. §. 2.), ind. ἐπριάμην, ἐπρίω, ἐπρίατο stb. mint δύναμαι l. 126. §. 5. jz., conj. πρίωμαι, πρίη, πρίηται stb. – opt. πριαίμην, πρίαιο stb., imp. πρίω, πριάσθω stb. – inf. πρίασθαι – part. πριάμενος.

b) Az η – ϵ -végű tövek:

5. χαίρω örülök (l. 115. §. 19.); tő χᾱρη-, χᾱρε-; aor. ἐχάρην, -ης, -η stb., conj. χαρῶ (-έ-ω-ból), χαρής stb. – opt. χαρείην – imp. χάρηθι, inf. χαρῆναι – part. χαρείς, χαρεῖσα, χαρέν, gen. χαρέντος.

6. ῥέω folyok (l. 115. §. 16.); igeő ῥυη-, ῥυε-; aor. ἐρ-ρύη-ν – inf. ῥυῆναι.

7. σβέννυμαι kialszom; igeő σβη-, σβε-; aor. ἔ-σβη-ν (l. 121. §. 6.).

c) Az ω – o -végű tövek:

8. γινώσκω nosco (l. 114. §. 12.); tő γνω-, γνω-; aor. ἔ-γνων-ν, ἔ-γνω-ς stb., conj. γνῶ (γνώω-ból), γνῶς stb. – opt. γνοίην – imp. γνῶθι, inf. γνῶναι – part. γνούς, γνούσα, γνόν, gen. γνόντος, γνούσης.

9. ἀλίσκομαι elfogatom (l. 114. §. 5.); igeő ἄλω-, ἄλο-; aor. ἔ-ἄλω-ν.

10. (βίωω) ζάω élek (l. 87. §. 4.); igeő βιω-, βιο-; aor. ἐ-βίω-ν.

d) Az ű – ű-végű tövek:

11. δύομαι merülök (l. 93. §. 1.); τό δῶ-, δῶ-; aor. ἔ-δῶ-ν, ἔδῶς, ἔδῶ stb., conj. δύω, δύης stb. – opt. nincs; – imp. δῶθι, δότω stb., inf. δύναι – part. δύς, δῶσα, δύν, gen. δύντος, δύσης.

12. φύομαι leszek (lat. fio); τό φύ-, φύ-; aor. ἔ-φύ-ν, ἔφῶς, ἔφῶ stb.

Jegyzet. E kettőnek activuma transitiv: δύω meríték, φύω termeszték; ezekből az aoristos gyenge képzésű: ἔδῶσα, ἔφῶσα. Vö. 110. §. 6. ἔστησα is így!

13. Költőknél s későbbi prózaíróknál még több ily erős aor. található; ilyenek:

ἔπτην repülék (πέτομαι l. 115. §. 18.); τό πτη-, πτᾶ-; – πτώ, πταίην, πτῆναι, πτάς;

ἔτλην eltúrék (praesens nélkül); τό τλη-, τλᾶ-; – τλώ, τλαίην, τλῆθι, τλῆναι, τλάς.

14. Csak egyes alakok: inf. γηροᾶναι (l. 114. §. 2.), imper. σχέες (l. 102. §. 2.), πῖθι (l. 113. §. 5.).

Mindez aoristosok mellett mediális fut. és gyenge perf. áll:

ἔβην	~	βήσομαι	βέβηκα
ἔρῶν	~	ρήσεται	ἔρῶν(ν)
ἔγνων	~	γνώσομαι	ἔγνωκα
ἔφῶν	~	φύσομαι	πέφῶκα stb.

B) Erős perfectumok

Néhány ige activ perfectumának szabályos alakjai mellett gyakran oly rövidebb alakok is találhatók, melyekben a ragok képző és kötőhangzó nélkül járulnak közvetlenül a reduplikált tőhöz (vö. az ω-végű igék kötőhangzó nélküli erős aoristosával: fent.). Az indicativusban a rövidebb alakok csakis a többes és kettős számban fordulnak elő. A szokottabbak: ἔστα-μεν (l. 125. §. jz.) és

1. τέθνηκα holt vagyok (l. 114. §. 8.); emellett a τεθνᾶ- tőből (hangmásulás; l. 24. §. jz. 1.):

ind. T. τέθνα̃-μεν conj. τεθνήκω stb. inf. τεθνά-ναι
 τέθνα̃-τε szabályosan part. τεθνεώς gen. -εῷτος
 τεθνα̃σι(ν) opt. τεθναίη-ν τεθνεῷσα, -εώσης
 K. τέθνα̃-τον imp. τέθνα̃-θι τεθνεός, -εῷτος.

A praet. perf.-ból csak a többes 3. sz. ἐ-τέθνα̃-σαν.

2. δέδοικα félek; τό δοι-, δει-, δι-, (a hangmásulásra nézve vö.: λείπω, λέλοιπα, ἔλιπον, 24. §.), költői praes. δαίδω, aor. ἔδεια. A szabályos δέδοικα mellett van még egy perfectum a δι- többől is: δέ-δι-α, melyből a következő rövidebb alakok használatosak:

ind. δέδια, – δέδιε(ν)	conj. δεδίω, opt. δεδείην, imp. δέδιθι
δέδιμεν, δέδιτε, δεδιάσι(ν)	inf. δεδιέναι, part. δεδιώς, -υῖα, -ός,
praet. perf. több. 3. ἐδέδισαν	gen. δεδιότος, -υῖας.

3. οἶδα tudok; hiányos perf. a φειδ-ε, φιδ- többől (l. 116. §. 4.); tulajdonképpen jelentése: láttam (aor. εἶδον, vö. vid-eo). Ragozása:

Praesens perf.	Praeteritum perf.	Módok és igenevek
οἶδ-α	ῥιδ-ει-ν ῥιδη	Conj. εἰδῶ, εἰδῆς, εἰδῆ stb.
οἶ-σθα <*oid-t ^h a	ῥιδ-ει-ς ῥδεισθα	Opt. εἰδείην, εἰδείης, εἰδείη stb.
οἶδ-ε(ν)	ῥιδ-ει	mindkettő az εἰδε- többől
ἴσ-μεν (l. 31. §. 1.)	ῥιδ-ει-μεν ῥσ-μεν	Imp. ἴσ-θι, ἴσ-τε, ἴσ-τον
ἴσ-τε (l. 29. §. 1.)	ῥιδ-ει-τε ῥσ-τε	ἴσ-τω, ἴσ-τωσαν, ἴσ-των
ἴσᾱσι(ν)	ῥιδ-ε-σαν ῥσ-σαν	Inf. εἰδ-έ-ναι
ἴσ-τον	ῥιδ-ει-τον ῥσ-τον	Part. εἰδ-ώς, εἰδ-υῖα, εἰδ-ός
ἴσ-τον	ῥιδ-εί-την ῥσ-την	gen. εἰδ-ότος εἰδ-υῖας εἰδ-ότος
Futurum εἴσομαι, εἴσῃ, εἴσεται stb.		Adj. verb. ἴσ-τέον

A hangmásulást illetőleg: εἰδ-ώς, ἴσ-μεν, οἶδ-α τό εἰδ-, ἰδ-, οἰδ-,
 hasonlítsd össze: λείπω, ἔλ-ῖπ-ον, λέ-λοιπ-α τό λειπ-, λιπ-, λοιπ-.

Az indic. praes. perf. sing. 2. sz. ragja az eredeti –θα, mely előtt a δ dissimilatio útján > σ. A –θα rag szerepel még az εἰμί, εἶμι, φημί igeek ugyanez alakjában (l. 128–129. és 131. §§.).

A ΜΙ-VÉGŰ IGÉK HARMADIK CSOPORTJA (116. §. c.);

JELTELEN IGÉK

128. §. φημί mondok, állítok; τό φη-, φᾶ- (lat. fā-ri); m. a. φά-σχω

Indic. praes.	Indic. praet.	Conjunctivus	Optativus	Imperativus	Igenevek
φη-μί	ἔ-φη-ν	φῶ	φαίη-ν		Inf. φά-ναι
φή-ς (φής)	ἔ-φη-σθα	φῆς	φαίη-ς	φά-θι	Part. φάσων ³
φη-σί(ν)	ἔ-φη	φῆ	φαίη	φά-τω	(φᾶς költői)
φᾶ-μέν	ἔ-φᾶ-μεν	φῶ-μεν	φαῖ-μεν		Futurum:
φᾶ-τέ	ἔ-φᾶ-τε	φῆ-τε	φαῖ-τε	φά-τε	φή-σω
φᾶσί(ν)	ἔ-φᾶ-σαν	φῶσι(ν)	φαῖε-ν	φά-ντων	Aoristos:
φᾶ-τόν	ἔ-φᾶ-τον	φῆ-τον	φαῖ-τον	φά-τον	ἔ-φη-σα
φᾶ-τόν	ἔ-φᾶ-την	φῆ-τον	φαῖ-την	φά-των	

Jegyzet. a) Az indicat. alakjaiban szabályszerű hangmásulás van (l. 119. §. 3.).

b) Az indic. praes. impf. minden kétagú alakja simuló (l. 16. §. 3.);

c) A praet. impf. egyes 2. sz. ragja –θα, (vö. οἷσθα < οἷδ+θα), a σ pedig az ἦσθα, οἷσθα analogiájára jutott ide (l. 129. §.)

φημί mondok; τό ῆ- (lat. a-io). Hiányos ige, melyből a társalgási nyelvben leginkább a praet. imp. egyes 1. és 3. személye használatos e szólásokban: ἦ-ν δ' ἐγώ azt mondtam, mondok; ἦ δ' ὅς (ῆ) úgymond, azt monda (vö. 73. §. jz.).

129. §. εἰμί vagyok; erős τό ἐσ- (vö. lat. es-se), gyenge τό σ- (hangmás.: ε: Ø)

Indic. praes.	Indic. praet.	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
εἰ-μί	ἦν (ῆ)	ᾶ	εἴη-ν	
εἶ	ἦ-σθα	ῆ-ς	εἴη-ς	ἴσ-θι
ἐσ-τί(ν)	ἦν	ῆ	εἴη	ἔσ-τω
ἐσ-μέν	ἦ-μεν	ᾶ-μεν	εἴη-μεν, εἴ-μεν	
ἐσ-τέ	ἦ(σ)-τε	ῆ-τε	εἴη-τε	ἔσ-τε
εἰσί(ν)	ἦ-σαν	ᾶσι(ν)	εἴη-σαν, εἴε-ν	ἔσ-των
				ἔσ-τωσαν
ἐσ-τόν	ἦσ-τον	ῆ-τον	εἴη-τον εἴ-τον	ἔσ-τον
ἐσ-τόν	ἦσ-την	ῆ-τον	εἰή-την εἴ-την	ἔσ-των
Igenevek:		Futurum:		
Infinit.	εἶ-ναι	Indic.	ἔσομαι, ἔσῃ, (ἔσει), ἔσται stb.	
Particip.	ὢν, οὔσα, ὄν	Optat.	ἔσοίμην, ἔσοιο, ἔσοιτο stb.	
gen.	ὄντος, οὔσης, ὄντος	Inf.	ἔσεσθαι – Part. ἐσόμενος	

a) Az egyes alakoknak keletkezését illetőleg megjegyzendő, hogy az indic. praes. egyes 1. sz. eredetileg ἐσ-μι, melyből a σ kiesése okozta pótlónyújtás folytán jött létre εἰ-μί. (l. 30. §. 1. b.) Az egyes 2. sz. eredeti alakja a Homérosznál még meglevő ἐσ-σι, melyből *ἔσι, majd εἶ lett. (Így lett az εἰ-μί-nél is eredeti *εἶ-σι-ből εἶ.) A pluralisban is az ἐσ- τό (nem σ-, vö. lat. sunt, sumus, és ennek analogiájára: sum) használatos a sing. analogiája szerint. Az 1. sz. ἐσ-μεν σ-val a többi ἐσ-en kezdődő alak hatásából. A 3. sz.: σεντι > έντι > έντί (így a dór dial.-ban) > εἰσι. – Az indic. praet. impf. sing. 2. sz. ebből: ἦσ-θα (vö. 127. §. B. 3.). – A conj. és optat. a τό σ-jának kihagyása s a magánhangzók összevonása által származtak az eredeti ἔσω, ἐσίην alakokból. Az inf. εἶ-ναι < ἐσ-ναι (l. 119. §. 4. c.). – A participium ered. ἐσών, az ω-végű igék szerint; ebből keletkezett a homéroszi ἐών, seml. ἐόν, az attikai ὢν, ὄν, τό ὄντ- rövid hangzóval. – A futurum egyes 3. sz. ἔσται, a homéroszi ἔσ-σεται vagy ἔσεται-ból; azért az összetettek hangsúlya is παρέσται, ἐξέσται, noha πάρεμι, ἐξεστι.

b) Az indic. praesens minden kéttagú alakja, ha pusztán csak segédige, mindig simuló (l. 16. §. 3.); így: οἱ θεοὶ ἀθάνατοὶ εἰσιν az istenek halhatatlanok; de ha magában teljes értelmű állítmányt tesz, azaz ha létezést fejez ki, akkor mindig hangsúlyos, mint a magyarban is; tehát θεοὶ εἰσὶν vannak istenek.

c) Az indicat. praesens egyes 3. személye (ἐστί) előre vonja hangsúlyát és ἔστι lesz, ha a mondatot kezdi: ἔστι τοῦ σοφοῦ sapientis est, a bölcsnek sajátja;

ha létezést jelent: θεὸς ἔστιν van isten; es gibt einen Gott;

ha ἔξεστιν (szabad, lehet) helyett áll: ἔστιν ἀκοῦσαι hallható;

ha εἶ, καί, ὥς, vagy ἄλλ' és τοῦτ' után áll: οὐκ ἔστιν, ἄλλ' ἔστιν.

130. §. χρόή kell, szükséges

Χρόή (ti. ἐστίν) voltaképpen ragozhatatlan főnév (vö. opus est), mely az εἰμί-vel összeolvadva több új alakot ad. Ezek:

Praes. ind. χρόή, conj. χρῆ, opt. χροίη, inf. χρῆναι, part. τὸ χροεών, ezekből: χρόῃ ἢ χρόῃ εἶη χρόῃ εἶναι, χρόῃ ὄν l. 22. §.

Praet. impf. χρῆν (= χρόῃ ἦν) vagy ἐ-χρῆν.

Jegyzet. Az ἐ-χρῆν alak augmentuma úgy magyarázandó, hogy a nyelvérzékben elhalványult ez alak χρόή + ἦν összetett voltának tudata (mint pl. a magyarban: ezt-et, nálad-nál stb.).

131. §. εἶμι megyek; erős τό εἰ- gyenge τό ἰ- (vö. lat. ī-re, de: ī-ter)

Indic. praes.	Indic. praet.	Conjunctivus	Optativus	Imperativus
εἶ-μι	ἦ-α v. ἦ-ει-ν	ἦ-ω	ἦ-οι-μι v. ἰ-οίην	
εἶ < εἶ-σι	ἦ-εις ἦ-ει-σθα	ἦ-ης	ἦ-οι-ς	ἦ-θι
εἶ-σι(ν)	ἦ-ει ἦ-ει-ν	ἦ-η	ἦ-οι	ἦ-τω
ἦ-μεν	ἦ-μεν ἦ-ει-μεν	ἦ-ω-μεν	ἦ-οι-μεν	
ἦ-τε	ἦ-τε ἦ-ει-τε	ἦ-η-τε	ἦ-οι-τε	ἦ-τε
ἦ-ασι(ν)	ἦ-σαν ἦ-ε-σαν	ἦ-ωσι(ν)	ἦ-οιε-ν	ἦ-ό-ντων v. ἦ-τωσαν
ἦ-τον	ἦ-τον	ἦ-η-τον	ἦ-οι-τον	ἦ-τον
ἦ-τον	ἦ-την	ἦ-η-τον	ἦ-οί-την	ἦ-των

Infinit. ἰ-έ-ναι	Particip. ἰ-ών, ἰοῦσα, ἰ-όν gen. ἰ-όντος, ἰούσης, ἰ-όντος	Adj. verb. ἰ-τέον
------------------	--	-------------------

Az indicativus praesensnek mindig futurum jelentése van: menni fogok; a többi alak (opt., inf., part.) majd praesens, majd futurum jelentésű.

132. §. κείμαι fekszem; τό κει-

Indic. praes.	Indic. praet.	Imperativus	Igenevek	Futurum
κεῖ-μαι	ἔ-κει-μην			κεῖ-σομαι
κεῖ-σαι	ἔ-κει-σο	κεῖ-σο	Inf. κει-σθαι	κεῖ-ση
κεῖ-ται stb.	ἔ-κει-το stb.	κει-σθω stb.	Part. κει-μενος ³	κει-σεται stb.

a) A conjunctivus (κέηται, κέωνται) és optativus (κέοιτο, κέοιντο) ritka.

b) Az összetételek hangsúlya l. 14. §. 5. szerint: ὑπόκειμαι; de az inf. ὑποκείσθαι.

c) κείμαι pótolja τίθημι-nek pass. perfectumát, főleg az összetételekben (l. 125. §. 1. *.).

ὑποτίθημι alapul teszek, de: ὑπόκειται alapul (van téve) szolgál; νόμους τιθέναι törvényt hozni, de: νόμοι κείνται törvények vannak; τὰ ὅπλα θέσθαι a fegyv. letenni, de: τὰ ὅπλα κείται le vannak téve.

133. §. ἵμαι (prózában κάθημαι) ülök; τό ἵσ- (καθησ-)

Indic. praes.	Indic. praet.	Imperativus	Igenevek
κάθη-μαι	ἔ-καθή-μην v. καθή-μην		Inf. καθή-σθαι
κάθη-σαι	ἔ-κάθη-σο καθή-σο	κάθη-σο	Participium:
κάθη-ται stb.	ἔ-κάθη-το stb. καθήσ-το	καθή-σθω	καθή-μενος ³

a) conjunctivus (καθώμεθα) és optativus (καθήμην v. καθοίμην) ritka; ezeket, valamint a hiányzó futurumot is καθέζομαι (leülök, ülök) pótolja; ennek töve καθεδ- (egyszerűen ἔδ-, vö. sed-eo), fut. καθεδοῦμαι, ebből: καθεδ-έ-σ-ομαι.

b) κάθηναι is tulajdonképpen καθέζομαι-nak perfectuma; a τό δ-ja rendesen kiesik, csak a τ előtt marad meg olykor, mint σ; így: καθῆσ-το.

VII. A szóképzéstan vázlata

A) Egyszerű szók (simplicia) képzése

134. §. ÁLTALÁNOS MEGJEGYZÉSEK

1. A szóképzésnél bizonyos szótagok, ún. képzők járulnak a gyökérhez. Így: ὁ κρι-τής bíró; ἡ κρί-σις ítélet; τὸ κρι-τήριον ítéltőszék.

2. A gyökér végmássalhangzója a mássalhangzón kezdődő képző előtt éppúgy változik, mint a név- és igeragozásban (vö. 26–30. §§.). Az igékből származott szóknál ezenkívül igen gyakori még a gyökér magánhangzójának megrövidülése vagy megváltozása. Így lesz:

πράττω-ból: πράγ-μα tett – πράξις cselekvés – πρακ-τήρ tevő;

δικάζω-ból : δικασ-τής bíró – δικασ-μός jogszolgáltatás;

κρίνω-ból: κρι-τής ítéltő – κρί-σις ítélet (vö. 106. §. 3.);

σπένδω-ból: σπεῖ-σις áldozás – σπονδ-ή italáldozat (l. 96. §. 2.);

χέω-ból: χεῦ-μα öntet – χύ-σις öntés – χο-ή áldozat (l. 93. §. 6.);

φεύγω-ból: φύγ-ή menekülés; – βαίνω-ból: βᾶ-σις lépés;

λέγω-ból: λόγ-ος beszéd; – στρέφω-ból: στροφ-ή fordulat;

λείπω-ból: ἐλ-λίπ-ής hiányos – λοιπ-ός hátralevő (vö. 101. §. 2.).

135. §. A) NEVEZETESEBB FŐNÉVKÉPZŐK

1. Cselekvő személyt jelentő főnevek (nomina agentis) képzői:

hímneműek:			nőneműek:	
-εύ- (végéles):	βασιλ-εύ-ς király		-ειᾶ (ered. -εφιᾶ, harmadéles):	
	ἱερ-εύ-ς pap		βᾶσίλ-ειᾶ, ἱέρ-ειᾶ	
-τήρ (végéles):	σω-τήρ mentő		-τειρᾶ: σώ-τειρα mentőnő	
-τορ (nom. -τωρ):	ῥή-τωρ szónok		-τρια: ποιή-τρια költőnő	
-τα- (nom. -της):	πολί-της polgár		-τιδ-: πολῖ-τις polgárnő.	

2. A cselekvés fogalmát jelentő főnevek (nom. actionis) képzői:

-τι-, -σι-, σίᾱ (valamennyi nőnemű és tompahangú; l. 14. §. 3.); így:

πίσ-τι-ς hitel; λύ-σι-ς oldás; θυ-σίᾱ áldozás;

-εῖᾱ (az εὖω-végű igékből): παιδ-εῖᾱ nevelés; βασιλ-εῖᾱ uralkodás;

-μό- (hímnemű és végéles): διωγ-μό-ς üldözés; σει-σ-μό-ς rengés.

3. A cselekvés eredményét (nomina rei actae) jelentő képzők:

-ματ- (-μα, seml. tompahangú): παρᾱ-μα tett; βῆ-μα lépés; ῥῆ-μα szó;

-εσ- (-ος, « « »): ψεῦδ-ος hazugság; γέν-ος nemzedék.

4. Tulajdonságot jelentő főneveket (nomina qualitatis) képeznek:

-τητ- (nőnemű) : ταχύ-της celeri-tās; νεό-της iuven-tūs;

-σύνη (« ») : δικαιο-σύνη igazságosság; σωφο-σύνη józanság;

-ίᾱ (« ») : σοφ-ίᾱ sapient-ia; κακ-ίᾱ gonoszság; εὐδαιμον-ίᾱ;

-ιᾱ (« ») : harmadéles, főleg ζ-ötönű melléknevekből; ered.: εσια:

ἀλήθε-ια igazság (ἀληθεσ-); εὐσέβε-ια jámborság (εὐσεβεσ-);

εὐκλε-ια jóhír; εὐνο-ια jóindulat (εὐνο(ο)-; vö. 63. §. 4. b.);

-εσ- (seml.; főleg υ-, ρο-ötönű melléknevekből; az υ, ρο kiesik; l. 64. §.):

βαρ-ος súly (βαρ-ύς); εὖρ-ος szélesség (εὖρ-ύς);

αἰσχ-ος rútság (αἰσχ-ρό-ς); ἔχθ-ος gyűlölet (ἔχθ-ρό-ς);

5. Eszközt jelentő főneveket (nomina instrumenti) képez:

-τρο- (seml.) : ἄρο-τρο-ν ara-trum; κέν-τρο-ν ösztöke; πλῆκ-τρο-ν húrverő.

6. Helyet jelentő főnevek (nomina loci) képzői:

-τήριο- (seml.) : βουλευ-τήριο-ν tanácsház; δεσμω-τήριο-ν börtön;

-εῖο- (« ») : ᾠδ-εῖο-ν ének- és zenecsarnok; Μουσ-εῖο-ν múzsalak.

7. Kicsinyító főneveket (nomina deminutiva) képeznek ezek: -ισκο- (hímn.) : παιδ-ισκο-ς fiúcska; στεφαν-ισκο-ς koszorúcska; -ιο-, -άριο-, -ίδιο-, -ύλλιο- (valamennyi semleges és tompahangú): παιδ-ιο-ν, παιδ-άριο-ν (παῖς) kis gyermek, puerulus; θυρ-ίδιο-ν (θύρα) ajtócska; εἰδ-ύλλιο-ν (εἶδος) képecske.

8. Származást jelölők (család-, nemzetségnevek, patronymica):

-(ι)δᾱ (hímn.) : Κρον-ί-δης Kronos fia; Αἰνεία-δης Aeneas ivadéka;

-ιδ- (nőnemű) : Νηρη-ίς Nereus leánya; Τανταλ-ίς Tantalos leánya, Niobé;

-ίων (hímn.) : Κρον-ίων Kronos fia, Zeus; Πηλείων Peleus fia.

9. Népnevek, a szülőföld megjelölésére (nomina gentilia):

hímneműek:

-εύ-: Μεγαρ-εύ-ς Megarensis
-ιο-: Κορίνθ-ιο-ς Corinth-ius
-τᾱ-: Σπαρτιᾱ-τῆ-ς Spartia-tēs

nőneműek:

-ᾱδ-: Δηλι-ᾱς delosi nő
-ίδ-: Μεγαρ-ίς megarai nő
-τιδ-: Σπαρτιᾱ-τις spártai nő.

B) NEVEZETESEBB MELLÉKNÉVKÉPZŐK

1. A többeli főnévhez való viszonyt egészen általánosan jelöli az -ιο- (harmadéles): οὐράν-ιο-ς égi; ἑσπέρ-ιο-ς esti; δίκᾱ-ιο-ς jogos; (másodhajtott): αἰδοῖος szemérmes; οἰκειος házi, családi.

2. Az anyagot, melyből valami van vagy készült, jelölik ezek: -εο-: χρῶς-εο-ς (-οῦς) aur-eu-s; ἀργύρ-εο-ς (-οῦς) argent-eu-s; -ινο-: λίθ-ινο-ς kőből való; ξύλ-ινο-ς fából való; vö. fag-ῖnu-s. Az ἰνο- képző időt jelentő melléknéveket is alkot, de ezek végélesek; így: ἑαρ-ινó-ς tavaszi, vernus; νυκτερ-ινó-ς éji, nocturnus.

3. Arravalóságot, képességet, sajátságot fejez ki a -κό- többnyire ι segédhanggal kapcsolva: -ι-κό-; mindig végéles: πρᾶκ-τι-κό-ς tette alkalmas; πολεμ-ικό-ς harcra termett; φυσι-κό-ς természetes; βασιλ-ικό-ς királyi. Sok ilyen melléknévnek a nőneme (mert τέχνη értendő hozzá) főnévként használatos; így: ἡ μουσική zene, γραμματική nyelvtan, γυμναστική tornázás.

4. Bőséget, valamiben való bővelkedést fejez ki az -εντ- (ered. -φεντ-): ἀνεμό-εις szeles; ὑλή-εις erdős; χαρί-εις bájos.

5. Valamire való hajlandóságot jelöl a -μον (-μων): μνή-μων emlékező; ἐπιλήσ-μων feledékeny.

6. Kevésbé határozott jelentésük van a következőknek:

-νό- (végéles); többny. pass.: δει-νό-ς félelmes; σεμ-νό-ς tiszteletre méltó;

-λό- (többny. végéles); act.: δει-λό-ς félenk; ἀπατη-λό-ς csalárd;

-ρό- (végéles); act. és pass.: ἐχθ-ρό-ς ellenséges; gyűlölő és gyűlölt;

-ιμο-, -σιμο-; majd act.: μάχ-ιμο-ς harcias; στά-σιμο-ς állhata-

tos; majd pass.: αἰοῖδ-ιμο-ς megénekel; χρή-σιμο-ς hasznos;

-εσ- (többny. végéles; majdnem mindig csak összetett szókban);

igy: ψευδ-ής hazug; ἄ-βλαβ-ής sértetlen; εὖ-σεβ-ής jámbor.

C) HATÁROZÓK KÉPZÉSE

Nemcsak melléknavekből (l. 66. §.), hanem főnevekből s igékből is származnak határozók. Ezeknek képzői:

-δόν (végéles) ἀγγελ-δόν nyájankint; ἀνα-φαν-δόν nyilván (φαίνω);

-δην v. -άδην: κρύβ-δην titkon; σπορ-άδην szórványosan (σπείρω);

-τί (végéles) ἑλληνισ-τί görögül; ὀνομασ-τί névleg, nomina-tim.

D) IGEKÉPZÉS

A névszók töveiből származó igék végződéseik szerint:

1. -άω: τιμ-άω tisztellek (τιμή) ἐρυθρι-άω pirulok (ἐρυθρός)

2. -έω: πον-έω dolgozom (πόνος) φιλ-έω szeretek (φίλος)

3. -όω: δουλ-όω leigázok (δοῦλος) ζημι-όω büntetek (ζημία)

4. -εύω: παιδ-εύω nevelek (παῖς) βασιλ-εύω uralkodom (-εὺς)

5. -άζω: δικ-άζω ítélek (δίκη) ὀνομ-άζω nevezek (ὄνομα)

6. -ίζω: ἐλπ-ίζω remélek (ἐλπίς) ὀργ-ίζω haragítok (ὀργή)

7. -αίνω: σημ-αίνω jelzek (σημα) λευκ-αίνω fehérítok (λευκός)

8. -ύνω: αἰσχ-ύνω szégyenítok (αἶσχος) βαρ-ύνω terhelek (βαρὺς).

E képzők közül néhánynak többé-kevésbé határozott jelenése van; így:

-έω, -εύω gyakran állapotot jelöl: εὐτυχέω szerencsés, δουλεύω szolgál vagyok;

-όω, -αίνω, -ύνω vmivé tevést « δουλόω szolgává, ἐλευθερώω szabaddá teszek, αὐαίνω szárítok (αὔος száraz), ἡδύνω édesítek (ἡδύς édes).

B) Összetett szók (composita) képzése

E) ÖSSZETETT FŐ- ÉS MELLÉKNEVEK

1. **Alakjára** nézve az összetétel kétféle, amennyiben a tövek vagy változatlanok; λογο-γράφος beszédíró; ἄστυ-γείτων szomszéd; vagy pedig némi változást szenvednek. Ezek a változások:

a) az előtag végéről az α, o magánhangzó előtt gyakran elmarad; így: χωρ-άρχης országura (χώρα); μόν-αρχος egyeduralkodó (μόνο-ς); de megmarad az α, o, ha az utótag eredetileg ϝ vagy σ-val kezdődött; így: κακοῦργος gonosztevő (κακο-φεργός); ῥαβδοῦχος pálcavivő (ῥάβδος és σέχω).

b) az α-, mássalhangzós és ι-, υ-tövű előtaghoz a mássalhangzón kezdődő utótag rendszeren o kötőhangzóval járul; az α kiesik; így:

χωρ-ο-γράφος (χώρα) földleíró; σωματ-ο-φύλαξ testőr;

φυσι-ο-λόγος természettudós; ἰχθυ-ο-φάγος halevő;

c) az utótagnak rövid kezdő magánhangzója gyakran megnyúlik; így: στρατ-ηγός hadvezér (ἄγω); ἄν-ώνυμος névtelen (ὄνομα).

2. Jelentésére nézve az összetétel háromféle lehet; úgymint:

a) jelzői, midőn az előtag az utótagnak jelzőjéül szolgál; ilyenek:

ἀκρό-πολις felső város (ἄκρα πόλις); μεσ-ημβρία dél (μέση ἡμέρα); de: μακρό-χειρ hosszúkezű (μακρὰς χειρας ἔχων; nem: hosszú kéz); ἀργυρό-τοξος ezüstíjú (ἀργυροῦν τόξον φέρων; nem: ezüst íj);

b) tárgyi, midőn az egyik tag a másiknak mondattani vonzata:

λογο-γράφος = λόγους γράφων; ἀξιό-λογος = λόγου ἄξιος; ἰσό-θεος = ἴσος θεῶ; χειρο-ποιητός = χερσὶ ποιητός;

c) határozói, midőn az előtag az utótagnak határozójaként áll; így:

ὀψί-γονος későnszült; ὁμο-γενής családbeli, rokon.

3. Az ἄν-, ἄ- (alpha privativum, fosztó ἄ, lat. in-, ném. un-) számos összetételt alkot, s valami nélkül valót jelent; ilyenek:

ἄν-αιδής szemtelen; ἄ-πειρος járatlan, im-peritus, un-kundig;

de: ἄ-εργός = ἀργός tétlen (mert: ἄ-φεργός; vö. 1. a. jz.).

4. A δυσ- (ellentéte εὖ) vmi rosszat, bajosat, szerencsétlent jelent:

δυσ-τυχία balsors; δυσ-άλωτος nehezen bevehető; δυσ-κλήης rossz hírű.

F) ÖSSZETETT IGÉK

Igék alakjuknak változása nélkül csakis praepositiókkal tehetők össze; így: ἀπο-βάλλω, ἐμ-βάλλω, περι-βάλλω stb.

Egyéb összetételek már összetett névszóból (főleg nom. agentis) származnak; így: εὖ-εργετέω (εὖ-εργέτης), ναυ-μαχέω (ναυ-μάχος).

Harmadik rész: Mondattan

I. Az egyszerű mondat

Bevezetés

136. §. Beszédünk nem elszigetelt szavakból áll: csak ritkán fejezünk ki egyetlen szóval teljes gondolatot. Ehhez rendszerint több szó szükséges, melyek összefüggő szócsoportokat, az ún. mondatot alkotják. A mondat nem egyéb, mint egy gondolatnak szavakban való kifejezése. Megkülönböztetünk egyszerű és összetett mondatokat.

137. §. Az egyszerű mondat három faja: 1. a kijelentő-, 2. a kívánó- (óhajtó-, felszólító- és parancsoló mondat), és 3. a kérdő mondat.

Az egyes típusok között, minthogy azok sok tekintetben érintkeznek egymással, határozott, éles választóvonalat nem lehet húzni. A kijelentő mondat pl. akárhányszor felszólító, parancsoló értelmű (vö. most leülsz, és megírod a leckét), a kérdő mondat is sokszor fejez ki parancsot (nem tanulod meg a leckét azonnal?) stb. Hogy mégis az említett három fajtát különböztetjük meg, ez tisztán célszerűségi szempontokból történik.

138. §. A) A kijelentő mondat

a) 1. A kijelentő mondat legszokottabb alakja a feltétlen kijelentő; Κῦρος λέγει (ἐλεγεν, εἶπε, εἶρηκε, λέξει) τάδε. Az ilyen kijelentő mondat állítmánya indicativusban van. Az indicativus ui. a tényleg való, létező cselekvés vagy állapot kijelentésére szolgál, tehát **modus realis** (l. 78. §. 1. b.). Önállóan megjelöli úgy az actiót, mint a tempust. **Tagadása οὐ**.

Használata egészen véve olyan, mint a latin- vagy magyarban; áll tehát a határozottan kijelentő mondatokban; így:

Τῆς ἀρετῆς ἰδρῶτα θεοὶ προπάραιθεν ἔθνησαν.

b) A feltételesen kijelentő mondat állítmányának módja 1. az ún. **modus potentialis** (optativus ἄν-nal, l. 139. §. 1.) a

jelenre nézve, mely azt fejezi ki, hogy vmi megtörténhetik, miért is gyakran az egyéni nézet szerény kifejezésére szolgál; **tagadás οὐ**. Így:

τοῦτο γένοιτο ἄν ez megtörténhetik v. talán, alighanem megtörténik;

τοῦτο οὐκ ἄν γένοιτο ez nem történhetik meg v. aligha történik meg;

οὐκ ἄν λέγοιμι nem mondanám, nem merném állítani (szerény kifejezés).

Οὐκ ἄν δύναιο μὴ καμὼν εὐδαιμονεῖν.

A múltnak potentialisa az irreális = indic. praet. ἄν-nal (l. 2. pont).

2. az indic. praeterituma és ἄν (esetleg, talán), az ún. **modus irreális**, mely azt fejezi ki, hogy valami megtörténne (impf.), megtörtént v. megtörténhetett volna (aor.), ha vmi közbe nem jő; **tagadás οὐ**; így:

ἔλεγον ἄν mondanám (ha tudnám!);

ἀπέθανον ἄν meghaltam volna;

εἶδες ἄν láthattad volna;

ἔγνων ἄν τις tapasztalhatta volna az ember.

Τίς ἄν ᾤκηθῃ ταῦτα γενέσθαι.

Jegyzet. Az ἄν rendesen az ige után áll; de ha adverbium, tagadó vagy kérdő szó van a mondatban, akkor ezekhez csatlakozik; καὶ és ἄν-ból καὶ ἄν lesz.

Az indicat. praeteritumait ἄν nélkül is irreálisként használja a görög, de csak amikor azt akarja kifejezni, hogy vminek meg kellene v. kellett volna történnie, de az tényleg meg nem történt (ún. indicativus hypotheticus, magy. feltételes mód); tehát pl. ily kifejezésekben: kellene, illő v. szükséges volna (mint a latinban);

így: ἔδει, ἐχρῆν oportebat, προσήκειν decebat, ἀναγκαῖον ἦν –ndum erat, kellene; ἄξιον ἦν méltó volna, προαιρετέον ἦν inkább kellene v. kellett volna választani.

Τί σιγᾶς; οὐκ ἐχρῆν σιγᾶν, τέκνον nem kellene hallgatnod.

139. §. B) A kívánó mondat

1. Az óhajtó mondat állítmányának módja az **optativus** (~ optare), egyúttal a lehetőség kifejezője. A tempust nem határozza meg (l. 78. §. 1. d.), csak a függő beszédben jelöli a futurum optativusa (mely másutt nem is fordul elő) a jövőre vonatkozó cselekvést. Az optativus áll ön nélkül a lehetőségre gondolt óhajtás kifejezésére; **tagadás μή**.

ὦ παῖ, γένοιτο πατρὸς εὐτυχέστερος.

Μή μοι ἀνὴρ εἴη γλῶττη φίλος, ἀλλὰ καὶ ἔργω.

A lehetetlen óhajtás kifejezője a) az indicativus praeterituma (l. 138. §. 2.); b) és csak ritkábban az optat., pl. εἴθ' ὥς ἡβώοιμι βίη τέ μοι ἔμπεδος εἴη, ὥς ὅπότε... bár olyan fiatal volnék, és olyan erővel rendelkezném, mint amikor... stb.

εἴθε, εἰ γάρ (vajha, bárcsak) után, a teljesülhetetlen óhajtás kifejezésére, gyakran ὥφελον áll (l. 107. §. 1.) infinitivussal körülírva; ekkor a **tagadás μή**; így:

a)-hoz: Εἴθ' ἦσθα δυνατός bár képes volnál (kellene, de nem vagy).

b)-hez: Μὴ ὥφελες ἐλθεῖν bár ne jöttél volna (nem kellett volna jönnöd).

2. A felszólító mondat állítmánya **coniunctivusban** (~ coniungere) áll. A conjunctivus ui. az akarás módja, azért **tagadása μή**. Kifejezi a felszólítást és szándékot. A tempust ez a mód sem határozza meg, csakis az actiót (l. 78. §. 1. d.). Főmondatokban áll mint

1. conj. hortativus az 1. személyben (a 2. és 3. sz. imperat.); így:

ἴωμεν Eamus, Menjünk! Μὴ φεύγωμεν Ne fussunk.

2. conj. prohibitivus az aoristosban μή-vel a tiltás kifejezésére: Μὴ ποιήσης Ne tedd! Μηδεὶς ποιήσῃ Senki se tegye!

Jegyzet. A conjunctivus jelentésére nézve közel jár a futurum-hoz (vö. gör. coni. φέριτε ~ lat. coni. ferētis etc.), melyet Homérosnál gyakran helyettesít (pl. οὐ γάρ πω τοίους ἴδον ἀνέρας οὐδὲ ἴδωμαι. Il. 1, 262. οὐκ ἐνθ' οὗτος ἀνὴρ διερὸς βροτός, οὐδὲ γένηται, Od. 6, 201.). Futurum jelentésű az attikaiaknál is, de

csak ἄν-*nal*, mint **modus eventualis**, amikor is a valószínűleg bekövetkező cselekvést fejezi ki a feltételes értelmű mellékmondatokban; vö. 166. §. 3. a. és 167. §. 2.

3. A parancsoló mondat állítmányának módja a 2. és 3. személyre nézve az imperativus (imperare); **tagadása** μή (μηδεῖς, μηδέ stb.). Áll pedig

1. impf. imperat.-ban a mindenkorra szóló, általános parancsokban; így:

Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ γονέας τίμα, (mindig!)

Αἰσχροὺν γε μηδὲν πράττε, μηδὲ μάθανε, (soha!)

2. *aoristosban* vmely egyes, éppen szóbanforgó esetre vonatkozólag:

Ὅτω δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα.

Jegyzet. A **tiltás** kifejezője a μή (ne) vagy ennek valamely összetétele, és vagy az **imperat. impf.**: μή φεῦγε ne fuss; – μηδεῖς φευγέτω senki se fusson, vagy az **aoristos conjunct.**: μή φύγῃς ne fuss el; – μηδεῖς φύγῃ senki se fusson el; a 3. személyben igen gyakran az aor. imperat is: μηδεῖς φυγέτω.

Imperativus helyett állhat **infinitivus** is, főleg költőknél és a közbeszédben (vö. figyelni! = figyeljete!): θαρσῶν νῦν, Διόμηδες, ἐπὶ Τρώεσσι μάχεσθαι Il. 5, 124 = D. bátran harcolj most a trójaiak ellen!

140. §. C) A kérdő mondat

A kérdő mondatban kifejezett kérdés lehet:

1. feltétlen, amikor is az állítmány módja az **indicativus**, **tagadása** οὐ. Az ilyen kérdés, ha kérdőszócska nincs benne, a feltétlen kijelentéstől csak a hanghordozásban különbözik: ἡ ψυχὴ ἀθάνατος φαίνεται οὐσα ~ ἡ ψυχὴ ἀθάνατος φαίνεται οὐσα; – οὐκ ἤκουσαν αὐτοῦ φωνήσαντος;

Kérdőszóval: Ποῦ διατρίβεις καὶ τί ποιεῖς;

2. *feltételes*, módja

a) a *coni. dubitativus*, kételkedő kérdésekben, csak 1. szem.: Ποῖ τράπωμαι; quo me vertam? Τί ποιῶμεν; mit tegyünk?

Tagadása: μή: πότερον βίαν φῶμεν ἢ μὴ φῶμεν εἶναι;

b) a modus irrealis (l. 138. §. 2.);

c) a potentialis (l. 138. §. 1. b.).

3. A kérdő mondatokat nagyon gyakran **kérdő névmások** (l. 74. §.) vagy **kérdő szók** vezetik be. Az egyenes kérdésben használatos kérdőszók lehetnek egyesek (egytagú kérdésekben):

ἄρα, ἢ lat. -ne? magy. -e? A felelet lehet igen v. nem;

ἄρ' οὐ, οὐκοῦν, οὐ, ἄλλο τι ἢ nonne? nemde? Felelet: igen;

ἄρα μή, μῶν (= μὴ οὖν), μή num? tán csak nem? Felelet: nem;

párosak (két v. többtagú kérdésekben): πότερον (v. πότερα) – ἢ utrum – an; vajon – vagy. ἢ – ἢ ~ ne – an; – ~ ἢ – an.

A módok használata

1. *Jegyzet. Összefoglalás.* A módok használata tehát a következő:

1. **kijelentő** és ezeknek megfelelő **kérdő** mondatokban:

a határozott állítás, tény, való: indicativus (m. realis); tag. οὐ,

a jelen lehetőség, szerény állítás: optat. ἔν (potentialis); tag.

οὐ,

a múlt lehetőség, v. jelenben

a tényleg nem való, lehetetlen ind. praet. ἔν (irrealis); tag.

οὐ.

2. a **kívánó** (felszólító, kétkedően kérdő, óhajtó) mondatokban ἔν nélkül:

a határozott kívánság, parancs: imperativus; tag. μή,

a szándék (felszólítás, kétely) ....coniunctivus; tag. μή,

a lehetőségek gondolt óhajtás.....optativus; tagad. μή,

a teljesülhetetlen óhajtás.....indic. praet.; tag. μή.

A tagadás kifejezése

2. *Jegyzet* a 137–140. §§.-hoz. A **tagadás** kifejezésére szolgálnak a **tagadó szók**.

1. A görög tagadó szók οὐ és μή s ezeknek összetettei; οὐ (οὔτε, οὐδέ stb.) a ténynek valóságát tagadja, így tehát általában a kijelentő értelmű mondatokban van helye;

μή (μήτε, μηδέ stb.) a beszélőnek akarátát, feltevését tagadja, tehát a kívánó, célzó, feltételes mondatokban áll.

Jegyzet. Ha csak egy szóra vonatkozik a tagadás, akkor a tagadó szó mindig οὐ, még a kívánó mondatban is; így: Μήποτε πρᾶττε οὐ καλὸν (= αἰσχροὺν) ἔργον.

2. Két vagy több ugyanazon tőből való tagadó szó a tagadást erősíti, ha az összetett tagadószó követi az egyszerűt; ennél fogva: Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κρείττον ἢ νόμοι πόλει (semmi sem jobb...) megszünteti (tehát állít), ha az összetett megelőzi az egyszerűt; tehát: Οὐδεὶς ἀνθρώπων ἀδικῶν τίσιν οὐκ ἀποδώσει (mindenki lakol...)

3. Οὐ μή és conjunct. aoristi v. indicat. futuri jövőre vonatkozó nyomatékos tagadást fejez ki: bizony nem, semmiképpen sem; így: Εὔθι, ὅτι οὐ μή σοι συγχωρήσω.

Jegyzet. Μὴ οὐ az inf. mellett 6. jz.; – óhajtó mondatban l. 168. §. 4.

4. Az infinitivus tagadása μή; ha azonban az infinitivus kijelentő mondat helyett áll, akkor tagadása οὐ; így: Χάριν μὴ ἀποδιδόναι αἰσχροὺν a hálát le nem róni, rút dolog; de: Ἐφασαν οὐκ ἔναι azt mondták, hogy nem mennek (οὐκ ἔμεν).

Jegyzet. A görög a tiltás, akadályozás, tagadás, ellentmondás igéitől függő infinitivus elé is rendesen tagadó szót tesz; ha pedig ezek az igék maguk is tagadva vannak, úgyszintén egyéb tagadó értelmű kifejezések után is, milyenek: οὐ δύναμαι, οὐχ οἶός τέ εἰμι, ἀδύνατον, αἰσχροὺν (= οὐ καλόν), αἰσχύνῃ ἐστίν stb. az infinitivus előtt rendesen **μή οὐ** áll (vö. a latinban: non prohibeo quin); így:

Οἱ τριάκοντα τῷ Σωκράτει ἀπεῖπον μὴ διαλέγεσθαι τοῖς νέοις. Αἰσχροὺν ἐστὶ σοφίαν μὴ οὐ προτιμᾶν πάντων.

5. A participium tagadása rendesen οὐ; de ha feltételes értelmű, akkor μή; ὁ οὐ πιστεύων aki nem hisz; ὁ μὴ πιστεύων ha valaki nem hisz.

II. A mondatrészek

141. §. A mondat részei 1. az állítmány, 2. az állítmányi kiegészítő, 3. az alany, 4. a tárgy, 5. a határozó, 6. a jelző.

A) Az állítmány (praedicatum)

142. §. A mondat állítmánya lehet a) verbalis, b) nominalis és c) nomino-verbalis állítmány.

143. §. a) A *verbalis állítmány* alakja, amely valami történésnek az elmondására szolgál, rendszeren a *verbum finitum*. Az ilyen állítmánnyal bíró mondatot igemondatnak nevezzük. Tudva azt, hogy időt csakis az indicativus fejez ki (l. 78. §. 1. d.), a tempusok használatára nézve megjegyzendő:

α) Az *imperfecta actio tempusai* (az *impf.*-tő alakjai) közül

1. A **praesens impf.** jelöli a most folyó v. ismétlődő cselekvést; élénkebb előadásban a múlt helyett is áll (*praes. historicum*); így: Ἰκετεύομέν σε πάντες. Χάρις χάριν τίχτει. Παρουσάτιδος παῖδες γίνονται δύο.

2. A **praeteritum impf.** jelöli a múltban folyó v. ismétlődő cselekvést; azért kivált a főcselekvénnyel egyidejűleg történő mellékcselekvények elbeszélésére, vagy állapotok leírására használatik; így: Σωκράτης ὥπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγεν úgy szokott beszélni. Τὸ μὲν βαρβαρικὸν στράτευμα προσήει, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν συνετάττετο.

Jegyzet. Az *imperfecta actio tempusai*, mint a latinban, úgy a görögben is gyakran csak a megkísérlett, de tényleg végre nem hajtott cselekvést fejezik ki. Ez az úgynevezett **imperfectum conatus** (a magyarban: igyekezni, akarni stb.); ezzel szemben a cselekvésnek tényleges megtörténtét az *aoristos* fejezi ki; így: Ἐπειθὼν αὐτούς, καὶ οὖς ἔπεισα, τούτους ἔχων ἐπορευόμην Igyekeztem őket rábeszélni, s akiket sikerült rávennem, azokat magammal vittem.

β) Az *instans actio* (*aoristos* és *futurum*) alakjai közül

1. Az **aoristos** (= praeteritum instans) tulajdonképpen a múltban beálló cselekvésnek kifejezője (a magyarban többnyire igekötős igealakokkal fejezzük ki).

Ez a jelentése legszembetűnőbb oly igéknél, melyeknek praes. impf.-a állapotot jelöl; ezeknél az aoristos ennek az állapotnak a beállását, kezdetét, az abba való jutását fejezi ki (ezt a magyar többnyire igekötővel szokta jelölni); így:

ἐβασίλευσα királlyá lettem   ἐνόσησα megbetegedtem
ἐσίγησα, ἐσιώπησα elhallgattam ἔσχον megkaptam, elnyertem.

E jelentésénél fogva jelöli az aor. a pusztán megtörtént cselekvést is, magában, minden viszonyítás nélkül; használtatik pedig

a) főleg a történeti tények elbeszélésére (lat. perf. historicum);

ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα veni, vidi, vici.

Jegyzet. A mondás, parancsolás igéi aoristos helyett igen gyakran praeteritum imperf.-ben állanak: ἔλεγεν, ἔφη azt mondta; ἐκέλευεν meghagyta stb.

b) tapasztalati mondatokban (gnómákban) az egyszer történt, de hasonló körülmények közt mindig ismétlődő cselekvés kifejezésére. Ez az ún. aoristos gnomicus (magy. praes. impf., v. „szokott”); így: Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως δίκαιος ὢν Egy igaz ember sem gazdagszik meg v. szokott meggazdagodni hirtelen.

2. A **futurum** jelölheti úgy a jövőben beálló, mint folyó cselekvést; tehát: βασιλεύσω = királlyá leszek, v. uralkodni fogok.

Jegyzet. Μέλλω és a praes. v. futur. infinitivusa megfelel a latin conjugatio periphrastica-nak; jelentése: azon vagyok, szándékozom, készülök stb.; így: Μέλλω ὡμᾶς ἄγειν (ἄξειν) εἰς Ἀσίαν in Asiam vos ducturus sum.

γ) A perfecta actio tempusai (a reduplikált, azaz perf.-tő alakjai) közül

1. **praesens perf.** a bevégzett cselekvés jelene, vagyis a jelen állapotot fejezi ki (lat. perf. praes. v. logicum, soha historicum!); így:

εὔρηκα megvan ἔστηκα állok πέπτωκα elestem (fekszem)
κέκλημαι nevem κέκτημαι bírok τέθαιπται el van temetve;

az indulat igéinél gyakran csak a praesens impf. jelentésének erősítése: *τεθαύμακα, πεφόβημαι* csodálattal, félelemmel vagyok eltelve.

2. A **praeteritum perf.** a bevégzett cselekvés múltja, vagyis a múlt állapotot fejezi ki, más folyó v. beálló múlttal szemben; így: *Βασιλεὺς ἦλθεν εἰς Περσέπολιν, ἔνθα ὁ πατὴρ αὐτοῦ ἐτέθαπτο.*

3. A **futurum perf.** a bevégzett cselekvés jövője, vagyis a jövő állapotot fejezi ki; csakis főmondatokban fordul elő; így:

Φράζε καὶ πεπράξεται Szólj, és meglesz (nem: meg fog tétetni).

b) a *nominalis állítmányt* valaminek a megnevezésére vagy megjelölésére szokás használni; a *verbum finitum* szerepét itt valamilyen *nomen*, legtöbbször egy *adiectivum* semleges nemű alakja tölti be. Pl.

Ἀθάνατον ἡ ψυχὴ. Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη.

c) A *nomino-verbalis állítmány* két részből áll: egy igei részből: ez a tulajdonképpeni állítmány, és egy névszói részből, mely az állítmány kiegészítésére szolgál: ez az ún. **állítmányi kiegészítő**. Pl. *Κῦρος βασιλεὺς ἦν* *Cyrus rex erat.*

Ὁ βίος ἐστὶ βραχύς *Vita brevis est.*

Ez a kiegészítő 1. főnévi vagy 2. melléknévi.

1. α) **Subjectum praedicativum.** Miként a latinban, úgy a görögben is az állítmány értelmének kiegészítésére valamely *nominativusban* álló névszó (magy. *-vá, -nak* ragos véghatározó) járul névelő nélkül (állítm. meghatározások névelő nélkül állnak: 175. §. jz. 2.) azokhoz az igékhez, melyeknek jelentése: *vmivé lenni, válni: γίγνομαι, καθίσταμαι, ἔφυν – ἐκβαίνω (evado)* *vminek látszani, tartani: δοκέω, φαίνομαι – νομίζομαι, κρίνομαι* *neveztetni, választatni: καλέομαι, ὀνομάζομαι – αἰρέομαι, ἀποδείκνυμαι.*

Κακοὺς ὁμιλῶν καὐτὸς ἐκβήσῃ κακός. *Κῦρος στρατηγὸς ἦρέθη.*

β) **Objectum praedicativum.** A tárgyon kívül a *nevezést, választást, tartást, vmivé tevést* jelentő *activ* igék még egy névelőtlen *accusativust* vesznek maguk mellé (mint a lat.). Ez az ún. állítmányi tárgy, magyarban véghatározó; így:

Οἱ Πέρσαι Κῦρον εἶλοντο βασιλέα.

2. α) A görög (és latin) a hely-, idő-, szám- és kedélyállapotra vonatkozó meghatározásokat gyakran melléknévvel fejezi ki, mely ilyenkor állítmányi jelző (ún. **attributum praedicativum**) s rendesen határozóval fordítandó:

Κατέβαινον εἰς τὰς κόμας ἥδη σκοταῖοι sötétben mentek...

Vö. Ibant obscuri. Aen. 6, 268.

Az ilyen állítmányi jelző megegyezik az alannyal nemben, számban és esetben.

β) Az **alanyra** vonatkozólag áll és azzal egyezik a participium

a) a lét igéinél, hol a lét módozatait jelöli meg közelebből. A fordításnál a participiumból személyes állítmány, az állítmányból pedig rendesen határozó lesz. Így mondjuk:

φθάνω ποιῶν hamarább teszek; τυγχάνω παρῶν esetleg itt vagyok; διάγω (vagy διαγίγνομαι, διαμένω, διατελέω) μανθάνων folyton tanulok;

φαίνομαι (φανερός, δηλός εἰμι) εὔ ποιῶν nyilván jól teszek; világos, hogy...

de φαίνομαι és infinitivus = úgy látszik, hogy én...

Ἡ ψυχὴ ἀθάνατος φαίνεται οὖσα.

b) a kezdés, megszűnés – kitartás, belefáradás igéinél; így: ἄρχομαι ποιῶν τι kezdek vmit tenni παύομαι, λήγω megszűnöm

ἀνέχομαι, καρτερέω kitartó vagyok κάμνω, ἀπαγορεύω belefáradok.

Ἐγὼ μισῶν (gyűlölni) κακοῦς οὐδέποτε παύσομαι.

Jegyzet. ἄρχομαι λέγων megkezdem beszédemet (a kezdés van kiemelve); de: ἄρχομαι λέγειν beszélni kezdek (a cselekvés van hangsúlyozva).

c) ezeknél: felülmúlni – alább állani vmely cselekvésben, helyesen – helytelenül tenni (abban), hogy...

νικάω, περιγίγνομαι felülmúlok ἡττάομαι, λείπομαί τινος mögötte maradok εὔ, καλῶς ποιέω helyesen teszek ἀδικέω, ἀμαρτάνω vétkezem abban, hogy...

Πάντας πειρᾶσθε νικᾶν εὔ ποιοῦντες (a jótevésben).

d) a kedélyhangulat igéinél (de ezek után ὅτι v. εἰ is l. 166. §.):

ἡδομαι, χαίρω örvendek, hogy... ἀγανακτέω, ἄχθομαι bosszankodom, hogy... αἰσχύνομαι szégyenlem, hogy... χαλεπῶς φέρω zokon veszem, hogy...

Τιμώμενοι σύμπαντες ἡδονται βροτοί.

Jegyezd meg: Αἰσχύνομαι λέγων szégyenkezve mondom (de mégis mondom); holott: αἰσχύνομαι λέγειν szégyenlem mondani (tehát nem mondom).

γ) Az **alanyra** v. **tárgyra** vonatkozik (amint ti. pass. v. act. a szerkesztés) s eszerint nom.-ban v. acc.-ban áll a participium

a) az érzéki v. szellemi észrevevés és tudás igéinél (de ὅτι is!):

ὁράω látom, hogy... ἀκούω hallom, hogy... αἰσθάνομαι észrevezem, hogy... οἶδα tudom, hogy... μέμνημαι emlékszem, hogy... ἐπιλανθάνομαι elfelejtem, hogy... σύνοιδα ἐμαυτῷ tudom magamról, hogy... (a part. v. nom.-ban v. dat.-ban áll).

Vö. a latinban: Catonem vidi sedentem. – Socratem audivi disputantem.

Οἶδα θνητὸς ὢν (= ἐμαυτὸν θνητὸν ὄντα).

Σωκράτης συνήδει ἑαυτῷ οὐδὲν ἐπιστάμενος (v. ἐπισταμένῳ).

Jegyezd meg ἀκούω, (αἰσθάνομαι, πυνθάνομαι) szerkesztéséről (vö. 149. §. 8.):

ἀκούω és part. gen. = közvetlenül hallom a tényt, pl. σοῦ λέγοντος;

ἀκούω és part. acc. = mástól hallok vmít mint tényt (aki tudja!);

ἀκούω és acc. c. inf. = nem bizonyos hír gyanánt hallok (állítólag!).

b) az észrevevést v. tudást eszközlő igéknél (de itt ὅτι is!):

δείκνυμι, δηλόω, (ἀπο)φαίνω τινὰ ἀγαθὸν ὄντα megmutatom, hogy valaki jó; ἀγγέλλω τι ὄν való tény gyanánt hirdetek vmít; (ha bizonytalan, akkor εἶναι!) Τισσαφέρνης Κῦρον ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἡγγειλεν (tudta!).

3. Az észrevevés igéi közül több inf.-sal is áll, de más jelentésben; így:

participiummal:	infinitivussal:
γινώσκω belátom	hogymi elhatározom hogymi
μémνημαι emlékszem van;	gondom van legyen;
μανθάνω megtudom	tanulok vmít l. 146. §. jz.

tehát: Μέμνησο ἄνθρωπος ὢν (= ὅτι ἄ. εἶ) Gondold meg, hogy ember vagy;

de: Μέμνησο ἄνθρωπος εἶναι Legyen gondod rá, hogy ember légy.

B) Az alany (subiectum)

144. §. Az alanynak, azaz az igéhez tartozó megnevező mondatrésznek esete a **nominativus**: Κῦρος ἔλεγε τάδε. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν τὰς ἑκατὸν ναῦς περὶ Πελοπόννησον. Mint alany áll az infinitivus, valahányszor ilyen s hasonló személytelen kifejezések állanak a mondatban állítmányul: ἔστι lehet, δεῖ, χρή kell, συμφέρει hasznos, δυνατόν, καλόν, ἀναγκαῖον, δίκαιον, αἰσχρόν ἔστιν; νόμος ἔστι törvény, ὥρα ἔστίν ideje stb. Ha a személy is ki van téve, az dat. v. acc.-ban (δεῖ, χρή után csak acc.-ban) áll. Οὐκ ἔστιν εὐρεῖν βίον ἄλυπον οὐδενί.

Jegyzet. Prolepsis. A görög a mellékmondat alanyát gyakran átviszi a főmondatba, és ennek igéjétől teszi függővé (πρόληψις, előrevonás). Ez főleg a mondás, észrehevés, tudás igéi után fordul elő, mikor is a mellékmondat alanya a főmondatnak tárgyává lesz; így: Κῦρος ἡδεῖ βασιλέα, ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος e h. ἡδεῖ, ὅτι βασιλεύς stb. tudta, hogy a király a sereg közepén van. (Vö. a magyarban is: Mutatván az útát, hol Budára tér el).

145. §. AZ ÁLLÍTMÁNY EGYEZÉSE AZ ALANNYAL

1. Az ige mint állítmány a maga alanyával számban és személyben egyezik (mint a latinban); azonban többes semleges alany mellett rendszeren egyes számban áll, minthogy a görög az egynemű tárgyak összességét nagyobb egységnek tekinti (l. 35. §. 1. a.); így: Τὰ μεγάλα δῶρα τῆς τύχης ἔχει φόβον a sze-

rencsének nagy ajándékai félelemmel járnak (constructio κατὰ σύνεσιν, mint 2–5. is).

2. Kettős számú, vagy két egyes számú alany mellett az igeál-lítmány és az alanyra vonatkozó névszók többesben is állhatnak: Ἐγελασάτην ἄμφω βλέψαντες εἰς ἀλλήλους.

Jegyezd meg: Δύο ἄνδρες vagy δύο ἄνδρε, de csakis: ἄμφω τῷ ἄνδρε.

3. Az igeállítmányt kiegészítő melléknév megegyezik a mon-dat alanyával nemben, számban és esetben (mint a latinban).

4. Ha infinitivus a mondat alanya, akkor az állítmánykiegés-zítő melléknév, főleg pedig a –τέος végű adjectivum verbale, gyakran többesben áll; így: Τὴν μοῖραν ἀδύνατά ἐστιν ἀποφυγεῖν.

5. Sing.-ban álló állítmányra plur.-ban levő alany következik az ilyenekben: ἔστιν, οἷ... vannak, akik...:

ἔστιν ἐν ταῖς πόλεσιν ἄρχοντες vannak az államban vezetők.

C) A tárgy (obiectum)

146. §. A mondat tárgyának esete, az accusativus, azt a tár-gyat jelöli, melyre az állítmány cselekvése kihat. Ez lehet

a) külső tárgy, melyre a cselekvés irányul: νικάω τοὺς πολε-μίους legyőzőm az ellenséget;

b) belső tárgy, mely a cselekvés által jó létre: μάχην μάχομαι harcot harcolok.

a) A **külső tárgy** accusativusa csak transitiv igéknél áll. A görögben transitiv igék és acc.-sal járnak azok is, melyeknek jelentése

1. szóval vagy tettel használni, ártani valakinek; ilyenek: ὀνί-νῃμι, ὠφελέω τινά használok vkinek; βλάπτω ártok, ἀδικέω jogtalanul bánok; εὖ ποιέω, εὐεργετέω jót teszek vkivel; κακῶς ποιέω, κακουργέω rosszat teszek; de: βοηθέω segítek, λυσιτελέω használok, συμφέρει használ, dativussal állanak.

Γονέας σὺ τίμα καὶ φίλους εὐεργέτει.

2. futni vkitől, helytállani vkinek, esküdni vkire; ilyenek: φεύγω τινά fugio alqm; ἀμύνομαι védekezem; ὑπομένω helytál-

lok; ὄμνυμι θεόν esküszöm; λανθάνω, λήθω lateo alqm; ἐπιорκέω hamisan esküszöm. Felkiáltásokban ὄμνυμι el is marad: Μὰ τὸν Δία bizonyi Zeusra (esküszöm).

Οὐδεὶς ποιῶν πονηρὰ λανθάνει θεόν.

3. félek, szégyenlem magam, óvakodom vkitől; ilyenek: φοβέομαι, δέδοικά τινα timeo alqm; αἰδέομαι, αἰσχύνομαι tisztelve félek; ἐκ-, καταπλήττομαι megijedek vkitől φυλάττομαι, εὐλαβέομαι óvakodom.

Τοὺς μὲν θεοὺς φοβοῦ, τοὺς δὲ φίλους αἰσχύνου.

4. Olykor intransitiv igéknek is van külső tárgyuk; így főleg a mozgás igéi, kivált praepositiókkal összetéve, azt a tért, melyen a mozgás történik, tárgy gyanánt vehetik maguk mellé; például: πλέω hajózom; de: πλεῖν θάλατταν a tengeren hajózni; διαβαίνω ποταμόν flumen transeo; ὑποδύομαι πόνον laborem subeo; Vö. a magyarban: járni, de: bejárni valamit.

b) A **belső tárgy** accusativusa állhat transitiv, intransitiv és passiv igék mellett. Ez lehet

1. az igével rokon tövű, vagy rokon jelentésű jelzős főnév; így: βαρεῖαν νόσον νοσέω (vagy κάμνω), ἥδιστον βίον βιώω (vagy ζάω). Vö. Claram pugnam pugnare. – Ἐλὶ már ő a mennyei életét.

2. oly főnév, semleges melléknév v. névmás, mely az elhagyott tulajdonképpeni belső tárgynak jelzője volna; így: Ὀλύμπια νικάω e h. Ὀλυμπίων νίκην v. az ol. játékokon győzni; ἡδὺν γελᾶν e h. ἡδὺν γέλωτα γελᾶν dulce ridere, kedvesen nevetni stb.

Jegyzet. Tárgy lehet infinitivus is

a) a látszás, vélekedés, mondás igéinél, úgy mint latinban; így: Φίλους ἔχων νόμιζε θησαυροὺς ἔχειν.

b) az akarás, óhajítás, buzdítás, megengedés, tiltás, akadályozás, a tanulás, tudás, gyakorlás, szoktatás, kieszközlés igéinél; így: Κέρδος πονηρὸν μηδέποτε βούλου λαβεῖν. Ὅργη σε πολλὰ δρᾶν ἀναγκάζει κακά.

D) A határozók

147. §. A határozók a cselekvés, történés különféle körülményeinek (hely, idő, állapot, mód, ok, cél stb.) kifejezői. Határozókul használja a görög a) a névszók pusztá eseteit, b) praepositíóval ellátott eseteket és c) az adverbiumokat (utóbbiakat l. 66. §. A.).

A) HELYHATÁROZÓK

148. §. Az összes határozók között a legrégebbi eredetűek a helyhatározók, melyek aztán mint képes- vagy átvitt értelmű határozók az idő, állapot stb. megjelölésére is szolgáltak. (Vö. a magyarban a helyhatározó ragok elterjedését a legkülönbözőbb határozókban.)

1. a) A hol? kérdésre felelő helyhatározó (locativus) esete a **puszta dativus**, mely néhány **locativus** alakban és adverbiumban maradt fenn: Μαραθῶνι, Ἀθήνῃσιν stb., és: κύκλῳ körben; οἴχοι domi; χαμαί humi; τῇδε, ταύτῃ itt; ἧ ahol. Különben csak költőknél fordulnak elő ilyenek: αἰθέρι ναίων aetherben lakó; τόξ' ὥμοισιν ἔχων íjjal a vállán.

b) Leggyakrabban **praepositíók** segítségével fejezzük ki ezt a helyhatározót. Ezek között legközönségesebbek a dat.-sal állók, de más esettel sem ritkák.

α) Praepositíók dat.-sal:

ἐν: ἐν Ἀθῆναις A-ben; ἐν τοῖς φίλοις barátok között; ἐν τοῖς ἄριστος a legeslegjobb (ἐν τοῖς a felsőfok nyomósítója); ἐν χερσὶ τιθέναι in manibus ponere.

ἐπὶ: ἐπὶ τῇ πυρᾷ a máglya tetején (vö. gen.-sal is, lent, β). ἐπὶ τῇ θαλάττῃ a tenger mellett; ἐπὶ δεξιῷ κέρατι a jobb szárnyon; οἱ ἐπὶ ταῖς ναυσὶν a hajók parancsnokai (vö. gen.).

παρά: παρὰ βασιλεῖ a királynál; παρὰ τῷ ποταμῷ a folyó mellett; παρὰ τοῖς θεοῖς καὶ ἀνθρώποις az istenek és emberek előtt.

ὑπό: ὑπὸ τῷ δένδρῳ a fa alatt; ὑπὸ τῇ Αἴτνῃ az Aetna tövében.

ἀμφί: csak költőknél: ἀμφ' ὥμοισιν vállai körül; ἀμφὶ πυρί a tűz körül.

περί: leginkább költőknél, prózában ritkán: θώρακα εἶχε περι τοῖς στέροινς páncél volt a melle körül.

ἀνά: szintén költőknél: χρυσέω ἀνὰ σκήπτρω... botján fent.

μετά: költőknél: μετὰ χερσίν kezei között; μετὰ πρώτοισι μάχεσθαι az elsők között harcolni.

β) Más esetekkel álló praepositíók:

ἐπί: + gen.: ἐφ' ἄρματος kocsin.

πρός + gen.: πρὸς ἐσπέρας nyugat felől (ered.: honnan?); εἶναι, γίνεσθαι πρὸς τινος vkinek a részén, pártján lenni; δίκαιον πρὸς θεῶν καὶ ἀνθρώπων isten és ember előtt.

πρό + gen.: πρὸ θυρῶν az ajtó előtt; πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν szem előtt.

ὕπέρ + gen.: ὁ ἥλιος ὑπὲρ ἡμῶν porεύεται a nap fölöttünk jár.

κατά + gen.: κατὰ γῆς a föld alatt.

ὕπό + gen.: ὑπὸ γῆς a föld alatt.

ἀμφί + acc.: ἀμφὶ τὰ ὅρια a határok körül; οἱ ἀμφὶ τινὰ a környezet.

κατά + acc.: καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν terra marique.

μετά + acc.: καθίστασθαι μετὰ τινὰ vki mögött (utána) felállni.

περί + acc.: περι τὰ ὅρια a határok körül; οἱ περι Ξενοφῶντα X. és környezete.

εἰς, ἐς: παρῆσαν εἰς Σάρδεις megjelentek Sardeisben.

2. a) A hová? mennyire? milyen messze? kérdésű helyhatározó esete

α) a **puszta accusativus**: ἔρχεσθον κλισίην menjetek a sátorba; τῆς Ἑλλάδος μύρια στάδια ἀπείχον 10.000 stadiumnyira voltak Hellástól.

β) a **dat. directionis** (puszta dat.): θεοῖσι δὲ χειρας ἀνέσχον az istenekhez emelték kezeiket; πλησιάζω τοῖς πολεμίοις közeledem az ellenséghez. A prózában gyakori az ἐν, σύν, ἐπί, πρὸς, παρὰ, περί, ὑπό-val összetett igék mellett: ἐν-, συν-, ἐπι-, παρα-, περι-tyγχάνω τινί találkozom valakivel, rábukkanok vkire stb.

b) Ez a helyhatározó kifejezhető még a következő acc.-sal járó **praepositiókkal** is:

εἰς, ἐς: εἰς τὴν πόλιν a városba; εἰς τοὺς πολεμίους az ellenség közé.

ἀνά: ἀνὰ ποταμόν a folyón felfelé; ἀνὰ ῥοὺν az ár ellen; ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώραν az egész vidéken végig (felfelé).

ὥς (csak személynevek mellett): αἰεὶ γὰρ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὥς τὸν ὅμοιον Isten a hasonlót mindig a hasonlóhoz vezeti.

κατά: κατὰ τὸν ποταμόν a folyó mentében lefelé; κατὰ ῥοὺν az árral; κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν az egész vidéken végig (lefelé).

ὕπερ: ὑπὲρ Ἡρακλέους στήλας H. oszlopain (a határon) túl.

ἐπί: ὁδὸς ἐπὶ Σοῦσα φέρουσα S. felé vezető út; ἰέναι, πορεύεσθαι, πέμπειν ἐπὶ τινα vkihez menni, küldeni; ἀναβαίνειν ἐφ' ἵππον lóra ülni; στρατεύειν ἐπὶ τὸν βασιλέα a király ellen hadat indítani.

παρά: πρέσβεις πέμπειν παρὰ βασιλέα... a királyhoz; παρὰ τὴν θάλατταν πορεύεσθαι a tenger hosszában, mentén menni.

πρός: πρὸς βορρᾶν észak felé; πρὸς βασιλέα a királyhoz v. ellen.

ὕπό: ὑπὸ τὴν γῆν a föld alá; ὑπὸ τὰ τεῖχη a falak alá.

N. B.: ἐπὶ Σάμου πλεῖν S. felé hajózni.

διὰ τῆς πόλεως a városon át; διὰ χιόνος a havon át.

κατὰ γῆς δύναι a föld alá süllyedni.

3. a) A honnan? kérdésű helyhatározót, a tulajdonképpeni ablativust költők **puszta gen.**-sal fejezik ki: így: Ὀδυσῆα διώκετο οἷο δόμοιο Odysseust kiűzte a saját házából.

Ide tartozik a gen. separationis (lat. abl.). Ez mint hely-, át-vitten eredethatározó áll oly igék, melléknevek és határozószók mellett, melyek eltávolítást, elválasztást, megszabadítást, akadályozást, kímélést, abbahagyást jelentenek; mint: ἄπειμι, ἀπέχω, διέχω távol vagyok vmitől; ἀπέχομαί τινος tartózkodom vmitől; φείδομαί τινος kímélek vkit; ἐλευθερώ, λύω, ἀπαλλάττω megszabadítok; παύω τινά τινος abbanhagyatok; παύομαι, λήγω τινός felhagyok vmivel; ἐλευθερός τινός ment, szabad vmitől; ἔρημος, κενός τινος üres vmitől.

Ἄρης οὐκ ἀγαθῶν φείδεται, ἀλλὰ κακῶν. Ἔργων πονηρῶν χεῖρ' ἐλευθέραν ἔχει.

b) **Praepositíós** kifejezésmódok:

ἀπό: ἀπ' Ἀθηνῶν A-től; ἀφ' ἄρματος μάχεσθαι szekérről harcolni; ἀπὸ στόματος λέγειν könny nélkül mondani; ἀπὸ τύχης esetleg; ἀφ' ἐαυτοῦ magától; ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου önként, véletlenül.

ἐκ, ἐξ: ἐξ Ἀθηνῶν feúgyei A-ból fut; ἐξ δεξιᾶς jobbról; δεῖν, κρέμασαι, κρέμασθαι ἔκ τινος. N. B.: δέω, ἀνάπτω τι ἔκ τινος kötök, függesztek vmit vmihez v. vmire.

παρά: οἱ παρὰ βασιλέως πρέσβεις a perzsa királytól jöνő követei.

κατά: κατὰ τῶν πετρῶν ῥίπτειν αὐτόν a szikláról leugrani. Ἀττίτην: λέγειν κατὰ τινος vki ellen beszélni, leszólni.

πρός: πρὸς ἐσπέρας nyugat felől; πρὸς ἡμῶν részünkről.

ὕπό: λυεῖν ὑπὸ ζυγοῦ járomból kifogni.

149. §. B) EREDETHATÁROZÓK

Az **eredethatározó** gyanánt többféleképpen áll a **genitivus**; így: 1. a) Gen. originis (lat. abl.) a származás jelölésére ily igék-nél: εἶναι, γίγνεσθαι, φῶναί τινος eredni vhonnan.

Παυσανίας γένους τοῦ βασιλείου ἦν.

b) **Praepositíóval**:

ἀπό: Ἐσθλῶν ἀπ' ἀνδρῶν ἐσθλὰ γίγνεται τέκνα.

ἐκ v. ἐξ: ἐκ θεῶν γεγονότες istenek szülöttei; ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι gazdagból szegénnyé lenni. Pass. ige mellett: αἱ πόλεις ἐκ βασιλέως δεδομένοι a királytól adott városok.

παρά: ταῦτα παρὰ σοῦ ἐμάθομεν... tőled tanultuk.

ὕπό + gen. fejezi ki az eredethatározót a szenvedő szerkezetű mondatokban: ἡ πόλις ἐάλω ὑπὸ τῶν Περσῶν... bevétellett a perzsáktól; vö. πολλοὶ ἀπέθανον ὑφ' Ἐκτορος... megölettek Hektórtól; ἡ τῶν Μήδων ἀρχὴ ὑπὸ τῶν Περσῶν κατελύθη stb.

2. a) Gen. materiae az anyag jelölésére, melyből vmi készül, van; így: Οἱ στέφανοι οὐκ ἔωσαν ἢ ῥόδων ἦσαν, ἀλλὰ χρυσοῦ.

b) **Praepositíóval:**

ἐκ v. ἐξ: τὰ ἐκ ξύλων πλοῖα fából készült hajók.

3. Gen. copiae et inopiae (lat. abl.) jelöli azt a dolgot, amelyben bővelkedünk vagy szűkölködünk (melyből a bőség vagy a szűkség ered) a bővelkedést, szűkölködést, megtöltést, megfosztást jelentő igék, melléknevek és határozók mellett; ilyenek például: γέμω, πλήθω τινός tele vagyok; δέομαι, δεῖ μοί τινος szükségem van vmire; ἐμπίμπλημι, πληρώω megtöltök; ἀποστερέω τινά τινος megfosztok vmitől; μεστός, ἔμπλεως, πλήρης plenus; πλούσιος gazdag, ἐνδεής szegény vmiben.

Πολλῶν γε μεστόν ἐστι τὸ ζῆν φροντῖδων.

Jegyezd meg: πολλοῦ (olígu) δεῖ és inf. = sok (kevés) a híja, hogy... személyesen: πολλοῦ δέω és inf. = távol vagyok attól, hogy... míg: δέομαί τινός τι = kérek valakitől valamit.

4. Gen. comparationis (lat. abl.) jelöli azt a személyt vagy tárgyat, amellyel egy másikat összehasonlítunk. Így áll a genitívus

a) középfok mellett ἤ (mint, quam) és acc. v. nom. helyett; így: Φιλεῖ δ' ἑαυτοῦ μᾶλλον οὐδεὶς οὐδένα (ἢ ἑαυτὸν magánál).

b) középfok értelmű igék és melléknevek mellett, milyenek főleg a felsőbbséget, uralkodást, vezérlest, különbözést jelentők; ilyenek: κρατέω (= κρείττων εἰμί) uralkodom; ἡττάομαι (= ἥττων εἰμί) legyőzetem; ἄρχω, βασιλεύω = ἄρχων, βασιλεύς εἰμι; ἡγέομαι, στρατηγέω = στρατηγός εἰμι; διαφέρω τινός különbözöm vkitől; διάφορός τινος különböző vmitől; δεύτερος, ὕστερος τινος inferior; ἕτερος, ἀλλότριός τινος más, elütő.

Ἄρχων ἀγαθὸς οὐδὲν διαφέρει πατρὸς ἀγαθοῦ.

Ἔτερον τὸ ἡδὺ τοῦ ἀγαθοῦ (más a kellemes, más a jó).

Jegyezd meg: κρατέω τινά = legyőzők valakit; pl. τοὺς πολέμους az ellenséget; ἡγέομαί τινι = kalauzolok vkit; pl. τῷ τυφλῷ a vakot.

c) Kifejezhető az összehasonlítás praepositíós esetekkel is:

πρὸ: πρὸ πολλοῦ ποιεῖσθαι sokra, nagyra becsülni; πρὸ πολλῶν αἰρεῖσθαι τι sok másnak elébe tenni.

περί: περὶ πολλοῦ (οὐδενὸς) ποιεῖσθαι sokra (semmire) becsülni.

κατά + acc.: μείζων ἢ κατ' ἄνθρωπον emberfeletti nagyságú.

παρά + acc.: μείζον τι παρὰ τοῦτο (mellé téve) nagyobb valami.

παρ' ὀλίγον (οὐδὲν) ποιεῖσθαι kevésre (semmire) becsülni.

5. Gen. memoriae et studii (a latinban szintén genitivus) áll:

a) az emlékezést, gondoskodást, képességet, jártasságot, vagy ezek ellenkezőjét jelentő igék és melléknevek mellett; ilyenek: μιμνήσκομαι τινος reminiscor; ἐπιλανθάνομαι τινος obliviscor alcis rei; ἐπιμέλωμαι, φροντίζω gondoskodom; ἀμελέω, ὀλιγορεύω τινός elhanyagolok; ἔμπειρος peritus; ἄπειρος imperitus; ἐπιστήμων gnarus, értő; μνήμων memor; ἀμνήμων immemor; ἐπιλήσμων megfeledkező.

Ἄνθρωπος ὢν μέμνησο τῆς κοινῆς τύχης.

b) a vágyakozást, törekvést, célzást, a célnak elérését, vagy ezeknek ellenkezőjét jelentő igék mellett; ilyenek például: ἐπιθυμέω, ἐράω τινός vágyódom vmire; ὀρέγομαι, ἐφίεμαι τινος törekszem; στοχάζομαι τινος célzok vmire; τυγχάνω, ἐφικνέομαι talállok, elnyerek; ἀποτυγχάνω, ἀμαρτάνω elhibázok; ψεύδομαι, σφάλλομαι csalódom vmiben.

Μακάριος ὅστις ἔτυχε γενναίου φίλου.

6. Gen. pretii (lat. gen. és abl.) jelöli az értéket, vagy az árt, az adás, vevés, becsülés igéinél vagy mellékneveinél; ilyenek: ἀγοράζω τι πολλοῦ δράγαν vásárlók; ἀξιῶ τινά τινος méltatok vkit vmire; μισθοῦ ἐργάζεσθαι mercede laborare; ἀργυρίου διδάσκειν pénzért tanítani; ἄξιος ἐπαίνου laude dignus; ἀντάξιος felérő vmivel; ὦνιος χρυσοῦ auro venalis.

Τῶν πόνων πωλοῦσιν (adnak el) ἡμῖν πάντα τὰγάθ' οἱ θεοί.

Praepositionál:

ἀπό: ἀπὸ τῶν χρημάτων συνέλεξε στρατεύμα a pénzen sereget gyűjtött.

ἀντί: ἀντὶ θνητοῦ σώματος ἀθάνατον δόξαν ἀλλάξασθαι a halandó testért halhatatlan hírnevet cserélni; αἰρεῖσθαι τὸ χεῖρον ἀντὶ τοῦ βελτίονος... a jobb helyett.

7. Gen. partitivus az egészet jelöli annak részével szemben a részesítést, részesülést, élvezést, érintést, megkísérlést, belekezdést, vagy ezeknek ellenkezőjét jelentő igék- s melléknevek-

nél; ilyenek: μεταδίδωμί τινί τινος részesítek vmiben; μετέχω, κοινωνέω τινός részesülök; ψαύω, ἅπτομαί τινος érintek vmit; ἔρχομαι ragaszkodom, határos vagyok; ἄρχω, ἄρχομαι belekezek vmibe; πειράομαι τινος megpróbálok vmit; μέτοχος participes; ἄμοιρος experts; ἄγευστός τινος aki vmit nem ízelt.

Σὺν τοῖς θεοῖς ἄρχεσθε παντὸς ἔργου.

Jegyezd meg: Πίνω τοῦ οἴνου iszom a bor-ból; de: πίνω τὸν οἶνον megiszom a bort.

8. Az észrevevés igéinél eredethatározó genitivusként áll a személy, mely az észrevevést okozta; így állhat a dolog is; ez azonban többnyire accusativusban fordul elő. Áll tehát: a személy csak gen.-ban: ἀκούω τοῦ ῥήτορος hallom, hallgatom a szónokot; a dolog acc. v. gen.-ban: ἀκούω θόρουβον vagy θορύβου zajt hallok; gen.-ban főleg akkor, ha ἀκούω = ráhallgatok, figyelek, ügyelek vmire; a személy és dolog csakis így: ἀκούω τινός τι hallok vkitől vmit; így: αἰσθάνομαι τινος vagy τι észreveшек vmit; pl. τῶν πολεμίων προσιόντων; πυνθάνομαι, μανθάνω τινός τι tudakolok, kérdezek, megtudok vkitől vmit.

Ὑμεῖς ἐμοῦ (tőlem) ἀκούσεσθε πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν.

9. Eredethatározóként áll még a genitivus sok oly ige mellett, melyek genitivussal járó praepositióval vannak összetéve, milyenek főleg ezek: ἀπό, ἐκ, πρό, ὑπέρ és ellenséges értelemben κατά. Tehát: ἀποτρέπω τινός elfordítok vmitől; καταγελάω τινός kinevetek vkit; ἐκβάλλω τινός kiűzök vmiből; καταφρονέω τινός megvetek vkit; προίσταμαι τινος élére állok vminek; καταγινώσκω τινὸς θάνατον halálra ítélek vkit (vö. 152. §. 2. j.); ὑπεροράω τινός lenézek vkit.

Πολλοῖς ἡ γλῶττα προτρέχει (megelőzi) τῆς διανοίας.

150. §. c) IDŐHATÁROZÓK

1. a) Mint **időhatározó** a **genitivus** általában jelöli azt az időegészletet, melynek egy részében a cselekvés végbemegegy (tulajdonképpen tehát genitivus partitivus); megfelel e kérdésre: mikor? Így: ἡμέρας nappal; νυκτός éjjel; θέρους aestate; χειμῶνος hieme; de: τῆς ἡμέρας a mondott napon; τοῦ μηνός havonkint.

Ἡ οἰκία χειμῶνος μὲν εὐήλιός ἐστι, τοῦ δὲ θέρους εὐσκιος.
Βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν tíz napon belül.

b) **Praepositíóval** kifejezett ilyen időhatározók:

α) gen.-sal:

πρό: πρὸ ἡμέρας virradat előtt; πρὸ τῆς μάχης csata előtt.

διά: διὰ νυκτός éjen át; διὰ τρίτου ἔτους minden 3. évbén.

ἐπί: ἐπὶ Κροίσου ἄρχοντος Kr. uralkodása alatt, idejében; ἐπ' ἑμοῦ az én időmben; οἱ ἐφ' ἡμῶν kortársaink (l. β alatt).

β) acc.-sal:

περί: περὶ μέσας νύκτας; περὶ τοῦτον τὸν χρόνον... tájban.

ἀνά: ἀνὰ νύκτα éjen át.

κατά: κατ' εἰρήνην béke idejében; οἱ καθ' ἡμᾶς kortársaink (l. α alatt).

μετά: μετὰ τὴν μάχην a csata után; μετὰ ταῦτα ezután.

ἀμφί: ἀμφὶ δείλῃν este felé; ἀμφὶ μέσας νύκτας éjfél tájban.

πρός: πρὸς ἑσπέραν este felé; πρὸς ἡμέραν reggel felé.

ὕπό: ὑπὸ νύκτα sub noctem; ὑπὸ τοὺς αὐτοὺς χρόνους... tájban.

Jegyzet. E kérdésre **mióta?** a gen. temporis mellett ἀπό v. ἐξ praep. áll; így: ἀφ' οὗ, ἐξ οὗ (ti. χρόνου) amióta; ἐκ πολλοῦ régóta.

2. Mint időhatározó e kérdésre: mikor? áll a **dat.** (lat. abl.) a jelzővel meghatározott időpont, vagy az ünnepek jelölésére; így: τῇ ὑστεραίᾳ (ἡμέρᾳ) másnap; τῷ ἐπιόντι μηνί a jövő hóban; τῷ τετάρτῳ ἔτει a 4. évbén; Διονυσίοις Dionysos ünnepén.

Jegyzet. Az időtartam, mely alatt valami történik, ἐν-nel áll dativusban; így: ἐν θέρει nyárnak idején; ἐν τούτῳ (τῷ χρόνῳ) ezalatt; ἐν ᾧ amíg; ἐν ὀλίγαις ἡμέραις néhány nap alatt; ἐν καιρῷ jókor; továbbá: ἐπί: ἐπὶ τρίτῳ σημείῳ mindjárt a 3. jelre; ἐπὶ τοῦτοις erre, ezután.

3. a) Mint időhatározó e kérdésre: meddig? mily sokáig? áll az **accusativus** az időtartam kifejezésére (= latin); így: Ψευδόμενος οὐδεὶς λανθάνει πολὺν χρόνον.

Így áll γεγονώς (natus, éves) mellett az évek száma accusativusban: Παῖς δέκα ἔτη γεγονώς decem annos natus.

b) Kifejezhető ez az időhatározó a következő praepositíós acc.-sal is:

ἐς v. εἰς: εἰς τήνδε τὴν ἡμέραν egészen a mai napig; mikorra?:

εἰς τὴν ὕστεραίαν másnapra; εἰς καιρὸν jókor.

ἀνά: ἀνὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν egész nap.

ὑπέρ: ὑπὲρ τριάκοντα ἡμέρας 30 napon felül, túl.

ἐπί: ἐπὶ πολὺν χρόνον sok időre; ὥς ἐπὶ τὸ πολὺ többnyire.

παρά: παρ' ὅλον τὸν βίον per totam vitam.

Jegyzet. E kérdésre: mióta? mennyi ideje? a sorszámok névelőtlen accusativusa áll, beleszámítva a folyó napot vagy évet is (úgy mint a latinban); így: Ἑβδόμην ἡμέραν ἐτετελευτήκει hat napja (v. hetedik napja), hogy meghalt.

Praepositíós gen. is állhat ilyen értelemben:

ἀπό: ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας ama nap óta.

ἐκ v. ἐξ: ἐκ παίδων a pueris; ἐκ τούτου ettől fogva, ezután.

151. §. D) MÓDHA TÁROZÓK

1. a) A **dativus modi** (lat. abl.) azt jelöli meg, hogy hogyan, miféle körülmények közt történik valami. Ilyen dativusok a következők: βίᾳ vi, erőszakkal; σιγῇ csendben, hallgatva; σπουδῇ buzgón; ἔργῳ tettel, tényleg; λόγῳ szóval, állítólag; τῷ ὄντι valóban; ταύτῃ (τῇ ὁδῷ) így; δημοσίᾳ, κοινῇ publice ἰδίᾳ privatim; τούτῳ τῷ τρόπῳ hoc modo, ily módon; παντὶ σθένει omni vi, minden erővel.

Οἱ βάρβαροι οὐ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ καὶ ἡσυχῇ προσῆσαν.

b) **Praepositíók** segítségével kifejezett módhatározók:

α) dat.-sal:

σύν v. ξύν: σὺν κραυγῇ lármásan; σὺν νόμῳ törvény szerint; σὺν τῷ δικαίῳ = δικαίως joggal (l. lent κατὰ).

β) gen.-sal:

μετά: μετὰ δακρύων könnyek között, könnyesen.

ἐπί: osztólag; ἐπὶ τριῶν hármassával.

διὰ: διὰ τάχους sietséggel.

γ) acc.-sal:

ἀνά: ἀνὰ κράτος teljes erővel; ἀνὰ λόγον arány szerint; osztólag is: ἀνὰ τέτταρες négyenkint, négyesével (l. κατὰ).

κατὰ: κατὰ δύναμιν erőmhöz képest; κατὰ τοὺς νόμους a törvények szerint; osztólag (szokottabb, mint ἀνά; l. fent): κατὰ τρεῖς hármassával; καθ' ἡμέρας naponként.

ὑπέρ: ὑπὲρ δύναμιν erőn felül (ellentéte κατὰ δ.); ὑπὲρ ἄνθρωπον φρονεῖν elbizakodni, fennhéjázni.

παρά: παρὰ τοὺς νόμους a törvények ellenére (ellentéte: κατὰ); παρὰ τὴν δόξαν, ἐλπίδα praeter opinionem, spem.

εἰς v. ἐς: εἰς δύναμιν erőmhöz képest.

2. A dativus mensurae v. differentiae (lat. abl.) összehasonlításban a mértéket v. különbséget jelöli, e kérdésre: mennyivel? Így: πολλῶ (ὀλίγῳ) μείζων multo maior; ὅσω – τοσούτῳ quo – eo; δέκα ἔτεσι πρὸ τῆς ἐν Σαλαμῖνι μάχης tíz évvel a sal. csata előtt; διαφέρειν τινὸς φρονήσει értelem tekintetében különbözni valakitől.

Jegyzet. Πολλῶ, ὀλίγῳ helyett πολύ, ὀλίγον acc. resp. is állhat (l. 155. §. 4. jz.); de csakis τί; τι, οὐδέν. Így: Τί διαφέρει; miben különbözik? Οὐδέν διαφέρει.

152. §. E) OKHATÁROZÓK

Mint okhatározó áll a **genitivus** így:

1. a) Gen. causae (lat. abl.) néhány indulatot jelentő igénél az indító ok jelölésére (de vö. lent 3. b.); ilyenek: θαυμάζω, ἄγαμαί τινά τινος csodálok vkit vmiért; ζηλώω τινά τινος, φρονέω τινί τινος irigykedek vkire vmiért; εὐδαιμονίζω τινά τινος magasztalok; μακαρίζω boldognak mondok; οἰκτίρω, ἐλεέω τινά τινος szánok; ὀργίζομαι τινί τινος haragszom vmiért.

Πολλάκις σε εὐδαιμόνισα τοῦ τρόπου.

b) Praepositióval:

ἀπό: ἀπὸ τούτου τοῦ τολμήματος e merénylet következtében;

ἀπ' ἄρετῆς προτιμᾶται.

ἐκ, ἐξ: ἐκ τραύματος ἀποθανεῖν sebe következtében meghalni;

ἐκ τῶν ὁμολογουμένων a megegyezés folytán, következtében.

ὕπέρ: ὕπέρ τινος φοβεῖσθαι, λέγειν, πονεῖν vkiért aggódni stb.

ὕπὲρ τῆς πατρίδος μάχεσθαι a hazáért harcolni.

πρὸ: πρὸ παιδων μάχεσθαι a gyermekekért harcolni.

ὕπὸ: ὑπὸ λιμοῦ ἀπόλλυσθαι éhen veszni; ὑπὸ λύπης bánatból.

2. Gen. criminis (lat. szintén gen.) a bűn vagy vétség jelölésére a törvénykezési eljárás igéinél s mellékneveinél; ilyenek: γράφομαί τινά τινος vádolok vmivel; δικάζω, κρίνω τινός elítélek vmiért; αἰρέω τινά τινος rábizonyítok; ἀλίσκομαί τινος rám bizonyul vmi; φεύγω τινός vádolva vagyok vmivel; ἀποφεύγω τινός fölmentetem vmi alól; αἵτιός τινος reus, bűnös, oka vminek; ἀναίτιός τινος bűntelen vmiben.

Ἀπέφυγε δώρων fölmentetett a vesztegetés vádja alól.

Πολλῶν τὰ χρήματ' αἵτι' κακῶν.

Jegyzet. A κατὰ-val összetett igék mellett a személynév áll genitivusban, a bűn v. büntetés pedig accusativusban (passiv szerkesztésnél nominativusban); így: καταγιγνώσκειν, – καταδικάζειν, – καταψηφίζεσθαι τινος θάνατον v. φυγήν vkit halálra v. számkivetésre ítélni; – pass. θάνατος κατέγνωσται τινος.

3. a) dat. causae (lat. abl.) az indító ok jelölésére, főleg az érzelem, indulat igéinél (verba affectuum); ezeknél gyakran ἐπί-vel; így: λιμῷ ἀποθνήσκειν éhség miatt, éhen halni; ῥίγει ἀπόλλυσθαι hidegtől elveszni; φόβῳ, ἀνάγκῃ ποιεῖν τι félelemből, szükségből tenni (= ὑπὸ λιμοῦ, φόβου stb.); χαίρω, ἡδομαι (ἐπί) τινι örvendek vminek; ἄχθομαι (ἐπί) τινι bosszankodom vmin.

Πολλάκις ἀγνοίᾳ (tudatlanságból) ἀμαρτάνομεν.

b) Praepositioival:

διὰ + acc.: miatt; által: διὰ τὴν νόσον betegség miatt; διὰ τοῦτο ezért, emiatt; δικαιοσύνη δι' ἑαυτὴν τὸν ἔχοντα ὀνίνησιν... önmaga által. ἐκεῖ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν ἄνθρωποι ott a hőség miatt nem lakhatnak emberek.

ἐπὶ + dat.: χαίρω, ἄχθομαι, μέγα φρονέω ἐπὶ τινι; ἐπὶ μισθῷ díj fejében; ἐπὶ τούτῳ eme feltétel alatt.

περί + dat.: δεδιέναι, φοβεῖσθαι περί τινι félni, aggódni vki miatt.

153. §. F) CÉLHATÁROZÓK

1. Kifejezésére **praepositíós kitételek** szolgálnak, főleg

εἰς, ἐς: χρήσιμον εἰς τὸν πόλεμον hasznos a háborúra;

ἐπί: + acc.: ἴτω τις ἐφ' ὕδωρ menjen vki vízért.

ἐπί: + dat.: ἐπὶ παιδείᾳ μανθάνειν művelődés végett tanulni.

πρὸς + acc.: πρὸς φυλακὴν őrizetre; πρὸς τί; mi célból?

2. Mint **célhatározó** áll az infinitivus (inf. finalis; rendesen activumban) az átadás, átvevés, választás, kijelölés igéinél; (lat. gerundivum, v. gerundium és ad; de a költőknél inf. is) így: Κῦρος τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἑλλήσιν agros diripiendos v. ad diripiendum.

154. §. G) TÁRS- ÉS ESZKÖZHATÁROZÓK

1. A dativus sociativus jelöli a személyt vagy tárgyat, mely egy másikkal vmi közösségben, együttműködésben van. Áll tehát

a) mindazon igék, melléknevek és határozószók mellett, melyek közösséget, megegyezést, hasonlóságot, ellenséges vagy barátságos találkozást jelentenek; ezeknél tehát a dativus = vki-vel, vkihez, vki ellen; ilyenek: κεράννυμι, μίγνυμι τί τινι keverek, vegyíték vmit vmivel; κοινωνέω, μετέχω τινί τινος (l. 149. §. 7.) részesülök vkivel vmiben; ὁμιλέω τινί társalgok vkivel; διαφέρομαι, ἐρίζω τινί viszálykodom; μάχομαι, πολεμέω τινί harcolok; ὁμοιόω, ἰσόω hasonlóná teszek vmihez; ἴδιος, οἰκεῖος, κοινός l. 157. §. 3. a.; ὅμοιος, παραπλήσιός τινι hasonló; διάφορός τινι ellenséges (de 149. §. 4. b.); ἴσος, ὁ αὐτός τινι egyenlő vmivel; ἅμα együtt (egy időben, simul); ὁμοῦ együtt (egy helyen, unā).

Σοφοῖς ὁμιλῶν καὶ τὸς ἐκβήσῃ σοφός. Σὺ εἶκ' ἀνάγκη καὶ θεοῖσι μὴ μάχου.

Jegyezd meg: μάχεσθαι σὺν τινι = vkivel szövetkezve, vele együtt harcolni; ναῦς αὐτοῖς ἀνδράσιν = a hajó az emberekkel együtt, emberestül.

b) a hadi kifejezésekben a sereg vagy katonai kíséret szintén dativusban szokott állani σύν nélkül (a latinban is pushta ablativus); így: ὀλίγῳ στρατεύματι ἐφέπεσθαι parvā manu sequi.

Jegyzet. Ezt a dativust, valamint egyébkor is a társhatározót, a görög szereti ἄγων, ἔχων, λαβών, φέρων participiumokkal körülírni (magy. csak –val, –vel); így: στόλον ἄγων v. στράτευμα λαβών ἔρχεται hajóhaddal v. sereggel közeledik.

c) a σύν, ἐν, ἐπί, πρὸς, ritkábban a παρὰ, περὶ és ὑπὸ prae-verbiumokkal összetett igék mellett szintén dativus sociativus áll; így: συμπονέω τινί együtt fáradok vkivel; ἐπιβουλεύω τινί lesekedem vkire; ἔνιμί τινι benne vagyok vmiben; προστρέχω τινί odafutok vkihez.

Φίλος φίλῳ γὰρ συμπονῶν αὐτῷ πονεῖ.

d) Praepositióval:

σύν v. ξύν: inkább csak költői: Λεωνίδας καὶ οἱ σύν αὐτῷ τριακόσιοι L. és háromszáz társa; σύν τοῖς θεοῖς az istenek segítségével.

Ennél szokottabb kifejezője a társhatározónak prózában μετά és genitivus: μετὰ τῶν συμμάχων a szövetségesekkel, azok társaságában; οἱ μετὰ Λεωνίδου L. és társai; μετὰ θεῶν az istenek segítségével.

2. a) A dativus instrumenti (lat. abl.) jelöli az eszközt, mellyel, vagy melynek segítségével a cselekvést végbeviszük; így mondjuk: βάλλειν τινὰ λίθῳ κῶνελ megdobni; τιτρώσκειν παλθῷ kop-jával sebesíteni; ὀφθαλμοῖς ὁρᾶν szemekkel látni; ζῆμιοῦν θανάτῳ halállal büntetni; χρῆσθαι τῷ καιρῷ occasione uti; χρώμενος gyakran csak: -val, -vel rag.

Οὐδεὶς ἔπαινον ἡδοναῖς ἐκτήσατο gyönyörök által nem nyert...

b) Praepositióval:

διά: δι' ὀφθαλμῶν ὁρᾶν szemmel látni; δι' ἑρμηνέως tolmács által.

155. §. Η) VÉGHATÁROZÓK

1. A dativus commodi jelöli a személyt vagy dolgot, melynek számára, érdekében történik v. van vmi (= lat., magy.); így: Πᾶς ἀνὴρ αὐτῷ πονεῖ minden ember magának dolgozik.

a) Részeshatározó áll, a magyartól eltérőleg, ezeknél az igék-nél: βοηθέω, ἀμύνω segíték; πιστεύω, πέποιθα bízom; ὀργίζομαι haragszom; ἔπομαι, ἀκολουθέω követek; ἀπιστέω τινί nem bízom; χαλεπαίνω neheztelek; πλησιάζω τινί közeledem; ἀπειλέω τινί fenyegetek φθονέω τινί irigykedem; γαμέομαι τινι nubo ali-cui; λοιδορέομαι τινι szidok; πρέπει, προσήκει illik.

Πλούτῳ πεποιθὼς ἄδικα μὴ πειρῶ ποιεῖν.

Τὸ μὴδὲν ἀδικεῖν πᾶσιν ἀνθρώποις πρέπει.

b) a felsorolt igékkel rokon jelentésű mellékneveknél; ilyenek: χρήσιμος, ὠφέλιμος τινι hasznos vkinek; βλαβερός, κακός káros, rossz vkinek; φίλος τινί kedves, barátságos vki iránt; ἐναντίος, ἐχθρός τινι ellenséges; πιστός τινι hű vkihez, megbízható; ἄπιστός τινι hűtlen, megbízhatatlan.

Οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ὅστις οὐχ αὐτῷ φίλος.

2. A dativus ethicus, rendesen személyes névmás, jelöli a cselekvés iránt érdeklődő személyt (mint olykor a magyarban is); így: Μή μοι θορυβήσητε, ὦ ἄνδρες nekem ne zajongjatok.

Jegyzet. Ide tartozik még a participium dat.-ának sajátos használat a) ilyen szólásokban: γίγνεται τί μοι βουλομένῳ, ἡδομένῳ, ἀχθομένῳ stb. akaratom szerint, örömömre, bosszúságomra történik vmi; vö. lat.: fit mihi volenti stb.

b) az álláspont megjelölésére (magyarban mellékmondat): ha az ember...); ἡ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἐσπέραν ὁδὸς a nyugat felé menő út, ha az ember a folyón átkelt. Vö. Est urbe egressis tumulus: Verg. Aen. 2, 713.

3. Átvitt értelemben használtatik a dativus commodi mint dat. auctoris (a latinban is) a működő alany jelölésére; kizárólag csak ez áll a –τέος végű adjectivum verbale mellett; így: Ἀσκητέα πᾶσιν ἡ ἀρετὴ virtus omnibus colenda est; de előfordul a passiv perfectumnál is ὑπό és genitivus helyett; így: Τοσαῦτα μοι εἰρήσθω haec satis sint dicta nobis.

4. a) Mint **végghatározó** többféleképpen állhat az accusativus: Accusativus respectivus e kérdésre: mire nézve? (A latinban = ablativus limitationis; de költőknél accusat. is; így: fractus membra; omnia Mercurio similis). Ilyenek: (τὸ) ὄνομα, γένος, εἶδος névre, származásra, alakra nézve; (τὸ) μέγεθος, εὖρος, πλῆθος nagyság-, szélesség-, számra nézve; κάμνω τὴν κεφαλὴν capite laboro, fejfájásban szenvedek; Βέλτιόν ἐστι σῶμά γ' ἢ ψυχὴν νοσεῖν.

b) Praepositíóval:

πρὸς + gen.: πρὸς πατρός ἐλευθέρως ἐστι atyai részről szabad.
πρὸς + acc.: διαφέρειν πρὸς ἀρετὴν vitézség tekintetében különbözni.

Jegyzet. Ebből magyarázhatók az ilyen és hasonló adverbialis accusativusok: τοῦτον τὸν τρόπον ily módon; (τὰ) πάντα mindenképpen; οὐδέν semmiképpen; τὴν ταχίστην (ti. ὁδόν) a leggyorsabban; πολὺ sok tekintetben; τέλος végre stb.

5. Accusativus absolutus. Véghatározó a participiumnak egyes semleges accusativusa is (gyakran ὥς, ὥσπερ mintha, kíséretében), de csak ilyen s hasonló személytelen kifejezésekben: δέον, προσῆκον szükséges, illő lévén; tekintve azt, hogy szükséges, illő; ἔξόν, παρόν mikor hát szabad (volt); δόξαν, δεδογμένον el lévén határozva; δυνατόν, δίκαιον, ἄδηλον ὃν lehetséges, jogos, bizonytalan lévén stb.

Οὐδεὶς ἐξὸν εἰρήνην ἄγειν πόλεμον αἰρήσεται.

6. **Kettős accusativus** ti. a mondatárgynak és a végghatározónak accusativusa áll a görögben (úm. a latinban is) sok activ ige mellett; a passiv szerkesztésben a tárgynak accusativusából nominativus lesz, de a végghatározó megmarad accusativusban. Így áll

a) a személy mint tárgy, a dolog mint végghatározó ezeknél: αἰτέω τινά τι posco alqm alqd; διδάσκω τινά τι doceo alqm alqd; ἀμφιέννυμι, ἐνδύω felruházok; κρύπτω τινά τι titkolok vki előtt vmit; ἐρωτάω τινά τι kérdezek vkitől vmit; πράττομαί τινά τι követelek vkitől vmit; ὅπο-, ἀναμνησκω τινά τι emlékeztetek

vkít vmire (de így is: τινά τινος); ἀγαθὸν (κακὸν) ποιέω v. λέγω τινά jól teszek vkivel, v. jól mondok vkiről stb.

Οἱ Πέρσαι διδάσκουσι τοὺς παῖδας σωφροσύνην.

Passive: Οἱ παῖδες διδάσκονται σωφροσύνην.

b) sok transitív igénél a belső tárgy accusativusa (vö. 146. §. b.) szolgál véghatározó gyanánt; így mondjuk: μεγίστην ζημίαν ζημιῶν τινὰ a legnagyobb büntetéssel illetni vkít; μεγάλα (= μεγάλην βλάβην) βλάπτειν τινά vkinek nagy kárt okozni; ἅπαντα ἔνειμαν πέντε μέρη az egészet fölosztották öt részre stb.

Σωκράτης ἕκαστον εὐεργέτει τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.

Pass. Ἐκαστος εὐεργετῆτο τὴν μεγίστην εὐεργεσίαν.

7. Véghatározó áll még a barátságos és ellenséges irányzat, érzelem jelölésére és pedig πρὸς + acc.-sal: ἡδέως ἔχε πρὸς ἅπαντας légy nyájas mindenki iránt.

8. Mint **véghatározó** áll az **infinitivus**, még pedig rendszeren activumban, az olyan melléknevek mellett, melyeknek jelentése alkalmas, képes, méltó, könnyű, kellemes, vagy ezeknek ellenkezője; (lat. sup. –u v. gerund. ad; de vö. maiorque videri; Aen. 6, 49.); így: δεινὸς λέγειν ügyes szónok; ἱκανός, ἔτοιμος ἀρήγειν képes, kész segíteni; φοβερὸς ὁρᾶν horribilis visu; ῥᾶδιον, χαλεπὸν εὐρεῖν difficile inventu; ἀδύνατος σιγᾶν képtelen hallgatni; ἄξιος ἐπαινέσαι dignus, qui laudetur; főleg: οἷός τέ εἰμι képes vagyok; pl. οὐχ οἷός τέ εἰμι ἀμύνειν megvédeni.

Ἡ εὐκλεια, ὅσῳ ἂν πλείων ᾗ, τοσούτῳ κουφοτέρα φέρειν γίγνεται.

Jegyzet. Így áll az infinitivus mint accusativus respectivus (l. 4. pont) gyakran ὥς (hogy) szócskával több szólásmódban, milyenek: ὥς ἐμοὶ δοκεῖν nézetem szerint; ἐκὼν εἶναι önként, magától; τὸ νῦν εἶναι mostanra, egyelőre; ὀλίγου δεῖν csaknem, kicsi híján; ὥς εἰπεῖν v. ὥς ἔπος εἰπεῖν úgyszólván, jóformán (vö. ném. so zu sagen); ὥς συνελόντι v. συντόμως εἰπεῖν hogy röviden mondjam, röviden szólva; τὸ κατ' ἐμὲ v. ἐπ' ἐμοὶ εἶναι amennyiben tőlem függ, én tőlem, én miattam.

156. §. 1) ÁLLAPOTHATÁROZÓK ÉS KÉPESHATÁROZÓK

Az állapothatározók és képeshatározók a görögben **praepositioniós kitételek**. Néhány jellemző példa eléggé megvilágítja ezek funkcióját:

πρὸ: βούλου γονεῖς πρὸ παντὸς ἐν τιμαῖς ἔχειν... mindenek felett...; a védelem jelölésére: πρὸ τῆς πατρίδος ἀποθνήσκειν pro patria mori.

ἐν: γονεῖς ἐν τιμαῖς ἔχειν; – ἐν σοὶ ἐστὶν ραῖτα áll, tőled függ, hatalmadban van; ἐν φόβῳ εἶναι félni.

εἰς, ἐς: ἡ γλῶσσα πολλοὺς εἰς ὄλεθρον ἤγαγεν a nyelv sokakat veszélybe vitt; φιλία, ἔχθρα εἰς τινα barátság, gyűlölség vki iránt; mérték és szám határának jelölésére: εἰς διακοσίους 200 körül, ad ducentos.

μετά: ἄριστος ἀνὴρ μετὰ Λαοδάμαντα L. után a legderekabb. ὑπέρ: ἐγὼ ὑπὲρ σοῦ ἀποκρινοῦμαι nevedben én fogok felelni; ὑπὲρ τῆς πατρίδος μάχομαι (l. πρὸ).

ἀμφί: διατρίβω, ἔχω, εἰμὶ ἀμφὶ τι foglalatoskodom vmi körül; ἀμφὶ τὰ ἐξήκοντα στάδια 60 st. körül = körülbelül 60 st.

ἐπὶ: οἱ ἐπὶ τῶν πραγμάτων az ügyek élén állók, a hatóságok; ὁ ἐπὶ τῶν νομισμάτων aki a pénzügy élén áll; ἐπ’ ἐμοί ἐστὶν tőlem függ; ἐπὶ βασιλεῖ hatalmában.

κατὰ: ellenséges értelemben: Δημοσθένους αἱ κατὰ Φιλίππου δημηγορίαι D.-nek F. ellen tartott beszédei.

περί: λέγω, ἀκούω, βουλευόμαι περί τινος beszélek... stb. vki-ről, -felől; σπουδάζω, διατρίβω, εἰμὶ περί τι buzgólkodom vmi körül.

πρὸς: πρὸς τῇ φιλοσοφίᾳ διατρίβω bölcselkedéssel foglalkozom; τὰ πρὸς τὸν πόλεμον a háborút illető dolgok; οὐδὲν τὰ χρήματα πρὸς τὴν σοφίαν... bölcsességgel szemben; εἶναι πρὸς πράγματι munkánál lenni; esküformában: πρὸς θεῶν az istenekre! (de: ὁμύναι θεόν l. 146. §. a. 2.).

ὑπό: ὑπὸ τινὶ εἰμι, γίγνομαι vkinek hatalma alatt állok, hatalmába jutok; ὅφ’ ἐαυτῷ ποιεῖσθαι a maga hatalma alá hajtani.

157. §. E) A jelző és értelmező

I. A JELZŐ

a) A melléknévi és számnévi jelző megegyezik a jelzett mondatrészsel nemben, számban és esetben.

b) Jelzőként állhat bármilyen szófajta, ha jelzői szórendben áll a jelzett szó mellett (l. 175. §. 2. a.): *ὁ ἐν Μαραθῶνι μάχη; οἱ νῦν ἄνθρωποι* v. *οἱ ἄ. οἱ νῦν* stb.

c) A főnévi jelző esete a **genitivus**. A jelző genitivusnak a görögben, úgy, mint a latinban, s jórészt a magyarban is, következő fajtái vannak:

1. Gen. explicativus: *Ἰλίου πολίεθρον* Ilion városa (vö. *flos rosae*).

2. Gen. originis v. auctoris: *Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου (υἱός)*. A *υἱός* el is maradhat, mint a latinban is: *Faustus Sullae (filius)*.

3. Gen. possessivus: *ἡ τοῦ πατρὸς οἰκία* (szórend l. 175. §. 2. a. β.). Ez a szó „ház” el is maradhat: *ἐν Ἀίδου* (ti. *οἴκῳ*) az alvilágban; *ventum erat ad Vestae* (ti. *aedes*). Genitivus possessivus szokott állani a görögben (és latinban)

a) a hozzátartozás mellékneveinél (de dativus is; vö. 154. §. 1. a.): *ἴδιος, οἰκεῖος* proprius; *κοινός* közös; *ἱερός* vkinek szentelt; így *ἱερός ὁ χώρος τῆς Ἀρτέμιδος*.

b) *εἶναι, γίγνεσθαι* mellett; a magyarban –é, vagy: birtoka; így: *Κλεπτῶν μὲν ἡ νύξ, τῆς δ' ἀληθείας τὸ φῶς* (ti. *ἐστίν*).

c) infinitivus-alanynál = sajátja, kötelessége, feladata, dolga stb.; így: *Δὺς ἐξαμαρτεῖν ταῦτὸν οὐκ ἀνδρὸς σοφοῦ* (non est sapientis).

Jegyzet. Ha a gen. possessivus mellől a jelzett név el van hagyva, akkor

a) a hímnemű többes névelő hozzátartozókat, rokonokat, alattvalókat jelent; így: *Οἱ τοῦ Κύρου* K. emberei, katonái. – *Πρὸς τοὺς ἑμαυτοῦ* enyéimhez;

b) a semleges névelő pedig különféle fogalmakat fejezhet ki; így mondjuk: *Τὸ τοῦ Σόλωνος* mondása. – *Τὰ τῶν Ἀθηναίων* ügyei, dolgai, érdekei stb.

4. Gen. quantitatis számneveknél a kor és nagyság jelölésére; így: Παῖς δέκα ἐτῶν decem annorum. – Μισθὸς δυοῖν μηνοῖν kéthavi zsold.

Jegyzet. A latin gen. v. abl. qualitativ a görögben acc. respect. fejezi ki; így: Vir mirā pulchritudine = ἀνὴρ θαυμασίας τὸ κάλλος. (Vö. 155. §. 4. a.).

5. Gen. pretii: Οἰκία εἴκοσι μνῶν.

6. Gen. materiae: Τεῖχος λίθου κῶfal. – Πυρὸς ποταμός tűzfolyó.

7. Gen. partitivus; magyarban: -ból, közül. (Szórend I. 175. §. 2. b. a.) Ez áll a mennyiséget jelentő főnevek, melléknevek (főleg közép- és felsőfokban), névmások, számnevek és határozószók mellett; így: μέδιμνος κριθῶν medimnus hordei, egy véka árpa, azaz: az árpából; οἱ χρηστοὶ τῶν ἀνθρώπων az emberek közül v. között a jelesek; πάντων ἄριστος – οὐδεὶς ἡμῶν – τίς, πότερος τῶν ἀδελφῶν; εἰς τοῦτο ἀνοίας ἦλθον eo vecordiae, az esztelenség ama fokáig; ποῦ γῆς; ubi terrarum? – πηνίκα τῆς ἡμέρας; mely órában? stb. Ide tartoznak az ilyenek is: Θῆβαι τῆς Βοιωτίας Thébai B.-ban; stb.

Jegyzet. a) A latintól eltérő: τί νεώτερον; quid novi? καινόν τι alqd novi; οὐδὲν ἀγαθόν nihil boni (vagysis a semleges melléknév nem áll genitivusban);

b) a melléknév nemre nézve gyakran a genitivussal egyezik meg; így pl. ὁ λοιπὸς (e h. τὸ λοιπὸν) τοῦ χρόνου az idő hátralevő része; ἡ πλείστη τῆς χώρας stb.

8. Gen. subjectivus: ὁ τῶν πολεμίων φόβος az ellenség félelme, azaz: az ellenség fél.

9. Gen. objectivus: a magyarban való, iránt, ellen stb. névutók; így: ὁ τῶν πολεμίων φόβος az ellenségtől való félelem (én, mi félünk). A gen. subi. és obi. esetében a birtok (a főnév) történetet tartalmaz, melyhez a gen.-ban álló főnév alanyi vagy tárgyi viszonyban van.

10. Jelző még a genitivus az ún. praepositionalis adverbiumok mellett is: ἄνευ, ἔνεκα, ἔμπροσθεν, ὀπισθεν, πλὴν stb. (I. 66. §. B. 5.): Τῆς ἀρετῆς ἔμπροσθεν οἱ θεοὶ ἰδρῶτα ἔθεσαν.

II. AZ ÉRTELMEZŐ

Az értelmező a görögben teljesen úgy viselkedik, miként a latinban. Pl. Κῦρος ὁ Δαρείου παῖς, βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἦν. – Jegyezd meg: ἡμεῖς, οἱ Ἕλληνες, –; ἐγώ, ὁ τλήμων, –; Σωκράτης, ὁ Ἀθηναῖος. (Vö. 175. §. jz. 1.)

III. Az összetett mondat

158. §. A primitív ember gondolatait rövid, egyszerű mondatokban fejezte ki; gyermekek és egyszerű emberek szintén ilyen mondatok segítségével közlik vagy cserélik ki gondolataikat. Magasabbfokú értelmiségre és műveltségre vall az, amikor gondolatcsoportokat alkotunk, és ezek kifejezésére a beszédben a mondatokat, mondatcsoportokat egymással valamiképpen kapcsolatba hozzuk, összefűzzük. Az ilyen, két vagy több mondat az összetett mondat.

A mondatok összefűzésének ősi formája az, amikor az összetartozó mondatokat minden külső jel – kötőszó – nélkül, tehát asyndeton útján helyezzük egymás mellé, mint pl.: *veni, vidi, vici*; *ἔωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον*. Később mind több módja keletkezik a mondatok összefűzésének, amikor ui. bizonyos szavakat – partikulákat – használ a beszélő, amelyek az egyes mondatok összetartozandóságának kifejezői. E szavak segítségével, melyeket közönségesen kötőszóknak nevezünk, a mondatokat vagy lazábban vagy szorosabban fűzzük össze összetett mondatná.

Jegyzet. A kötőszók eredetére nézve megjegyzendő, hogy azok vagy névszók megmerevedett esetei: ἄλλα > ἄλλά, vagy névmási alakok, melyeknek eredeti jelentése feledésbe merült: *πότερον* – ἦ esetében a *πότερον* jelentése voltaképpen: melyik a kettő közül? (l. 75. §. vö. lat. *utrum* < *uter*³?).

Leggyakrabban szerepelnek a névmásokból eredő kötőszók őseiként az interrogativa és indefinita (pl. *τὲ ὥς τε, ἵνα τε; ποθί, ποῦ* (= ered. valahol: *ποῦ* locativus), később: hol? stb.); nagyon gyakoriak a demonstrativa (*ὁ μὲν – ὁ δέ; ὥς = mint; ὅ = hogy és ὅτι < ὅ τι; τότε; τέως; τόσσα; τήνικα*); egyéb névmások (pl. *εἰ, αἰ* és *ἦ; ἐπεὶ < ἐπ-εἰ ~ ἔπ-εἰτα; ἵνα egy ἰ- többől, mely megvan a homérosi *μῖν*, *νῖν* alakokban, l. 188. §.) stb.*

A) A mellérendelés (parataxis)

159. §. A mellérendelés esetében az összetett mondatot alkotó egyszerű mondatok csak igen lazán függenek össze egymással úgy, hogy az ilyen összetétel tagjait önálló mondatoknak érezzük, melyek közül egyik sem szerves része, kiegészítője a másinak. Amennyiben kötőszók segítségével hozzuk közelebb az ilyen mondatokat egymáshoz, azok elhagyásával egymástól független mondatokat kapunk. Mégis azzal, hogy egy mondatra foglaljuk össze őket, azt akarjuk kifejezésre juttatni, hogy bár nem szorosan, de mégis valamiképpen összetartoznak.

A primitív beszéd nagyon szereti a parataxist, melynek jelölésére a következő kötőszók szolgálnak (melyek közül a *-gal jelöltek nem kezdhetik a mondatot):

A) KAPCSOLÓK

καί = és, is; ha több tagot kapcsol, mindegyik előtt kiteendő; fokozólag = sőt, még pedig, még... is; καὶ μάλιστα vel maxime; a hasonlóság fogalmai után = mint; ὁμοίως καί = aequé ac. καί – καί = et – et; ἤδη – καί = iam – cum; καί... δέ = és még... is; καὶ δὴ καί = és v. sőt még... is; καὶ ἔτι καὶ νῦν = és még most is;

*τέ simuló = és, lat. –que; τέ – καί (ritkább τέ – τέ) = et – et; ἄλλοι τε – καί = cum alii – tum; ἄλλως τε καί = főleg, kivált, különösen.

οὐδέ és μηδέ = sem, és nem, neque; tagadást köt tagadáshoz állításhoz a tagadást καὶ οὐ és nem (felszólításban καὶ μή) köti. fokozólag; még – sem, ne – quidem; ἀλλ' οὐδέ = de még nem is; οὐδ' ὥς, οὐδ' οὕτως = még így sem; οὐδ' εἰ = még akkor sem, ha; l. 171. §.

οὔτε – οὔτε, μῆτε – μῆτε = sem nem – sem nem, neque – neque; οὔτε (μῆτε) – τέ = neque – et; tagadáshoz állítást kapcsol.

B) ELVÁLASZTÓK

ἢ = vagy, -ve, vel, aut; ἢ – ἢ = aut – aut; (kérdő l. 140. §. 3.).

εἴτε – εἴτε, ἐάντε – ἐάντε = akár – akár, sive – sive.

C) ELLENTÉTESEK

ἀλλά = de, azonban, at, sed; megelőző tagadásnál = hanem; ellenvetésekben = hiszen, de hát; felszólításban sürgető = hát; οὐ μόνον (v. μὴ ὅτι) – ἀλλὰ καὶ = non solum – sed v. verum etiam.

ἀτάρ v. αὐτάρ = de, azonban Homérosznál; prózában ritka.

*αὖ v. αὖτε meg, viszont, ismét, másrészt meg, ellenben.

*δέ = de, pedig, autem; gyengébb, mint az előbbiek; olykor = és; rendszeren *μὲν előzi meg; *μὲν – *δέ = (ugyan) – pedig; μᾶλλον δέ = vagyis inkább, vel potius; ὁ μὲν – ὁ δέ stb. l. 72. §. a magyar „de nem, nem pedig” görögül: ἀλλ’ οὐ, μέντοι (nem οὐ δέ).

καίτοι = pedig hát, már pedig, holott, atqui; megengedő értelmű.

*μὴν és μέντοι = mégis, mindazonáltal, vero; vö. 66. §. A. jz. ἀλλὰ μὴν = ámde, at vero, atqui; καὶ μὴν = és hát valóban, et vero.

ὅμως v. ἀλλ’ ὅμως = mindazáltal, mégis, tamen; megengedő.

D) KÖVETKEZTETŐK

*ἄρα (költ. ἄρα is) = tehát, következőleg, természetesen, igitur, ergo; εἰ ἄρα = ha ugyan, ha hát; εἰ μὴ ἄρα = hacsak talán nem, nisi forte.

*δὴ = hát, tehát, ennélfogva; δῆλον δὲ ὅτι = világos tehát, hogy...

*νύν simuló (gyengített νῦν most) = hangsúlytalan hát.

*τοίνυν (erősített νῦν) = így hát, ennélfogva, tehát, következőleg.

*οὖν = így tehát, ennélfogva, igitur; erősebb az előbbieknél; mint nyomósító = bizonyára, valóban; relativumoknál = -cunque l. 71. §. 5.

οὐκοῦν (erősebb οὖν) = következőleg, így tehát; (kérdő l. 140. §. 3.).

οὐκουν (erősebb οὐκ) = tehát nem, bizonyára nem, non igitur. τοίγαρ, erősítve τοιγαροῦν, τοιγάροτοι = így tehát, ennélfogva tehát.

E) MAGYARÁZÓ

*γάρ = mert, hiszen, nam; – ugyanis, tudniillik, enim; élenkebb kérdésben = ugyan; így: τί γάρ; = ugyan miért? feleletekben = hiszen hát; pl. Ἀγωνιστέον ἄρα; Ἀνάγκη γάρ. ἀλλὰ γάρ = de hiszen, at enim; καὶ γάρ = etenim; εἰ γάρ l. 139. §. 1. b.

B) Az alárendelés (hypotaxis)

160. §. Az alárendelés minden nyelvben a mellérendelésből fejlődött ki az egyes mondatok szorosabb összefüggésének kifejezésére: a legrégebbi időkben az ún. mellékmondatok ismeretlenek voltak. Az ősi forma itt is a kötőszó nélkül való összefűzése a mondatoknak, csak a köztük alkalmazott nagyon rövid beszédsszünet jelzi ilyenkor, hogy mégis szorosan egybetartoznak, mint pl.: ἀλλ' ἄγε νῦν ἰθὺς κίε Νέστορος ἵπποδάμοιο· εἶδομεν ἦν τινα μῆτιν ἐνὶ στήθεσσι κέκευθε (Od. 3, 17.); δεῖδω, μή τι πάθῃσιν, stb. A mellérendelésből való kialakulást szemléltetik a következő példák:

ὄρᾱς, ἀδικεῖ. > ὄρᾱς, ὥς (ὅτι) ἀδικεῖ vagy ὥς ὄρᾱς, ἀδικεῖ.

ποῖ τράπηται; ἀπορεῖ. > ἀπορεῖ, ποῖ (ὅποι) τράπηται.

εἰπέ· τίνα γνώμην ἔχεις; > εἰπέ, τίνα γνώμην ἔχεις.

Vö. lat.: vincere scis, victoria uti nescis ~ v. sc., sed v. u. n., vagy: v. sc., tamen v. u. n.; vagy: quamquam v. sc., v. u. n.; vagy: cum (licet, quamvis) v. scias, v. u. n. stb.

Az alárendelés bonyolultabb szellemi munkát követel, mint a mellérendelés, épp ezért az egyszerű, tanulatlan ember ma sem fejezi ki gondolatait alárendelt mondatokban, hanem inkább a mellérendeléshez fordul. Az alárendelésnél az egyik mondat, az ún. **mellékmondat** függ a másiktól, kiegészíti azt, tehát szerves része annak, amelyet azért **főmondatnak** szokás nevezni. Az elnevezésnél tisztán ez a grammatikai szempont játszik szerepet, mert a valóságban nagyon gyakran a mellékmondat fejezi ki a fő gondolatot, melyhez képest a főmondat tartalma csak másodrendű. – A mellékmondatoknak aztán lehetnek újabb mel-

lékmondataik is; ilyenkor első-, másod- stb. rendű mellékmondatról beszélünk.

161. §. AZ ALÁRENDELÉS ISMERTETŐJELEI

1. különleges **kötőszók**, melyek legnagyobb részben a vonatkozó névmások töveiből származnak (bár sok esetben a kötőszó el is marad);

2. főmondatok között hosszabb **szünetet** tart a beszélő, mint fő- és mellékmondatok között;

3. az oratio recta-val szemben az oratio obliqua-ban **személyeltolódás** van: κτήματα δὲ... πάντ' ἐθέλω δόμεναι καὶ ἔτ' οἴκοθεν ἄλλ' ἐπιθεῖναι (II. 7, 363.) ~ κτήματα μὲν... πάντ' ἐθέλει δόμεναι καὶ οἴκοθεν ἄλλ' ἐπιθεῖναι.

4. a **modus eltolódása**, az ún. **consecutio modorum**, mely abban áll, hogy

a) optativust (tehát praeteritum-ragokkal alkotott igemódot) találunk a mellékmondatban a főmondatbeli praeteritum-idők után azon esetekben, melyekben praesensek után coniunctivus állna, tehát célhatározó mondatokban (l. 168. §.), a verba timendi után (uo.), függő kérdésekben (l. 165. §.), feltételes és időhatározó mondatokban (l. 170., 169. §§.);

b) optativust találunk akkor, midőn praesensek után indicativus állna: οἳτοι ἔλεγον, ὅτι... Ἀριαῖος πεφευγώς ἐν τῷ σταθμῷ εἶη.

Jegyzet. Optativusnak kell állnia az ἄν-nal való coniunctivus helyett a vonatkozó-, időhatározó- és feltételes mondatokban a történés megismétlődésének, gyakoriságának jelölésére; a főmondatban csak praet. imperf. (vagy a múltra vonatkozó potentialis) állhat, mert csak ez jelzi a cselekvés gyakoriságát. Ez az optat. az ún. **optativus iterativus** (l. 169. §. 3. b.).

Optativus állhat az oratio obliqua-ban praeteritum idők után:

1. coniunctivus helyett a 4. a) esetében,

2. indicativus helyett kijelentő és kérdő mellékmondatokban. Ez az ún. **optativus obliquus**.

162. §. Az alárendelt- vagy mellékmondatok, mint a főmondat részei (l. 160. §.) nem egyebek, mint egész mondat alakjában kifejezett mondatrészek; eszerint annyiféle mellékmondat van, ahány mondatrész.

A következőkben az oratio obliqua után az alanyi és tárgyi (l. 164–165. §§.), majd a határozói (l. 166–171. §§.) és a jelzői (l. 172. §.) mellékmondatokról szólnunk, végül pedig a mellékmondatok rövidítését tárgyaljuk (l. 173. §.).

A) ORATIO OBLIQUA

163. §. 1. Főmondatok az oratio obliqua-ban, vagyis ha vmely érzést v. nyilatkozást jelentő igétől tétetnek függővé, így alakulnak:

a) kijelentő főmondatból alanyi v. tárgyi mellékmondat lesz ὅτι, ὡς kötőszóval, vagy acc. (nom.) c. inf. szerkesztés (l. 164., 173. §. 2.)

Oratio recta: Ἡ ψυχὴ ἀθάνατος ἐστίν.

Or. obliqua: Πυθαγόρας πρῶτος ἔλεγεν, ὅτι ἡ ψυχὴ ἀθάνατος ἐστίν (v. εἶη), vagy: τὴν ψυχὴν ἀθάνατον εἶναι.

b) kívánó főmondatból (l. 139. §.) acc. (nom.) cum inf. lesz; így:

Or. recta: Μηδεὶς κινεῖσθω ἐκ τῆς τάξεως így alakul:

Or. obl.: Κῦρος παρήγγειλε μηδὲνα κινεῖσθαι ἐκ τῆς τάξεως.

c) kérdő főmondatok a függő kérdés alakját veszik fel (l. 165. §.).

2. **Mellékmondatok** függése az oratio obliqua-ban csakis akkor jelölhető meg, ha a főmondatnak igéje praeteritumban van; tehát:

praesens után az oratio recta módjainak meg **kell** maradniuk;

praeteritum után az or. recta módjainak meg **lehet** maradniuk; azonban az indicativus praesenseit, valamint a conjunctivusokat rendszeresen az optativus obliquus (ἄν nélkül) helyettesíti.

Jegyzet. Minthogy a múlt cselekvést csakis augmentált igealak fejezheti ki, azért a praeteritumok indicativusa világosság kedvéért még praeteritum után is változatlan marad; tehát: Οἱ

στρατηγοὶ οἴκαδε ἔπλεον oratio obliqua-ban lesz: Ἔλεγεν, ὅτι οἱ στρατηγοὶ οἴκαδε ἔπλεον. (ὅτι πλέοιεν azt is jelenthetné: hogy most hajóznak; or. recta volna: πλέουσιν.) Ebből érthető, hogy az irreális miért marad meg szintén változatlanul.

Κῦρος ὑπέσχετο ἀνδρὶ ἐκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἦκωσιν (v. ἐπεὶ ἦκοιεν.) Xen. An. 1, 4, 13.

Ὁ Σωκράτης οὐκ ἔφη τοῖς θεοῖς καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον. Xen. Mem. 1, 3, 3. (or. recta: οὐκ [ἀν] καλῶς εἶχεν, εἰ ἔχαιρον irreális l. 170. §. 4.).

3. A görög nem igen szereti az oratio obliqua-t szigorúan keresztülvinni; gyakran előfordul ugyanis, hogy a ὅτι v. ὡς-szal kezdett függő beszédet infinitívussal, az infinitívussal kezdetű pedig optativus obliquus-szal folytatja tovább (pl. Xen. An. 7, 3, 13.); igen sokszor pedig az oratio obliqua-ból egészen váratlanul átsap az oratio recta-ba (pl. Xen. An. 1, 2, 21. – 1, 3, 14. 16. 20. stb.) Vö. még az ilyent is: Πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς.

B) ALANYI ÉS TÁRGYI KIJELENTŐ MELLÉKMONDATOK

164. §. 1. Ezek vagy személytelen kifejezéstől (vö. 144. §.), vagy pedig a mondás, érzés, akarás igéitől (vö. 146. §. b. jz.) függenek. Kötőszók ὅτι, ὡς = hogy; a tagadás οὐ.

2. Módo: Praesens után a kijelentő mondatok módjai (l. 138. §.), praeteritum után pedig rendesen optativus áll (l. 161. §. 4.), de állhat indicativus is.

Δῆλον, ὅτι κοινὰ τὰ φίλων ἐστὶν a jóbarátok mindene közös.
Ἔλεγον, ὅτι Κῦρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ ἐν τῷ σταθμῷ εἶη.

C) ALANYI ÉS TÁRGYI KÉRDŐ MONDATOK (FÜGGŐ KÉRDÉSEK)

165. §. Ezek kötőszó nélkül (mint a latinban) közvetlenül az egyszerű vagy összetett kérdő névmásokkal és határozókkal (l. 74., 76. §§.), vagy kérdő szókkal (l. 140. §. 3.) kapcsoltnak a főmondatához.

Praesens után a **módok** ugyanazok, mint az egyenes kérdésben; praeteritum után azonban a határozott kérdésnek indicativusa, valamint a kétkedő kérdésnek (l. 140. §: 2.) conjunctivusa helyett rendszeren optativus obliquus áll (l. 161. §: 4.).

Εἰπέ μοι, τίς εἶ; – Ἡρώτων αὐτοῦς, τίνες εἶεν (v. εἰσίν); Οὐκ οἶδα, ὅπως εἶπω. – Οὐκ ᾔδειν, ὅπως εἴποιμι (v. εἶπω).

A függő kérdésben egyszerű kérdő: εἰ vajon; kétkedve: nem-e? párosak: πότερον (v. πότερα) – ἤ, εἰ – ἤ, εἴτε – εἴτε vajon – vagy.

Az alanyi kérdő mellékmondatok a tárgyi kérdő mellékmondatoktól csak a kérdésben különböznek; pl. ἡγγέλθη, τίς ἐστίν (v. εἶν) ὁ ξένος.

D) HELY- (A) ÉS IDŐHATÁROZÓ (B) MELLÉKMONDATOK

166. §. A) 1. **Kötőszók:** ὅθεν, ἔνθεν = unde, οὔ, ἤ, ὅπη, ἔνθα és ἵνα (költőknél) = ubi, οἷ, ὅποι, ἤ, ὅπη = quo.

2. **Módok.** Tény esetében indicativus; tagadás οὐ: ὅπου βίαια πάρεστιν, οὐδὲν ἰσχύει νόμος. A feltételes mellékmondatokhoz közelálló általános jelentésű mondatokban az állítmány coniunctivusban van (ἄν-nal), melyet praeteritum után optativus obliquus válthat fel: Ὅπη ἂν ὁ λόγος ὥσπερ πνεῦμα φέρη, ταύτη ἰτέον. – Ἐθήρα, ὅπουπερ ἐπιτυγχανοίη θηρίους.

B) 1. **Kötőszók:** ὅτε, ὁπότε, ἡνίκα, ὥς midőn, mikor, quum; ἐπεί, ἐπειδὴ miután; – ἐπεὶ πρῶτον v. τάχιστα mihelyt; ἀφ' οὔ, ἐξ οὔ amióta, ex quo; – ἐν ᾧ míg, mialatt, dum; ἕως, ἔστε, μέχρι amíg, quoad; – πρίν mielőtt, míg nem.

2. **Módok.** Ha az időhatározó mondatban tényről, valóban megtörtént eseményről van szó, akkor igéje indicativusban áll; tagadás οὐ.

Ἀνδρείως ἐμάχοντο, ἕως οἱ σύμμαχοι ἦλθον.

Jegyzet. Πρίν állítmánya csak tagadó főmondat után áll indicativusban, állító főmondat után állítmánya mindig infinitivusban van, különböző alanyoknál pedig acc. c. inf. szerkesztés használatos; a tagadás μή.

Λυκοῦργος οὐ πρότερον ἀπέδωκε τῷ πλήθει τοὺς νόμους, πρὶν ἐπήρετο τὸν θεόν. Εἰσὶν οἵτινες πρὶν μὲν πεινῆν ἐσθίουσι, πρὶν δὲ διψῆν πίνουσι. Ἐπαυσαν τὴν ἔριν, πρὶν πόλεμον γενέσθαι.

3. Ha az időhatározó mondat feltételes vagy általános jelentésű, azaz oly cselekvést fejez ki, mely csak esetleg következhetik be, vagy bizonyos feltételek alatt rendszeresen ismétlődik, akkor, mint a megfelelő feltételes mondatokban (l. 170. §. 2.) a tagadás μή, a módok:

a) jövőre vonatkozólag (praes. után) coniunctivus ἄν-nal (l. 139. §. 2. 2. jz.) (az ἄν a kötőszóhoz csatlakozik: ὅταν, ὁπότεν, ἔπειδάν, ἕως ἄν stb.); Μαινόμεθα πάντες, ὁπότεν (amikor, hogyan, valahányszor) ὀργιζώμεθα.

b) múltira vonatkozólag (praet. után) optativus ἄν nélkül (iterativus): Ἀγησίλαος, ὁπότε εὐτυχοίη, θεοὶς χάριν ᾗδει.

4. Rövidítés. a) Particp. absolut.; – Particp. coniunct. (l. 173. §. 1. b.), melyekhez olykor ἅμα egyúttal, μετὰξὺ közben, αὐτίκα, εὐθύς tüstént stb. járul. a) Πεισιστράτου τελευτήσαντος Ἰππίας ἔσχε τὴν ἀρχήν. b) Καὶ ζῶν ὁ φαῦλος καὶ θανὼν κολάζεται.

HASONLÍTÓ MELLÉKMONDATOK

1. **Kötőszók:** ὥς, ὥσπερ, ὅπως, mint, valamint, amint (a főmondatban gyakran οὕτως, ὥδε).

2. **Módok:** minthogy a hasonlító mellékmondatok kijelentő mondatok, az igemódok használata ez utóbbiakkal egyező. Amennyiben feltételes értelműek, vagy ismétlődő cselekvést fejtenek ki, conjunctivus az állítmányuk ἄν-nal, mely helyett múlt idők után optat. obl. is állhat (a tagadószó ilyenkor μή).

Σωκράτης ὥσπερ ἐγίγνωσκεν, οὕτως ἔλεγεν.

Ἐρῶ ταῦτα, ὥς ἂν δύνωμαι διὰ βραχυτάτων.

Ἦλθον πάντες οὕτω ταξάμενοι, ὥς ἂν ἄριστοι εἶεν μάχεσθαι.

E) FELTÉTELES MELLÉKMONDATOK

167. §. **Kötőszók:** εἰ ha; ἐάν (így is: ἤν, ἄν = εἰ ἄν) ha esetleg. Az előtag (πρότασις) a feltételt tartalmazza; tagadása mindig μή.

Az utótag (ἀπόδοσις) a feltételből folyó következményt foglalja magában, s a kifejezendő gondolathoz képest felveheti az önálló mondatok bármely alakját (l. 140. §. 1. jz. 1.); eszerint tagadása is vagy οὐ, vagy μή. A feltételes körmondatoknak négy főalakja van, úgymint:

1. Realis eset. A feltételt valónak veszem (nem tekintve, hogy csakugyan az-e); tehát a következménynek is valónak kell lennie. Alak: az előtagban εἰ és az indicativusnak bármely ideje, az utótagban indicativus vagy imperativus.

Εἰ βούλει, δύνῃσαι si vis, potes.

Εἰ μὴ φυλάττεις μίκρ', ἀπολεῖς τὰ μείζονα.

2. Eventualis eset. A feltétel nem bizonyos ugyan, de valószínű; fel is tesszük, hogy teljesül, amikor aztán a következmény bizonyos. Alak: az előtagban εἰν és coniunct. (= eventualis; l. 139. §. 2. 2. jz.) az utótagban indicat. (többny. futur.), vagy imperat.

Ἐὰν βούλῃ (βουληθῇς), δυνήσῃ si voles (volueris), poteris.

A feltételes mondatoknak ez az alakja legtöbbszörre általános érvényű, vagyis azt fejezi ki, hogy a cselekvés az adott feltételek alatt mindannyiszor ismétlődik; azért leginkább a törvényekben és gnómákban fordul elő.

Ἐὰν τις μὴ τρέφῃ τοὺς γονέας, ἄτιμος ἔστω (törvény).

Ἐὰν δ' ἔχωμεν χρήμαθ', ἔξομεν φίλους. (gnóma).

Jegyzet. Ha azt kell kifejezni, hogy a cselekvés a múltban mindannyiszor ismétlődött, valahányszor a feltétel beállott, akkor úgy, mint a megfelelő időhatározó mondatokban (l. 166. §. 3.), a feltételező ἄν elmarad, és a mondatnak alakja: az előtagban εἰ és optativus (ún. optativus iterativus), az utótagban praeteritum indicativusa, többny. praet. impf. Σωκράτης οὐκ ἔπινεν, εἰ μὴ διψῶη.

3. Potentialis eset. A feltétel és következmény a beszélő nézete szerint lehetséges; tehát: Tegyük fel, hogy...; ha például... Alak: az előtagban εἰ és optativus (lat. si és coni. praes.), az utótagban optativus ἄν-nal (= potentialis).

Εἰ βούλοιο, δύναιο ἄν si velis, possis.

4. **Irrealis eset.** A feltétel határozottan nem való, tehát a belőle vont következtetés sem felel meg a valóságnak. Alak: az előtagban εἰ és praet. indicativusa (lat. coni. praet.), az utótagban praeterit. indicativusa ἄν-nal (= irrealis).

Εἰ ἐβούλου, ἐδύνω ἄν si velles, posses (sed non vis!).

Εἰ ἤβουλήθης, ἤδυνήθης ἄν si voluisses, potuisses.

5. Ha a kifejezendő gondolat úgy kívánja, a négy főalak vegyesen is előfordulhat, ti. az egyiknek előtagja a másiknak utótagjával; így:

Ἐὰν ἐμὲ ἔλθῃσθε, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι (event. – potent.).

Ἐγὼ ἂν, εἰ ἔχοιμι, (tudnék), ὅπλα ἐποιούμην (potent. – irreal.).

6. **Rövidítés.** a) Particip. absolut.; – b) particip. conjunct. (l. 173. §. 1. b.).

a) Θεοῦ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει φθόνος, καὶ μὴ διδόντος οὐδὲν ἰσχύει πόνος.

b) Οὐκ ἂν δύναιο μὴ καμῶν (ha nem fáradozol) εὐδαιμονεῖν.

F) MEGENGEDŐ MELLÉKMONDATOK

168.§. A megengedő mondatok voltaképpen feltételes mondatok, melyekhez tartozó főmondat azt fejezi ki, hogy éppen az ellenkezője történik annak, ami a föltétel természetes következménye lenne.

1. Kötőszók: εἰ καὶ, ἐὰν καὶ ha – is, noha, ámbár, etsi; καὶ εἰ (καί), καὶ ἐάν (καῖν) ha mindjárt, habár,

tagadólag: οὐδ' εἰ, οὐδ' ἐάν ha nem is; akkor sem, ha.

2. A megengedő mondatok idő és mód tekintetében egészen a feltételes mondatok szerint alakulnak; tagadásuk is μή.

Εἰ καὶ βασιλεὺς πέφυκας, ὥς θνητὸς ἄκουσον.

Ἀνὴρ πονηρὸς δυστυχεῖ καῖν εὐτυχῇ.

3. **Rövidítés.** a) Particip. absolut.; – b) particip. conjunct. (l. 173. §. 1. b.), melyekhez gyakran καίπερ v. καί (noha, jóllehet, bár) járul.

a) Ἀποπλεῖ οἷκαδε, καίπερ μέσου χειμῶνος ὄντος (noha tél dereka volt).

b) Τὸ ὕδωρ εὐωνότατόν ἐστιν ἄριστον ὃν (legolcsóbb, noha legjobb).

Γ) ΟΚΗΤΑΡΟΖΟ ΜΕΛΛΕΚΜΟΝΔΑΤΟΚ

169. §. 1. **Κοτῶςζοκ:** ὅτι, ὡς quod; διότι (= διὰ τοῦτο, ὅτι) amiért; ἐπεί, ἐπειδῆ minthogy; ὅτε, ὁπότε quando, mikor hát; az érzelem igéi (θαυμάζω, χαίρω stb.) után gyakran εἰ; tagadás μή.

2. **Μόδοκ:** Praesens után mindig indicativus (potent., irreal.) áll, mely helyett praeteritum után optativus obl. is állhat; a tagadás οὐ.

Ἐπειδῆ σὺ βούλει, ἀποκρίνου. Οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κῦρος οὔτε ἄλλον πέμποι, οὔτε αὐτὸς φαίνοντο.

3. **Ροῖδῖτές.** a) Particip. absolut.; – b) particip. conjunct. (l. 173. §. 1. b.); a tényleges okot kiemelik: ἅτε, οἷον, οἷα δῆ = quippe, amennyiben, mert hát; a képzelt okot pedig: ὡς, ὥσπερ = mintha, azon hiszemben v. ürügy alatt, hogy.

a) Ἀνεθορύβησαν ὡς εὔ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου nagy zajt csaptak abban a hiszemben, hogy Agasias helyesen beszélt.

b) Θνήσκειν δεῖ ἀνθρώπους ἅτε θνητοὺς ὄντας mert hát halandók.

Η) ΚΕΛΗΤΑΡΟΖΟ ΜΕΛΛΕΚΜΟΝΔΑΤΟΚ

170. §. 1. **Κοτῶςζοκ:** ἵνα, ὡς, ὅπως = hogy, azért, hogy; ut finale; tagadásnál: μή, ἵνα μή, ὅπως μή = hogy ne, nehogy; ne.

2. **Μόδοκ:** Praesens után mindig conjunctivus (= lat.; néha ἄν-nal); azonban praeteritum után rendesen optativus obl. (v. conjunctivus). Τὸν κακὸν δεῖ κολάζειν, ἵνα ἀμείνων ᾗ. Τὰς πύλας ἐκλείσαν, ἵνα μηδεὶς ἀποφύγοι (vagy ἀποφύγη).

3. **Ροῖδῖτές.** A célhatározó mondat helyett gyakran futurum participium áll, mint part. conj.; erősítésére szolgál ὡς = azért, hogy; azzal a szándékkal, hogy.

Ὁ βάρβαρος ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα δουλωσόμενος ἦλθεν.

Ἀρταξέρξης συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτενῶν.

4. A félelem és aggodás kifejezéseitől függő mellékmondatok **kötőszavai**: μή = hogy; lat. ne; μή οὐ = hogy nem; lat. ut, ne non.

Módok teljesen a célhatározó mellékmondatok szerint, vagyis: praesens után mindig conjunctivus következik, melyet praeteritum után rendesen optativus vált fel (l. 161. §. 4.). Így: Δέδοικα μή ὁ πατήρ ἀποθάνῃ félek, hogy meghal; metuo, ne moriatur; voltaképpen: bár ne halna meg atyám! de félek (ti. hogy meghal); azaz a verba timenditől függő mondat valójában óhajtó mondat éppúgy, mint a latinban.

ἐδεδοίκειν μή ἀποθάνοι (v. ἀποθάνῃ) metuebam, ne moreretur;

δέδια μή οὐκ ὀρθῶς ποιήσῃς hogy nem jól..., ne non recte facias.

Jegyzet. A verbum timendi nélkül μή és conj. = csak aztán ne...; így: Μὴ ἀγροικότερον ᾗ τὸ ἀληθές εἰπεῖν csak ne legyen gorombaság az igazmondás.

5. Igen közel állanak a célhatározó mondatokhoz, s a gondoskodás, törekvés – félelem, aggodás ígétől függenek az **óhajtó** mellékmondatok is, melyeknek kötőszavai: ὅπως, ὥς hogy; tagadólág: μή, ὅπως μή, ὥς μή hogy ne. **Módok** = mint a célhatározó mondatokban (conj. vagy opt.); legtöbbször azonban az indicativus futuruma használatos, minden tekintet nélkül a főmondat igéjének tempusára; így:

Φρόντιζε, ὅπως μηδὲν αἰσχροὺν ποιήσεις.

Jegyzet. Nyomatékosabb felszólításban a főmondat el is szokott maradni; így: Ὅπως ἄνδρες ἔσεσθε hogy aztán férfiak legyetek ám!

1) KÖVETKEZMÉNYES MELLÉKMONDATOK

171. §. 1. **Kötőszó** ὥστε, (ὥς) = hogy, úgyhogy; ut consecutivum.

2. **Módok**: Tényleges következménynél indicativus áll; tagadás οὐ; csupán képzelt v. lehetséges következménynél infinitivus; tagadás μή.

Ἦν ψῦχος οὕτως, ὥστε τὸ ὕδωρ ἐπήγνυτο.

Κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν (meghallhatták.)

Jegyzet. Kitett v. oda érthető toioῦτος, τοσοῦτος után ὥστε helyett gyakran οἷος = olyan, hogy... ὅσος = annyi, hogy... következik infinitivussal; így: Οἱ θεοὶ τὴν γλῶτταν (ti. τοιαύτην) ἐποίησαν, οἷαν ἀρθροῦν τὴν φωνήν az istenek olyannak alkották a nyelvet, hogy tagolhatja a hangot.

J) JELZŐ ÉS ÉRTELMEZŐ MELLÉKMONDATOK

172. §. A) 1. **Attractio.** A jelző mellékmondatok vonatkozó névmásokkal v. határozókkal (l. 73., 76. §§.) vannak kapcsolva. A vonatkozó névmás megegyezik a maga főmondatbeli nevével nemben és számban, míg esete saját mondatának igéjétől függ (mint a lat.); tehát:

Μέμνησθε τοῦ ὅρκου, ὃν ὁμωμόκατε (iuris iurandi, quod...).

Sokszor azonban a görög vonatkozó névmást, melynek accusativusban kellene állani, de a főmondatnak vmely genitivus v. dativus esetű határozójára vonatkozik, ezzel még esetben is szereti egyeztetni. Ez az ún. attractio, melynek következtében a fentebbi példa így alakul:

Μέμνησθε τοῦ ὅρκου, οὗ ὁμωμόκατε.

(vö. Scribis aut agis aliquid eorum, quorum consuēsti. Cic.) vagy a névelő elhagyása után a főnevet a mondat végére helyezve:

Μέμνησθε οὗ ὁμωμόκατε ὅρκου.

2. Ha a főmondatbeli szó, melyre a vonatkozó névmás utal, csak mutató névmás, akkor ez az attractio után egészen elmarad; így:

Πολλοὶ ἴσασιν οὐδὲν ὧν λέγουσιν (e h.... οὐδὲν τούτων, ἄ...)

B) Az **igemódok** használatát illetőleg megjegyzendő:

1. A jelző mellékmondatokban, aszerint amint kijelentő vagy kívánó értelműek, az önálló mondatok (l. 140. §. 1. jz.) bármely módja fordulhat elő; a tagadás is vagy οὐ, vagy μή. Tehát: Πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἐγένετο amely nem történt meg (indicat.);

Πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἂν γένοιτο mely aligha történik meg (potential.);
 Πρᾶγμα, ὃ οὐκ ἂν ἐγένετο mely nem történt volna meg (irreal.);
 Πρᾶγμα, ὃ μηδεὶς ποιείτω melyet senki se tegyen meg (impe-
 rat.);

Πρᾶγμα, ὃ μήποτε ποιῶμεν ne tegyünk meg soha! (coni. hort.);
 Πρᾶγμα, ὃ μὴ γένοιτο mely bár ne történnék meg! (l. 139. §. 1.).

2. **Okhatározó** értelmű jelző mondatokban indicativus áll; a tagadás is οὐ. (Coniunctivus, mint a latinban, nem fordulhat elő.) Így:

Θαυμαστὸν ποιεῖς, ὅς (= ὅτι) ἡμῖν οὐδὲν δίδως qui nihil des.

3. **Következményes** értelmű jelző mondatokban (eltérőleg a latintól) rendszeren indicativus áll, többnyire futurum; a tagadás οὐ.

Οὔτε πλοῖα ἔστιν, οἷς ἀποπλευσόμεθα hajóink sincsenek, amelyeken (= hogy azokon) elvitorlázhatnánk.

4. **Célhatározó** értelmű jelző mellékmondatokban, még prae-
 teritum után is, mindig az indicativus futuruma áll; a tagadás
 azonban μή.

Κρούψω τόδ' ἔγχος, ἔνθα μή τις ὄψεται.

Jegyzet. A célzatos jelző mellékmondat helyett, főleg a moz-
 gás igéi után, sokkal gyakrabban használja a görög a futurum
 participiumát (vö. 168. §. röv.). E helyett tehát: Ἐπεμψεν οἷ
 ἀγγελοῦσιν misit quosdam, qui nunciarent, legtöbbször ezt mond-
 ja: Ἐπεμψεν ἀγγελοῦντας küldött néhányat, hogy hírül vigyék.

5. **Feltételes** jelző mondatokban a feltételes mondatok (l. 170.
 §.) előtagjainak módjai fordulnak elő; a tagadás is μή. Állhat
 tehát

a) indicativus; ekkor ὅς, ὅστις = εἴ τις ha vki (realis eset);
 így: Σοφὸς ἀνὴρ ἃ μὴ οἶδεν, οὐδὲ οἶεται εἰδέναι.

b) optativus ἂν nélkül; ὅς, ὅστις = εἴ τις ha esetleg vki (po-
 tent.): Πῶς ἂν δοίην, ὃ τι μὴ αὐτὸς ἔχοιμι.

A feltételes jelző mondatok legtöbbszire általános érvényűek,
 úgy, mint a feltételes mondatoknak eventualis esete (l. 170. §.

2.); ekkor ὅς, ὅστις ἄν = ἐάν τις, ὅπου ἄν = ἐάν που, ὅπως ἄν = ἐάν πως stb.

c) jelenre vagy jövőre vonatkozólag (praes. után) coniunctivus ἄν-nal: Φέρειν χρή γενναίως, ὃ τι ἄν θεὸς διδῷ.

d) múltra vonatkozólag (praet. után) optativus ἄν nélkül (iterativus) Οὗ ἄψαιτο Μίδας τῇ χειρί, ἐγίγνετο χρυσός.

Értelmező mellékmondatok

1. Kötőszók: ugyanazok, mint az alanyi és tárgyi mellékmondatoké, azaz: ὅτι = quod és ὥς.

2. Módok: tényt fejeznek ki, tehát az állítmány indicativusban, ill. optativus obliquusban áll:

Ἦλθε ἡ ἀγγελία, ὅτι πόλεις ἀφεστᾶσι.

Διῆλθε λόγος, ὅτι κολάζοι αὐτὰς Κῦρος.

173. §. Mellékmondatok rövidítése

1. BEVEZETÉS

A mellékmondatok meg is rövidíthetők: ilyenkor

a) az alanyi s tárgyi mellékmondatokból acc. (v. nom.) cum inf. (l. 2. alatt),

b) határozó mellékmondatokból participialis szerkezet lesz (l. az egyes mellékmondatoknál 166. skk. §§.), és pedig

participium absolutum (gen. abs.; l. 3. alatt), ha a mellékmondatnak alanya a főmondatban semmiképp elő nem fordul;

participium coniunctum, ha a mellékmondat alanya a főmondatban előfordul; a part. ehhez csatlakozik.

A participium ui., mint a latinban is, mondatrövidítésre szolgál. Szórendje:

jelzői: οἱ παρόντες φίλοι v. οἱ φίλοι οἱ παρόντες;

állítmányi: οἱ Ἕλληνες πορευόμενοι ἐμάχοντο. (Eltér a latintól sok tekintetben a partic. használata akkor, amikor az igeállítmány értelmének kiegészítésére szolgál: l. 143. §. c. 2.)

A partic. tagadása rendesen οὐ; de ha feltételes értelmű, akkor μή: ὁ οὐ πιστεύων aki nem hisz; ὁ μή πιστεύων ha vki nem hisz.

Jegyzet. Ha a rövidítendő mellékmondat állítmánya potentialis (opt. és ἄν), vagy irrealis (ind. praet. és ἄν), akkor a jellemző ἄν az infinitivus v. participium mellé szintén kiteendő. Az inf. és part. ἄν-nal tehát kétféle jelentésű; lehet: potentialis, felbontva = optativus és ἄν (l. 138. §. 1. b. 1.), irrealis, felbontva = ind. praet. és ἄν (l. 138. §. 2.).

2. ACCUSATIVUS VAGY NOMINATIVUS CUM INFINITIVO

a) Miként a latinban, úgy a görögben is az alanyi és tárgyi kijelentő mellékmondatok rövidítésére az acc. vagy nom. c. inf. szolgál; így:

Λέγουσι τὸν Κῦρον τεθνηκέναι dicunt Cyrum occisum esse.

Λέγεται ὁ Κῦρος τεθνηκέναι Cyrus occisus esse dicitur.

Κελεύω után mindig acc. c. inf. áll; így: κελεύω σὲ ἵνα iubeo te ire.

b) A latintól eltérőleg a mellékmondat alanya, ha ugyanaz, mint a főmondaté, a görögben elmarad, az állítmányt kiegészítő névszó pedig a főmondat alanyával egyezőleg nominativusban áll; tehát:

Ἄλέξανδρος ἔφασκεν εἶναι Διὸς υἱός se Jovis filium esse.

Jegyzet. Akkor is elmarad a mellékmondat alanya, ha a főmondatnak vmely gen. v. dat. esetű határozójára vonatkozik; ilyenkor aztán az állítmányi név vagy a megfelelő függő esetben, vagy pedig accusativusban állhat; így: Ἦλθον ἐπὶ τινὰ τῶν δοκούντων σοφῶν (v. σοφοῦς) εἶναι elmentem egyikhez azok közül, akik azt hiszik magukról, hogy bölcsek.

c) Az általános alany: az ember, a személytelen kifejezések után szintén elmarad, de akkor az állítmányi név accusativusban áll; így: Δεῖ φρόνιμον εἶναι az embernek okosnak kell lennie.

Jegyzet. A személytelen kifejezés gyakran személyessé alakul át; így: εἶμι, δοκέω videor, úgy látszik, hogy én; ἄξιός, δίκαιός εἰμι méltó, hogy én stb. Ἡμεῖς γὰρ ποὺ δίκαιοί ἐσμεν κινδυνεύειν τοῦτον τὸν κίνδυνον.

d) Az érzéki v. szellemi észrevezés és tudás igéi után (l. 143. §. c. 2. γ.) szerint acc. c. inf. helyett accusativus cum participio

következik; így: Ὡς εἶδον αὐτοὺς πελάζοντας (őket közeledni) ἔφρευγον.

3. GENITIVUS ABSOLUTUS

a) Sokszor a genitivus participialis jelzővel ellátva áll a mondatban mint időhatározó (mikor? kérdésre), mint ok- vagy állapotathatározó. Ez az ún. genitivus absolutus, melynek egészben véve a latin ablativus absolutus felel meg, amennyiben úgy az egyik, mint a másik oly határozói mellékmondatok rövidítéséből keletkezett, melyeknek alanya a főmondatban semmiképpen elő nem fordul. Magyarra a genitivus absolutust vagy –ván, –vén képzős igenévvél, vagy pedig gyakrabban megfelelő (idő- v. ok-határozó, feltételes vagy megengedő) mellékmondattal fordítjuk. Így:

Περικλέους ἡγουμένου πολλὰ καὶ καλὰ ἔργα ἀπεδείξαντο οἱ Ἀθηναῖοι. (Pericle duce).

Θεμιστοκλῆς ἦρχε Μαγνησίας δόντος βασιλέως (minthogy) αὐτῷ.

Θεοῦ θέλοντος καὶ ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις (=καὶ... πλέοις ἂν l. 138. §. 1. b. 1.).

Πολλῶν τοῖς ἀνθρώποις κακῶν ὄντων μέγιστόν ἐστιν ἡ λύπη κακόν...

b) A genitivus absolutus néhány pontban mégis különbözik az ablativus absolutustól; így nevezetesen abban, hogy a genitivus absolutus szerkesztésben

α) az alany, ha könnyen kiegészíthető, el is maradhat; így ezekben: προΐόντων (ti. αὐτῶν) mialatt előnyomultak; οὕτως ἐχόντων így állván a dolgok;

β) az εἰμί participiuma mindig kiteendő: ἐμοῦ παιδὸς ὄντος me puero; csakis ἐκὼν és ἄκων mellől marad el, mert ezek maguk is ered. participiumok; tehát: ἐμοῦ ἄκοντος v. ἐμοῦ οὐχ ἐκόντος me invito, akaratom ellenére;

γ) minthogy a görögnek van múltira vonatkozó activ participiuma, azért a passiv genitivus absolutus sokkal ritkább, mint a passiv ablativus absolutus. Ez a latin mondat tehát: Cyrus coll-

ecto exercitu Miletum oppugnare coepit, a görögben így hangzik:
Κῦρος συλλέξας στράτευμα Μίλητον ἐπολιόρκει.

IV. Szórend

174. §. A görög szórend általában nem annyira megkötött, mint pl. a latin, vagy akár a modern nyelvek szórendje (vö. *die Mutter liebt die Tochter*, *la mère aime la fille*). Csak a minden érzelmi momentum nélkül való mondatokban volt szokás bizonyos sorrendet megtartani, amennyiben ilyenkor a mondatrészek ebben a sorrendben következtek (a főmondatokban): alany – állítmány – bővítmények. Ez az ún. *usualis* szórend. Pl.: Οἱ δ' (ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας,) ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. – Ἡ μήτηρ διηρώτα τὸν Κῦρον, πότερον βούλοιτο μένειν, ἢ ἀπιέναι. Gyakori a határozó – állítmány – alany – bővítmény sorrend is: ἐπεὶ δὲ ἡσθένει Δάρειος καὶ...

De nem mindig ebben a sorrendben következnek a mondatrészek. Mikor beszélünk, nem annyira az értelmi tényezők, mint inkább lélektani momentumok hatása alatt állunk, és a szórendre nézve döntő az, milyen sorrendben következnek a képzetek, illetve fogalmak a beszélő lelkében. Eszerint az uralkodó képzet fogja a legfontosabb helyet elfoglalni, mely rendszerint a mondat elején van. Közönségesen azt mondjuk ilyenkor, hogy egy mondatrészt kiemelünk. Ez az *occasionalis* szórend. Így pl. felszólítás vagy parancs az ige-állítmánnyal kezdődik: ἴωμεν εἰς Σαλαμῖνα!

175. §. Általában vége a következőket kell megjegyeznünk:

1. a) Az elhatározást jelentő igék mint állítmányok a mondat élén állnak: ἔδοξε τῷ δήμῳ...

b) a mondat élén van a helye az állítmánynak elbeszélésekben, főleg az elbeszélés előbbre vitelénél: Φαρνάβαζος μὲν οὖν εὐθὺς ἀπῆει καὶ τοὺς... πρέσβεις ἀπαντᾶν ἐκέλευσεν εἰς Κύζικον. ἐπέμφθησαν δὲ Ἀθηναίων... Δορίθεος, Φιλοδίκης... – ἐπορεύοντο δὲ καὶ Λακεδαιμονίων πρέσβεις, etc.

c) εἶναι is konkrét jelentésben a mondat élén áll: ἦν ποτε χρόνος.

d) mellékmondatokban az állítmány vagy a mondat végén, vagy az elején a kötőszó mögött áll.

2. Jelzői meghatározások az ún. jelzői szórendben, állítmányi meghatározások az ún. állítmányi szórendben következnek.

a) Jelzői meghatározások a névelővel ellátott főnévnél állhatnak, vagy a névelő és főnév között, vagy a névelő ismétlésével a főnév után. Ebben a helyzetben a határozói kifejezések is jelzőkké lesznek; tehát: ὁ ἀγαθὸς ἀνὴρ vagy ὁ ἀνὴρ ὁ ἀγαθός a jó ember; ὁ παρὼν καιρός a jelen idő; οἱ πάλαι σοφοί a régi bölcsek; ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη v. ἡ μάχη ἡ ἐν Μ. a marathoni csata.

Mindig jelzői szórendben állanak a névelős főnév mellett α) a birtokos névmások: ὁ ἐμὸς φίλος v. ὁ φίλος ὁ ἐμὸς barátom; β) a birtokjelző genitivusok (kivéve a személynévmást; l. b. α)); így: Φρόντιζε τῆς σαυτοῦ (vagy ἐκείνου, vagy τοῦ πατρὸς) δόξης. A főnevek birtokjelző genitivusának ez a helyzete nem kizárólagos; mert mondhatni: ἡ τοῦ πατρὸς οἰκία v. ἡ οἰκία (ἡ) τοῦ πατρὸς v. τοῦ πατρός ἡ οἰκία.

b) **Állítmányi** meghatározások névelő nélkül állanak (l. jz. 2. d.), ennél fogva mindama melléknevek, participiumok és névmások, melyek névelő nélkül állanak a névelős főnév előtt v. után, állítmányi meghatározások; így: ἀγαθὸς ὁ ἀνὴρ v. ὁ ἀνὴρ ἀγαθός (ti. ἐστίν) az ember jó.

Mindig így áll az állítmányi jelző (l. 143. §. c. 2.); továbbá

α) a genitivus partitivus, a személynévmás és αὐτός genitivusai; így:

Οἱ ἄριστοι τῶν πολιτῶν v. τῶν πολ. οἱ ἄρ. optimi civium;
ὁ φίλος μου barátom; ὁ φίλος αὐτῶν az ő barátjuk;

β) αὐτός e jelentésben: maga; így: ὁ πατὴρ αὐτός maga az atya;

γ) a mutató névmások: οὗτος v. ἐκεῖνος ὁ ἀνὴρ ez v. az az ember;

δ) ezek: ἄμφω ambo; ἐκάτερος uterque; ἀμφοτέροι utrique; tehát: ἄμφω τῷ χειρῇ. – ἐπὶ τῷ κέρα ἐκατέρῳ mindkét szárnyon.

c) Ezeknek: $\pi\tilde{\alpha}\varsigma$, ἅπας, σύμπας, ὅλος jelentése helyzetük szerint

α) jelzői szórendben: összes; számneveknél: mindössze, összesen; így: ὁ $\pi\tilde{\alpha}\varsigma$ ἀριθμός az összes szám; οἱ πάντες ἑκατόν összesen százan;

β) állítmányi szórendben: egész; többesben: mind, valamenyny; tehát: $\pi\tilde{\alpha}\varsigma\alpha$ ἡ πόλις az egész város; αἱ πόλεις $\pi\tilde{\alpha}\varsigma\alpha\iota$ a városok mind;

γ) névelőtlen főnév mellett jelentésük: minden, csupa, teljes; így: $\pi\tilde{\alpha}\varsigma$ ἄνθρωπος minden ember; πάντες ἄνθρωποι az egész világ; $\pi\tilde{\alpha}\nu$ ἀγαθόν csupa, merő jó; – παντὶ σθένει teljes erővel.

d) Szintén így változik a szórenddel együtt a jelentés a következőknél is: ἡ μέση πόλις a középső város (több közül); de: ἡ πόλις μέση a város közepe; ἡ ἐσχάτη νῆσος a szélső sziget (több közül) de: ἡ νῆσος ἐσχάτη a sziget széle; ὁ μόνος υἱός az egyetlen fiú; de: μόνος ὁ υἱός egyedül, csakis a fiú stb.

Jegyzet. A névelő használata.

1. A magyartól eltérőleg a görögben **kiteendő a névelő:**

a) az országneveknél (ered. melléknevek): ἡ Ἀττική (ti. γῆ), ἡ Ἑλλάς;

b) általánosan ismert, vagy már előbb említett személyneveknél: ὁ Σωκράτης az az ismert, már említett S. vö. Socrates ille; de appositíóval: Σωκράτης ὁ Ἀθηναῖος, Σικελία ἡ νῆσος, Αἴτνη τὸ ὄρος, eltérően a folyamnevek; így: ὁ Εὐφράτης ποταμός, ὁ Νεῖλος ποταμός.

c) tőszámoknál, midőn vmely összeget csak megközelítőleg említünk, v. vmely egésszel szemben annak részét emeljük ki (törtszám); így:

Ἔπeson ἀμφὶ τοὺς διςχιλίους körülbelül kétezren estek el.

Τῶν πέντε αἱ δύο μοῖραι az ötből két rész = két ötöd.

2. A következő esetekben rendszerint **hiányzik a névelő:**

a) általános hely-, idő- s egyéb meghatározásoknál, milyenek pl.: κατὰ γῆς a föld alatt; ἡμέρας nappal; ὄνομα névleg (l. 155. §. 4. a.)

b) elvont neveknél: Πόνος εὐκλείας πατήρ munka a dicsőség atyja;

c) egyes, már mintegy tulajdonnevekké vált közneveknél, mi-lyenek pl.: ἄστυ Athén; βασιλεύς a perzsa király; οὐρανός, ἥλιος stb.;

d) az állítmányt kiegészítő névi és egyéb meghatározásoknál; így: Πάντων σοφώτατος ἦν Σωκράτης S. volt a legbölcsebb.

3. Nagy szerepe van a görög szórendben az ún. **hyperbatonnak** (< ὑπερβατός² = áthágott, megváltoztatott), azaz két összetartozó szó egyéb szavakkal való elválasztásának, miáltal éppen az elválasztott szavakon – sokszor ezek közül is csak az elsőn – van a hangsúly. Pl.: ὅφ' ἐνὸς τοιαῦτα πέπονθεν ἡ Ἑλλάς ἀνθρώπου. τὴν ἱερὰν ἀπὸ τῆς χώρας ὥχεται ἔχων τριήρη.

Az ión szójárás sajátosságai (a homérosi nyelv vázlata)⁹

⁹Ezzel lényegében megegyezik az újión vagyis Hérodotos (Kr. e. 484–425) szójárása; az eltérő sajátosságok a HÉROD. jel után vannak megjegyezve.

Általános megjegyzések

176. §. A Homéros névéhez fűződő költemények nyelve mesterségesen megalkotott irodalmi nyelv, melyet ebben az alakjában görög ember nem beszélt. Úgy, amint ránk maradt, ión jellegű, de ez az ionizmus csak mázként van rákenve egy olyan nyelvre, melynek hangtana, alaktana és szókinca a Lesbos szigetén és Thessaliában beszélt aiol dialektus sajátosságait mutatja. Az epos nyelve tehát kevert nyelv, mely akkor jött létre, mikor az aiolok megteremtette epikus költészetet átvették az Ióniában lakó iónok, és azt saját nyelvükre átültették. Amikor aztán a VI. században az epos Attikába is eljutott, modern attikai alakok is belekerültek (pl. összevont igealakok) és a legrégibb időkből csak kevés aiolizmus maradt benne. Ilyenek:

1. *υ* az *ο* helyett: ἄλλυδις ~ ἄλλος.
2. *ρο*, *ορ* a *ρα*, *αρ* helyett: ὄρχαμος ~ ὄρχω; ἡμβροτον ~ ἡμαρτον;
3. *α* az *η* helyett: Ἀτρείδαο, λαός.
4. *-σμ-*, *-σν-* > *-μμ-* ill. *-νν-*: ἔμμεναι < ἐσμεναι; ἔραννος < ἐρασνος ~ ἔρωσ.
5. Spiritus lenis a sp. asper helyett (psilosis): ἡμαρ ~ ἡμέρα.
6. *-λσ-* > *-λλ-*, *-μσ-* > *-μμ-*, *-νσ-* > *-νν-*, *-ρσ-* > *-ρρ-*. (de l. 30. §. 1. b.).

7. az *α*-tővű hímneműek sing. nom. *α* végű (voltaképp régi vocativusok nom. funkcióval): μητίετα, νεφεληγερέτα.

8. a mássalh. tövek plur. dat.-a *-εσσι* végű; πόδεσσι(ν), κύνεσσι(ν).

9. a névmások közül ezek: ἄμμες (= ἡμεῖς), ὕμμες (ὕμεῖς).

10. a *-μεναι* végű infinitivusok: ἔμμεναι, δόμεναι.

11. a *κέ(ν)* = ἄν partikula.

Hérodotos idejében az attikai nyelv még nem vitte a későbbi vezető szerepet, s ezért Hérodotos, bár sok éven át tartózkodott Athénben, az ión nyelvet használja, melyet az eposokból és a lo-

---

gographusoktól vett át. Gyakran találni azonban attikai elemeket is nála. Ión dialektusban írnak még az elegikusok (Kallinos, Tyrtaios, Mimnermos, Solón, Xenophanés, Theognis), továbbá Archilochos.

α) Hangtan

177. §. Magánhangzók

1. Az attikai szójárástól eltérőleg Homérosznál

a) $\bar{\alpha}$ helyett, még akkor is, ha purum, igen gyakran η van; σοφίη, νεηνίης, ἀγορή, κρητήρ, νηῦς – ἀληθείη, κνίσση.

b) ϵ helyett $\epsilon\iota$, – $\omicron$ helyett $\omicron\upsilon$, – olykor $\bar{\alpha}$ helyett $\alpha\iota$; így lesz (ún. metrikai nyújtás útján)

χρύσεος ἔνεκα ὄνομα γόνατος αἰεί παρά-ból
χρύσειος εἴνεκα οὔνομα γούνατος αἰεὶ παραί.

c) $\epsilon\iota$ helyett ϵ , – $\omicron\upsilon$ helyett $\omicron$, – néha $\alpha\iota$ helyett $\bar{\alpha}$; (rövidülés) így lesz:

att. βαθεῖα χειρός ἀελλόπους βούλεται ἑταῖρος-ból
hom. βαθέη χερός ἀελλόπος βόλεται ἑτᾶρος.

HÉROD. Mindezek Hérodotosznál is előfordulnak; új-ión sajátosságok:

α helyett olykor ϵ ; például: ἔρσην, τέσσερες, τεσσεράκοντα; $\alpha\upsilon$ v. $\omicron\upsilon$ helyett ω ; például: θωμάζω, τῶμα – ὦν, γῶν.

2. Az **összevonás** a legtöbb esetben el szokott maradni; ahol előfordul, ott a 21. §. szerint történik. De $\epsilon\omicron$, $\epsilon\omicron\upsilon$ -ból mindig $\epsilon\upsilon$ lesz; így: νεῦμαι, ἐμεῦ, νεικεῦσι stb.

Jegyzet. Ezekben -εεα, -εεαι a két ϵ vonatik össze: -εια, -ειαι (v. -εα, -εαι); így lesz: εὐκλείας, δυσκλέα, μυθεῖαι v. μυθέαι (εὐκλέεας, δυσκλέεα, μυθέεαι-ból).

HÉROD. Hérodotosznál az $\omicron\eta$ -ból ω lesz ezekben: βοάω, βοηθέω, νοέω; tehát: ἔβωσα (ἐβόησα) – ἐβώθειν (ἐβοήθειν) – ἐννώσας (ἐννοήσας).

3. A **synizésis** (l. 21. §. 4.) nemcsak ugyanazon szóban, hanem két szó között is igen gyakori:

Πηλιῖάδεω Ἀχιλῆος A, 1. δειδρῶ ἐφεζόμενοι Γ, 152.

ὁμῖν μὲν θεοὶ δοῖεν A, 18. δεῖδω μῆ οὐ τις K, 39.

4. **Hangmásuláson** (l. 24–25. §§.) alapuló jelenségek:

καρδίη καρτερός κάρτιστος τέταρτος θάρσος ἔ-πορ-ον-ból
 lesz: καρδίη κρατερός κράτιστος τέτρατος θράσος πέ-πω-ται
 πέρθω-ból aor. ἔπραθον, δέρομαι-ból ἔδρακον.

5. **Metathesis quantitatis** a 20. §. 3. alatt említetteken kívül
 van pl. ezekben: Ἀτρείδεω = Ἀτρείδᾱ, στέωμεν = στήομεν
 (ἵστημι) stb.

6. A **hiatus** (l. 23. §.) gyakori; elkerülésére a krasis (l. 23. §.
 2.) ritkán, de az elisio (l. 23. §. 1.) s mozgó ν (l. 33. §. 1.) annál
 többször fordul elő.

Csak látszólagos a hiatus ott, hol a második szó eredetileg
 Ϝ-val kezdődött; így: θεοὶ πάντα φίσασιν – οὐδέ τι φέργων –
 ὑπο-φείζομεν Δ, 62 stb.

HÉROD. A mozgó ν Hérodotosnál teljesen hiányzik; elisio és
 krasis ritka. Krasis: ο-α = ω, ο-αυ = ωυ (ejtsd ου); így: ὁ ἀνήρ,
 τὸ αὐτό = ὦνῆρ, τωὐτό; így lett: ἐμέο αὐτοῦ, σέο αὐτοῦ, ἔο
 αὐτοῦ-ból: ἐμεωυτοῦ, σεωυτοῦ, ἐωυτοῦ.

7. Az **elisio** (l. 23. §. 1.) sokkal gyakoribb, mint a prózában;
 nemcsak az ᾱ, ε, ι, ο szokott elmaradni a név- s igeragozásban,
 hanem

az αι is ezekben az igeragokban: -μαι, -ται, -σθαι

az οι is ezekben a névmásokban: μοί, σοί, τοί.

Sohasem marad el az υ, sem τι, ὅτι, περί-ben az ι, sem πρό,
 τό-ban az ο; tehát: ὅτ' = ὅτε (nem ὅτι); továbbá τ' = τὲ vagy
 τοὶ (soha τι).

8. Az **apokopé**, vagyis a szó rövid véghangzójának elhagyása
 mássalhangzó előtt, ἄρα, ἀνά, κατά, παρά, (ἀπό, ὑπό)-nál fordul
 elő; a hangsúly az első szótagra megy át: ἄρ, ἄν, κάτ, πάρ, (ἄπ,
 ὕπ).

Jegyzet. A τ (ebben κάτ) ilyenkor a következő mássalhang-
 zóhoz hasonul; azonban a ν (ebben ἄν) illeszkedik a mással-
 hangzóhoz (l. 27. §. 5.); így fonétikus írás van az ilyenekben:
 καδ δύναμιν, κακ κεφαλῆς, καλ-λείπω, καπ πεδίον, καρ ῥόον
 ἄμ πέλαγος, ἄγ-κλίνας, ἄγ-κρεμάσας, ἄλ-λέξαι, ἄμ-μίξας.

178. §. Időmennyeiség

1. Homérosnál helyzeti hosszúságot (l. 20. §. 1. jz.) okoz a két vagy kettős mássalhangzó akkor is, ha rövid véghangzó után a következő szónak elején állanak; sőt az arsisban álló rövid véghangzót gyakran pusztá folyékony vagy σ, δ is (δῆν és a δι-
tőben δϝ- volt) hosszúvá teszi:

νοῦσον ἀνὰ στρατόν	A, 10.	ἐπὶ ῥηγμῖνι θαλάσσης	A, 437.
τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης	A, 249.	ὅτε σεύαιτο διώκειν	P, 463.
ἔριδι ξυνέηκε μάχεσθαι	A, 8.	οὐ τι μάλα δῆν	A, 416.

2. Rövid végszótagok megnyújtása többnyire eredeti ϝ-ból magyarázható (l. 179. §. 1.); ez különben az arsisban, főleg cae-sura előtt, tisztán metrikai okokból is elő szokott fordulni; így:

μὲν φοικέοιτο πόλις	Δ, 18.	εἰς πόλεμῶν ἀλλά	A, 491.
Ἐκτὼρ, φείδος ἄριστε	P, 142.	φίλε κασίγνητε	Δ, 155.

3. A szó végén álló hosszú magán- vagy kettőshangzó, ha a thesisbe kerül, rákövetkező magánhangzó előtt megrövidül; így:

ἄμφω ὁμῶς θυμῶ	A, 209.	φύσει, ἐπεὶ δὴ ---	A, 235.
διζήμενη εἴ ποῦ ἐφεύροι	Δ, 88.	χρυσέω ἀνά ---	A, 15.

179. §. Mássalhangzók

1. A ϝ nyoma Homérosnál még sok helyen világosan felismerhető, mert kiesése helyzeti hosszúságot hagyott maga előtt; (vö. 178. §. 2., 177. §. 6.); a szó elején állott pl. ezekben:

φάγνυμι	φείκοσι viginti	φεσθής vestis	φίς vis
φαλίσκομαι	φεκὼν (ἄφέκων)	φέσπερος vesper	φοῖκος vicus
φάναξ	φέπος	φέτος (vetus)	φοῖνος vinum
φάστν	φερ- (ver-bum)	φιδ- (vid-eo)	φός vox
φέαρ	φέργον (Werk)	φίον viola	stb.

Jegyzet. A szót kezdő eredeti ϝ helyébe néhány szónál ε lépett; így pl. ezeknél: ἐ-είκοσι, ἐ-έλδωρ, ἐ-έλδομοι, ἐ-έλομαι, ἐ-έργω, ἐ-εισάμενος, ἐ-ἴση stb.

2. Több szónak elején eredetileg σφ állott; így pl. ezekben: ἀνδάνω, ἡδύς (tő σφᾶδ-) vö. suā[d]-vis; ἔθος, ἥθος vö. suē-sco; ἐκυρός = socer, a németben: Schwäher; ἔ = ὅς = suus. Tehát: φίλῃ ἐκυρέ Γ, 172.; θυγατέρᾱ ἦν Ε, 371.; mert: σφεκυρέ, σφῆν; vö. 178. §. 1.

3. A K- és T-hang a μ előtt gyakran változatlanul megmarad; így: ἴκ-μενος, ἀκαχ-μένος – ἴδ-μεν, ὀδ-μή, κεκορυθ-μένος.

4. A T-hang sokszor a σ előtt sem esik ki (l. 30. §. 2. a.), hanem ahhoz hasonlul; sőt gyakran a σ is megmarad σ előtt (l. 30. §. 1. c.); így:

ezekből: ποδ-σί δικάδ-σατε γένεσ-σι ἔσ-σομαι ἐτέλεσ-σα
lesz: ποσσί δικάσσατε γένεσσι ἔσσομαι ἐτέλεσσα.

5. A szó belsejében, rövid hangzó után, némely mássalhangzók, főleg a folyékonyak (λ, μ, ν, ρ) és a σ megkettőztetve fordulnak elő; így: ἔλλαβον, ἔμμαθον, ἐύννητος, ὄσσου, ἔδδεια, ὀππως, ὅττι stb.

6. A μ-λ és μ-ρ közé Homéros gyakran β segédhangot told be (epenthesis); így:

a μολ- (l. 197. §. 3.) μορ- töből ἡμαρτον-ból
lesz: μέμ-β-λωκα ἄμ-β-ροτος ἡμ-β-ροτον (l. 177. §. 4.).

HÉROD. Hérodotosnál a πο- töből való névmásokban és határozókban a π helyett mindig κ áll; így: κοῖος, ὀκοῖος, κότερος, κότε, κῶς, ὀκως, οὔκοτε stb.

hehezetes helyett kemény van ezekben: αὔτις, δέκομαι, οὐκί;
hehezetes és kemény fel vannak cserélve: ἐνθαῦτα, ἐνθεῦτεν, κιθών;

κ vagy σσ helyett ξ van ezekben: ξυνός (= κοινός), διξός, τριξός;

σσ sohasem lesz ττ-vá; tehát: γλῶσσα, θάλασσα, τάσσω, ἐλάσσω stb.

A hehezetesítés (l. 27. §. 6.) mindig elmarad: ἀπικνέομαι, καταιρέω – ἀπ' οὔ, μετ' ἄ.

β) Alaktan

180. §. A **névelő** eltérő alakjai Homérosnál a következők:

E. gen. τοῖο (= τοῦ)	T. nom. τοί, ταί; gen. νόη. τᾶων
K. gen. dat. τοῖν (= τοῖν)	dat. τοῖσι(ν), τῇσι(ν) v. τῆς.

A névelő jelentését és használatát illetőleg vö. 188. §. 4.

Névragozás

181. §. AZ O-NÉVRAGOZÁS

1. Az egyes gen. –ου és igen sokszor –οιο végű (o-sjo-ból; l. 38. §. 1. a.); így: θεοῦ, καρτεροῦ, πεδίοιο, πολέμοιο κακοῖο stb.

2. A többes dat. –οισι(ν) v. –οις végződésű: θεοῖσιν, σοῖς ἐπάροισιν stb.

HÉROD. A többes dat. mindig –οισι végződésű: τοῖσι Ἀθηναίοισι.

3. A kettős gen. és dat. végződése –οιν; így: ἵπποιν, ὤμοιν.

4. Az attikai λεώς, νεώς Homérosnál: λαός, νηός (vö. 20. §. 3.); de ἡ ἔως = ἡώς, ἡῶ, ἡοῦς, ἡσί (mint αἰδώς 53. §. 3.).

HÉROD. Az attikai névragozás csakis a tulajdonnevekre szorítkozik; mert ezek: λεώς, νεώς, ἱλεως, πλέως Hérodotosnál: ληός, νηός, ἱλεος, πλέος.

182. §. AZ A-NÉVRAGOZÁS

1. Az egyes nom. végződése rendszeren –η, hímn. –ης (vö. 177. §. 1. a.); de mindig csak θεά, s néhány tulajdonnév: Ναυσικάα, Αἰνείας.

2. Régi vocativusok nominat. funkcióval (aiolismusok): αἰχμητά, ἱππότᾱ Νέστωρ, νεφεληγερέτᾱ Ζεύς stb. 3. A hímn. egyes gen. –ᾱ v. –ἔω, magánhangzó után –ᾱ v. –ω végű; Ἀτρεΐδᾱ v. Ἀτρεΐδεω, Βορέᾱ v. Βορέω, εὐμμελίῳ (l. 41. §. 2.).

4. A többes gen. -ῶν v. -έων, és csak ritkábban (ι után) -ῶν végű; θεῶν, ναυτέων, κλισιῶν – Σκαιῶν πρὸ πυλάων stb.

5. A többes dat. -ησι(ν) v. -ης (csak ritkán -αις, pl. θεαῖς); ἄθανάτησι θεῆς, ἐν παλάμῃς, κοίλῃς παρὰ νηυσί.

HÉROD. Hérodotosnál a kettős szám egyáltalában nincs használatban. – A hímneműek egyes genitivusa -εω végű; így: πολιίτεω (= πολίτου), Ξέρξεω. Az -ης végű tulajdonnevek egyes acc.-a nem ritkán εἶα végű: Ξέρξην v. Ξέρξεα. A többes gen. -έων, (magánhangzók után -ων), a dat. -ησι végű; így: γνωμέων, αὐτέων – χιλίησι δραχμήσι.

183. §. MÁSSALHANGZÓS NÉVRAGOZÁS

1. A többes dat. végződése -σι(ν), -σσι(ν), -εσσι(ν), -εσι(ν); ποσί, ποσ-σί, πόδ-εσσι – βέλε-σι, βέλεσ-σι, βελέ-εσσι – οἷ-εσι.

2. A kettős gen. és dat. végződése -οιν; így: ποδ-οῖν.

3. Az -ις, -υς végű barytonák (l. 49. §. 3.) ragja az egyes acc.-ban ν v. ᾱ; tehát: ἔρι-ν vagy: ἔριδ-α – κόρυ-ν vagy: κόρυθ-α.

4. Az ún. hangvesztők (l. 51. §. 7.) ε-ja mindenütt meg-, vagy elmaradhat; tehát: πατ-έ-ρι, μητ-έ-ρι, θυγατ-έ-ρι, γαστ-έ-ρι, Δημήτ-ε-ρος; viszont: θύγατρα, θύγατρες, θύγατρας, θυγατρῶν, πατρῶν. ἀνήρ, ἀνδρ-ός v. ἀν-έ-ρος stb.; többes dat. ἀνδράσι és ἀνδρεσσι.

5. A ζ-végű tövek (l. 53–54. §§.) többnyire összevonatlanok maradnak; de

a) néhány ᾱς-végűnek α-ja ε-ná változik (vö. γένος; γενεσ-): οὐδας talaj, οὐδεος, οὐδαι – κῶας bőr, κῶεα, κῶεσιν.

b) a κλῆς-végűek ragozásának mintája: Ἡρακλῆα, -ῆος, -ῆι.

HÉROD. A mássalhangzós névragozás Hérodotosnál egészben véve olyan, mint az attikai szójárásban, csak hogy a hangzók összevonása többnyire elmarad.

A ζ-töveknél összevonás nincs: γένος, γένεος, γένει – ἀληθείος, ἀληθεί.

Az ας-végűek: γῆρας, γήραος, γήραϊ és κρέας, κρέως, κρέα, κρεῶν. de: κέρας, κέρεος, κέρει stb. az α helyett ε-nal (vö. 177. §. 1.).

A κλέης- végűek mintája: Θεμιστοκλέης, -κλέα, -κλέος, -κλέϊ.

6. Az ι-végű tövek (l. 56. §.) a τόνεκ ι-ját többnyire végig megtartják; de vannak ε-os és η-s alakok is; így például πόλις ragozása:

E. πόλις	T. πόλιες, πόλῃες
πόλιν	πόλῖς, πόλιας, πόλῃας
πόλιος, πόλῃος	πολίων
πόλῖ, πόλῃ, πόλῃ	πολίεσσι(ν).

ΗΕΡΟΔ. Az ι- tövek mintája:

πόλις πόλιν πόλιος πόλῖ
πόλιες πόλῖς πολίων πόλισι.

7. Az ū-tönű melléknevek nőneme -εῖα v. -έα végű (l. 177. §. 1. c.); így: ὠκύς, ὠκέα – βαθεῖαν v. βαθέην, βαθείης v. βαθέης; ennek εὐρύς (széles) egyes hímn. acc.-a: εὐρύν v. εὐρέα.

ΗΕΡΟΔ. Ὁ πῆχυς ragozása:

πῆχυς πῆχυν πήχεος πήχεϊ
πήχεες πήχεας πήχεων πήχεσι.

8. Az ευ-végű tövek (l. 57. §.) ε-ja helyett eredeti η van (l. 20. §. 2.: βασιλεύς < βασιληυς), de a tulajdonneveknél ε-os mellékalakok is előfordulnak; így: βασιλεύς, -ῆρος stb.; de: Τυδεύς, Τυδέα, Τυδέος stb. Magában áll ἄριστεύς (előkelő) többes dativusa: ἄριστήεσσι(ν) A, 227.

ΗΕΡΟΔ. Az ευ-τönűek mintája:

βασιλεύς βασιλέα βασιλέος βασιλεῖ
βασιλεῖς βασιλέας βασιλέων βασιλεῦσι

9. ΗΕΡΟΔ. Az ω-végű nőneműek (l. 58. §.) egyes acc. -οῦν: Ἰοῦν, Λητοῦν, Σαφροῦν; ὁ ἥρως egyes acc.-a kétféle: τὸν ἥρωα és ἥρω.

184. §. NÉVRAGOZÁSI RENDHAGYÁSOK

1. A **heteroklisia** (l. 59. §.) Homérosnál ritkábban fordul elő; így: ἰδρῶς veritéκ; ἰδρῶτος, ἰδρῶτι mellett: τὸν ἰδρῶ (=

ιδρωτα); χρώς testbőr; χροά, χροός stb. mellett: χρώτα, χρωτός stb. Σαρπηδών genitivusa Σαρπηδόν-ος és Σαρπηδόντ-ος.

2. A **metaplasmos** (l. 60. §.) annál gyakoribb; szokottabb metaplasták: ἀλκή védő erő; dat. ἀλκῇ és ἀλκί, ebben: ἀλκί πεποιθώς; ἡνίοχος kocsis; ἡνίοχου stb.; acc. ἡνίοχον és ἡνιοχῆα; μάστιξ ostor; μάστιγα, μάστιγι mellett: μάστιν, μάστι; ὕσμίνη csata; dat. ὕσμινι is; – Ἀΐδης gen. Ἀΐδαο v. Ἀΐδος stb.

185. §. KÜLÖNÖSEN MEGJEGYZENDŐK

Ὁ ἄναξ uralkodó; ἄνακτος stb.; voc. ὦ ἄνα ebben: Ζεῦ ἄνα Γ, 351. Ἄρης, Ἄρηα v. Ἄρην, Ἄρηος v. Ἄρεος stb.; voc. ὦ Ἄρες v. Ἄρες. τὸ γόνυ (τὸ γουνατ-, γουν-) térd; γούνατος v. γουνός stb. de: γούνων. τὸ δόρυ (τὸ δουρατ-, δουρ-) dárda; δούρατος v. δουρός stb. de: δούρων. Ζεύς a rendes Δία stb. mellett: Ζῆνα v. Ζῆν, Ζηνός, Ζηνί.

τὸ κάρη fej;	gen. κάρητος,	καρήατος,	κράατος,	κράτός
	dat. κάρητι,	καρήατι,	κράατι,	κράτί
többsz. n. a.	κάρηνα,	καρήατα,	κράατα,	κράτα
	gen. καρήνων,	—	—	κράτων
	dat. —	—	—	κράσι(ν)

ἡ ναῦς hajó, nom.	νηῦς	több.	νῆες, νέες
a.	νῆα, νέα		νῆας, νέας
g.	νηός, νεός		νηῶν, νεῶν
d.	νηῖ		νήεσσι, νέεσσι, νηυσί(ν).

τὸ οὖς v. οὔας fül; οὔατος stb.; több. οὔατα, dat. οὔασι(ν) v. ὠσί(ν).

ὁ υἱός fiú; acc.	υἰέα, υἷα	gen. υἰέος, υἷος	dat. υἰεῖ, υἷ
υἰέες, υἷες	υἰέας, υἷας	υἰέων	υἰάσι(ν).

ἡ χεῖρ kéz; gen. χειρός v. χερός stb.; több. dat. χεῖρεσ(σ)ι v. χερσί.

HÉROD. Ἄρης, Ἄρεα, Ἄρεος, Ἄρεϊ.

HÉROD. νηῦς, νέα, νεός, νηῖ – νέες, νέας, νεῶν, νηυσί

186. §. ESETRAGFÉLE VÉGZŐDÉSEK

1. A -θι, -θεν, -δε ragokkal képzett helyhatározók gyakoriak; így: χηρόθι a szívbén, οὐρανόθεν az égből, πόλινδε a városba stb. Az eredethat. -θεν (és πρό-*val* a -θι is) sokszor a genitivus ragját pótolja; így: ἀπ' οὐρανόθεν, ἀπὸ Τροίηθε, ἐμέθεν = ἐμοῦ; – Ἰλιόθι πρό Ilion előtt.

2. A gen. és dat. sajátos ragja a -φι(ν); vö. ti-bi, si-bi; pl. ἐκ θεόφιν az istenektől P, 101.; κρατερῇφι βίηφι nagy erővel Φ, 501.; κατ' ὄρεσφι a hegyekről Δ, 452.; σὺν ὄχεσφιν szekerekkel E, 219.

187. §. Melléknevek. Fokozás

1. A háromvégződésű melléknevek gyakran mint kétvégződésűek használatnak; ἄγριος ἄτη T, 88. – κλυτὸς Ἴπποδάμεια B, 742.; viszont az összetett kétvégződésűekből gyakran külön nőnem is található: αἰγὶς ἀθανάτη B, 447.; – ἄσβέστη φλόξ Π, 123.

2. Rendhagyó ragozású melléknevek Homérosznál is vannak; ἐρίηρος kedves, többes ἐρίηρες; αἰπὺς meredek, nőnem acc. αἰπὴν is.

3. Πολύς (πουλύς, πολλός) tövei: πολυ-, πουλυ-, πολλο-. Ragozás:

E. πο(υ)λὺς	πολλός	T. πολέες v. πολεῖς,	πολλοί
πο(υ)λὺν	πολλόν	πολέας,	πολλούς
πολέος	πολλοῦ	πολέων,	πολλῶν
—	πολλῶ	πολέσ(σ)ι,	πολέεσσι, πολλοῖς.

HÉROD. πολὺς Hérodotosnál mindig πολλός; a seml. πολλόν és πολύ.

4. A fokképzők közül -ίων, -ιστος gyakoribb, mint prózában:

γλυκὺς	édes	γλυκίων	(γλύκιστος)
βραχὺς	rövid	βράσσω	βράχιστος
ὠκύς	gyors	—	ὠκιστος
μακρός	hosszú	μάσσω	μήκιστος

κυδρός	dicső	κύδιστος
οἰκτρός	nyomorult	οἴκτιστος
(τὸ ἄλγος)	fájdalmas	ἀλγίων ἄλγιστος
(τὸ ῥίγος)	borzasztó	ρίγιον ῥίγιστα.

HÉROD. Az -εος, -ήιος végű melléknemek a tőnek o-ját a megelőző rövid hangzó ellenére sem nyújtják meg; ἐπιτήδεος, ἐπιτηδεότερος – ἀνδρήιος, ἀνδρηιότατος.

5. A rendhagyó fokozásúaknak (l. 65. §.) sajátos homérosi alakjai: ἀγαθός közép fok: ἀρείων, βέλτερος, λωῖων, λωῖτερος, φέρτερος; felső fok: κάρτιστος (l. 177. §. 4.), φέρτατος, φέριστος. κακός kf. κακώτερος, χειρείων, χειριότερος, χειρότερος.

πολύς kf. πλέων, πλέον (gen. πλείονος, több. nom. πλέες, acc. πλέας). ῥήϊδιος (= ῥάδιος) kf. ῥήϊτερος, ff. ῥήϊτατος és ῥήϊστος.

HÉROD. πολλός kf. πλέων, seml. πλέον és πλεῦν; gen. πλέονος és πλεῦνος stb.

Névmások (pronomina)

188. §. 1. A **személyes névmás** (l. 67. §.). A *-gal jelöltek simulók.

	Első személy	Második személy	Harmadik személy
E. N.	ἐγών	τύνη	—
A.	—	—	ἔ, ἐέ, *μίν, *νίν
G.	ἐμεῖο, ἐμέο, ἐμεῦ, ἐμέθεν, *μεῦ	σεῖο, σέο, σεῦ, σέθεν, (τεοῖο)	εἶο, ἔο, εὔ, ἔθεν
D.	—	*τοί, τεῖν	ἐοῖ, οἷ
T. N.	ἄμμες (l. 176. §. 9.)	ὔμμες (l. 176. §. 9.)	—
A.	ἡμέας, ἄμμε	ὔμέας, ὔμμε	σφέας, *σφάς, *σφέ
G.	ἡμέων, ἡμείων	ὔμέων, ὔμείων	σφέων, σφείων
D.	ἄμμι(ν)	ὔμμι(ν)	σφίσι(ν), *σφί(ν)
K.N.A.	νῶϊ	σφῶϊ	*σφωέ
G. D.	νῶϊν	σφῶϊν	*σφωῖν

A 3. sz. *-gal jelölt alakjainak jelentése: őt, őket, nekik (eum, eos, eis); ellenben ἐέ, εἶο, ἐοῖ, σφεῖων mindig visszahatók: magát, magának (se, sui, sibi); a többi majd visszaható s akkor hangsúlyos, majd személynév más s akkor simuló.

HÉROD. Hérodotosnál μῖν jelentése vagy αὐτόν, αὐτήν, vagy ἑαυτόν, ἑαυτήν; σφίσι mindig = ἑαυτοῖς, ἑαυταῖς; ellenben σφί = αὐτοῖς, αὐταῖς.

2. A **visszaható** névmásból (l. 69. §.) az összetett alakok sohasem fordulnak elő, hanem a személynév más és αὐτός mindig külön ragoztatnak; így: ἐμὲ αὐτόν, ἐμοὶ αὐτῷ, οἷ αὐτῷ, ἔ αὐτήν stb.

HÉROD. Hérodotosnál mindig: ἐμεωυτοῦ, σεωυτοῦ, ἐωυτοῦ stb. (vö. 177. §. 6.).

3. A **birtokos** névmások (l. 70. §.) közül Homérosnál eltérők:

az egyesben: — τέος tuus ἑός, ὅς suus

a többesben: ἅμός noster ὁμός vester σφός suus

a kettősben: νωῖτερος kettőnké σφωῖτερος kettőtöké.

4. Mutató névmásul (l. 72. §.) legtöbbször még a névelő szolgál. A későbbi névelő Homérosnál még mutató névmás.

Τοῦ (ezt) δ' ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων. A, 43. – Τὴν δ' ἐγὼ οὐ λύσω. A, 29. Ἀπόλλωνι, τὸν (kit) τέκε Λητώ. A, 36. – Φάρμακα, τὰ πόρε. Δ, 218. Ἔδδειςεν δ' ὁ γέρων. A, 33. megjedtt az öreg (itt: névelő). A névelőnek vonatkozó névmási használatából magyarázhatók ezek a homérosi alakok is: ὅτις e h. ὅστις, ὅπερ e h. ὅσπερ; vö. 5. és 6. A névelő egyes eseteinek jelentését illetőleg megjegyzendő, hogy τό gyakran = ezért; τῷ pedig = akkor; azért; így: Τὸ καὶ κλαίουσα τέτηκα. Γ, 176. ezért el is epedtem siralmamban. M, 9. Τῷ κε τάχ' ἀντήσσειε μάχης. H, 158. akkor hamar akadna ellenfele. Δ, 290. Τῷ σε κακῇ αἴσῃ τέκον. T, 418. azért rossz sorsra születtek. T, 300. A ὅδε többes dativusa τοῖσδεσ(σ)ι. – ἐκεῖνος mellett gyakori κείνος.

HÉROD. A névelő az új-ión szójárásban is még olykor mutató jelentésű.

5. A **vonatkozó** névmásnak (l. 73. §.) sajátos homérosi alakjai: nom. ὅ = ὅς (gyakran mutató: ὅ, az); gen. ὅο = οὗ, ἧς =

ῥς; és a névelőnek τ-val kezdődő alakjai hiatusnál v. metrikai okból.

HÉROD. A vonatkozó névmás ὅς, ἥ – οἷ, αἷ alakok kivételével Hérodotosnál mindenütt τ-val kezdődik; így: τοῦ, τῆς, τῶν, τοῖς, τὰ stb.

erős hehezettel kezdődő alakok csakis véghangjukat elvesztő praepositiók után fordulnak elő; így: ἀντ' ὧν, ἀπ' οὗ, παρ' ἧν stb.

továbbá még a következő néhány szólásmódban használatosak: ἐν ᾧ mialatt; ἐς ὃ míg; ἐξ οὗ mióta; ἄχρῃ v. μέχρῃ oὔ ameddig.

6. A **kérdő** és **határozatlan** névmás (l. 74. §.) tövének ι-ja ε-ná gyöngül; ὅστις-ban pedig a ὁ- tő gyakran változatlan marad.

	Egyes szám	Többes szám		Egyes szám		Többes szám	
		h. n.	seml.	h. n.	seml.	h. n.	seml.
N.	—	—	—	ὅτις	ὅττι	—	—
A.	—	—	ἄσσα	ὅτινα	ὅττι	ὅτινας	ἄσσα
G.	τέο, τεῷ	τέων		ὅττεο, ὅτ(τ)εῦ		ὅτεων	
D.	τέω	—		ὅτεω		ὀτέοισι	

HÉROD. Hérodotosnál

τίς-ből: τέο τέω τέων τέοισι
ὅστις-ből: ὀτεο ὀτεω ἄσσα ὀτεων ὀτέοισι.

Számnevek (numeralia)

189. §. 1. A tőszámneveknek következő mellékalakjaik vannak: μία mellett ἴα, ἴαν, ἰῆς, ἰῆ, seml. dat. ἰῶ, – δύο, δειώ, δειοί – τέσσαρες mellett πίσυρες; – továbbá: δυοκαίδεκα és δωδεκα – ἐξίκοσι(ν) – ὀγδώκοντα – ἐννήκοντα – δεκάχιλοι – μυριοί³ jelentése: számtalan.

HÉROD. δύο majd változatlan, majd δύο, δυῶν, δυοῖσι. – 4 = τέσσερες, τέσσερα.

2. A sorszámnevek mellékalakjai: 3. τρίτατος – 4. τέτρατος – 7. ἐβδόματος – 8. ὀγδόατος – 12. δωδεκάατος – 20. ἐεικοστός.

Igeragozás (conjugatio)

BEVEZETÉS

190. §. 1. Az **activ** személyragok közül az attikaiaktól eltérnek a) a régi -μι, -σθα, -σι ragok, a conjunctivus egyes számában;

így: ἐθέλω-μι ἐθέλη-σθα ἐθέλη-σι(ν) δῶσι(ν)
ἀγάγω-μι πίνη-σθα παύση-σι(ν) ἴησι(ν);

a -σθα az optativusban is előfordul: κλαίοι-σθα, βάλοι-σθα, és néha a μι végűek indic. praesensében: τίθησθα, εἴσθα (εἴμι) stb.

b) -σαν helyett gyakran -ν (< -nt), megelőző rövid hangzóval; így: λύθεν = ἐλύθησαν, ἔσταν = ἔστησαν, ἔφᾶν = ἔφασσαν;

c) a praet. perf. végződése az egyesben: -εα, -εας, -εε(ν) v. ει(ν) így: πεποιθεα, ἐτεθήπεις, ἦδεε(ν), δεδειπνήκει(ν);

d) az infinitivus képzője -εν, -ναι mellett gyakran -(έ)μεν, -(έ)μεναι; így: θέμεν(αι), λυέμεν(αι), τεθνάμεν(αι), μιγήμεναι stb.

HÉROD. Az activ ragok Hérodotosznál ugyanazok, mint az att. szójárásban. A praet. perf. ragozása: ἐώθεα, ἐώθεας, ἐώθεε – ἐώθεσαν.

2. A **med.-pass. személyragokat** illetőleg megjegyzendő, hogy

a) az egyes 2. személyben -εαι, -ηαι, -εο, -αο gyakran összevonatlanok: ὁδύρεαι, ἔχῃαι, βάλλεο, ἐλύσαο; a perf.-ban -σαι helyett -αι is előfordul; így: βέβληαι, μέμνηαι;

b) -μεθα helyett a vers miatt -μεσθα is van: μαχόμεσθα, ἐσόμεσθα;

c) -νται, -ντο helyett gyakori -ᾶται, -ᾶτο, mert η > α 25. §. (K-, P-hangból χ, φ lesz!): κεκλῖεται (κλίνω), βεβλήατο (βάλλω), ἀγγέρεατο (ἀγγείρω), ἔρχαται (ἔργω), τετράφαται (τρέπω), ἰδοί-ατο, ἀπολοίατο.

HÉROD. A medium indicat. és imperat. egyes 2. sz. rendszeren összevonatlan; de a conjunctivusé mindig -η; így: οἶχη, γένῃ, δέξη stb. Az -νται, -ντο ragok helyett Hérodotosznál is -αται, -ατο fordul elő.

a) minden optativusban; így: ἀγοίατο, δυναίατο, γενοίατο, τισαίατο;

b) a pass. perf. tövének ragozásában; ilyenkor azonban a tő végén álló hosszú hangzó megrövidül: ἡγέαται, βεβλέαται, ἐκέατο (= ἔκειντο); a K- és P-hang hehezetessé lesz: δεδέχαται, ἐτετάχατο (de: ἀπίκαται!);

c) a -μι végűek praes. és praet. imperf.-ában: τιθέαται, ἐδεικνύατο stb. és ε-nal α helyett ezekben: ἰστέαται, ἡπιστέατο, δυνέαται (l. 177. §. 1.).

3. A **módjegyek és kötőhangzók** eltérése csak abban van, hogy

a) a conjunctivusnak kötőhangzója ω, η helyett gyakran ο, ε; (l. 122. §. 4.) így: ἵομεν, ὄφρα κε ἐγείρομεν B, 440. – εὔξ-ε-αι, εἴδ-ε-τε stb.

b) az optativusnak ι-ja a tő végén álló ι-val vagy υ-nal olykor összeolvad; így: φθίιμην, φθίιτο, δαινῦτο (δαινύ-ι-το), λῦντο (λύ-ι-ντο), δῦη (δυ-ί-η) stb.

c) a gyenge aor. gyakran az erősnek ο, ε kötőhangzóit kapja; így: ἴξ-ο-ν (ἴκω), ἐβήσ-ε-το, ἐδύσ-ε-το, οἶσ-ε-τε, ὄρσ-ε-ο stb.

Ezek az ún. vegyes aoristosok (aoristos mixtus), a gyengének σ-ja, az erősnek ο, ε-ja miatt.

191. §. GYAKORÍTÓ IGEALAKOK

Ezek az activ és med. praeterit. impf. és aoristosból képez-
tetnek

-σκον	-σχες	-σχε(ν)	-σκομεν	-σχετε	-σκον
-σκόμην	-σκειο (-σκειυ)	-σκετο	—	—	-σκοντο

végződésekkkel, melyek a rendes kötőhangzókkal (a μι-végűeknél kötőhangzó nélkül) járulnak a tőhöz: az augmentum mindig elmarad; így:

ἔχ-ε-σκον καλέ-ε-σκον ἴστα-σκον ἔ-σκον (= ἦν) ζωννύ-σκειτο
ἴδ-ε-σκον εἴπ-ε-σκον στά-σκον ἐλάσ-ασκε μνησ-άσκετο.

192. §. AUGMENTUM ÉS REDUPLICATION

1. Az **augmentum** Homérosnál gyakran hiányzik; ilyenkor aztán a hangsúly lehetőleg előre megy; így: ἔχεν, λῦσε, βῆ (ἔβη), κάθεμεν (καθεῖμεν), ἔξαγε (ἐξῆγε) stb.

HÉROD. Hérodotosnál a szótagos augmentum (a gyakorító igéken kívül) csak néhány praet. perf.-ban hiányzik; így: καταλέλειπτο, ἀναβεβήκε; az idői augmentum azonban gyakran hiányzik; de sohasem marad el ezekben: ἦσαν, εἶδον, εἶχον, ἦλθον, ἦλασα (ἐλαύνω). Eltérő augmentuma van ὀράω-nak; praet. impf.-a: ὥρων (ὥρεον).

2. Kettős, azaz úgy szótagos, mint idői augmentum van ezekben: ἐφωνοχόει (οἰνοχοέω bort töltök); ἐήδανον (ἀνδάνω tetstem).

Jegyzet. A kezdő mássalhangzó megkettőztetését illetőleg vö. 179. §. 5. – A ρ megkettőztetése az augmentationál el is maradhat; így: ἔρεζεν, ἔραπτεν. – Sajátságos ἦμι augmentuma: ἔ-ηκα (de így is: ἦκα a ἦ-, ered. jη-tőből).

3. A **reduplicatio** az ismert szabályok szerint (l. 80. §.) történik. Némi eltérés mutatkozik a következő igéknél: δεί-δεγμαi (ettől δείκνυμαι); δει-δοικα (= δέδοικα); ἔμ-μορα (ettől μείρομαι); ἔσσυμαι (ettől σεύομαι); magában áll ῥε-ρυπωμένος Od. 6, 59. ettől ῥυπώ beszennyezek.

HÉROD. Eltérő redupl. λελάβηκα, λέλαμμαι (λαμβάνω).

4. Az attikai reduplicatio (l. 109. §. 4.) Homérosnál sokkal kiterjedtebb használatú, mint az attikaiaknál; ezt találjuk pl. ezekben is:

ἀλάομαι	bolyongok	tő	ἀλη-	perf.	ἀλάλημαι
ἄραρίσχω	illesztek		ἄρ-		ἄρηρα hozzáillem
ἐρείδω	támasztok		ἐρειδ-		ἐρηρέδαται
ὄρνυμι	gerjesztek		ὄρ-		ὄρωρα orior
ἄρώ	szántok		ἄρο-		ἄρήροται
ἄχνυμαι	búsulok		ἄχ-		ἀκάχημαι
ἐρείπω	ledöntök		ἐρίπ-		ἐρήριπα ledőltem
ὄζω	illatozom		ὀδ-		ὀδωδα (vö. od-or)
ὀρέγομαι	kinyújtózom		ὀρεγ-		ὀρωρέχεται.

Az erős aoristos reduplicatióját illetőleg l. 196. §.
HÉROD. Attikai redupl. ἀραίρηκα (αἰρέω).

193. §. VERBA CONTRACTA

1. Az -έω és -όω végű igék majd összevonva, majd összevonás nélkül fordulnak elő.

HÉROD. Az -έω végűek többnyire összevonatlanok: καλέω, καλείεις; κάλεε stb.; kivétel csak δέω (kell), melyből a 3. sz. δεῖ, inf. δεῖν; – de praet. impf. ἔδεε. Az ε-ο, ε-ου-ból gyakran εϋ lesz; – az -έσαι, -έσο pedig -έαι, -έο-ba rövidül.

2. -άω végű igék háromféle alakban fordulnak elő, úm.:

a) összevonatlanul: αοιδιάει, ἔχραε, ναιετάουσι, πεινῶν, ἰλᾶ-
ονται;

b) összevonva, mint az attikaiaknál: τιμᾶ, τιμῶσι, τιμῶν, τι-
μῶσα; néha α-ε = η; így: προσαυδήτην (= αυδαέτην), συλήτην
(= συλαέτην);

c) az ún. szétvont alakban. Pl.:

ὀράω	összevonva: ὀρῶ	szétvonva: ὀρόω
ὀράεις	ὀρᾶς	ὀράας
ὀράουσι(ν)	ὀρῶσι(ν)	ὀρόωσι(ν)
ὀράοιμι	ὀρῶμι	ὀρόωμι
ὀράεσθαι	ὀρᾶσθαι	ὀράασθαι
vagy: μναόμενος	μνώμενος	μνωόμενος
ἡβᾶοντες	ἡβῶντες	ἡβῶοντες
vagy: δράουσι(ν)	δρῶσι(ν)	δρόωσι(ν)
μνάεσθαι	μνᾶσθαι	μνάασθαι.

Némelyek a magánhangzók kölcsönös assimilatiójából, más-
sok másképpen akarják ezt a homérosi sajátságot megfejtetni.

HÉROD. Az -άω végű igék ott, hol az eredmény ᾶ, összevonat-
nak; az ω-ba való összevonás ritkább; itt szokottabb a nyílt alak,
de α helyett ε-nal; így: indic. ὀρέω, ὀρᾶς, ὀρᾶ. ὀρέομεν, ὀρᾶτε,
ὀρέουσι; praet. impf. ὥρεον, ὥρᾶς stb. conjunct. egyes = indic.;
többes ὀρέωμεν, ὀρόωσι; part. ὀρέων, -έουσα, -έον; optat. min-
dig ὀρώην stb.; több. 3. sz. ὀρῶεν mint az attikai szójárásban.

χράομαι-ban az αο-ból εω, az α + E-hangból ᾱ lesz: χρέωμαι; χρᾶσθαι stb.

3. Néhány –άω végű igének –έω végű mellékalakja is találkozhat: ἀντάω találkozom, μενοινάω kívánok; praet. impf. ἦντεον, μενοίνεον.

HÉROD. Az –όω végűek összevonása teljesen olyan, mint az attikai szójárásban; egyetlen eltérés, hogy az ο-ο, ο-ου-ból magánhangzó után nem ου, hanem ευ lesz; tehát: ἄξιω, ἄξιους, ἄξιοι, ἄξιευμεν, ἄξιοῦτε, ἄξιεῦσι; praet. ἤξιεν, ἤξιους stb.

194. §. AZ IMPF.-TŐ VISZONYA AZ IGETŐHÖZ

1. Sok –ζω végű ige igetöve γ-ra végződik; pl.

πολεμίζω	küzdök	πολεμίζω	μαστιρίζω	ostorozok	μαστιρίζω
ῥέζω	teszek	ἔ(ρ)ορεξα	ἀλαπάζω	lerontok	ἀλαπάξω.

Ezeknek:

κλάζω	hangzom	igetöve	κλαγγ-	tehát:	κλάγξω	ἐκλαγξα
πλάζω	szerte úzók	«	πλαγγ-		πλάγξομαι	ἐπλάγχθη
σαλπίζω	trombitálok	«	σαλπιγγ-		σαλπίγξω	ἐσάλπιγξα
νίζω (νίπτομαι)	mosok	«	νιβ-		νίψω	ἐνίψα
ἀρπάζω	rabolok	«	ἀρπαδ- és ἀρπαγ-		ἤρπασα és ἤρπαξα.	

2. Több –σσω végű igének igetöve nem K-hang, hanem T-hang;

ἐρέσσω	evezek	ἤρεσα	ἰμάσσω	ostorozok	ἱμάσα
λίσσομαι	esdek	λιτ-έσθαι	χορύσσω	fegyverzek	κεκορυθμένος.

Eltérő: πέσσω (m. a. πέπτω) főzők; igetöve πεπ-; aor. καταπέψη.

3. Homérosnál ι-t vesznek fel az impf.-tőben még más igék is; pl.

ἀκείομαι	gyógyítok	= ἀκέομαι	θείω	futok	= θέω (τό θευ-)
δαίω	gyűjtok perf.	δέδωκα	τελείω	teljesítek	= τελέω stb.

SAJÁTSÁGOK AZ IDŐKÉPZÉSBEN

195. §. A futurum és gyenge aoristos

1. A σ-ás (l. 93. §. 3.) és T-hangú tövek végső hangzója gyakran a σ képző előtt megmarad; a T-hang hasonul; így: αἰδέσσομαι, τελέσω, ὁμόσαι, ἐκόμισσα, δικάσατε.

HÉROD. A futurum atticum Hérodotosnál is megvan; δικάζω fut. inf. δικάων; az -ίζω végűeknél -εο, -εου-ból -εω lesz; így: κομιέει, κομιεύμεθα, ἐξανδραποδιεῖμαι.

2. Több magánhangzós tőben a σ képző egészen elmarad; így: fut. ἄνῶ, ἐρώω, τανύω, κείω (= κείσομαι), βέ(ί)ομαι (= βιώσομαι); aor. ἡλεύατο (ἁλεύομαι), ἔκηα (καίω), ἔσσευα (σεύω), ἔχευα (χέω).

3. A λ, μ, ν, ρ végű tövek futuruma rendesen összevonatlan; így: φανέω (= φανέσω), κτανέουσι (κτείνω), ἀγγελέουσα stb.

HÉROD. Hérodotosnál is: ἐρέω, κερδανέεις, ὑπομενέουσι, ἀγγελέονται stb.

4. Néhány λ, ρ végű tőben a σ képző megmaradt; ezek:

ἀραρίσκω	illesztek	aor. ἤρσα	κείρω	nyírok	κέρσω	ἔκερσα
εἶλω	szorongatok	ἔλσα	κυρ-έω	rátalálok	—	ἔκυρσα
κέλλω	kikötök	ἔκελσα	ὄρνυμι	gerjesztek	ὄρσω	ῶρσα.

5. A pass. aoristos κλίνω, κρίνω-ból többny. ἐκλίνθη, ἐκρίνθη; ez a kettő pedig: ἰδρύω állítok és ἀμπνύω (= ἀναπνέω) fellelegzem a θ előtt ν-t told be: ἰδρύ-ν-θη, ἀμπνύ-ν-θη.

6. A θησ-képzős pass. fut. nem fordul elő; helyettesíti a medium, mely eredetileg a pass.-t is kifejezte.

196. §. Erős activ és medialis aoristos

1. Ezt Homéros sokszor a reduplikált tőből képezi; a reduplicatio mindenütt megmarad; az indicativus augmentumot is kaphat. Ily reduplikált erős aoristosok például a következők:

ἀκαχίζω	búsítok	ἡχᾶχον	πείθω	rábeszélek	πεπιθεῖν
ἄραρίσκω	illesztek	ἡράρον	πλήσσω	ütök	ἐπέπληγον
κλύω	hallok	κέκλυτε	τάγ- τῷ	megfogok	τεταγών
λαγχάνω	nyerek	λέλαχον	τέρπομαι	delector	τετάρπετο
λαμβάνω	fogok	λελαβέσθαι	τεύχω	készítek	τετύκοντο
λανθάνομαι	elfelejtek	λελάθοντο	φρίδομαι	kímélek	πεφιδέσθαι
ὄρνομι	gerjesztek	ὠρορον	φράζω	kijelentek	ἐπέφραδον
ἀναπάλλω	lóbálok	ἀμπεπαλών	χαίρω	örülök	κεχάροντο.

Ez igék közül némelyek még a futurumot is a reduplikált tőből képezik; így: ἀκαχήσω, πεπιθήσω, πεφιδήσομαι, κεχαρήσω.

ἀλέξω	elhárítok	ἄλ-αλκ-εῖν	a τεμ- τῷ	találok	ἔτε-τμ-ε
κέλομαι	serkentek	ἐκέ-κλ-ετο	a φεν- τῷ	ölök	ἔπε-φν-ε.

2. A reduplicatiót a tő belsejében veszik fel a következők:

ἐνίπτω korholok ἡνίπαπον | ἐρύκω távoltartok ἡρύκᾶχον.

3. Reduplicatio nélküli, hangmásulással való erős aor.-ok:

ἀμαρτάνω	hibázok	ἡμβροτον	δέρκομαι	látok	ἔδρᾶχον
δαρθάνω	alszom	ἔδραθον	πέρθω	feldúlok	ἔπραθον.

Jegyezd meg: βλώσκω (μολ- megyek) aor. ἔμολον; θρώσκω (θορ- ugrom) aor. ἔθορον; ἀνδάνω (τῷ ἄδ- < *swad- tetszem) aor. εὔᾱδον v. ᾱδον, inf. ἄδεῖν.

197. §. Activ perfectum

1. Gyenge perfectum κ-val csak magánhangzós tövekből fordul elő: πέ-φῶ-κα, βέ-βλη-κα. A κ gyakran elmarad, főleg a participiumban, melynek o-hangja a versmérték szerint o, vagy ω; így: πεφύᾱσι, part. πεφυώς, -ῶτος, πεφυῶϊα.

2. Az erős perfectum Homérosnál igen gyakori, de mindig hehezetésítés nélkül (l. 101. §. 3. b.); így: κόπτω ütök, κεκοπώς.

3. Többé-kevésbé sajátos képzésű erős perfectumok ezek:

γέγηθα	örvendek	γηθέω	τέθηγα	bámulok	aor. ταφών
μέμ-β-λωκα	mentem	βλώσκω (196.3.j.)	τέτρηχα	felzavarok	ταράσσω.

4. A tőhangzó, főleg a nőnemű part.-ban hangmásulás folytán sokszor megrövidül:

ἔοικα hasonlítok ἔ-ἱκ-την | ἄραρίσκω part. ἄρηρώς, ἀράρυϊα
τεύχω készítek τέ-τυκ-ται | οἶδα tudok « εἰδώς, de ἰδυῖα.

5. Κλάζω hangzom, κέκληγα; part. κεκληγώς, κεκλήγοντος, mint a praes. part.

198. §. A μι-VEGŰ IGÉK RAGOZÁSA

1. A kötőhangzó nélküli ragozás Homérosnál igen kiterjedt; nála még μι-végű több ige, melyek az attikaiaknál már ω-végűek.

a) A νῶμι-végű igék (δείκνυμι, δείκνυμαι) szerint vannak:

δαίνυμι	vendégelek	ἄχνυμαι		szomorkodom
ἄρνυμι	szerzek	καίνυμαι		felülmúlok stb.;

HÉROD. Δείκνυμι-ből a több. 3. sz. δεικνῶσι is; mellékalak δεικνύω; ige-tő δεκ-; δέξω, ἔδεξα.

b) τίθημι és ἵημι ragozását követik (tövük tehát -η, -ε végű):

ἄημι	fúvok (szélről)		δίζημαι	keresek
δίδημι (δέω)	kötök		κίχημι (κιχάνω)	elérek;

HÉROD. τίθημι praeteritum imperfectumának ragozása: egyes 1. ἐτίθηα, 3. ἐτίθεε.

μετ-ίημι-ből a passiv perf. part.: μεμετιμένος; – ἀνίημι-ből ἀνειμένος.

c) ἵστημι szerint ragoztatik több -νημι (νᾶμαι) végű ige:

δάμνημι	fékezek		πέρνημι	eladok
μάρνᾶμαι	harcolok		σίδνημι	szétszórok

ίgy: ἔραμαι (ἐράω) szeretek – βιβάω lépek, part. βιβάς.

HÉROD. ἵστημι-ből az activ perf. több. 2. és 3. sz. ἔστατε, ἔστασι; part. ἐστεώς.

2. Az ω végű igék szerint ragozott mellékalakok az indicativus praes. impf.-ban is előfordulnak: az egy. 2. sz. ἰεῖς, διδοῖς – a 3. sz. τιθεῖ, ἰεῖ, διδοῖ; a több. 3. sz. τιθεῖσι(ν), ἰεῖσι(ν), διδοῦσι(ν), ῥηγνῶσι(ν).

HÉROD. Hérodotosnál τίθημι, ἵημι, δίδωμι, ἵστημι activ praes. imperfectumának több alakja szintén az -άω, -έω, -όω végű igeék szerint van ragozva; így:

egyes 2. sz.	τιθεῖς	ἵεις	δίδοις	ἵσταῖς
3. sz.	τιθεῖ	ἵει	δίδοι	ἵσταῖ
többes 3. sz.	τιθεῖσι	ἵεῖσι	δίδουσι	ἵστασι.

3. Az erős aoristos conjunctivusa gyakran összevonatlan marad; ilyenkor a tőhangzó rendesen hosszú: η (ει), ω, a kötőhangzó pedig a többes és kettős szám 1. és 2. személyében rövid; tehát:

E. 1.	θή-ω (θεί-ω)	γνώ-ω	βή-ω (βείω, τὸ βα-)
2.	θή-ης (θεί-ης)	γνώ-ης	στή-ης
3.	θή-η (θεί-η)	δῶ-η, δῶ-ησι	στή-η
T. 1.	θή-ο-μεν (θεί-ο-μεν)	δῶ-ο-μεν	στή-ο-μεν (στεί-ο-μεν)
v.	θέ-ω-μεν	—	v. στέ-ω-μεν
3.	—	δῶ-ωσι(ν)	περι-στή-ωσι(ν)
K. 3.	—	—	παρ-στή-ε-τον

4. Az imperativusnak -θι ragja néha a praesensben is megvan; így: δίδωθι – ἐμπίμπληθι – ὄρνυθι, ὄρνυθι.

5. A tő véghangzója olykor az activ indicativus egyes számán kívül is hosszú; így: τιθήμεναι, δίδουναι, ζευγνύμεν (inf.).

199. §. NÉHÁNY FONTOSABB ΜΙ-VÉGŰ IGE

1. εἶμι megyek, menni fogok, (τὸ εἶ-, ἰ-) homérosi alakjai:

	Praesens	Praet. imperf.	Conjunct.	Optat.	Infinitivus
E. 1.	—	ἦια ἦιον	—	—	ἶ(μ)μεν(αι)
2.	εἶσθα	—	ἶησθα	—	
3.	—	ἦιε(ν), ἦε(ν), ἶε(ν)	ἶησι(ν)	—	Fut. εἴσομαι
T. 1.	—	ἦομεν	ἶομεν	ἰείη	Aor. εἶσατο
3.	—	ἦισαν, ἶσαν, ἦιον	—	—	és ἐεἶσατο

HÉROD. εἶμι ragozása a praet. impf.-ban ἦια, ἦιε, ἦισαν; így az összetettekben is.

2. εἰμί vagyok (τὸ εἶσ-) a következő alakokban tér el:

	Praes. impf.	Praet. imperf.	Conjunct.	Optat.	Imperat.
E.1.	—	ῆα, ἔα, ἔον	ἔω (μετ-εἰώ)	—	—
2.	ἔσ-σί, εἶς	ἔησθα	ἔῃς	ἔοις	ἔσσο
3.	—	ῆε(ν), ἔην, ῆην	ἔῃ, ἔῃσι(ν), ῆσι(ν)	ἔοι	—
T.1.	εἰ-μὲν	—	—	—	—
3.	ἔασι(ν)	ἔσαν (ἔπ-εσαν)	ἔωσι(ν)	—	—
Inf.	ἔμμεν(αι) és ἔμεν(αι)		Futurum:		
Part.	ἔών, ἐοῦσα, ἐόν		1. sz. ἔσσομαι		
gen.	ἔόντος ἐούσης ἐόντος		3. sz. ἔσ(σ)εται, ἐσσεῖται		

Jegyzet. A kéttagú praepositióval összetettek helyett (ἐν eredetileg ἐνί) gyakran a pusztá praepositio áll, de előrevont hangsúllyal (vö. 15. §. 3.); így: ἔνι = ἔνεστιν és ἔνεισιν; ἔπι = ἔπεστιν; πάρα = πάρεστιν és πάρεισιν; μέτα = μέτεστιν.

HÉROD. εἰμί, εἶς (περίεις), εἰμέν; – conj. ἔω, ῆς, ῆ, ἔωσι; – opt. εἴη v. ἔοι; – praet. imp. ῆν stb. mellett: ἔα, ἔας, ἔατε is; – gyakran ἔσχον (l. 191. §.).

3. κεῖμαι fekszem (τό κει-), – ῆμαι ülök, (τό ῆσ-) Homérosnál:

Praes. impf.	E. 3. —	ῆσται
	T. 3. κείται, κέαται, κέονται	εἶαται, ἔαται
Praet. impf.	T. 3. κείατο, κέατο	εἶατο, ἔατο
Conjunct.	E. 3. κῆται	—

HÉROD. κείται, ἔκειτο, κείσθαι mellett így is: κέεται, ἐκέετο, κέεσθαι; de a több. 3. sz. mindig csak: κέαται, ἐκέατο – κατέαται, κατέατο.

200. §. AORISTOSOK σ ÉS KÖTŐHANGZÓ NÉLKÜL

A μι-végűek szerint képezett σ és kötőhangzó nélküli aoristosok Homérosnál gyakoriak; a σ ui. két mássalhangzó között kiesik. A medium nem ritkán passiv jelentésű. Ilyenek:

βάλλω	dobok	τό βλη-	aor. ἔ-βλη-το, βλη-σθαι, βλή-μενος	pass.
δέχομαι	elfogadok	δεχ-	« ἐδέγμην, ἔδεξο	stb. δέχθαι, δέγμενος;
κτείνω	ölök	κτᾶ-	« ἔκταν, ἔκτᾶ; conj. κτέωμεν; part. κτάς;	
			« — ἔκτατο, κτάσθαι, κτάμενος	pass.
?	lefekszem	λεχ-	« ἐλέγμην, λέκτο; imp. λέξ(ε)ο, λέγμενος;	
λύω	oldok	λυ-	« λύμην, λύτο, λύντο	pass. jelentésű;
φθίνομαι	enyészem	φθι-	« ἔφθίτο; opt. φθίμην, φθίτο (l. 190.3.b.)	
ὀρνύμαι	felkelek	ὀρ-	« ὤρτο; imp. ὄρσ(ε)ο; ὀρθαι, ὀρμενος.	

Így:

ἄλτο, ἄλμενος	ebből: ἄλλομαι	ἔσσυτο, σύτο	ebből: σεύω
ἄμπνυτο	megpihent	ἀναπνέω	κλυθι, κλυτε (vö. 196.§.1.)
ἄρμενος	hozzaálló	ἀραρίσκω	οὐτᾶ, οὐτάμενος
ἐγῆρα	part. γηράς	γηράσκω	πέρθαι
ἔμικιο, μίκτο	μίνυμι	χύτο, χύμενος	pass. χέω
ἔπαλτο, πάλτο	πάλλω	πλήτο	ebből: πελάζω és πίμπλημι.

201. §. PERFECTUMOK KÖTŐHANGZÓ NÉLKÜL

1. οἶδα tudok; τό ρειδ-, ριδ-, ροιδ-; vö. 127. §. B. 3.

	Praes. perf.	Praet. perf.	Conjunct.	Igenevek
E. 1.	—	ῥιδα	εἰδέω, ἰδέω	Infinit.
2.	οἶδας	ῥιδησθα, ῥιείδης	—	ῖδμεν(αι)
3.	—	ῥιδε(ν), ῥιείδη	—	Part. nōnem:
T. 1.	ῖδμεν	—	εἶδ-ο-μεν	ἰδυῖα
2.	—	—	εἶδ-ε-τε	Futurum:
3.	—	ῖσαν	—	εἰδήσω

HÉROD.

Indic. οἶδα, οἶδας, οἶδε, ῖδμεν (4-szer οἶδαμεν), οἶδασι és ῖσασι;
conjunct. εἰδέω stb. – praet. perf. ῥιδα, ῥιδε, ῥιδέατε, ῥιδεσαν.

2. Kötőhangzó nélkül képezett perfectumok még:

βαίνω	lépek	τό βᾶ-	perf. βεβάασι	inf. βεβάμεν	part. βεβαώς
γίγνομαι	leszek	γᾶ-	« γεγάασι	« γεγάμεν	« γεγαώς
(μέμαα)	kínának	μᾶ-	« μέμαμεν	imp. μεμάτω	« μεμαώς
τλῆναι	túrni	τλᾶ-	« τέτλάμεν	opt. τετλαίην	imp. τέτλαθι.

Így:

ἄνωχθι buzdíts, ebből: ἄνωγα		εἰλήλουθμεν	= ἐληλύθαμεν
ἐγρήγορθε	«	ἐγρήγορα	ἐπέπιθμεν = ἐπεποίθειμεν
ἔϊκτον, ἔϊκτην	«	ἔϊοικα 197. §. 4.	πέπασθε (παθ-) = πεπόνθατε.

202. §. A praepositioniók

1. Néhány praepositioniónak az attikaitól eltérő alakja is van; így: ἐν mellett: εἰν, ἐνί, εἰνί; πρὸς mellett: προτί, ποτί; παρὰ, ὑπό, ἀμφί, ὑπέρ mellett: παραί, ὑπαί, ἀμφίς, ὑπείρ.

2. A praepositioniók, főleg δέ-vel kapcsolva, Homérosnál még igen gyakran állanak határozókként (l. 66. §. B. 1.); így: ἐν δέ benne, közte; σὺν δέ egyúttal; πρὸς δέ azonkívül; μετὰ δέ közte, azután stb.

Gyakran két praepositioniót egybekapcsolva is találunk Homérosnál; így: ἀμφί περὶ v. ἀμφιπερί, ἀπὸ πρὸ v. ἀποπρὸ, διαπρὸ, διέχ; sőt: ὑπ-εχ-προ-θέοντα Φ, 604.

3. Eredeti határozói voltak abban is jelentkezik, hogy esetüktől s igéjüktől közbetoldott szók által igen gyakran el vannak választva. Ez az ún. τμησις (τέμνω elvágok, elválasztok; vö. 66. §. B. 2.); így: Ὑπὸ χθῶν σμερδαλέον κονάβιζε ποδῶν. B, 465. – Ἔχ τοι ἔρέω. A, 204.

4. A praepositioniók esetük vagy igéjük mögött is állhatnak; ekkor a kéttagúak (kivéve ἄνά, διά, ἀμφί, ἀντί, ὑπαί, παραί, ὑπείρ) hangsúlyukat az első szótagra vonják vissza. Ez az ún. ἀναστροφή (l. 15. §. 3.), mely azonban elmarad, ha még más valami szó is áll közben; tehát: νεῶν ἅπο καὶ κλισιάων. B, 91. – λούση ἅπο βρότον. Ξ, 7. θεοῦ πάρα δῶρα φέρουσα. T, 3. – λίπω κάτα τεύχεα. P, 91. de: ποσσί δ' ὑπὸ λιπαροῖσιν. B, 44. – ἦλθε δ' ἐπὶ ψυχῇ. Ψ, 65.

ἄνα Homérosnál: föl! így: Ἄλλ' ἄνα, μῆδ' ἔτι κεῖσο. Σ, 178. – Ζ, 331.

203. §. Határozószók

1. A kérdő szók közül Homérosnál legszokottabbak: ἤ vagy ἦε –e? kettős kérdésben: ἤ (ἡέ) – ἦ (ἦε) vajon – vagy; így: Ἦ οὐχ Ἑλένης ἔνεκ' ἠυκόμοιο; I, 339. nem Helena végett-e? Εἶδομεν, ἥε τῷ εὖχος ὀρέξομεν, ἥε τις ἡμῖν. N, 327. E, 86.

2. A nyomósító szók használatát illetőleg megjegyzendő, hogy γέ (sim.) a névelővel a megelőző alanyt ismétli, sokszor szükség nélkül: Αὐτοῦ μιν κατέρυκε, δίδου δ' ὃ γε θυγατέρα ἦν. Z, 192. A, 190. 485.

ἦ gyakran más nyomósító szóval van kapcsolva: ἦ μὴν, ἦ τοι ν. ἦτοι; szintúgy: ἐπεὶ ἦ (ἐπειή) minthogy valóban; τί ἦ (τίη) ugyan miért?

μὲντοι Homérosnál még mindig két szó: μὲν τοι. Θ, 294.

μὴν mellékalakjai: μάν, μέν; esküben: ἦ μὴν, ἦ μάν, ἦ μὲν bizony. πέρ sim. = nagyon; legalább; μινυνθάδιόν περ. A, 352. τιμὴν περ. A, 353. megengedő part. mellett = καίπερ noha; ἀγαθός περ ἐών. A, 131.

πέρ = nagyon, kiválóan: πέρυ καρτερός. I, 53. (vö. περιχαρής perlaetus).

Egyéb nyomósító szók Homérosnál még a következők:

θήν sim. = talán csak: I, 394. gyakran gúnyosan = δήπου; N, 620. P, 29.

ὅχα, ἔξοχα a felsőfok erősítésére: legesleg-; ὅχα csakis ἄριστος mellett.

τέ gyakran = δή, főleg relativumok, kötő- és határozószók mellett; így: ὅστε, ἀλλὰ τε, μάλα τε; ez van a prózai ὥστε, οἷός τε-ben is.

γ) Mondattan

Az egyszerű mondat és részei

204. §. Az ÁLLÍTMÁNY

1. Homérosznál az ἄν mellett sokkal gyakrabban a simuló κέ(ν) fordul elő. Eszerint alakulnak az ἄν-nal összetett kötőszók is: ἐάν = εἴ κε, ὅταν = ὅτε κεν stb.

2. Az indicativus futuruma mellett gyakori Homérosznál a κέν szócska, a valószínűleg bekövetkező cselekvés jelölésére; így:

Καί κέ τις ὧδ' ἐρέει. Δ, 176. alighanem így szól majd vki.

Ἄλλοι, οἳ κέ με τιμήσουσι. A, 175. akik majd csak...

Viszont az irrealis indicativusnál (l. 138. §. 2.) az ἄν, κέν olykor hiányzik: Ἐνθα με κῶμ' ἀπόερσε. Z, 348. elvitt volna. – ἦδη. u. o. 351.

3. A conjunctivus jelentésére nézve közel jár az indicat. futurumához, melyet Homérosznál gyakran pótol ἄν, κέν-nel, vagy anélkül, mint modus eventualis, a valószínűség kifejezésére (l. 139. §. 2. jz.); így:

Καί ποτέ τις εἴπησι. Z, 459. talán... (= ὥς ποτέ τις ἐρέει. u. o. 462.)

Οὐ γάρ πω ἴδον, οὐδὲ ἴδωμαι. A, 262. aligha is fogok látni. A, 137. 184.

4. Az optativus mellett (l. 139. §. 1.) akkor is, mikor a lehetőknek gondolt óhajtást fejez ki, olykor ki van téve az ἄν, κέν szócska, így:

Ὡς κέ οἱ αὔθι γαῖα χάνοι. Z, 281. hogy nyelné el ott a föld!

Viszont a potentialis optat. mellett hiányozhatik az ἄν, κέν; így: Ὁ οὐ δύο γ' ἄνδρε φέροιεν. E, 303. két ember se bírna el. T, 321.

Az óhajtás bevezetésére εἶθε mellett még αἶθε, εἰ γάρ, αἶ γὰρ (δῆ) is szolgálnak; így: Αἶ γὰρ δὴ οὕτως εἶη. Δ, 189. bárcsak hát úgy volna! H, 132.

5. Az imperativussal gyakran ἄγε v. ἄγρει, olykor ἴθι jár; így: Εἴπ' ἄγε μοι. Γ, 192. – Ἄγρει νῦν μοι ὁμοσσον. Ξ, 271. – Βάσκ' ἴθι. Β, 8.

6. Az infinitivus Homérosnál olykor az optativus jelentésével bír; mint az imperativus helyettesítője pedig igen gyakori (l. 139. §. 3. jz.); így: Ζεῦ ἄνα, Τηλέμαχόν μοι ὄλβιον εἶναι. ρ, 354. legyen boldog! η, 313. Ἐκ νηῶν ἐλάσας ἰέναι πάλιν. Π, 87. térj vissza! – λῦσαι. Α, 20.

205. §. A TÖBBI MONDATRÉSZ

A függő esetek (gen., dat., acc.) praepositio nélkül is igen gyakran helyhatározóként állanak Homérosnál; nevezetesen:

1. A genitivus helyhatározó e kérdésre: honnan? (l. 148. §. 3. a.): Ἀνέδου πολιῆς ἀλός. Α, 359. a tengerből. – Παιδὸς ἐδέξατο. Α, 596. fiától;

olykor hol? kérdésre is; főleg ὁδοῖο az úton; πεδίοιο a síkon: Λούεσθαι ποταμοῖο. Ζ, 508. folyóban. – Ὠκεανοῖο. Ε, 6. – Γαίης. Ρ, 373.

Ez utóbbi használatlaltal megegyezik a magyarban: Jobb felől ül; szélről áll; fejtől, lábtól (e h. fejnél, lábánál) e kérdésre hol? bár eredetileg honnan?

2. A dativus helyhatározó e kérdésre: hol? (vö. 148. §. 1. a.): Ἑλλάδι (-ban) οἰκία ναίων. Π, 595. – Γήθησε δὲ θυμῷ. Η, 189. szívében;

olykor az irányt is jelöli hová? merre? kérdésre; így: Ἀσπίσι (-ra) κεκλιμένοι. Γ, 135. – Χεῖρε ἐτάροισι (felé) πετάσσας. Δ, 523.

Vö. Caelo palmas cum voce tetendit, az ég felé. Aen. 2, 688. 186. – 1, 181. A magyarban is: Útnak indul; neki megy a falnak; viszi tűznek, víznek stb.

3. Az accusativus helyhatározó e kérdésre: hová? (l. 148. §. 2. a.): Ἀνέβη μέγαν οὐρανόν. Α, 497. égbe. – Βήσετο δίφρον. Γ, 262. kocsira.

4. Kettős accusativus a már 155. §. 6. alatt említett eseteken kívül Homérosnál még egyébkor is előfordul; nevezetesen:

a) a személy acc.-a mellett gyakran még vonatkozási acc. is áll annak a testrésznek jelölésére, melyre az igének cselekvése irányul. Ez az ún. καθ' ὅλον καὶ μέρος (az egész és része) szerkesztés; így: Τὸν βάλε δεξιὸν ὦμον. Π, 289. ezt jobb vállon találta. Γ, 35. Λ, 240. Τί δέ σε φρένας ἔκετο πένθος; Α, 362. mi ért téged szívedben?

b) a külső és belső tárgy accusativusa gyakran áll egymás mellett, főleg a megszólítás, válaszolás igéinél; így: Ἐλκος, ὃ με βροτὸς οὔτασεν. Ε, 361. a seb, melyet rajtam ütött. Ἔπος μιν ἀντίον ἦῶδα. Ε, 170. – Τὸν δ' οὐ τι προσέφη. Ζ, 342.

Azonban a belső tárgy accusativusa helyett gyakran dativus is áll; így: Τὸν δ' Ἑλένη μύθοισι προσηύδα. Ζ, 343. – ἀμείβετο. Γ, 171.

Az összetett mondat

206. §. Az összetett mondatok tekintetében könnyen megállapítható, hogy Homérosnál az esetek túlnyomó többségében a parataxis fordul elő, míg hypotaxissal csak ritkán találkozunk.

A) MELLÉRENDELŐ KÖTŐSZÓK

1. Kapcsolók: ἡδέ, ἰδέ, δέ és; ἡμὲν – ἡδέ (καί) et –et. Ι, 658. 203. 319.

2. Elválasztók: ἤ, ἡέ, ἦ – ἦ; ἡέ – ἦε; közép fok után: ἦπερ, ἡέπερ.

3. Ellentétesek: αὐτάρ, ἀτάρ de, azonban; μὴν helyett μέν is. Α, 269.

4. Következtetők: ἄρα, ἄρ, ῥά (sim.) hát; νύν mellett νύ (sim.) hát.

Jegyzet. A mellérendelő mondatfűzés az előadás élénkségét nagyban emeli.

B) ALÁRENDELT VAGY MELLÉKMONDATOK

1. Az alanyi és tárgyi mellékmondatoknak kötőszavai Homérosnál ὅτι mellett ὅττι és ὅ, a seml. relativum. Ε, 433. Θ, 32.

2. Az okhatározó kötőszók: ὅτι, ὅτι, ὅ, ἐπεὶ, ἐπει ἢ v. ἐπειρή, οὖνεκα (= οὗ ἔνεκα amiért; megfelelője: τοῦνεκα azért; N, 727.

3. A célhatározó mondatok kötőszava ἵνα mellett ὅφρα = hogy; az Odysseia néhány helyén ἕως, εἰως is. δ, 800. ζ, 80. τ, 367.

A célhatározó kötőszókhoz Homérosnál gyakran a feltételező ἄν, κέν szócska is járul; így pl. A, 32. Z, 143. I, 165.

4. Az időhatározó mondatok kötőszavai Homérosnál: εὔτε = ὅτε, ἤμος mikor (τῆμος akkor; Λ, 86. 90.), ὅφρα míg (τόφρα addig; Λ, 84.), ἕως, (εἰως, εἶος), ἤος míg, εἰς ὃ κεν v. εἰσόκεν = ἕως ἄν amíg csak, πρίν mellett πάρος mindig infinitivussal.

Az ἄν az időhatározó kötőszókkal Homérosnál nem olvad össze egy szóba, csakis ἐπεὶ ἄν-ból lesz: ἐπὶν. Z, 489.

5. A feltételes kötőszó Homérosnál εἰ mellett igen gyakran αἰ, de csak χέ-vel; tehát εἰ κε v. αἰ κε = ἐάν, mely nem fordul elő.

A feltételes körmondatok alakja Homérosnál egészben véve olyan, mint az attikai prózában (l. 170. §.); megjegyzendő mégis, hogy

a) az eventualis eset conjunctivusánál gyakran hiányzik az ἄν, κέν; így: Εἴ ποτε χρεῖω ἐμείο γένηται. A, 340. 81. X, 191. Δ, 261.

b) a potentialis eset előtagjában is találkozunk az ἄν, κέν szócska; így: Εἰ τούτω κε λάβοιμεν, ἀροίμεθα κε κλέος ἐσθλόν. E, 273. I, 141.

c) az irrealisban praet. ind. helyett olykor optat. áll ἄν, κέν-nel; így: Καί νύ κεν ἀπόλοιτο (= ἀπώλετο ἄν), εἰ μὴ ὀξὺ νόησε. E, 311. 388.

A feltételes körmondat utótagja, ha könnyen odaérthető, gyakran hiányzik; így: Εἰ μὲν δώσουσι γέρας, (akkor jól van); εἰ δέ κε μὴ δώσωσιν... A, 135. Z, 150. Φ, 487.

6. Az általános érvényű feltételes időhat. és jelző mondatokban szintén igen gyakori a puszta conjunct. ἄν, κέν nélkül (= event. 5. a.); így: Ὅτε εἰδῇ. O, 207. Π, 53. – Ὅς μάχεται. E, 407. Γ, 109.

Így áll a conjunctivus ὅν, κέν szócska nélkül gyakran a hasonlatokban is, ὡς, ὥς τε, ὡς ὅτε után. E, 161. B, 474. Z, 506.

207. §. Stilisztikai megjegyzések

I. Figurák

(figura = σχῆμα = «arte aliqua novata forma dicendi». Quintilianus).

1. HANGFESTŐ ALAKZATOK

a) alliteratio, a szókezdet összecsendülése: κῦμα κυλίνδεται. – μέγας μεγαλωστί lat. mendacem memorem esse oportet.

b) Ὀνοματοποιία. (Onomatopoiia = szófestés): μαλακοῖσι καὶ αἰμυλίοισι λόγοισι.

c) Ὁμοιοτελευτόν. (Homoioteleuton = szónégek összecsendülése; ebből keletkezett a rím): ἔσπετε νῦν μοι Μοῦσαι, Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι. χαῖρε, κἄν μὴ θέλῃς – χαῖρε, κἄν μὴ γράφῃς. lat. audacter terribas, humiliter placas.

2. A SZÓREND FIGURÁI

a) Χιασμός (chiasmus a χιάζειν igéből a χ alakjáról): ἴδεν ἄστεα καὶ νόον ἔγνω. lat. Fragile corpus animus sempiternus movet.

b) Παραλληλισμός (parallelismus, az előbbi ellentéte): πολλῶν δ' ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα..., πολλὰ δ' ὁ γ' ἐν πόντῳ πάθεν ἄλγεα.

c) Ἀναφορά (anaphora, ugyanazon szó ismétlése a mondat elején): ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα... lat. sic oculus, sic ille manus, sic ora ferebat.

d) Ἀναδίπλωσις (geminatio): ἦλθε, ἦλθε χελιδὼν. lat. Deus, ecce deus.

e) Ὑστερον πρότερον (hysteron proteron, a később történt előbb, mint a hamarabb megtörtént): τῆλε δ' ἀπὸ σχεδίδης αὐτὸς

πέσε, πηδάλιον δὲ ἐκ χειρῶν προέηκε. lat. Redibo ad penates et in patriam.

3. GONDOLATALAKZATOK

a) Ἀντίθεσις (contrarium = oppositio, ellentét): Ὁ μὲν βίος βραχύς, ἡ δὲ τέχνη μακρά. lat. Brevis a natura nobis vita data est, at memoria bene redditae vitae sempiterna.

b) Πλεονασμός (pleonasmus = szószaporítás): πρότερον πρίν. lat. sic ore locuta est.

c) Ὀξύμωρον (oxymoron = ellentmondás): ἐκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ. lat. Summum ius summa iniuria.

d) Ἑλλειψις (ellipsis = kihagyás): οὐκ ἐς κόρακας; lat. Quid multa? (sc. loquar).

e) Ἀνακολουθία (anakoluthia = az eredeti mondatszerkesztéstől való eltérés): ἐπεὶ δὴ ταῦτα εἶπεν ἡ μήτηρ, ὁ δὲ ταῦτα ἀκούσας...

f) Ζευγμα (zeugma = egy szónak két vagy több fogalomra vonatkozása, noha csak az egyikhez tartozik): τυφλὸς τὰ τ' ὤτα, τὸν τε νοῦν, τὰ τ' ὄμματα. lat. voces ac manus ad aliquem tendere.

g) Κλῖμαξ (climax = gradatio = fokozás): ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον, ἀπέθνησκον. lat. abiit, excessit, evasit, erupit. (sc. Catilina ex urbe).

h) Ἀσύνδετον (asyndeton = dissolutio = kötőszó hiánya): ἐωθοῦντο, ἐμάχοντο, ἀπέκτεινον stb. (l. g.)

i) Πολυσύνδετον (polysyndeton = kötőszó halmozása): ἐωθοῦντο καὶ ἐμάχοντο καὶ ἀπέκτεινον καὶ ἀπέθνησκον.

j) Ἑκφώνησις (exclamatio = felkiáltás): ναὶ μὰ τόδε σκῆπτρον! lat. O di immortales!

k) Ἑρώτημα (interrogatio = szónoki kérdés): Τίς ἂν ᾤήθη ταῦτα γενέσθαι; lat. Quis hoc crediderit? (= nemo h. credit).

l) Ἀπορία (dubitatio): ποῖ τράπωμαι; τί ποιῶμεν; lat. unde igitur ordiar?

m) Ἀποστροφή (apostrophe = allocutio = távollevők megszólítása): Πάτερ Λυκάμβα ποῖον ἐφράσω τόδε;

n) Προσωποποιία (= personificatio = megszemélyesítés): οἶνος, ὃς οὔποτε φήσιν προδώσειν (= a bor azt mondja, hogy nem fog soha kifogyni).

o) Ἐν διὰ δυοῖν (hendiadyoin = két szó egy fogalom jelölésére): te semper amavi atque dilexi.

II. Tropusok

(τρόπος. «Tropus est verbi vel sermonis a propria significatione in aliam cum virtute, id est ornandae orationis gratia mutatio». Quintilianus.)

a) Ὑπερβολή (hyperbole = superlatio = túlzás): καί μευ κλέος οὐρανὸν ἔχει. lat. nive candidior.

b) Εἰρωνεία (irónia = gúny): ὁ σοφὸς οὕτως ῥήτωρ.

c) Λιτότης (litotes = enyhítés): οὐκ ἄγνῳ = non ignoro.

d) Εὐφημισμός (euphemismus = laudatio = szépítés): Εὐμενίδες e h. Ἑρινύες. Πόντος εὖξεινος e h. Π. ἄξεινος. lat. de vita migrare = mori.

e) Μετωνυμία (metonymia = denominatio = rokonértelmű fogalmak felcserélése): συνάγωμεν Ἄρηα (= πόλεμον). Ἥφαιστος e h. πῦρ. Σίδηρος e h. μάχαιρα.

f) Συνεκδοχή (synekdoche = pars pro toto): στέγη e h. οἰκία lat. tectum = domus. Ἰσμήνης κára = Ἰσμήνη.

g) Μεταφορά (metaphora = translatio = átvitel, képes kifejezés, rövidített hasonlat): οἱ λόγοι ἤστραπτον (= cikáztak). Ἀμέρας βλέφαρον. Πηγὴ = αἰτία. Εὐδουσιν ὀρέων κορυφαί. lat. ardet bello orbis terrarum.

h) Ἀντονομασία (antonomasia = pronominatio): Ἀτρεΐδης = Agamemnon. Ἀτρεΐδαι = Ἀγαμέμνων καὶ Μενέλαος. Senex Pylios = Nestor.

Magyar–latin tárgymutató

Az első számok a paragrafusokra utalnak.

A latin szók előtti c. = cum.

Ablaut l. hangmásulás.

accusativus 35. 1. c; használat 146; Hom. 205. 3. 4; absol. 155. 5; c. inf. 173. 2; respect. 155. 4; kettős 155. 6; temporis 150. 3; Hom. 205. 3. 4.

actio 78. 1. c.

activum 78. 1. a.

adjectiva suppletiva 65.

adjectivum verb. 78. 1. f; 92.

adverbialis praepos. 66. B. 5.

adverbiumok 66.

aiol dial. 6. b; aiolismusok 176.

ajakhangok 13. 1.

alany 144.

alany inf. 144; hiányzik acc. c. inf.-nál 173. 2. gen. abs.-nál 173. 3. a.

alanyi mellékmondat 164; Hom. 206. b. 1.

alárendelés 160. köv.

alárendelt mondatok 160. köv.; Hom. 206. b.

állapothatározók 156.

állítási módok 78. 1. b.

alliteratio 207. I. 1. a.

állítmány egyezése 145.

állítmányi jelző 143. c. 2. α. és β; kiegészítő nom. 143. c. 1. α; acc. 143. c. 1. β; inf. 146. jz.; part. 143. c; szórend 175. 2. b.

allocutio 207. I. 3. m.

alpha privativum 135. c. 3.

általános vonatkozók 73. 2; 76. 1; mellékmondatok 166. 3; 172. 5. c. d; Hom. 206. b. 6.

anadiplosis 207. I. 2. d.

anakoluthia 207. I. 3. e.

analogia 19. 31.

anaphora 207. I. 2. c.

anastrophé 15. 3; 199. 2. jz.; Hom. 202. 4.

antithesis 207. I. 3. a.

antonomasia 207. II. h.

aoristos 78. 1. d. jz.; gyenge act.-med. 88. A; pass. 89; Hom. 195; erős act.-med. 99; pass. 100; a folyékony tövekből 107. 2; kötő-hangzó nélkül 127; Hom. 200; vegyes 190. 3; használat 143. a. β; gnomicus 143. α. β. 1. b.

apokopé Hom. 177. 8.

apostrophe 207. I. 3. m.

apostrophos 11. 1; 23. 1.

arányszámok 77. 6. b.

assimilatio 27. köv.

asyndeton 207. I. 3. h.

attikai névr. 46; ión 181. 4.

– nyelvjárás 6. 2.

– reduplicatio 109. 4;

ión 192. 4.

attractio 172. 1.

- attributum praedicat. 143. c. 2.
 augmentum 79; sajátosságai 108;
 ión 192. 1.
 Barytona 14. 3; -ις, -υς végűek
 acc. 49. 3; Hom. 183. 3.
 beálló cselekvés 78. 1. c; tempu-
 sai 88. köv.; használat 143. a.
 β.
 betűk 8; – kiejtés 9.
 bevégzett cselekvés 78. 1. c; tem-
 pusai 90. köv.; használat 143.
 a. γ.
 birtokjelző gen. 157. c. 3; helyzete
 175. 2. a. β.
 birtokos névmás 71; Hom. 188. 3;
 helyzete 175. 2. a. α; haszná-
 lat 71.
 Bopp 3. jz.
 Célfatározó inf. 153. 2;
 – mellékmondatok 170; Hom.
 206. b. 3.
 célzatos jelző mondatok 172. 4.
 chiasmus 207. I. 2. a.
 climax 207. I. 3. g.
 conjunctivus 78. 1. b; ragjai 78.
 3. a; módjegye 78. 4. a; Hom.
 190. 3. a; haszn. 139–140;
 Hom. 205. 3; hasonlatokban
 206. b. 6.
 consecutio modorum 161. 4.
 constructio κατὰ σύνεσιν 145.
 contrarium 207. I. 3. a.
 Dativus 35. 1. c; Hom. 205. 2;
 auctoris 155. 3. a; causae 152.
 3; commodi 155. 1; ethicus
 155. 2; instrum. 154. 2; mens-
 urae v. differentiae 151. 2;
 modi 151; sociativus 154. 1.
 temp. 150. 2.
 deponens 78. 1. a; dep. passivum
 110. 3.
 digamma 8. 4; Hom 179. 1; ki-
 esése 30. 2. d.
 Dionysios Thrax 2.
 dissimilatio 29.
 dór fut. 93. 8; genit. 41. 2; nyelv-
 járárok 6. a.
 dualis 35. 1. b.
 dubitatio 207. I. 3. l.
 E-osztály 115.
 egymásra vonatk. névm. 75.
 egytagú nevek hangsúlya 47. 7;
 έω-végű igék 87. 5.
 ejectio 30.
 ékezet 10. 2. 3.
 elisio 23. 1; Hom. 177. 7.
 elkülönítő pontok 11. 1.
 ellentétes kötőszók 159. c; Hom.
 206. a. 3.
 ellipsis 207. I. 3. d.
 elválasztó kötőszók 159. b; Hom.
 206. a. 2.
 encliticae 16.
 eredethatározó genit. 149.
 erős képzés 78. 2. b; aor. 99; 100;
 aor. kötőh. nélkül 127; perf.
 127; folyékony
 tövekből 107; Hom. 196; 200.
 esetek 35. 1. c; használata 144.
 köv.; Hom. 205.
 esetragféle végződés 61; Hom.
 186.
 euphemismus 207. II. d.
 eventualis modus 139. 2. jz.; fel-
 tét 167. 2; Hom. 206. b. 5. a.

- exclamatio 207. I. 3. j.
 Felszólító mondat 139. 2.
 feltételes mellékmondatok 167;
 jelző mondatok 172. 5; Hom.
 206. b. 5. és 6.
 félhangzók 12. 1. a.
 félhangzós tövű nevek 55. köv.;
 Hom. 183. 6; igék 86. köv.
 figurák 207.
 fokozás 63. köv.; Hom. 187. 4. és
 5.
 folyamatos cselekvés 78. 1. c;
 tempusai 86. köv.; használat
 143. a. α.
 folyékony mássalhangzók 13; ily
 tövű nevek 51. köv.; igék 103.
 köv.
 fosztó alpha 135. e. 3.
 főidők – praesensek 78. 1. d. jz.
 főnévképzők 135. a.
 futurum 78. 1. d; act.-med. 88.
 B; Hom. 195; pass. 89; 100.
 2; fut. perf. act. 90. 3; pass.
 91. 3; a folyéko-nyaknál 104;
 107. 2; attic. 93. 7; 97; He-
 rod. 195; contract. 104; Hom.
 195. 3; doric. 93. 8; medialis
 110. 1; passiv jelentéssel 110.
 2; haszn. 143. a. β; Hom. 204.
 2.
 fúvó mássalhangzók 13; kiesése
 30. 2. d.
 függő kérdés 165; beszéd 163.
 Gamó 11. 1; 23. 2.
 geminatio 207. I. 2. d.
 genitivus 35. 1. c; Hom. 205.
 1; absolut. 173. 3; auctoris 157.
 c. 2; causae 152. 1; compa-
 rat. 149. 4; copiae et inopiae
 149. 3; criminis 152. 2; expli-
 cat. 157. c. 1; materiae 149. 2;
 157. c. 6; memoriae et studii
 149. 5; objectiv. 157. c. 9; ori-
 ginis 149. 1; partitivus 149. 7;
 157. c. 7; possessivus 157. c.
 3; pretii 149. 6; 157. c. 5; qu-
 antitatis 157. c. 4; separationis
 148. 3. a; subjectivus 157. c. 8;
 temp. 150. 1; összetett igéknél
 149. 9.
 gondolatalakzatok 207. II. 3.
 görög dialektusok 5–7.
 görög nyelv 4–7.
 Grimm 3. jz.
 gyakorító igék Hom. 191.
 gyenge időképzés 78. 2. b.
 gyökér 35. 2.
 Hangjelek 11, 1.
 hangmásulás 24–25. Hom. 177.
 4.
 hangok felosztása 12–13; változá-
 sai 19. köv.
 hangsúly 14. köv.; a névragozás-
 ban 35. 3; egy-tagú neveké
 47. 7; az igeragozásban 78.
 5; válto-zása 15; visszavonása
 15. 3; 202. 4.
 hangsúlytalan szók 18.
 hangtörvények 19.
 hangvesztő főnevek 51. 7; Hom.
 183. 4.
 hangzórövidülés 20. 2.
 háromszótagos törvény 14.
 határozatlan névmások 74; Hom.
 188. 6; haszn. 74.
 határozók 147. köv.

- határozó szók 66; Hom. 203.
 határozók a melléknevekből 66;
 fokozása 66.
 határozók képzése 135. c.
 hehezet 10. 1. 3.
 hehezetes mássalhangzók 13; ta-
 lálkozása 29. 5; Hér. 179.
 hehezetesítés 27. 6; Hérodot.-nál
 elmarad 179.
 helyhatározó hová? mennyi-re?
 acc. 148. 2; honnan? gen. 148.
 3; – hol? dat. 148. 1; Hom.
 205. mellékm. 166. A.
 hendiadyoin 207. I. 3. o.
 heteroklisia 59; Hom. 184. 1.
 hiányjel 11. 1; 23. 1.
 hiatus 23; Hom. 177. 6.
 homoioteleuton 207. I. 1. c.
 huzamos hangok 13.
 hyperbaton 175. 3.
 hyperbole 207. II. a.
 hypotaxis 160. köv.
 hysteron-proteron 207. I. 2. e.
 Időhatározó meddig? acc. 150. 3;
 – mikor? 150; mióta? 150. 1.
 a. jz.; – mellékmondatok 166;
 Hom. 206. b. 4.
 időmennyiség 20. 1; Hom. 178.
 időtartam 150. 2. jz.
 igeidők l. tempus.
 igeképzés 135. d.
 igemondat 143. a.
 igemódok 78. 1. b; haszn. 138.
 köv.; Hom. 205.
 igenemek 78. 1. a.
 igenevek 78. 1. f.
 igeosztályok 82; 83; 112. köv.;
 120. köv.
 igeragok az ω-végűeknél 78. 3;
 μ-végűeknél 119. 4; Hom.
 190.
 igeragozás 78. köv.; az ω-végűek
 áttekintése 118; a μ-végűek
 119. köv.; Hom. 190. köv.
 igetövek 78. 2.
 imperativus ragjai 78. 3. b;
 haszn. 139. 3; Hom. 204. 5;
 helyette inf. 139. 3. jz.
 imperfecta actio tempusai 78. 1.
 d; ragozás 86. köv.; haszná-
 lat 143. a. α.
 imperfecta reduplicatio 80. jz.
 imperfectum conatūs 143. a. α.
 jz.
 imperfectum tő 78. 2; rago-zása
 86; a –μ végűeknél 120; vi-
 szonya az igtőhöz 81; Hom.
 194.
 indicativus ragjai 78. 3. a; tem-
 pusai 143; haszn. 143.
 indicat. hypotheticus 138. 2.
 indogermán nyelvek 4.
 infinitivus ragjai 78. 3. c; Hom.
 190. 1. d; haszn. 78. 1. f;
 Hom. 204. 6; ᾰν-nal 173. 1.
 jz.
 instans actio tempusai 78. 1. d;
 ragozása 88. köv.; használat
 143. a. β.
 interrogatio 207. I. 3. k.
 ion dialektus 6. c. és I. függelék.
 176. köv.
 iota consonans 8. 4; 28; kiesése
 30. 2. d.
 iota igeosztály 83.
 írásjelek 11. 2.

- irónia 207. II. b.
 irrealis modus 138. 2; Hom. 204.
     2; – feltét. 167. 4; Hom. 206.
     b. 5.
 ismétlődő cselekvés 143. a. α;
     161. 4; 170. 2. jz.
 itacismus 6. 3. és 7.
 Jelentés sajátossága 110.
 jelző 157; genitivus 157. c;
     – mellékmondatok 172.
 jelzői szórend 175. 2. a.
 K-hangok 13; változása 27; K-
     hangú nevek 48; igék 98. köv.
 kapcsoló kötőszók 159. a; Hom.
     206. a. 1.
 kemény mássalhangzók 13; Hér.
     179.
 képes határozók 156.
 képzők 35. 2. b; 135.
 kérdő határozók 76.
 kérdőjel 11. 2; kérdőmondat 140;
     függő 165.
 kérdő névmások 74; Hom. 188.
     6; használat 74.
 kérdőszók 140. 3; Hom. 203.
     1.
 kettős acc. 155. 6; Hom. 205. 4;
     nom. 143. c.
 kettős hangzók 12. 2; 13. 2;
 kettős magánhangzós tövek 57.
     köv.; Hom. 183. 8.
 kettős szám a névragozás-ban 35.
     1. b; Hér. 182; az igeragozás-
     ban 78. 1. e;
 kettős számú alany 145. 2.
 kezdő igék 114.
 kijelentő mondatok 138.
 kívánó mondatok 139.
 koiné 6. 3.
 koronis 11. 1; 23. 2.
 kölcsönös névmás 70. 2.
 kötőhangzó 78. 5. a; Hom. 190.
     3.
 kötőszók 158. jz.; Hom. 206.
 következményes mellékm. 171;
     következm. jelző mondatok
     172. 3.
 következtető ktszók 159. d; Hom.
     206. 4.
 középhangok 12. 1. c.
 közösneműek 35. 1. a.
 krasis 23. 2; ión 177. 6.
 Lágymássalhangzók 13. 3.
 liquidák mint magánhangzók 25.
 litotes 207. II. c.
 locativus 61. 2; 148. 1. a.
 Magánhangzók 12; összevonása
     21; Hom. 177. 2; változásai
     20. köv.
 magánhangzós névragozás 38.
     köv.; Hom. 181–182; igerago-
     zás 85. köv.
 magashangok 12. 1. c.
 magyarázó kötőszó 159. e.
 mássalhangzók 13; találko-zása
     26. köv.; Hom. 179; megket-
     tőztetése 179. 5; változásai 26.
     köv.
 mássalhangzós névragozás 47.
     köv.; Hom. 183; igeragozás
     94. köv.
 medio-passiva 110. 4.
 medium 78. 1. a.
 megengedő mellékmondatok
     168.

- mellékmondatok 160. köv.; Hom. 206. b; rövidítése 173.
 melléknevek áttekintése 62; fokozása 63. köv.; Hom. 187.
 melléknévi határozók képzése 66; fokozása 66.
 melléknévképzők 135. b.
 mellérendelés 159.
 mellérendelő ktszók 159; Hom. 206. a.
 mélyhangok 12. 1. c.
 mennyiséget jelentő főnevek 77. 6. c.
 metaphora 207. II. g.
 metaplasmos 60; Hom. 184. 2; 187. 2.
 metathesis quantitatis 20. 3; Hom. 177. 5.
 metonymia 207. II. e.
 módhatározó dat. 151.
 módjegyek 78. 4; Hom. 190. 3.
 modus eltolódás 161. 4.
 mozgó végmássalhangzók 33; ión 177. 6.
 mutató névmások 72; Hom. 188. 4; helyzete 175. 2. b. γ; használata 72.
 Nasalisok mint magánhangzók 25.
 néma hangok 13; némahan-gú névtövek 48. köv.; ige-tövek 95. köv.
 nemi szabályok 35. 1. a.
 névelő 37; Hom. 180; jelen-tése 37. a; főnevesítő hatása uo.; használat 175. jz.; Hom. 188. 4; gen. mellett 157. c. 3. jz.; inf. mellett 78. f.
 névmás 67. köv.; Hom. 188; használat 67. köv.
 névmási határozók 76.
 névragozás 35. köv.; Hom. 181. köv.
 nomina agentis, actionis, rei actae, qualitatis, instrumenti, loci, deminutiva, patronymica, gentilia 135. a.
 nominalis állítmány 143. b.
 nominativus 35. 1. c; képzése 38. köv.; 47. 5. a; használata 144; 143. c. 1. α; nom. c. inf. 173. 2.
 nomino-verbalis állítm. 143. c. -nt-töví neve 50.
 nyelv 1; nyelvtan 3; nyelvtudomány 2.
 nyomósító szók 66. A. c; Hom. 203. 2.
 Objectum praedicativum 143. c.
 óhajtás: lehetséges 139. 1; Hom. 204. 4; teljesülhetet-len 139. 1. b.
 óhajtó főmondat 139. 1;
 – mellékmondat 170. 4. 5.
 okadó kötőszó 159. e; jelző mondatok 178. 2.
 okhatározó gen. 152; dat. 152. 3; mellékmondatok 169; Hom. 206. b. 2.
 onomatopoiia 207. I. 1. b.
 optativus 78. 1. b; ragjai 78. 3. a; módjegye 78. 4. b; Hom. 190. 3. b; attikai alakja 87. 3; használata 139. 1; 138. 1. b; Hom. 204. 4; iterativus 161. 4. b;

166. 3. b; 167. 2. jz.; 172. 5. d; obliquus 161. 4. b.
 oratio obliqua 163.
 orrhangok 13; orrhangú igék osztálya 113.
 osztószámok 77. 6. jz.
 oxymoron 207. I. 3. c.
 Összetett névszók 135. e; igék 135. f.
 összetett szavaknak hangsúlya 14. 5.
 összetett igéknek augmentuma 79. 3; redupl. 80. 4.
 összetett igék gen.-sal 149. 9; dat.-sal 154. 1. c.
 összevont főnevek ragozása 43. köv.; melléknevek 45; igék 87; Hom. 193.
 P-hangok 13; változása 27; P-hangú nevek 48; igék 98. köv.
 parallelismus 207. I. 2. b.
 parancsoló mondat 139. 3.
 parataxis 159.
 participium 78. 3. d; hangsúlya 78. 5; perf. act. ragozása 49. 2. b; haszná-lata 78. 1. f; 143. c. 2. β; absolutum és conjunctum 173. 1. b; *āv*-nal u. o. jz.; futuri célhatározó 170. 3. 5; 172. 4. jz.
 passiv sigma 93. 3. b. 4.
 passivum 78. 1. a.
 perfecta actio 78. 1. d; tempusai 90. köv.; Hom. 197; erős képzés 101. 4; 107. 3; kötőhangzó nélkül 127. B; Hom. 201; haszná-lat 143. a. γ.
 personificatio 207. I. 3. n.
 pillanatnyi hangok 13.
 pleonasmus 207. I. 3. b.
 polysyndeton 207. I. 3. i.
 potentialis modus 138. 1. b; Hom. 204. 4; feltétel 167. 3; Hom. 206. b. 6. b.
 pótló nyújtás 20. 1.
 praepositíók 66. B; 147. skk.; Hom. 202.
 praepositionalis adv. 66. B. 5; 157. c. 10.
 praesensek 78. 1. d; imper-fect. ragozása 86; perf. act. 90; pass. 91. 1; erősödése 81; 83; 113. köv.; 120. köv.; haszn. 143. a. α.
 praeteritumok 78. 1. d; imperf. ragozása 86; perf. act. 90; pass. 91; haszná-lata 143. a. α.
 praeverbiumok 79. 3.
 procliticae 18.
 prolépsis 144. jz.
 pronominatio 207. II. h.
 Rag 35. 2. c; 78. 3.
 realis modus 138. a. 1; feltét. 167. 1.
 reduplicatio 80; sajátosságai 109; Hom. 192. 3; a *μ*-végűek impf. actiójában 122. 2; az erős aor.-ban 196.
 rendhagyó főnevek 59–60; Hom. 185; melléknevek 62. d; Hom. 187; fokozás 65; Hom. 187. 5; igék 112. köv.
 réshangok 13.
 részes határozó dat. 155. 1.
 Révai Miklós 3. jz.

- Sajnovics 3. jz.
 simulási szabályok 17.
 simuló szók 16.
 sociativus dat. 154. 1.
 sokszorozó számn. 77. 6. a.
 subjectum praedicativum 143. c.
 superlatio 207. II. a.
 synekdoche 207. II. f.
 synizésis 21. 4; Hom. 177. 3.
 számnevek 77; Hom. 189.
 személyeltolódás 161. 3.
 személyes szerkesztés 173. 2. c. jz.
 személynévmás 67; Hom. 188. 1;
     használat 67.
 személyragok 78. 3; Hom. 190.
 személytelen kifejezések c. inf.
     144; ὄτι 164.
 szenv. szerk. 149. 1. b.
 szerény állítás 138. 1. b.
 szétvonás Hom. 193. 2. c.
 szigma kiesése 30. 2. c.
 szigma-töví nevek 53. köv.; ión
     183. 5; igék 93. 3. b.
 szóképzéstan 134–135.
 szórend 174–175.
 szótagolás 34.
 T-hangok 13; változása 29. 1. 2;
     30. 2. a. b; Hom. 179. 3. és 4;
     T-hangú nevek 49; igék 95.
     köv.
 tagadás 140. 2. jz.; part. mellett
     140. 2. jz. 5.
 tagadó szók 140. 2. jz.; a til-
 tás, akadályozás stb. igé-inél 140.
     2. jz. 4.
 tárgy 146; külső 146. a; belső
     146. b; inf. 146. jz.
 tárgyi mellékmondat 164; Hom.
     206. b. 1.
 tempus 78. 1. d; 143. a.
 tiltás kifejezése 139. 3. jz.
 tmésis 66. B. 2. jz.; 202. 3.
 tompa ékezet 15. 2.
 tompahangúak l. barytona
 tő 35. 2.
 történeti idők = praeteritu-mok
     78. 1. d. jz.
 transitiv és intransitiv jelen-
 tés 110. 6.
 tropusok 207. II.
 Ünnepek, mikor? dat. 150. 2.
 Valódi magánhangzók 12. 1. a;
     ezeken végződő ige-tövek 87;
     Hom. 193.
 valószínűség 170. 2; 204. 3.
 vau (ϕ) 8. 4; vö. digamma
 véghatározó acc. 155. 4; dat. 155.
     1; inf. 155. 8.
 végződési főszabály 32.
 vegyes aoristosok 190. 3.
 vegyestöví igék 116.
 verba contracta 87; Hom. 193.
 verba suppletiva 116.
 verbalis állítmány 143. a.
 visszaható névmás 69; ión 188.
     2; használat 69.
 vocativus 35. 1. c; helyette nom.
     u. ott.
 vonatkozó névmások 73; Hom.
     188. 5; határozók 76; haszná-
     lat 73.
 Zárhangok 13.
 zeugma 207. I. 3. f.

Görög tárgymutató

Az összeállítás kizárólag a fontosabb igékre vonatkozik.

ἄγμαι 126. 4.	ἀποφαίνομαι 107. 4.
ἀγγέλλω 111. 32.	ἀρέσκω 114. 1.
ἄγω 111. 22.;	ἀρκέω 93. 3. b.
ἄγων = -val 154. 1. jz.	ἀρμόττω 83. a. jz.
αἰδέομαι 93. 3. b.	ἀρπάζω 110. 1.
αἰνέω 93. 3. a.	αὐξάνω 113. 12.
αἰρέω 116. 1.	ἀφικνέομαι 113. 9.
αἶρω 111. 36.	ἄχθομαι 115. 4.
αἰσθάνομαι 113. 10.	Βαδίζω 110. 1.
ἄκούω 111. 12.;	βαίνω 113. 7.
143. c. γ.	βάλλω 111. 37.
ἀλίσκομαι 114. 5.	βιβάζω 97. 2.
ἀλλάττω 101. 3. b.	βιβρώσκω 116. 3.
ἄλλομαι 105. 2.	βλάπτω 100. 5.;
ἄμαρτάνω 113. 11.	101. 3. b.
ἄμύνω 105. 1.	βούλομαι 115. 5.
ἀμφιέννυμι 121. 5.	Γαμέω 115. 1.
ἀναγκάζω 108. 6.	γελάω 93. 3. b.
ἀναλίσκω, ἀναλόω 114. 6.	γηράσκω 114. 2.
ἀνακράζω 99. 3.	γίγνομαι 115. 17.
ἀνέχομαι 108. 5.	γιγνώσκω 114. 12.;
ἀνιάω 108. 6.	143. c. 3.
ἀνοίγω 108. 3.	γράφω 111. 27.
ἀνοίγνυμι 120. 2.	Δάκνω 113. 1.
ἀπαγορεύω 116. 7.	δαρθάνω 113. 13.
ἀπατάω 108. 6.	δέδια = δέδοικα 127. B. 2.
ἀπειλέω 108. 6.	δεῖ 115. 6.
ἀπεχθάνομαι 113. 14.	δείκνυμι 120.
ἀπιστέω 108. 6.	δέομαι 115. 6.
ἀποδίδομαι 114. 15.	δέρω 107. 2.
ἀποδιδράσκω 114. 13.	δέω = kötök 87. 5. jz.;
ἀποθνήσκω 114. 8.	111. 6.
ἀποκτείνω 107. 3.	δέω = kell 87. 5. jz.
ἀπόλλυμι 121. 15.	διαλέγομαι 109. 3.
ἀπορέω 108. 6.	διδάσκω 114. 17.
	δίδωμι 122. skk.
	διψάω 87. 4. jz.

- δοκέω 115. 2.
 δουλόω 111. 5.; 87. c.
 δύναμαι 126. 5.
 δύομαι 127. A. 11.
 ἔάω 108. 1.
 ἐγείρω 111. 38.
 ἐθέλω 115. 9.
 ἐθίζω 108. 1.
 εἴμαρται 109. 3.
 εἰμί 129.
 εἶμι 131.
 εἶργω, εἶργνυμι 120. 2. jz.
 εἴωθα 109. 3.
 ἐκπλήττω 100. 3.
 ἐλαύνω 113. 8.
 ἐλέγχω 109. 4.; 101. 4. jz. 4.
 ἐλίσσω 108. 1.
 ἔλκυ- és ἔλκω 93. 3. b.; 108. 1.
 εἶοικα 108. 2.
 ἐπαινέω 93. 3. a.
 ἐπείγω 108. 6.
 ἐπιλανθάνομαι 113. 14.
 ἐπιμέλ(ε)ομαι 115. 11.
 ἐπίσταμαι 126. 6. és jz.
 ἔπομαι 102. 1.
 ἐπριάμην 127. A. 4.
 ἐργάζομαι 108. 1.
 ἔρπω 108. 1.
 ἔρχομαι 116. 2.
 ἐρωτάω 115. 7.
 ἐσθίω 116. 3.
 ἔτλην 127. A. 13.
 εὐρίσκω 114. 7.
 ἔχω 102. 2.;
 ἔχων = -val 154. 1. jz.
 Ζάω 87. 4.
 ζεύγνυμι 121. 11.
 ζώννυμι 121. 7.
 Ἡβάσκω, ἡβάω 114. 3.
 ἦκω 116. 2.
 ἦμαι 133.
 ἦμί 128. jz.
 θάπτω 111. 30.
 θέλω 115. 9.
 θηράω 111. 2.
 θύω 93. 1.
 Ἴημι 122. skk.
 ἰλάσκομαι 114. 9.
 ἴστημι 122. skk.
 ἴσχω = ἔχω 102. 2.
 Καθαίρω 105. 1.; 108. 6.
 καθεζομαι 108. 4.; 133.
 καθεύδω 115. 8.
 κάθηναι 133.
 καθίζω 108. 4.
 καίω, κάω 111. 13.
 καλέω 111. 7.
 κάμνω 113. 2.
 κατάργνυμι 121. 10.
 κατακαίνω 107. 1.
 καταπλήττω 100. 3.
 κείμαι 132.; 125. jz.
 κέκτημαι conj. opt. 109. 2. jz.
 κελεύω 111. 11.
 κεράννυμι 121. 1.
 κερδαίνω 105. 2.
 κλάω, κλαίω 93. 5.
 κλείω 93. 4. b.
 κλέπτω 100. 4.; 101. 3. c.
 κλίνω 106. 3.
 κομίζω 97. 1.; 111. 18.
 κόπτω 100. 5.; 101. 3. b.
 κράζω 83. b.
 κρέμαμαι 126. 7.
 κρεμάννυμι 121. 2.
 κρίνω 106. 3.; 111. 39.

- χρούω 93. 4. b.
 κρούπτω 101. 1.
 κτάομαι 109. 2.
 κτείνω 111. 35.
 Λαβών = -val 154. 1. jz.
 λαγχάνω 113. 18.
 λαμβάνω 113. 16.
 λανθάνω 113. 17.
 λέγω 116. 7.
 λείπω 111. 28.
 λύω 93. 1.
 Μαίνομαι 107. 2. és 3.
 μανθάνω 113. 19.; 143. c. 3.
 μάχομαι 115. 10.
 μεθύσκω 114. 4.
 μέλει μοι 115. 11.
 μέλλω 115. 12.
 μαιίνω 105. 1.
 μίγνυμι 121. 12.
 μιμνήσκω 114. 14.; 143. c. 3.
 Νέμω 115. 13.
 νέω 93. 5.
 Οἶδα 127. B. 3.
 οἰμώζω 83. b.
 οἶομαι 115. 14.
 ὄμνυμι 121. 16.
 ὀνίνημι 126. 1. és jz.
 ὀράω 116. 4.
 ὀρύττω 111. 24.
 ὀφείλω 115. 15.
 ὀφλισκάνω 113. 15.
 Παραινέω 93. 3. a.
 παρέχω 102. 2.
 πάσχω 114. 11.
 παύω 93. 4. c.
 πείθω 111. 17.
 πεινάω 87. 4. jz.
 πέμπω 111. 29.
 πέποιθα 101. 2.
 περαίνω 105. 1.
 πετάννυμι 121. 3.
 πέτομαι 115. 18.
 πήγνυμι 121. 13.
 πίμπλημι 126. 2.
 πίμπρημι 126. 3.
 πίνω 113. 5.
 πιπράσκω 114. 15.
 πίπτω 102. 3.
 πλάττω 83. a. jz.
 πλέω 111. 14.
 πλῆττω 83. a.; 101. 2.
 πνέω 93. 5.
 πνίγω 100. 3.; 82. 3.
 ποιέω 87. B.; 111. 4.
 πράττω 111. 21.
 πυνθάνομαι 113. 20.
 ῥέω 115. 16.
 ῥήγνυμι 121. 14.
 ῥώννυμι 121. 8.
 Σβέννυμι 121. 6.
 σείω 93. 4. a.
 σήπω 82. 3.; 100. 3.; 101. 2.
 σκάπτω 100. 5.
 σκεδάννυμι 121. 4.
 σπάω 93. 3. b.; 111. 8.
 σπείρω 83. d.; 107. 2.; 111. 34.
 σπένδω 111. 19.
 στέλλω 104.; 105.; 106. 2.; 107.
 2.
 στενάζω 83. b.
 στόρνυμι 121. 9.
 στρέφω 100. 4.; 101. 3. a.; 101.
 4. jz. 3.
 συλλέγω 111. 25.
 σφάττω 100. 5.
 σῶζω 96. 3.; 111. 20.

- Τάττω 101. 3. b.
τείνω 111. 40.
τελέω 111. 10.
τέμνω 113. 3.
τήκω 111. 26.
τίθημι 122. skk.
τίκτω 82. 2.; 99. 3.
τιμάω 87. A.; 111. 3.
τίνω 113. 4.
τιτρώσκω 114. 16.
τλῆναι 127. A. 13.
τρέπω 100. 4. és 6.; 101. 4. jz. 3.
τρέφω 111. 31.
τρέχω 116. 5.
τρέω 93. 3. b.
τρίβω 82. 3.; 98. 3.; 100. 3.; 101.
3. b.
τυγχάνω 113. 21.
Ὑπισχνέομαι 102. 2.
Φαίνω 111. 33.
φέρω 116. 6.;
φέρων = -val 154. 1. jz.
φεύγω 111. 23.
φημί 128.
φθάνω 113. 6.
φθειρώ 105. 1.; 106. 2.
φυλάττω 83. a.; 101. 3. b.
φύομαι 127. A. 12.
Χαίρω 115. 19.
χάσκω 114. 10.
χέω 111. 15.
χράομαι 111. 9.
χράω 93. 4. a.
χρή 130.
χρίω 93. 4. b.
Ψεύδω 111. 16.
ᾠθέω 115. 3.
ώνέομαι 108. 2.

